TEXT PROBLEM WITHIN THE BOOK ONLY

TEXT CUT WITHIN THE BOOK ONLY

Madras University Publications
Kanarese Series No. 2.

RASA RATNAKARA

SALVA—

ಕವಿಸಾಳ್ವ ಕೃತಮಪ್ಪ

ರಸರತ್ನಾಕರಂ

EDITED BY

A. VENKATA RAO, B.A., L.T.,
Head of the Kanarese Department,

AND

PANDIT H. SESHA AYYANGAR,
Junior Lecturer in Kanarese,
University Institute of Oriental Studies and Research,
Madras.

PRINTERS:
ANANDA PRESS, MADRAS.

1932

Price Rs. 2/8

ಅವತರಣಿಕೆ

ಇದು ಕಾವ್ಯನಾಟ್ಯನಿಷ್ಠಗಳಾದ ಶೃಂಗಾರಾದಿನವರಸಗಳನ್ನು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವ ಗ್ರಂಥವು. ಇದಕ್ಕೆ "**ರಸರತ್ನಾಕರ**" ವೆಂದು ಹೆಸರು. ಇದನ್ನು ಬರೆದವನು "ಕವಿಸಾಳ್ವ" ನೆಂಬವನು.

ಇದುವರೆಗೆ ದೊರೆತಿರುವ ಕನ್ನಡಭಾಷೆಯ ಅಲಂಕಾರಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ರಸ ವಿಷಯವನ್ನು ವಿಸ್ತರದಿಂದ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವ ಗ್ರಂಥವು ಇದೊಂದೇ. **ನಾಗವರ್ಮ**ನು ತನ್ನ "**ಕಾವ್ಯಾವಲೋಕನದ**" ಒಂದು ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ನವರಸಗಳನ್ನೂ ಸಂಗ್ರಹವಾಗಿ ಮಾತ್ರ ವಿವರಿಸಿರುವನು. **ಕವಿಕಾಮನು** "**ಶೃಗಾರರತ್ನಾಕರ**" ವೆಂಬ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಶೃಂಗಾರರಸವನ್ನು ಮಾತ್ರ ವಿಸ್ತರವಾಗಿಯೂ, ಮತ್ತಿನ ರಸಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹವಾಗಿಯೂ ವಿವರಿಸಿರುವನು. ಇವರಿಬ್ಬರೂ ಪ್ರಾಚೀನಮತವನ್ನನುಸರಿಸಿದವರು. ಈಗ್ರಂಥಕರ್ತೃವು ಮೇಲೆಹೇಳಿದ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿನ ಕೊರತೆಯನ್ನು ತಿಳಿದು ಅದನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸಲು ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆದಿರುವನು.

ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆದ ಕವಿಯೇ ತನ್ನ ಹೆಸರನ್ನೂ, ಗ್ರಂಥದ ಹೆಸರನ್ನೂ, ಈ ಗ್ರಂಥದ ಪೀಠಿಕೆಯ :—

ಮ|| ವಸುಧಾಚಕ್ರದೊಳೊಪ್ಪುತಿರ್ಪ ಜಸವಂತಂ ಜಿನಾಧೀಶಪಾ |
ದಸರೋಜಾತಮುಪಾಳಿ ಶಬ್ದಸದಲಂಕಾರಾದಿಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರೊ |
ಲ್ದು ಸಭಾರಂಜನವಾಣಿ ರಾಜಬುಧಮಾನ್ಯಂ ಮಾರ್ಗಸಾರಂಗಳಿಂ |
ರಸರತ್ನಾಕರಮಂ ಸಮಂತು **ಕವಿಸಾಳ್ವಂ** ಪೇಳ್ದನೊಳ್ಪೆಂಬಿನಂ ||

I. 5.

ಎಂಬ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ, ಗ್ರಂಥಾಂತ್ಯದ,

ಕಂ|| ಇಂದುವರಮಾರುಮೀ ತೆಱ |
ದಿಂದಂ ಕನ್ನಡದೊಳಾರ್ಯರಾ ಎಂಬಿನವೊ ||
ಳ್ಪಿಂದೆ ವಿವರಿಸಿದುದಿಲ್ಲೆನೆ |
ಚಂದದೆ ಬಿಚ್ಚಳಿಸಿ ರಚಿಸಿದಂ **ಕವಿಸಾಳ್ವಂ** || 4-268

ಈಕೃತಿ ಕವಿಕೃತನುತಕವಿ ।
ತಾಕಾಂತೆಗೆ ತಾನೆ ನವರಸಂ ಸಲೆ ರಸರ ॥
ತ್ನಾಕರಮಿಳೆಶತಿರವಿರ ।
ತ್ನಾಕರಮಿರ್ಪನ್ನೆಗಂ ಜಯಿಕ್ಕುರ್ವರೆಯೊಳ್ ॥ 4-269

ಈ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ

ಇದು "ಶತೇಂದ್ರಮುನೀಂದ್ರವಂದಿತಾರ್ಹತ್ಪರಮೇಶ್ವರ ಪಾದಾರವಿಂದಾ ಮಂದಮಕರಂದಾನಂದಿತಭೃಂಗಾಯಮಾಣಕವಿಸಾಳ್ವ ವಿರಚಿತಮಪ್ಪ ರಸರತ್ನಾಕರದೊಳ್" ಎಂಬ ಗದ್ಯಭಾಗಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಕಂಠೋಕ್ತವಾಗಿ ತಿಳಿಸಿರುವುದರಿಂದ ಇವುಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ವಾದವಿವಾದಗಳಿಗೆ ಯಾವಬಗೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ.

ಈ ಕವಿಯು ಜೈನಮತದ ಸಂಪ್ರದಾಯವನ್ನನುಸರಿಸಿ ತನ್ನ ಇಷ್ಟದೇವತಾಸ್ತುತಿರೂಪವಾದ ಮಂಗಳಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಅರ್ಹಂತನನ್ನೂ, ಬಳಿಕ ಸರಸ್ವತಿಯನ್ನೂ ಸ್ತುತಿಸಿ "ಶತೇಂದ್ರ... ...ಕವಿಸಾಳ್ವ" ಎಂದು ಪ್ರಕರಣಾಂತ್ಯಗದ್ಯಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ತಾನು ಅರ್ಹದ್ಭಕ್ತನೆಂದು ಹೇಳಿಕೊಂಡಿರುವುದರಿಂದ ಈತನು ಜೈನಮತಾವಲಂಬಿಯೆಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಕಂಡುಬರುವುದು. ಇವನ ಹೆಸರು, ಮತ, ಇವೆರಡನ್ನುಬಿಟ್ಟರೆ, ಇವನ ಕಾಲ, ದೇಶ, ವೃತ್ತಿ, ಇವನು ರಚಿಸಿದ ಇತರ ಗ್ರಂಥಗಳು, ಮೊದಲಾದುವನ್ನು ತಿಳಿಯಲು ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಆವ ವಿಧವಾದ ಸೂಚನೆಯೂ ಕಂಡುಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಈತನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ, ಕರ್ಣಾಟಕಕವಿಚರಿತ್ರಕಾರರು ಕವಿಚರಿತ್ರೆಯ ದ್ವಿತೀಯಸಂಪುಟದಲ್ಲಿ (ಪುಟಗಳ 243 ರಿಂದ 251 ರ ತನಕ) ವಿಪುಲವಾಗಿ ಬರೆದಿರುತ್ತಾರೆ. ಅದರ ಸಾರಾಂಶವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಕೊಡುತ್ತೇವೆ.

ಸಾಳ್ವ - ಸುಮಾರು ಕ್ರಿ. ಶ. 1550.

ಈತನು ಭಾರತ, ರಸರತ್ನಾಕರ, ವೈದ್ಯಸಾಂಗತ್ಯ, ಇವುಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. (1) ಶಾರದಾವಿಲಾಸವೆಂಬ ಗ್ರಂಥವೂ ಏತತ್ಕೃತವೆಂದೇ ತೋರುತ್ತದೆ. ಇವನು ಜೈನಕವಿ. ಇವನತಂದೆ ಧರ್ಮಚಂದ್ರ; ಗುರು ದೇಶಿಗಣದ ವಿಜಯಕೀರ್ತಿಯಮಗ ಶ್ರುತಕೀರ್ತಿ, ಇವನ ಭಾರತದಿಂದ ನಮಗೆ ಈ ವಿಷಯವಾಗಿ ಕೆಲವು ಅಂಶಗಳು ತಿಳಿದು ಬರುವುವು.

---

1 ಕವಿಯು ಈಗ್ರಂಥದ ಉದಾಹರಣಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಳ್ವಮಲ್ಲನ ಯಶಃಪ್ರತಾಪಗಳನ್ನು ವರ್ಣಿಸುವ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಉದಾಹರಿಸಿರುವುದರಿಂದ ಈ ಗ್ರಂಥವೂ ಏತತ್ಕೃತವೆಂದು ಊಹಿಸಲು ಅವಕಾಶವುಂಟಾಯಿತು.

"ತೌಳವ, ಹೈವ, ಕೊಂಕಣ ದೇಶಾಧಿನಾಥನೂ, ಲಕ್ಷ್ಮಿಯಪುತ್ರನೂ, ಅಭಿನವನಿಂಬನೂ ಆದ ಮಹಾಮಂಡಲೇಶ್ವರ **ಭೈರವರಾಯನು ನಗಿರನಗರದಲ್ಲಿ** ಆಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಅವನಿಗೂ, ಮಹಿಷಿ **ನಾಗಲಾಂಬಿಕೆಗೂ ಸಂಗನೆಂಬ**ಮಗನು ಹುಟ್ಟಿದನು. ಭೈರವರಾಯನು ಸತ್ತಬಳಿಕ, ಅವನತಮ್ಮ **ಚಿಕ್ಕಭೈರವರಾಯನು** ಆಳಿದನು. (ಸಂಗನ ವಿಷಯವನ್ನು ಹೇಳಿಲ್ಲ). ಇವನ ಚಿಕ್ಕಮ್ಮನಾದ **ಶಂಕಾಂಬಿಕೆಗೂ,** ಚಂದ್ರವಂಶದ **ಬೈಯನೃಪನಿ**ಗೂ, **ಮಲಿದೇವಿ**ಯೆಂಬಮಗಳೂ, **ವಸುದಾನಮೇರು**ವೆಂಬ ಮಗನೂ ಹುಟ್ಟಿದರು. ವಸುದಾನಮೇರುವು **ಸಾಳ್ವಮಲ್ಲ**ನೆಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಆಳಿದನು ಇವನಿಗೆ "ಕವಿಸರೋವರರಾಜಹಂಸ," "ಜಿನಧರ್ಮಧ್ವಜ," "ತ್ರಿಭುವನ ಕಠಾರಿತ್ರಿಣಯನ," ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವ ಚೂಡಾಮಣಿ, " ಜಿನದೇವರಥಯಾತ್ರಾಪ್ರಭಾವಕ" ಎಂಬ ಬಿರುದುಗಳಿದ್ದುವು. ಇವನೇ ಕವಿಸಾಳ್ವನ ಪೋಷಕನು. ಈತನಲ್ಲಿ ಸಾಳ್ವನು ಪಟ್ಟದ ಕವಿಯಾಗಿದ್ದನು. ಸಾಳ್ವಮಲ್ಲನ ಸಹೋದರಿಯಾದ **ಮಲಿದೇವಿ**ಗೂ, ಮಕ್ಕಣ್ಣಕಾದಂಬನೆಂಬ ಬಿರುದುಳ್ಳ **ಶಾಂತದಂಡಾಧೀಶ**ನಿಗೂ ಹುಟ್ಟಿದ **ಸಾಳ್ವದೇವನು** ಬಳಿಕ ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ಬಂದನು. **ಸಾಳ್ವಮಲ್ಲ, ಸಾಳ್ವದೇವ** ಇವರಿಬ್ಬರ **ಇಷ್ಟಾ**ನುಸಾರವಾಗಿ ಕವಿಯು ಭಾರತವನ್ನು ಭಾಮಿನೀಷಟ್ಪದಿಯಲ್ಲಿ ಬರೆದನು. ಸುಮಾರು 1560 ರಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ನಗರದ **55** ನೆಯ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ದೊರೆಗಳ ವಿಷಯವು ಹೇಳಿದೆ 1916 ನೇ ಇಸವಿ ಮೈಸೂರುಶಾಸನದ ಇಲಾಖೆಯ ವರದಿಯ 69 ನೆಯ ಪುಟದಲ್ಲಿ, ಕ್ರಿ. ಶ. 1522 ರಲ್ಲಿ ಇಪ್ಪ ಒಬ್ಬತೌಳವ ದೇಶದ **ದೇವರಾಯ**ನ ಹೆಸರು ಹೇಳಿದೆ ಈ ಅಂಶಗಳಿಂದ ಕವಿಯ ಜನ್ಮಸ್ಥಳವಾವುದೆಂದು ಗೊತ್ತಾಗದಿದ್ದರೂ, ತೌಳವ, ಹೈವ, ಕೊಂಕಣದೇಶಕ್ಕೆ ರಾಜಧಾನಿಯಾಗಿದ್ದ **ನಗಿರನ**ಗರದ ರಾಜನ ಆಶ್ರಯದಲ್ಲಿದ್ದನೆಂಬುದರಿಂದ ಇವನ ವಾಸಸ್ಥಳವು **ನಗಿರ**ನಗರವೆಂಬುದು ಗೊತ್ತಾಗುವುದು."

ಈ ಮೇಲೆಹೇಳಿದಂತೆ ಕವಿಚರಿತ್ರಕಾರರು ಕ್ರಿ. ಶ. 1560 ರಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿತೆಂದು ಊಹಿಸಬಹುದಾದ ನಗರದ **55** ನೆಯ ಶಾಸನದಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುವ ಈಕವಿಯ ಆಶ್ರಯದಾತರಾದ **ಸಾಳ್ವ**ಮಲ್ಲ ಮತ್ತು ಇವನ ಸೋದರಳಿಯ (ಯುವರಾಜ) ಸಾಳ್ವದೇವ, ಇವರ ಕಾಲದಿಂದ ಈ ಕವಿಯ (ಸಾಳ್ವನ) ಕಾಲವನ್ನು ಊಹಿಸಿ, ಸುಮಾರು ಕ್ರಿ. ಶ. **1550** ಎಂದು ಹೇಳಿರುವರು.

ಮದ್ರಾಸು ಸರಕಾರದ ಪ್ರಾಚ್ಯಕೋಶಾಲಯದಲ್ಲಿ ಸಂಚಿತವಾಗಿರುವ ಸ್ಥಳೀಯ ಪೂರ್ವಕಥೆಗಳನ್ನೂ (Local Records and Traditions) ಮತ್ತು ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡಜಿಲ್ಲೆಯ ಮೂಡಬಿದರೆಯ ಹೊಸಬಸದಿಯ ಕೆಲವು ಶಾಸನಗಳನ್ನೂ ವಿಚಾರಮಾಡುವಲ್ಲಿ, ಈ ಕವಿಯ ಆಶ್ರಯದಾತರ ಕಾಲ, ಮತ ಮೊದಲಾದ ಕೆಲವು ಅಂಶಗಳು ತಿಳಿಯಬರುವುವು, ಈ ಕವಿಯ ಕಾಲ, ಮತ, ದೇಶವೊದ ಲಾದುವುಗಳನ್ನು ನಿರ್ಣಯಿಸಲು ಇವು ತಕ್ಕಮಟ್ಟಿಗೆ ಸಹಾಯಕಗಳಾಗಿರುವುವು.

ಮೇಲೆಹೇಳಿದ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ I. ಯದು. (1) ವಿಜಯನಗರದ ಪ್ರೌಢದೇವ ರಾಯನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದುದು. ಇದರ ಕಾಲ ಶಕವರ್ಷ 1373. ಚಾರುಕೀರ್ತಿ ಪಂಡಿತಾಚಾರ್ಯರಿಗಾಗಿ ಚೂಡಾಮಣಿಯೆಂಬ ಚೈತ್ಯಾಲಯದ ಮುಖಮಂಟಪದ ನಿರ್ಮಾಣವನ್ನು ತಿಳಿಸುವುದು. ಈ ನಗಿರರಾಜ್ಯದ ಅರಸರು ವಿಜಯನಗರದ ಅರಸರ ಮಹಾಮಂಡಲಿಕರಾಗಿ ಗೇರುಸೊಪ್ಪೆಯಲ್ಲಿ ಆಳುತ್ತಿದ್ದು ಮೂಡಬಿದರೆಯ ಚೈತ್ಯಾ ಲಯದ ಜೀರ್ಣೋದ್ಧಾರವೊದಲಾದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಬದ್ಧಾದರರಾ ಗಿದ್ದರು. ಎಂಬುದನ್ನು ಮಾತ್ರ ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ.

II. ಯದು ನಗಿರರಾಜ್ಯದ ಭೈರವಕ್ಷ್ಮಾಪನ ಹೆಸರನ್ನೂ ; ಈತನ ವಂಶ, ಪ್ರತಾಪ, ಹೆಂಡತಿ, ಮಕ್ಕಳು, ನಗಿರರಾಜ್ಯದ ಅರಸರ ಆನುಕ್ರಮವಾದ ಹೆಸರು, ಇವರು ನಡಸಿದ ಧರ್ಮಕಾರ್ಯ ಮೊದಲಾದ ಅಂಶಗಳನ್ನೂ ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಇವನ ಗುರು ಚಾರುಕೀರ್ತಿಪಂಡಿತಾಚಾರ್ಯರೆಂಬ ಅಂಶವೂ ಇದರಿಂದ ತಿಳಿದು ಬರುವುದು.

III. ಯದು ಶಕವರ್ಷ 1384 ರಲ್ಲಿ ಈ ಭೈರವರಸನು ಮಹಾವ್ಯಾಧಿಗ್ರಸ್ತ ನಾಗಿದ್ದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ಧರ್ಮಕಾರ್ಯವೊಂದನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ.

IV. ಯದು. ಚಾರು ಕೀರ್ತಿಪಂಡಿತರ ನಿರೂಪದಿಂದ ವಿಜಯನಗರದ ವಿರೂ ಪಾಕ್ಷ ನರಪತಿಯ ಕೈಕೆಳಗೆ ಬಾರಕೂರ ವಿಟ್ಟರಸನು ರಾಜ್ಯಪರಿಪಾಲನೆ ಮಾಡುತ್ತಿ ದ್ದಾಗ ಕೆಲವುಮಂದಿ ಸೆಟ್ಟಿಗಳು ತ್ರಿಭುವನಚೂಡಾಮಣಿ ಬಸ್ತಿಗಾಗಿ ಮಾಡಿದ ಧರ್ಮವಿಷಯವನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಇದರ ಕಾಲ ಶಕವರ್ಷ 1394.

V. ಯದು. ಹಿರಿಯ ಬೈರವನ ತರುವಾಯ ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ಬಂದ ಅರಸರ ಅನು ಕ್ರಮವನ್ನೂ ಅವರ ಸಾಹಸಾದಿಗಳನ್ನೂ ವಿವರವಾಗಿ ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ

---

(1) Article by M. R. Ry. P. Mangesha Rau. B. A., L. T., contributed to the "Panchakajjaya."

ಇನ್ನುಳಿದ ಮೂರುಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಶಕವರ್ಷ 1449, 1451, 1455 ರಲ್ಲಿ **ಗುರು**ರಾಯರು **ಸಂಗೀತ** ಪುರವನ್ನಾಳುತ್ತಿರುವಲ್ಲಿ **ಮಾಡಿದ** ಧರ್ಮಕಾರ್ಯಗಳು ವಿವೃತವಾಗಿವೆ. **ಮೇ**ಲಿನ ಈ ಶಾಸನಗಳಿಂದ "**ಗೇರುಸೊಪ್ಪೆ**" ಎಂಬುದು **ಭಲ್ಲಾತಕೀಪುರ, ಸಂಗೀತಪುರ**ಗಳೆಂಬ ನಾಮಾಂತರಗಳಿಂದ **ನಗಿರ**ರಾಜ್ಯದ ರಾಜಧಾನಿಯಾಗಿತ್ತೆಂದೂ, ಇಲ್ಲಿಯ ಅರಸರು ವಿಜಯನಗರದ ಅರಸರ ಮಾಂಡಳಿಕರಾಗಿ ಆಳುತ್ತಿದ್ದರೆಂದೂ ಗೊತ್ತಾಗುವುದು. ಈಗೇರುಸೊಪ್ಪೆಯ ಅರಸರ ವಂಶಾವಳಿಯನ್ನು ಈಕೆಳಗೆ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ವಂಶವೃಕ್ಷದಿಂದ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬಹುದು ವಿಜಯನಗರದ ಅರಸರ ಆಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಅವರ ಮಾಂಡಳಿಕರಾಗಿದ್ದ ದಕ್ಷಿಣಕನ್ನಡಜಿಲ್ಲೆಯ ಹಲವು ನಾಡುಗಳ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನಾದ ಸೋಮವಂಶದ ಕಾಶ್ಯಪಗೋತ್ರದವನಾದ **ಸಾಳ್ವನಾರಣಾಂಕನು ನಗಿರ**ರಾಜ್ಯದ ರಾಜಧಾನಿಯಾದ **ಗೇರುಸೊಪ್ಪೆ**ಯಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯಭಾರಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಇವನ ವಂಶದಲ್ಲಿ ಹಲವು ಅರಸರು ಆಳಿಬಾಳಿದ ಬಳಿಕ **ಹೊನ್ನ**ನೃಪನು ಅರಸನಾದನು. ಇವನ ತರುವಾಯ ಅನುಕ್ರಮವಾಗಿ **ಕಾಮ, ಮಂಗರಸ, ಹೈವ, ಸಂಗಮ, ಕೇಶವ**, ಇವರು ರಾಜ್ಯವಾಳಿದರು. ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಾರವಾಗಿರುವ ಅಳಿಯಸಂತಾನದ ಕಟ್ಟಳೆಯಂತೆ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಅರಸರೆಲ್ಲರೂ ಅಳಿಯಂದಿರಲ್ಲದೆ ಮಕ್ಕಳಲ್ಲ. ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಕೇಶವನಿಗೆ **ಸಂಗಮ**ನೆಂಬವನು ಅಳಿಯನಾದನು. ಈ ಸಂಗಮನ ತಂಗಿ ಶಂಕರ ದೇವಿ, ಅಕ್ಕ ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿ, ಮಗಳು ಮಾಣಿಕದೇವಿ. **ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿ**ಯು ಚಂದ್ರಗುತ್ತಿಯ ಕೊಪಣದ ತಿಳುವಳ್ಳಿಯ ಅರಸುವಂಶಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ **ಕಾಯಪ್ಪ**ನನ್ನೂ, ಶಂಕರದೇವಿಯು **ಬಯ್ಯ**ನೃಪನನ್ನೂ ಮದುವೆಯಾದರು, ಈ ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಯ ಮಗನೇ ಹಿರಿಯ **ಭೈರವ**ನೆಂಬವನು. ಇವನಿಗೆ ಚಿಕ್ಕಭೈರವ, ತಿಪ್ಪ, ಅಂಬಿರಾಯರೆಂಬ ತಮ್ಮಂದಿರೂ ಕೇಶವದೇವಿ ಮತ್ತು ಸಿರಿಯರಸಿ ಎಂಬ ತಂಗಿಯರೂ ಇದ್ದರು ಈ ಹಿರಿಯ ಭೈರವನು ಮಹಾಮಂಡಳಿಕನೆನಿಸಿ ತುಳುವ, ಹೈವ, ಕೊಂಕಣರಾಜ್ಯಗಳಿಗೆ ಅಧಿಕಾರಿಯಾದನು. ಇವನು ತನ್ನ ಸೋದರ ಮಾವನಾದ ಸಂಗನೃಪನ ಮಗಳಾದ **ಮಾಣಿಕದೇವಿ**ಯನ್ನೂ ತನ್ನ ಸೋದರತ್ತೆ ಬೊಮ್ಮರಸಿಯ ಮಗಳು **ನಾಗಲದೇವಿ**ಯನ್ನೂ ಮದುವೆಯಾದನು. ನಾಗಲದೇವಿಯಲ್ಲಿ ಸಂಗಮರಾಯನೂ, ಮಾಣಿಕದೇವಿಯಲ್ಲಿ ಗುರುರಾಯ, ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿ ಮತ್ತು ಪಂಡಿತದೇವಿ ಎಂಬ ಮೂವರು ಮಕ್ಕಳೂ ಜನಿಸಿದರು. ಈ ಭೈರವನ ಜನನ, ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕ, ಅವಸಾನ ಮೊದಲಾದ ಯಾವುದೊಂದು ಅಂಶವೂ ನಿರ್ಧರವಾಗಿ ತಿಳಿದು ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಈತನು ಶಕ 1384 ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಬಲವ್ಯಾಧಿಗ್ರಸ್ತನಾಗಿದ್ದನೆಂಬುದು ಮಾತ್ರ ಶಾಸನವೊಂದರಿಂದ

ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ. ಮತ್ತು ಈ ಹಿರಿಯಭೈರವನ ತರುವಾಯ ಇಮ್ಮಡಿ ಭೈರವನೂ ಅಂಬಿರಾಯನೂ (ತಿಪ್ಪನಸಮುದ್ರಿಯೇ ಇಲ್ಲಿ) ರಾಜ್ಯವಾಳಿದ ಮೇಲೆ, ಹಿರಿಯಭೈರವನ ಚಿಕ್ಕಮ್ಮನಾದ ಶಂಕರದೇವಿಗೂ ಬಯ್ಯನೃಪನಿಗೂ ಪುತ್ರನಾದ ಜಿನದಾಸ **ಸಾಳ್ವ ಮಲ್ಲನು** ಅರಸನಾದನು. ಈತನಿಗೆ ಕಠಾರಿಸಾಳ್ವ, ಭಾವಜ್ಞ ಚಕ್ರೇಶ್ವರ, ತ್ರಿಣ ಯನ ಪಟಭಲ್ಲ" ಎಂಬ ಬಿರುದುಗಳಿದ್ದುವು. ಇವನ ತಂಗಿ ಮಲ್ಲಿದೇವಿಗೂ, **ಶಾಂತಿ** ದಂಡಾಧೀಶನಿಗೂ ಹುಟ್ಟಿದ ಸಾಳ್ವದೇವನು ಯುವರಾಜನಾಗಿದ್ದನು. ಎಂಬ ಅಂಶವು ತಿಳಿದುಬರುವುದು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಹಿರಿಯ ಭೈರವನ ಮಗ ಗುರುರಾಯನ ವಿಷಯ ವೇನೂ ಹೇಳಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಮಿಕ್ಕ ಮೂರುಶಾಸನಗಳು ಮಾತ್ರ ಗುರುರಾಯನು 1455 ತನಕ **ಸಂಗೀತ**ಪುರದಲ್ಲಿ ಆಳುತ್ತಿದ್ದನೆಂದು ತಿಳಿದುಬರುವುದು. ಇದರಿಂದ ಈ ಸಾಳ್ವಮಲ್ಲನ ತರುವಾಯ ಸಾಳ್ವದೇವನು ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ಬರುವುದಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ಗುರುರಾಯನು ಅರಸಾಗಿದ್ದಿರಬಹುದು.

(Local Records and Traditions) 31 ನೇ ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ಅಡಕವಾಗಿ ರುವ ಒಂದುಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಶಕವರ್ಷ 1464 ರಿಂದ 1497 ರತನಕ, ತುಳುವ ಹೈವ ಕೊಂಕಣದೇಶಗಳ ಅರಸನಾದ ಸಾಳ್ವಕೃಷ್ಣದೇವರಾಯನು ಗೇರುಸೊಪ್ಪೆ ಯಲ್ಲಿ ಆಳುತ್ತಿರುವಾಗ ಶಕವರ್ಷ 1481 ರಲ್ಲಿ ಧಾರೇಶ್ವರದಲ್ಲಿ ದಾನಮಾಡಿದ ವಿಷ ಯವೂ, 2 ನೆಯ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ **ಸಾಳ್ವದೇವ**ರಾಯನ ಪ್ರಧಾನಿ **ಹೈವಣ್ಣ**ನಾಯಕನು ಶಕ 1463 ರಲ್ಲಿ ಭಟ್ಕಳದ ಚಂದ್ರನಾಥಬಸ್ತಿಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿ, ಅದಕ್ಕೆ ದತ್ತಿಬಿಟ್ಟ ನೆಂಬ ವಿಷಯವೂ, ಕವಿಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಭಟ್ಟಾಕಳಂಕನ ಕಾಲವನ್ನು ನಿರ್ಣಯಿಸು ವಾಗ ಹೇಳಿರುವ "ವಿಜಯಕೀರ್ತಿಯು ತನ್ನಶಿಷ್ಯನಾದ ದೇವರಾಯಭೂಪಾಲ ನಿಗೆ ಪಶ್ಚಿಮಸಮುದ್ರ ನಿಕಟದೊಳ್ ಭಟ್ಕಳಪಟ್ಟಣಮಂ ನಿರ್ಮಿಸಿಕೊಟ್ಟಂ" ಎಂದು ಹೇಳಿರುವಮಾತೂ, ಸಾಳ್ವದೇವರಾಯನು ಶಕ 1465 ರಲ್ಲಿ ಸಂಗೀತಪುರ ದಲ್ಲಿ ಪ್ರಭುತ್ವಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನೆಂಬುದಕ್ಕೆ ವಿಶೇಷಸಹಕಾರಿಯಾಗಿವೆ

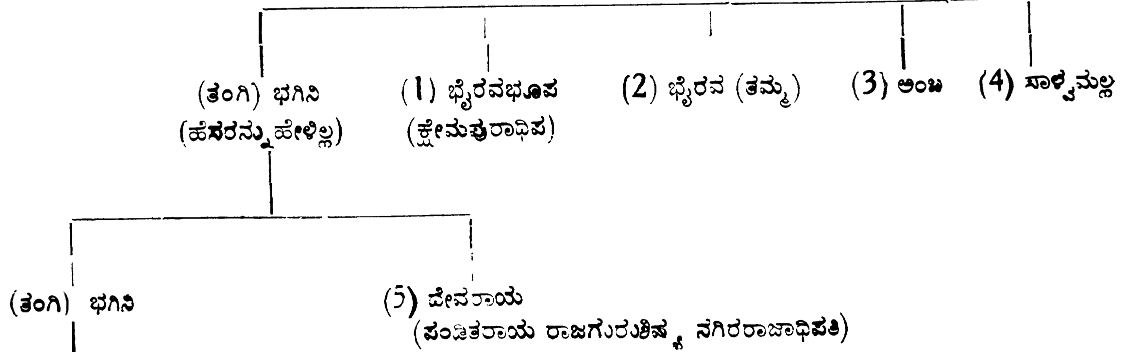
"ಕವಿಚರಿತ್ರಕಾರರು ಸಾಳ್ವಭಾರತದಲ್ಲಿ ಉಕ್ತವಾಗಿರುವುದೆಂದು ಹೇಳುವ ಹಿರಿಯಭೈರವರಸನ (ನಗಿರರಾಜ್ಯದಗೇರುಸೊಪ್ಪೆಯ ಅರಸರ) ವಂಶವೃಕ್ಷವೇನೋ ಇದಕ್ಕೆ ಸರಿಹೋಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಅಂಬಿರಾಯನು ರಾಜ್ಯಭಾರವನ್ನು ಮಾಡಿದುದಾಗಿ ಅಲ್ಲಿ ಹೇಳಿಲ್ಲ. "ಜಿನದಾಸಸಾಳ್ವಮಲ್ಲ" ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ "ವಸುದಾನ ಮೇರು" ಎಂಬದಾಗಿ ಹೇಳಿದೆ." ಎಂದು ಮ. ರಾ. ಪಂಜೆ. ಮಂಗೇಶ ರಾಯರು "**ಪಂಚಕಜ್ಜಾಯ**" ವೆಂಬಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಿರುವರು.

ಈಸಾಳ್ವಭಾರತದಲ್ಲಿ ಈ ಅರಸರ ಕಾಲವನ್ನು ಹೇಳಿಲ್ಲ. ಕವಿಚರಿತ್ರಕಾರರು 1560 ರಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದುದೆಂದು ಊಹಿಸಿರುವ ಸಾಗರದ 55 ನೆಯ ಶಾಸನದ ಆಧಾರದಿಂದ ಆಶಾಸನದಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿತರಾಗಿರುವ ಅರಸರೂ ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಅರಸರೂ ಒಂದೇ ಆಗಿರುವಕಾರಣ ಸಾಳ್ವದೇವನು ಕ್ರಿ ಶ. 1560 ರವರೆಗೂ ರಾಜ್ಯಭಾರಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನೆಂದು ನಿರ್ಣಯಿಸಿ ಅವನ ಆಶ್ರಯದಲ್ಲಿದ್ದ ಈಸಾಳ್ವಕವಿಯು ಕಾಲವನ್ನು ಸು 1550, ಎಂದು ನಿರ್ಧರಿಸಿರುವರು.

ಹಿರಿಯಭೈರವರಸನು ಕ್ರಿ. ಶ. 1462 ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಬಲವ್ಯಾಧಿಗ್ರಸ್ತನಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ ಪ್ರಾಯಿಕವಾಗಿ ಆತನು ಆಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಮರಣವನ್ನು ಹೊಂದಿರಬೇಕು. ಬಳಿಕ ಅವನಮಗ ಗುರುರಾಯನು ಕ್ರಿ. ಶ. 1527 ರಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯಭಾರಮಾಡುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದ ಈಮಧ್ಯಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಇಮ್ಮಡಿಭೈರವ ಅಂಬಿರಾಯ, ಸಾಳ್ವಮಲ್ಲ ಇವರ ಪ್ರಭುತ್ವವು ಜರುಗಿರಬೇಕು [ಆದರೆ ಯಾರುಯಾರು ಎಷ್ಟೆಷ್ಟುವರುಷವಾಳಿದರೆಂಬುದೆಂದು ವಿವರವಾಗಿ ತಿಳಿದುಬರುವುದಿಲ್ಲ] ಗುರುರಾಯನು 1545 ರವರೆಗೂ ಆಳುತ್ತಿದ್ದು, ಬಳಿಕ ಸಾಳ್ವಮಲ್ಲದೇವರಾಯನು ಕ್ರಿ. ಶ. 1560 ರ ವರೆಗೂ ಆಳುತ್ತಿದ್ದನೆಂದು ಹೇಳುವುದರಿಂದ ಮೇಲೆಹೇಳಿದ ಆಧಾರಗಳೆಲ್ಲವೂ ಪರಸ್ಪರವಾಗಿ ಹೊಂದಿಕೊಳ್ಳುವುದೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು.

ಶಾಸನಗಳನ್ನನುಸರಿಸಿರುವ ವಂಶವೃಕ್ಷಗಳು

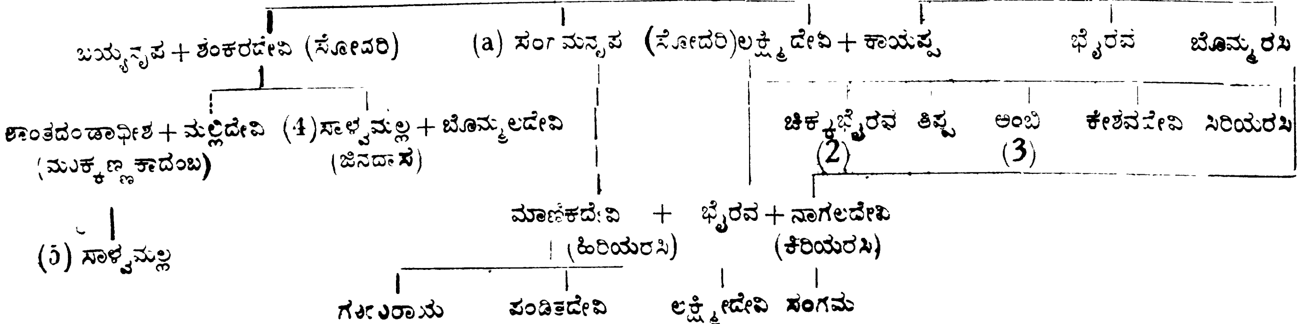
1 ಸಾಗರದ 55 ನೆಯ ಶಾಸನವನ್ನನುಸರಿಸಿದ ಭೈರವರಸನ ವಂಶವೃಕ್ಷ. (ಸೋಮವಂಶ ಕಾಶ್ಯಪಗೋತ್ರದವರು)
(ಈಶಾಸನವು (5) ದೇವರಾಯನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬರೆದುದು.)

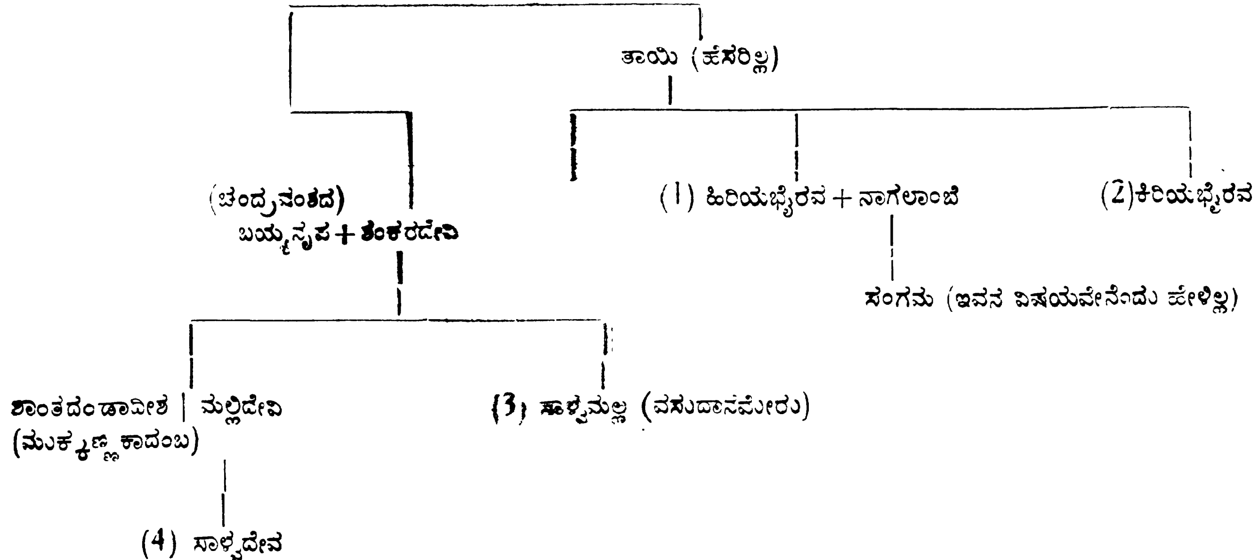
ವಿಶೇಷ :—ಮೂಡಬಿದರೆ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ. (1) ಭೈರವಭೂಪನ ಚಿಕ್ಕಮ್ಮ ಶಂಕರದೇವಿಯ ಮಗ ಸಾಳ್ವಮಲ್ಲನೆಂದೂ ಅವನ ತಂಗಿಯ ಮಗ ಸಾಳ್ವದೇವನೆಂದೂ ಹೇಳಿದೆ. ಈಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಭೈರವಭೂಪನ ತಂಗಿಯಮಗ (5) ದೇವರಾಯ (ಇವನೇ ಸಾಳ್ವಮಲ್ಲನಾಗಿ ಬಹುದು) ಅವನ ತಂಗಿಯ ಮಕ್ಕಳು ಸಾಳ್ವಮಲ್ಲ ಮತ್ತು ಭೈರವೇಂದ್ರ ಇರಿಬ್ಬರೂ ದೇವರಾಯನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಯುವರಾಜರಾಗಿದ್ದ ರೆಂದು ಹೇಳಿದೆ—

II ಮೂಡಬಿದರೆಯ ಶಾಸನಗಳನ್ನನುಸರಿಸಿದ ಗೇರುಸೊಪ್ಪೆಯ ಹಿರಿಯಭೈರವರಸನ ವಂಶವೃಕ್ಷ.

(೧ ಮತ್ತು ೫ ನೆಯ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿರುವಂತೆ.)

III ಸಾಳ್ವಭಾರತವನ್ನನುಸರಿಸಿದ ಹಿರಿಯಭೈರವರಸನ ವಂಶವೃಕ್ಷ.

ವಿಶೇಷ :—ಇಲ್ಲಿ ಹಿರಿಯಭೈರವರಸನ ಹೆಂಡತಿ ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿ, ಇವರಮಕ್ಕಳು, ಹಿರಿಯಭೈರವರಸನ ತಮ್ಮ ಅಂಬಿರಾಯ ರಾಜ್ಯವಾಳಿದುದು ಈ ವಿಷಯಗಳೊಂದೂ ಇಲ್ಲ.—

ಪರಿಶೀಲಿನೆಯಿಂದ ಮೈಸೂರು 1916 ನೇ ಇಸವಿಯ ವರದಿಯಂತೆ (69 ನೆಯ ಪುಟ) ಕ್ರಿ. ಶ. 1522 ರಲ್ಲಿದ್ದ ತಾಳವದೇಶದ ದೇವರಾಯರಸನೂ, ಈ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ದೇವರಾಯನೂ (ಸಾಳ್ವಮಲ್ಲನ ಭಾಗಿನೇಯ) ಒಬ್ಬನೇ ಆಗಿರಬಹುದೆಂದೂ, ಈತನೇ ಕ್ರಿ. ಶ. 1560 ರ ವರೆಗೂ ಆಳುತ್ತಿರಬಹುದೆಂದೂ ಊಹಿಸಬಹುದು. ಅಲ್ಲದೆ ಮೂಡಗೆರೆಯ41 ನೆಯ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ವಿಜಯನಗರದ ಕೃಷ್ಣರಾಯನ ಕ್ರಿ. ಶ. (1509—1529) ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯಸಾರವೆಂಬ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಸಂಕಲಿಸಿದ ವಿದ್ಯಾನಂದನು, ಸಾಳ್ವ ಮಲ್ಲರಾಯ, ಗುರುರಾಯ, ಸಾಳ್ವದೇವರಾಯನ ಆಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಕಾರ್ಕಳದ ಭೈರವರಾಜನಲ್ಲಿಯೂ, ವಾದಿಗಳನ್ನು ಜಯಿಸಿದನೆಂದು ಹೇಳುವುದರಿಂದ ಸಾಳ್ವಮಲ್ಲರಾಯನೂ, ಗುರುರಾಯನೂ, ಸಾಳ್ವದೇವರಾಯನೂ, ಕಾರ್ಕಳದ ಭೈರವನೂ ಏಕಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕ್ರಿ. ಶ. (1509—29) ರ ವರೆಗಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇರಬೇಕೆಂದು ಗೊತ್ತಾಗುವುದು. ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಅನುಕ್ರಮವಾಗಿ ಆಳುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಎಲ್ಲರ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಈ ಕವಿಯು ಇದ್ದನೆಂದು ಹೇಳುವುದು ಅಷ್ಟು ಉಚಿತವಲ್ಲ. ಅಲ್ಲದೆ, ಸಾಗರದ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಸಾಳ್ವಮಲ್ಲನಸೋದರಳಿಯನಾದ ದೇವರಾಯನು ಕ್ಷೇಮಪುರಾಧೀಶನೆಂದು ಹೇಳಿದೆ. ಪ್ರಾಯಶಃ ಈ ಕ್ಷೇಮಪುರವು ಮಂಗಳೂರಾಗಿದ್ದರೂ ಇರಬಹುದು. ಆದುದರಿಂದ ನಗಿರರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಮಂಗಳೂರಲ್ಲಿ ಸಾಳ್ವಮಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ದೇವರಾಯರೂ (ಯುವರಾಜ), ಸಂಗೀತಪುರದಲ್ಲಿ ಗುರುರಾಯನೂ, ಕಾರ್ಕಳದಲ್ಲಿ ಭೈರವನೂ, ಆಳುತ್ತಿದ್ದರೆಂದು ಹೇಳುವುದರಿಂದ ಈ ಅಲ್ಪವಿರೋಧವೂ ಪರಿಹೃತವಾಗುವುದು. ಈ ವಿಚಾರದಿಂದ ಕವಿಸಾಳ್ವನ ಕಾಲವನ್ನು ಕವಿಚರಿತ್ರಕಾರರು ಸುಮಾರು ಕ್ರಿ. ಶ. 1550 ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದೇ ಸರಿಯೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ.

ಈ ಸಾಳ್ವಮಲ್ಲನಿಗೆ "ಕವಿಸರೋವರ ರಾಜಹಂಸ," ಎಂಬ ಬಿರುದು ಇದ್ದುದರಿಂದ ಈತನ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಹಲವರು ಕವಿಗಳು ಇದ್ದರೆಂದೂ, ಈತನು ಕರ್ಣಾಟಕಭಾಷೆಗೆ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಕನಾಗಿದ್ದ ನೆಂದೂ ಗೊತ್ತಾಗುವುದು. ಸಾಜಕವಿ. ಕರ್ಣಾಟಲಕ್ಷಣದೋಜ ಎಂಬೀಬಿರುದಗಳಿಂದ ಈತನು ಸ್ವತಃ ಕವಿಯಾಗಿದ್ದನಲ್ಲದೆ ಕನ್ನಡ ಲಕ್ಷಣಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರವೀಣನಾಗಿದ್ದನೆಂದೂ ತಿಳಿದುಬರುವುದು.

ಸಂಸ್ಕೃತ ನೈಷಧಕಾವ್ಯಕ್ಕೆ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವೊಂದನ್ನು ಬರೆದಿರುವ ಶ್ರೀಧರ ದೇವನೆಂಬುವನು ತಾನು ಸಾಳ್ವಮಲ್ಲನ ಆಸ್ಥಾನಕವಿಯೆಂದು ಆಗ್ರಂಥದ *ಪ್ರತಿ ಯೊಂದುಸರ್ಗದ ಅಂತ್ಯದ ಗದ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿರುವನು. ಅಲ್ಲದೆ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸರ್ಗದ ಕೊನೆಯಲ್ಲೂ ಒಂದು ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ತನ್ನವಂಶ, ತಾಯ್ತಂದೆಗಳ ಹೆಸರು ಮೊದಲಾದುವನ್ನೂ ಮತ್ತೊಂದರಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಹರ್ಷನ ಸೂಕ್ತಿಪ್ರಭಾವವನ್ನೂ. ಮೂರ ನೆಯದರಲ್ಲಿ ಸಾಳ್ವಮಲ್ಲನ ಪ್ರಶಸ್ತಿಯನ್ನೂ ಶ್ಲಾಘಿಸಿ ಮೂರುಮೂರು ಪದ್ಯಗ ಳನ್ನೂ ರಚಿಸಿರುವನು. ಆದುದರಿಂದ ಈ ಸಾಳ್ವಮಲ್ಲನು ಕನ್ನಡಭಾಷೆಯಂತೆಯೇ ಸಂಸ್ಕೃತಭಾಷಾಕವಿತೆಗೂ ವಿಶೇಷಪ್ರೋತ್ಸಾಹಕನಾಗಿದಂತೆ ತಿಳಿಯಬರುವುದು.

ಈಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಕವಿಯು ತನ್ನ ಯಾವುದೊಂದು ಬಿರುದನ್ನೂ ಹೇಳಿಕೊಂ ಡಿಲ್ಲ. ಈತನು ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ "ಆನಾರ್ಯರೆಂದೆ" ಎಂಬ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ, ಅಮೃತಾನಂದಿ, ರುದ್ರಭಟ್ಟ, ವಿದ್ಯಾನಾಥ, ಹೇಮಚಂದ್ರ, ಈ ನಾಲ್ವರ ಮಾರ್ಗದಿಂದ "ಗ್ರಂಥ ಮಂ ವಿರಚಿಸಿದೆಂ". "ನಾಗವರ್ಮ, ಕವಿ ಕಾಮಾದಿಗಳ ಮಾರ್ಗದಿಂ ರಸಭಾವಾ ಭಾಸಂಗಳಂ ವಿದ್ವತ್ಸಭೆಗಮುಭಯಭಾಷೆಗವಿ ಷ್ಟಮಪ್ಪಂತು ಕನ್ನಡಿಸಿದೆಂ" ಎಂದು ಹೇಳಿ ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ತನ್ನ ಸ್ವಂತಬುದ್ಧಿಬಲದಿಂದ ಬರೆಯಲಿಲ್ಲ ಹಿಂದಣ ಆಲಂ ಕಾರಿಕರು (ಶಾಸ್ತ್ರಕಾರರು) ಹೇಳಿರುವುದನ್ನು ಕನ್ನಡಭಾಷೆಗೆ ಪರಿವರ್ತನವನ್ನು

---

* ವಾಚಕರ ಅನಗಾಹನೆಗಾಗಿ ಒಂದುಸರ್ಗದ ಕೊನೆಯ ಲ್ಲಿನ ಪದ್ಯಗದ್ಯಗಳನ್ನುಮಾತ್ರ ಇಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟಿದೆ

ನೈಷಧವ್ಯಾಖ್ಯಾ, ಶ್ರೀಧರೀಯಂ.

ಏಷಾ ಸದ್ಗುಣಶೋಭನಾ ಸುಮನಸಾಮುತ್ಕೃತ್ಯರ್ಥನೀಯಾಕ್ರಿಯಾ ।
ಕಾನ್ತಾವೇದವಿವಾಯುಕ್ತಿಸಮುಚಾ ಮೃದ್ವೀ ಸುವರ್ಣೋಜ್ಜ್ವಲಾ ॥
ಸ್ವಪ್ರೇಯಸ್ಯಶಿರೋಧೃತಾ ವಿಜಯತೇ ಶ್ರೀಹರ್ಷಹರ್ಷೋರ್ಜಿತಾ ।
ಸೂಕ್ತಿಸ್ರಜ್ಞನು ಮಾನಿನೀವ ನಿತರಾಮುತ್ಕೃರ್ಷರಾಗಾನಸಾ ॥
ನಾಗೇಂದ್ರೈಸ್ಸಮಲಂಕೃತ ಸ್ತ್ರಿಣಯುನ ಶಾಸ್ತ್ರೇಣ ಶಸ್ಯಚ್ಛಿನಾ ।
ಧಾರೋರ್ವೈರಪ್ರರಾರಿಚಾಪ್ರಣಮತಾಂ ಭೀಮಸ್ಸತಾಂ ಶಂಕರಃ ॥
ಸರ್ವಜ್ಞಸ್ಸ್ವವಿಭೂತಿಭೂಷಣಪರೋ ರಾಜಾವತಂಸೋಜ್ಜ್ವಲ।
ಸ್ಸಾಕ್ಷಾದೀಶ್ವರಏವ ಸಕ್ಷಿತಿಪತಿಃ ಶ್ರೀಸಾಳ್ವಮಲ್ಲಸ್ಸ್ವಯಂ ॥

ಇತಿ ಶ್ರೀ ಗುಣಪತೀಶಚರಣ ಸರಸಿರುಹಹರ್ಷಪದಾಯಮಾನವಿವಿಧವಿದ್ಯಾನಿಧಾನ ಗ್ರಹಣತ ರತ್ನಾಕರ ಶ್ರೀಸಾಲ್ವಮಲ್ಲಮಹೀಮಹೇಶ್ವರಾಸ್ಥಾನಭೂಷಾಮಾಣಿಕಾಯಮಾನ ವಿದ್ಯಾಧರ ಪಂಡಿತೇಂದ್ರ ಕುಲತಿಲಕ ವಿದ್ಯಾಶ್ರೀಧರ ಪಂಡಿತೇನ್ದ್ರ ವಿರಚಿತಾಯಾಂ ನೈಷಧಚರಿತಟೀಕಾಯಾಂ ಅಕ್ಷರ ದೀಪಿಕಾಯಾಂ ನವಮಸ್ಸರ್ಗಃ ಸಮಾಪ್ತಃ.

ಮಾತ್ರ ಮಾಡುರುವೆನೆಂದು ಹೇಳಿಕೊಂಡಿರುವನು. ಅಲ್ಲದೆ, ವಿರುದ್ಧರಸವನ್ನು ಹೇಳುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ, ಉದಯಾದಿತ್ಯ, ಗಣೇಶ್ವರಾಗ್ನಿ ಎಂಬಿಬ್ಬರ ಮತವನ್ನೂ ಹೇಳಿರುವನು. ಈ ಹಿಂದಣ ಶಾಸ್ತ್ರಕಾರರಲ್ಲಿ ಯಾರುಯಾರು ಯಾವ ಯಾವ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಬರೆದಿರುವರು, ಅವರವರ ಕಾಲ ಮೊದಲಾದುವುಗಳಾವುವು. ಎಂಬುದನ್ನು, ಇಲ್ಲಿ ಸಂಗ್ರಹವಾಗಿ ವಿವರಿಸುವುದು ಅಪ್ರಕೃತವಾಗಲಾರದು.

(1) ಅಮೃತಾನಂದಿ.

ಸಾಳ್ವನು ಅಮೃತಾನಂದಿಯ ಹೆಸರನ್ನು ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವನು ಈಪದ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ಹೇಳಿರುವ ಮತ್ತಿನ ವಿದ್ಯಾನಾಥಹೇಮಚಂದ್ರರು ಸಂಸ್ಕೃತಾಲಂಕಾರಿಕರೆಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿರುವ ಅಂಶವಾದುದರಿಂದ, ಈತನೂ ಸಂಸ್ಕೃತ ಗ್ರಂಥಕರ್ತನೇ ಆಗಿರಬೇಕು. ಇವನು ಯಾವ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆದಿರುವನೋ ಅದು ಪ್ರಕೃತದಲ್ಲಿ ಮುದ್ರಿತವಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಮದರಾಸು ಪ್ರಾಚ್ಯಕೋಶಾಲಯದಲ್ಲಿರುವ ಹಸ್ತಲಿಖಿತಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿ "ಅಮೃತಾನಂದಿಯ ಅಲಂಕಾರ ಸಂಗ್ರಹ" ವೆಂಬ ಸಂಸ್ಕೃತ ಗ್ರಂಥವೊಂದು ಇರುವುದು. ಇದರಲ್ಲಿ (1) ವರ್ಣಗಣ ವಿಚಾರ, (2) ಶಬ್ದಾರ್ಥ ನಿರ್ಣಯ, (3) ರಸನಿರ್ಣಯ, (4) ನೇತೃಭೇದ ವಿಚಾರ, (5) ಅಲಂಕಾರ ನಿರ್ಣಯ, (6) ದೋಷಗುಣಾಲಂಕಾರ ನಿರ್ಣಯ, (7) ಸಂಧ್ಯಂಗನಿರೂಪಣ, (8) ವೃತ್ತಿನಿರೂಪಣ, (9) ಕಾವ್ಯಾಲಂಕಾರ ನಿರೂಪಣ. ಎಂಬ ಒಂಭತ್ತು ಪರಿಚ್ಛೇದಗಳಿವೆ. ಇದೂ ಆತನಸ್ವತಂತ್ರ ಗ್ರಂಥವಲ್ಲ, ಹಿಂದಣ ಆಲಂಕಾರಿಕರ ಮತವನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಹೇಳುವಂತೆ ಈತನ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಕನಾದ ಮನ್ನಭೂಪನು ಹೇಳಲು, ತಾನು ಆಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆದೆನೆಂದು ಆಕವಿಯೇ ಪೀಠಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವನು. ಈ ಮನ್ನಭೂಪನು "ಸೋಮಸೂರ್ಯ ಕುಲೋತ್ತಂಸ" ನೆಂದೂ "ಸಮುದ್ರಬಿರುದಾಂಕಿತ" "ಯಮುಗಂಡರಗಂಡ" "ಕೊವರಂಕ ಭೀಮ" "ಸಮರಸಿರಂಕುಶ" "ನೂತ್ನ ಸಾಹಸಾಂಕ" ಮೊದಲಾದ ಬಿರುದುಗಳುಳ್ಳವನೆಂದೂ ಕವಿಯು ಗ್ರಂಥ ಪರಿಚ್ಛೇದಾಂತ್ಯಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವನು. ಈಮನ್ನಭೂಪನ ತಂದೆಯು ಶಿವಪಾದಬ್ಜ ಷಟ್ಪದನಾದ ಭಕ್ತಿಭೂಮಿಪನು. ತಿರುಚಿನಾಪಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ಜಂಬುಕೇಶ್ವರ ದೇವಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ದೊರೆತ ಪ್ರತಾಪರುದ್ರದೇವನ ಶಾಸನವೊಂದರಿಂದ ಮನ್ನಗಂಡಗೋಪಾಲ ನೆಂಬೊಬ್ಬನು ಪ್ರತಾಪರುದ್ರನ ಸಾಮಂತ ನಾಗಿದ್ದನೆಂದು ತಿಳಿದು ಬರುವುದರಿಂದ ಈತನೇ ಅಮೃತಾನಂದಿಗೆ ಆಶ್ರಯದಾತನಾಗಿರಬೇಕೆಂದು ತೋರುವುದು.

ನೆಲ್ಲೂರಿನ ಶಾಸನವೊಂದರಲ್ಲಿ.—ಶಕವರ್ಷ 1221 (ಕ್ರಿ. ಶ. 1299).

ತಸ್ಯಾಗ್ರಜಃ ಸುತೋಮನ್ನಗಂಡ ಗೋಪಾಲಭೂಪತಿಃ ।
ಪ್ರತಾಪರುದ್ರಭೂಪಸ್ಯ ಪ್ರಸಾದಾರ್ಜಿತವೈಭವಃ ॥

ಎಂದು ಹೇಳುವುದರಿಂದ ಈ ಮನ್ನಭೂಪನ ಕಾಲವು ಕ್ರಿ. ಶ. 1299 ಎಂದು ಗೊತ್ತಾಗುವುದು. ಆದುದರಿಂದ ಈಕವಿಯ ಕಾಲವು ಕ್ರಿ. ಶ. 13 ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಅಂತ್ಯಭಾಗವೆಂದೂ, ಪ್ರತಾಪರುದ್ರನ ಆಶ್ರಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಾಪರುದ್ರೀಯವನ್ನು ಬರೆದ ವಿದ್ಯಾನಾಥನ ಸಮಕಾಲಿಕನೋ ಅಥವಾ ಅವನಿಗಿಂತಲೂ ಸಲ್ಪ ಈಚಿನವನೋ ಎಂದೂ ನಾವು ಊಹಿಸಬಹುದು. ಈತನು 13 ನೆಯ ಶತಮಾನದವನಾದರೂ ವಿಶೇಷವಾಗಿ (ಪ್ರಾಚೀನನಾದ, ವಾಮನಮತವನ್ನು (ಕ್ರಿ. ಶ. 9 ನೆಯ ಶತಮಾನ) ಅನುಸರಿಸಿ ತನ್ನ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆದಿರುವನು.

ವಾಮನ.	ಅಮೃತಾನಂದಿ.
"ರೀತಿರಾತ್ಮಾ ಕಾವ್ಯಸ್ಯ"	ರೀತಿರಾತ್ಮಾಽತ್ರ ಕಾವ್ಯಸ್ಯ ಕಥ್ಯತೇಸಾ ಚತುರ್ವಿಧಾ

(2) **ರುದ್ರಭಟ್ಟ**—

ಮೇಲೆ ವಿವರಿಸಿದ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಾಳ್ವನು ಅಮೃತಾನಂದಿ, ವಿದ್ಯಾನಾಥ ಹೇಮಚಂದ್ರರೆಂಬ ಸಂಸ್ಕೃತ ಗ್ರಂಥಕರ್ತೃಗಳ ಜತೆಯಲ್ಲಿ ಈತನನ್ನೂ ಸೇರಿಸಿ ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ, ಈತನೂ ಸಂಸ್ಕೃತ ಗ್ರಂಥಕರ್ತೃವೇ ಆಗಿರಬೇಕು. ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ. ಅಲಂಕಾರಸಂಗ್ರಹವನ್ನು ಬರೆದಿರುವ ರುದ್ರಭಟ್ಟನು (ರುದ್ರಟ) ಕ್ರಿ. ಶ. 9 ನೆಯ ಶತಮಾನದವನು ಮತ್ತು ಪ್ರಾಚೀನ ಮತದವನು. ಅಮೃತಾನಂದಿ, ವಿದ್ಯಾನಾಥ, ಹೇಮಚಂದ್ರ, ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಪ್ರಾಯಃ ಕ್ರಿ. ಶ. 13 ನೆಯ ಶತಮಾನಧವರು ಮತ್ತು ನವೀನ ಮತಾವಲಂಬಿಗಳು. ಆದುದರಿಂದ ಈರುದ್ರಭಟ್ಟನೂ ನವೀನ ಮತಾವಲಂಬಿಯೇ ಆಗಿರಬೇಕು. ಇದರಿಂದ, ಸಾಳ್ವನು ಹೇಳುವ ರುದ್ರಭಟ್ಟನಿಗೂ, ಅಲಂಕಾರ ಸಂಗ್ರಹವನ್ನು ಬರೆದ ರುದ್ರಭಟ್ಟನಿಗೂ, ಆವಸಂಬಂಧವೂ ಇರಲಾರದು. ಅಲ್ಲದೆ, "ಶೃಂಗಾರತಿಲಕ" ಎಂಬ ಮತ್ತೊಂದು ಸಂಸ್ಕೃತಾಲಂಕಾರ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆದಿರುವವನಿಗೂ ರುದ್ರಭಟ್ಟನೆಂಬ ಹೆಸರಿದೆ. ಈತನ ಶೃಂಗಾರತಿಲಕವನ್ನು ಪ್ರತಾಪರುದ್ರೀಯದಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾನಾಥನು ಹಲವುವೇಳೆ ಉದಾಹರಿಸಿರುವನು. ಆದುದರಿಂದ ಈತನು ವಿದ್ಯಾನಾಥನಿಗಿಂತ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಾಚೀನನಾಗಿರಬೇಕು. ಕಾವ್ಯಾ

ಂಕಾರ ಕರ್ತೃವಾದ ರುದ್ರಟನೇ ಇದನ್ನು ಬರೆದನೆಂದು ಕೆಲವರೂ, ಮತ್ತೆ ಕೆಲ ರು ತದ್ಭಿನ್ನನೆಂದೂ ಹೇಳುವರು. ಆವಿವಾದವು ಹೇಗಾದರೂ ಇರಲಿ. ಈಶೃಂಗಾರ ಲಕದ ಅನುವಾದವು ಇಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವುದಿಲ್ಲವಾದುದರಿಂದ ಈ ಕವಿಯು ಹೇಳುವ ುದ್ರಭಟ್ಟನು ಶೃಂಗಾರತಿಲಕವನ್ನು ಬರೆದ ರುದ್ರಭಟ್ಟನಲ್ಲವೆಂದು ಖಂಡಿತವಾ ಯೂ ಹೇಳಬಹುದು.

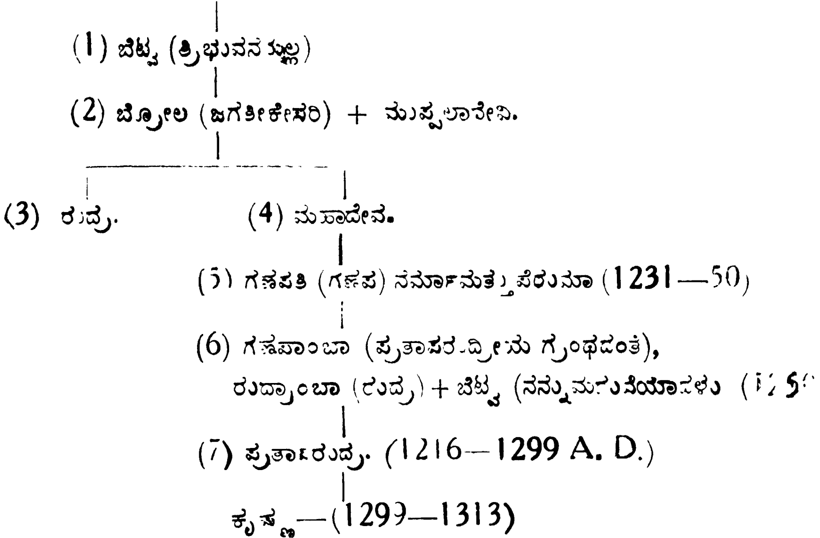
ಮತ್ತೊಬ್ಬ ರುದ್ರಭಟ್ಟನು ಜಗನ್ನಾಥ ವಿಜಯವೆಂಬ ಕನ್ನಡ ಚಂಪೂಗ್ರಂಥ ವನ್ನು ಬರೆದಿರುವನು. ಕರ್ಣಾಟಕ ಕವಿಚರಿತ್ರೆಕಾರರು, "ಈತನ ಕಾಲವು ಸುಮಾರು ಕ್ರಿ. ಶ. 1180 ರಲ್ಲಿರಬಹುದೆಂದು ಊಹಿಸಿ, "ರಸಕಳಿಕೆ" ಯೆಂಬ ಗ್ರಂಥವನ್ನೂ ಈತನು ಬರೆದಂತೆ ಸಾಳ್ವನು (ಸು. 1550) ತನ್ನ ರಸರತ್ನಾಕರದಲ್ಲಿ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಈರಸಕಳಿಕೆ ನಮಗೆ ದೊರೆತಿಲ್ಲ" ವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ, ಸಾಳ್ವನು, ಒಂದೆಡೆಯಲ್ಲಿ, ರುದ್ರಭಟ್ಟನ ರಸಕಳಿಕೆಯೊಳ್" ಎಂದು ಹೇಳಿರುವನು. ಈಮಾ ತನ್ನೇ ಆಧಾರವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಜಗನ್ನಾಥ ವಿಜಯವನ್ನು ಮುದ್ರಿಸಿ, ಉಪೋ ದ್ಘಾತವನ್ನು ಬರೆದವರು, ರುದ್ರಭಟ್ಟನು "ರಸಕಳಿಕೆ" ಎಂಬ ಅಲಂಕಾರ ಗ್ರಂಥ ವನ್ನು ಬರೆದಂತೆ ಕಾಣುವುದೆಂದು ಹೇಳಿರುವರೇ ಹೊರತು, ಅದರ ಭಾಷೆಯಾವುದು. ಅದರ ಸ್ವರೂಪವೇನು, ಎಂಬುದನ್ನು ಮಾತ್ರ ಅಲ್ಲಿ ನಿರ್ಧರಿಸಲಿಲ್ಲ. ಸಾಳ್ವಕವಿಯು ಸಂಸ್ಕೃತ ಕವಿಗಳ ಗುಂಪಿನಲ್ಲಿ ಈ ರುದ್ರಭಟ್ಟನನ್ನು ಸೇರಿಸಿರುವುದರಿಂದ ಈ ರಸ ಕಳಿಕೆಯು ಸಂಸ್ಕೃತಗ್ರಂಥವಾಗಿಯೇ ಇರಬೇಕೆಂದು ನಾವು ಊಹಿಸಬಹುದು.

ಮದರಾಸು ಪ್ರಾಚ್ಯಕೋಶಾಲಯದಲ್ಲಿ ರಸಕಳಿಕೆ ಎಂಬ ಸಂಸ್ಕೃತ ಅಲಂ ಕಾರ ಗ್ರಂಥವೊಂದು ನಮಗೆ ದೊರಕಿತು. ಆದ್ಯಂತಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ಆ ಗ್ರಂಥದ ಕರ್ತೃ ವಿನ ಹೆಸರು ಉಕ್ತವಾಗಿಲ್ಲ. ಈ ಸಾಳ್ವನು ಹೇಳಿರತಕ್ಕ ಒಂದೆರಡು ವಿಷಯಗಳುಮಾತ್ರ ಅದರದಲ್ಲಿ ದೊರಕುವುದು. ಇದರಿಂದ ಈ ರಸಕಳಿಕೆಯೆಂಬುದು ಸಾಳ್ವನು ಹೇಳು ವಂತೆ ರುದ್ರಭಟ್ಟನಿಂದ ರಚಿತವಾದದೆಂದು ನಾವು ನಂಬಬಹುದು. ಆದರೆ ಇದನ್ನು ಬರೆದ ರುದ್ರಭಟ್ಟನು ಯಾರು? ಆವ ಕಾಲದವನು? ಎಂದು ನಿರ್ಧರಿಸಲು ಯಾವ ಇತರ ಆಧಾರಗಳೂ ನಮಗೆ ದೊರೆತಿಲ್ಲ ಸಾಳ್ವನು ಹೇಳುವ ಸಂಸ್ಕೃತಾಲಂಕಾರಿಕರಲ್ಲರೂ ಪ್ರಾಯಃ ಕ್ರಿ. ಶ. 12 ಅಥವಾ 13 ನೇ ಶತಮಾನದವರು. ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಜಗನ್ನಾಥ ವಿಜಯವನ್ನು ಬರೆದ ರುದ್ರಭಟ್ಟನ ಕಾಲವೂ ಸುಮಾರು 12 ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಅಂತ್ಯಭಾಗವಾಗಿರುವುದರಿಂದ, ಈ ರುದ್ರಭಟ್ಟನೇ ಈ ರಸಕಳಿಕೆಯನ್ನೂ ಬರೆ ದನೆಂದು ಹೇಳಲು ಔಚಿತ್ಯವುಂಟು.

(3) ವಿದ್ಯಾನಾಥ.

ಈತನು ಓರಂಗಲ್ಲಿನ ಕಾಕತೀಯವಂಶದ ಪ್ರತಾಪರುದ್ರನ ಆಶ್ರಿತನೆಂದು ಪ್ರತಾಪರುದ್ರನ ಅಂಕಿತದಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿರುವ "ಪ್ರತಾಪರುದ್ರಯಶೋಭೂಷಣ" ವೆಂಬ ಗ್ರಂಥದಿಂದ ತಿಳಿಯಬರುತ್ತದೆ. ಈ ಪ್ರತಾಪರುದ್ರನ ಕಾಲವು ಶಾಸನಗಳಿಂದ ಕ್ರಿ. ಶ. 1216 ರಿಂದ 1299 ಎಂದು ತಿಳಿದುಬರುವುದರಿಂದ, ಈತನ ಕಾಲವೂ ಕ್ರಿ. ಶ. 13 ನೆಯ ಶತಮಾನವೆಂದು ನಿರ್ಧರವಾಗುವುದು.

ಶಾಸನಗಳಿಂದ ನಿರ್ಧರವಾಗುವ ಪ್ರತಾಪರುದ್ರನ ವಂಶವೃಕ್ಷಂ.

(ಈ ಕೃಷ್ಣನು 1310 ಮಲ್ಲಿಕ್‌ಕಾಫರನನ್ನು ಸೋಲಿಸಿದನು ಬಳಿಕ 1424 ರಲ್ಲಿ ಈ ರಾಜ್ಯವು ಬಹಮನೀ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಅಧೀನವಾಯಿತು)

(4) ಹೇಮಚಂದ್ರ.

ಹೇಮಚಂದ್ರನ ಜನ್ಮ, ದೀಕ್ಷಾಗ್ರಹಣ, ಸ್ವರ್ಗಗಮನ ಪರ್ಯಂತವಾದ ಜೀವನಚರಿತ್ರೆಯು ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಕುಮಾರಪಾಲಪ್ರಬಂಧ, ಕುಮಾರಪಾಲಪ್ರತಿಬೋಧ, ಕುಮಾರವಿಹಾರಶತಕ, ಕುಮಾರಪಾಲಮಹಾಕಾವ್ಯ, ಮೋಹಪರಾಜಯ ನಾಟಕ, ಪ್ರಭಾವಕಚರಿತ್ರಾದಿ ಗ್ರಂಥಗಳಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುವುದೇನೆಂದರೆ :—)

ಈ ವಿದ್ವತ್ಪುಂಗವನು ಸಂವತ್ 1145 ರಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ, 1151 ರಲ್ಲಿ ಜಿನದೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿ 1166 ರಲ್ಲಿ ಸೂರಿಪದವನ್ನು ಪಡೆದು. 1229 ರಲ್ಲಿ ಸ್ವರ್ಗಗಮನ ಮಾಡಿದನೆಂಧು ಗೊತ್ತಾಗುವುದು. ಈತನು ವ್ಯಾಕರಣ, ಛಂದಸ್ಸು, ಅಲಂಕಾರ ಮೊದಲಾದ ಹಲವುಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಜಿನಮತವಿಷಯದಲ್ಲಿಯೂ ಸುಮಾರು ಅರುವತ್ತಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಬರೆದಿರುವನು. ಈತನು ಕ್ರಿ. ಶ. 1089 ರಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ 1173 ರಲ್ಲಿ ಸ್ವರ್ಗಸ್ಥನಾದನೆಂದು ತಿಳಿದು ಬರುವುದರಿಂದ ಈತನ ಕಾಲವು 12 ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಅಂತ್ಯಭಾಗವೆಂದು ತಿಳಿದು ಬರುವುದು.

ಇನ್ನು ಸಾಳ್ವನು ಅನುವದಿಸಿರುವ ಕನ್ನಡ ಕವಿಗಳ ವಿಚಾರವನ್ನು ಸಂಗ್ರಹವಾಗಿ ಇಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸುವೆವು ಸಾಳ್ವನು, ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ನಾಲ್ವರು ಸಂಸ್ಕೃತಾಲಂಕಾರಿಕರನ್ನು ಗ್ರಂಥಾದಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ತುತಿಸಿ "ನಾಗವರ್ಮ ಕವಿಕಾಮಾದಿಗಳ ಮತದಿಂ" ಎಂದು ಗ್ರಂಥಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಉದಾಹರಿಸಿ ವಿರುದ್ಧ ರಸಗಳನ್ನು ಹೇಳುವಾಗ, ಇದು ನಾಗವರ್ಮನಮತಂ, ಇದು ಉದಯಾದಿತ್ಯನ ಮತಂ, ಮತ್ತು ಗಣೇಶ್ವರಾಜ್ಞಿಕೃತ (ಗಣೇಶ್ವರಾಗ್ನಿಯೆಂಬ ಪಾಠಾಂತರವೂ ಇದೆ) "ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಜೀವನದಲ್ಲಿ......" ಎಂದು ಆರಂಭಿಸಿ "ವೀರಂ ಭೀಭತ್ಸಂ ರೌದ್ರಂ" ಇದು "ಸಾಹಿತ್ಯಸಂಜೀವನ" ಮತಂ, ಎಂದೂ ಹೇಳಿರುವನು.

ಇವರಲ್ಲಿ

(1) II ನೆಯ **ನಾಗವರ್ಮನು** ಕಾವ್ಯಾವಲೋಕನವೆಂಬ ಅಲಂಕಾರ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆದಿರುವನು. ಅದರಲ್ಲಿ ರಸ ವಿಷಯುವು ಒಂದು ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿಯೇ ಅತಿ ಸಂಗ್ರಹವಾಗಿ ವಿವೃತವಾಗಿದೆ.

(2) **ಕವಿಕಾಮನು** ಶೃಂಗಾರ ರತ್ನಾಕರವನ್ನು ಬರೆದಿರುವನು. ಇದು ಕೇವಲ ರಸವಿಷಯವನ್ನೇ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವ ಗ್ರಂಥವಾದರೂ, ಶೃಂಗಾರ ರಸವನ್ನು ವಿಸ್ತರವಾಗಿಯೂ, ಉಳಿದ ಎಂಟುರಸಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹವಾಗಿಯೂ ನಿರೂಪಿಸುವುದು. ಇದು ಪ್ರಾಯಃ ರುದ್ರಭಟ್ಟನ **ಶೃಂಗಾರತಿಲಕ**ದ ಛಾಯೆಯಾಗಿದೆ.

---

1 ಈಹೆಸರು ತಪ್ಪಾಗಿರುವಂತೆ ಕಾಣುವುದು. ಹಸ್ತಲಿಖಿತಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿರುವಂತೆ ಮೇಲೆ ಬರೆದಿದೆ ಗಣೇಶ್ವರಗಜ್ಞಿ ಎಂದಿರಬಹುದು.

(3) **ಉದಯಾದಿತ್ಯ** ಈತನು ಉದಯಾದಿತ್ಯಾಲಂಕರವೆಂಬ ಚಿಕ್ಕದೊಂದು ಅಲಂಕಾರ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆದಿರುವನು. ಆದರೆ ಇದರಲ್ಲಿ ರಸವಿಷಯವೇ ಉಕ್ತ ವಾಗಿಲ್ಲ. ಉದಯಾದಿತ್ಯನಮತಂ ಎಂದು ಉದಹರಿಸಿರುವ ಕಂದಪದ್ಯವು ನಾಗ ವರ್ಮನ ಕಾವ್ಯಾವಲೋಕನದಲ್ಲಿರುವುದರಿಂದ ಹಸ್ತಲಿಖಿತಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿ ಉದಯಾದಿ ತ್ಯನ ಮತಂ ಎಂಬುದು ಪ್ರಮಾದದಿಂದ ಬಿದ್ದಿರಬಹುದೆಂದು ಕಾಣುವುದು. ಅಥವಾ ಉದಯಾದಿತ್ಯನು ರಸವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಗ್ರಂಥವೊಂದನ್ನು ಬರೆದಿರುವನೆಂದೂ ಅದನ್ನು ನಾಗವರ್ಮನು ಅನುವಾದ ಮಾಡಿರುವನೆಂದೂ ಹೇಳಬೇಕಾಗುವುದು ಪ್ರಬಲವಾದ ಆಧಾರವಿಲ್ಲದೆ ಹೀಗೆ ಹೇಳುವುದು ಅಷ್ಟು ಸಮಂಜಸವಲ್ಲ.

(4) **ಗಣೇಶ್ವರಾಜ್ಞಿ** (ಗ್ನಿ) ಈತನು ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಜೀವನವೆಂಬ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆದಿರುವುದಾಗಿ ಈ ಗ್ರಂಥದಿಂದ ಮಾತ್ರ ತಿಳಿದು ಬರುವುದು. ಅದು ಅದ್ಯಾಪಿ ದೊರೆತಿಲ್ಲ. ಕವಿಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಇವನ ಹೆಸರಾಗಲಿ ಈ ಗ್ರಂಥದ ಪ್ರಸಕ್ತಿ ಯಾಗಲಿ ಬಂದಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿ ಆ ಗ್ರಂಥದ "ವೀರಂ ಭೀಭತ್ಸರೌದ್ರಂ..." ಎಂಬ ಎರಡು ಕನ್ನಡ ಪದ್ಯಗಳು ಉದಾಹೃತವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಇದೂ ಕನ್ನಡಭಾಷೆಯ ಅಲಂಕಾರ ಗ್ರಂಥವೊಂದೆಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುವುದು.

ಈಕವಿಯು ಹೇಳಿರುವ ಈ ಸಂಸ್ಕೃತಕರ್ಣಾಟಕ ಕವಿಗಳು 12 ಮತ್ತು 13 ನೆಯ ಶತಮಾನಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವರಾದುದರಿಂದ ಈ ಕವಿಯ ಕಾಲವು ಅವರ ಕಾಲಕ್ಕಿಂತಲೂ ಈಚಿನದಾಗಿರಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಬಹುದೇ ಹೊರತು ನಿರ್ಣಯವಾಗಿ ಹೇಳಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. 16 ನೆಯ ಶತಮಾನವೆಂದು ಈತನ ಕಾಲವನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸಿರುವುದು ಶಾಸನಾದಿ ಬಾಹ್ಯ ಸಾಧನಗಳಿಂದಲ್ಲದೆ ಈತನ ಗ್ರಂಥಗಳಿಂದಾಗಲಿ ಇವನು ಅನುವದಿಸಿರುವ ಗ್ರಂಥಗಳಿಂದಾಗಲಿ ಅಲ್ಲ. ಪ್ರಾಯಃ ಮುಂದಿನ ಕವಿಗಳಾರೂ ಇವನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಿರುವಂತೆ ಕಂಡು ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಇದರಿಂದ ಇವನ ಉತ್ತರಕಾಲದ ಅವಧಿಯನ್ನು ನಿಷ್ಕೃಷ್ಟವಾಗಿ ತಿಳಿಯಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ.

ಇವನಿಂದ ರಚಿತವಾದ ಗ್ರಂಥಗಳು.

—(1) ರ ಸ ರ ತ್ನಾ ಕ ರ.—

ಈ ಗ್ರಂಥವು ಸೂತ್ರ ಮತ್ತು ವೃತ್ತಿಗಳ ರೂಪದಲ್ಲಿದೆ. ಅಲ್ಲಲ್ಲೇ ವಚನಗಳೂ ಕಾಣುತ್ತವೆ. ಉದಾಹರಣಗಳೆಲ್ಲವೂ ಪ್ರಾಚೀನ ಗ್ರಂಥಗಳಿಂದ ಉದ್ಧೃತ

ಗಾದುವು. ಇದರಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ಪ್ರಕರಣಗಳಿವೆ. ಮೊದಲನೆಯ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ಶೃಂಗಾರರಸವು ಸಪ್ರಪಂಚವಾಗಿ ವಿವೃತವಾಗಿದೆ. ಎರಡನೆಯ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ಉಳಿದ ಎಂಟುರಸಗಳೂ ನಿರೂಪಿತವಾಗಿವೆ. ಮೂರನೆಯ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ನಾಯಕ ನಾಯಿಕಾವಿಚಾರವು ಹೇಳಿದೆ. ನಾಲ್ಕನೆಯ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ವ್ಯಭಿಚಾರಿ ಭಾವಗಳೂ ಸಾತ್ವಿಕಭಾವಗಳೂ ವಿಭಾವಾನುಭಾವಗಳೊಡನೆ ಸೋದಾಹರಣವಾಗಿ ಉಪ ಪಾದಿತಗಳಾಗಿವೆ. ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಈತನು ಸಂಸ್ಕೃತಾಲಂಕಾರಿಕರಾದ ವಿದ್ಯಾನಾಥ, ಅಮೃತಾನಂದಿ, ರುದ್ರಭಟ್ಟ, ಇವರ ಮತವನ್ನು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಅನುವಾದಮಾಡಿದ್ದರೂ, ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಹೇಮಚಂದ್ರನ ಮತವನ್ನೇ ಅನುಸರಿಸಿ ಹೋಗಿರುವನು. ಇವನು ಯಾರು ಯಾರಿಂದ ಎಷ್ಟೆಷ್ಟು ಭಾಗವನ್ನು ಆರಿಸಿ ಪರಿವರ್ತಿಸಿರುವನೆಂಬುದನ್ನು ಅನುಬಂಧದಲ್ಲಿ ವಿಶದವಾಗಿ ತಿಳಿಸುವೆವು.

ಈ ಕವಿಯು ತನ್ನ **ಲಕ್ಷಣ** ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ನಾಗವರ್ಮನ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನೇ ಒಂದೆರಡು ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಕವಿಕಾಮನ ಶೃಂಗಾರರತ್ನಾಕರದಿಂದಲೂ, ನಾಗವರ್ಮನ ಕಾವ್ಯಾವಲೋಕನದಿಂದಲೂ, ಪಂಪ, ಪೊನ್ನ, ರನ್ನ, ಜನ್ನ, ರುದ್ರಭಟ್ಟ, ಅಗ್ಗಳ ಇವರುಗಳ ಗ್ರಂಥಗಳಿಂದಲೂ, ಹಲವು ಲಕ್ಷ್ಯಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಆರಿಸಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡಿರುವನು.

ಪ್ರಕೃತದಲ್ಲಿ ಈಗ್ರಂಥವು, ನಾಲ್ಕು ಪೂರ್ಣವಾದ ಓಲೆಯ ಪ್ರತಿ ಒಂದು ಅಸಮಗ್ರವಾದ ಓಲೆಯ ಪ್ರತಿ ಒಂದು ಕಾಗದದ ಪ್ರತಿ ಇವುಗಳ ಸಹಾಯದಿಂದ ಪರಿಷ್ಕೃತವಾಗಿ ಮುದ್ರಿತವಾಗಿದೆ.

(**ಕ**) ಇದು ಮೈಸೂರು ಶಾಸನದ ಇಲಾಖೆಯ ಮ. ರಾ. ಪದ್ಮರಾಜ ಪಂಡಿತ ರಲ್ಲಿದ್ದ ಓಲೆಯ ಪ್ರತಿ. ಇದು ಬಹಳ ಹಳೆಯದಾಗಿ ನುಸಿಹಿಡಿದು (ಕ್ರಿಮಿಭಕ್ಷಿತ.) ಹೋಗಿದ್ದುದರಿಂದ ಅಕ್ಷರಗಳನ್ನು ಕಂಡು ಹಿಡಿವುದೇ ಬಹು ಪ್ರಯಾಸವಾಯಿತು. ಆದರೆ ಇದರಪಾಠವು ಬಹು ಮಟ್ಟಿಗೆ ಶುದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಇದನ್ನೇ ನಾವು ವಿಶೇಷ ವಾಗಿ ಅನುಸರಿಸಿರುವೆವು.

(**ಖ**), (**ಗ**) ಇವೆರಡೂ ಮೈಸೂರು ಪ್ರಾಚ್ಯಕೋಶಾಲಯದ ಪ್ರತಿಗಳು ಇವೆರಡರಲ್ಲಿಯೂ ಅಶುದ್ಧತೆಯೂ ಗ್ರಂಥಪಾತಗಳೂ ಇವೆ. ಪಾಠಭೇದಗಳೂ ಹಲವೆಡೆಗಳಲ್ಲಿವೆ.

(ಘ) ಇದು ಮದರಾಸು ಪ್ರಾಚ್ಯ ಕೋಶಾಲಯದ ಪ್ರತಿ. ಗ್ರಂಥಾಕ್ಷರದಲ್ಲಿ ಬರೆದುದು. ಪಾಠಭೇದಗಳು ಕೆಲವು ಇವೆ. ಗ್ರಂಥಪಾತವೂ ವಿಶೇಷವಾಗಿದೆ.

(ಙ) ಇದು ಮೈಸೂರು ಟ್ರೇನಿಂಗ್ ಕಾಲೇಜಿನ ಲೈಬ್ರರಿಯಲ್ಲಿರುವ ಕಾಗದದ ಪ್ರತಿ ಇದು (ಖ) ಪುಸ್ತಕದ ಪುತ್ರಿಕೆಯಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಯೋಜನವಾಗಲಿಲ್ಲ.

(ಚ) ಇದು ಮದರಾಸು ಪ್ರಾಚ್ಯಕೋಶಾಲಯದ ಒಂದು ಸಂಸ್ಕೃತ ಗ್ರಂಥದ ನಡುವೆ ಎಲ್ಲಿಯೋ ಸೇರಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಕೆಲವು ಓಲೆಗಳ ಅಸಮಗ್ರ ಪ್ರತಿ. ಇದರಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಪಾಠಭೇದಗಳಿವೆ.

ಪಾಠಭೇದಗಳೂ, ವಿಶೇಷ ಸಂಗತಿಗಳೂ ಗ್ರಂಥಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಪರಿಶಿಷ್ಟರೂಪವಾಗಿ ಸೂಚಿತವಾಗುವುವು.

(2) ಸಾಳ್ವಭಾರತ—

ಇದುಷಟ್ಪದಿಯಲ್ಲಿದೆ. ಪೂರ್ಣವಾದ ಗ್ರಂಥವು ಇನ್ನೂ ದೊರಕಲಿಲ್ಲ.

(3) ಶಾರದಾವಿಲಾಸ

(ಏತತ್ಕವಿಕೃತವಾದುದು) ಇದು ಅಪೂರ್ಣಗ್ರಂಥ. ವ್ಯಂಗ್ಯವಿಷಯವನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ಎರಡನೆಯ ಪ್ರಕರಣವುಮಾತ್ರ ದೊರೆತಿದೆ. ಈಗ್ರಂಥದ ಆದಿಯಲ್ಲಿ "ಶಾರದವಿಲಾಸ ದ್ವಿತೀಯಪ್ರಕರಣಂ" ಎಂದೂ, ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿ "ಶಾರದಾವಿಲಾಸದಲ್ಲಿ ಧ್ವನಿವ್ಯಂಗ್ಯ ವಿವರಣಂ ದ್ವಿತೀಯಪರಿಚ್ಛೇದಂ." ಎಂದೂ ಇದೆ, ಆದುದರಿಂದ ಇದು ಕಾವ್ಯಲಕ್ಷಣವನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಗ್ರಂಥವಾಗಿರಬಹುದು. ಕಾವ್ಯಲಕ್ಷಣಪ್ರಕರಣಗಳಲ್ಲಿಯೇ ರಸಪ್ರಕರಣವೂ ಒಂದಾಗಿರುವುದರಿಂದ, ಈಕವಿಯು ಈಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಸಂಗ್ರಹವಾಗಿ ತಿಳಿಸಿರುವ ರಸವಿಷಯವನ್ನೇ "ರಸರತ್ನಾಕರ" ವೆಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಬೇರೆಯಾಗಿ ಬರೆದಿರಬಹುದೆಂದು ಊಹಿಸಲು ಅವಕಾಶವಿದೆ. ಈಗ್ರಂಥವು ಆನುಪೂರ್ವಿಯಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಹೇಮಚಂದ್ರನ ಕಾವ್ಯಾನುಶಾಸನವನ್ನೇ ಅನುಸರಿಸಿ ಗ್ರಥಿತವಾಗಿರುವುದು. ಅಲ್ಲಿನ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನಲ್ಲದೆ ಲಕ್ಷ್ಯಪದ್ಯಗಳನ್ನೂ ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಪರಿವರ್ತಿಸಿರುವನು. ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ನಡುವೆ ಸ್ವಲ್ಪಗ್ರಂಥಪಾತವಿರುವುದು. ಬೇರೆ ಪೂರ್ಣವಾದ ಹಸ್ತಲಿಖಿತ ಪ್ರತಿ

ಗಳು ದೊರಕದಿರುವುದರಿಂದ ಇದನ್ನು ರಸರತ್ನಾಕರಗ್ರಂಥದ ಅನುಬಂಧಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಿ ಮುದ್ರಿಸಿದೆ.

(4) ವೈದ್ಯಸಾಂಗತ್ಯ.—ಇದು ಸಾಂಗತ್ಯವೆಂಬ ಛಂದಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬರೆದಿರುವ ವೈದ್ಯಗ್ರಂಥ.

UNIVERSITY INSTITUTE OF ORIENTAL STUDIES AND RESEARCH,
Madras, 6th October 1930.

A. VENKATA RAU, B.A., L.T.
AND
PANDIT H. SESHA AIYANGAR.

ವಿಷಯಸೂಚಿಕೆ.

ಶೃಂಗಾರ ಪ್ರಪಂಚಮೆಂಬ
ಪ್ರಥಮ ಪ್ರಕರಣಂ.

ಇಂತು

ಶೃಗಾರಪ್ರಪಂಚಮೆಂಬ ಪ್ರಥಮಂಪ್ರಕರಣಂ.

ನವರಸ ಪ್ರಪಂಚಮೆಂಬ.

ದ್ವಿತೀಯ ಪ್ರಕರಣಂ.

ಇಂತು

ನವರಸಪ್ರಪಂಚವೆಂಬ ದ್ವಿತೀಯಪ್ರಕರಣಂ.

ನಾಯಕನಾಯಿಕಾವಿವರಣಂ.

ತೃತೀಯ ಪ್ರಕರಣಂ.

---

* ಈ ಪದ್ಯವು (೧೨೫) ಸೂತ್ರ, ೬೭ (ಎಂದು ಮುದ್ರಿತವಾಗಿದೆ).

ಇಂತು

ನಾಯಕನಾಯಿಕಾವಿವರಣಂ ತೃತೀಯಪ್ರಕರಣಂ.

ಭಾವಾಧಿ ಕರಣಮೆಂಬ

ಚತುರ್ಥ ಪ್ರಕರಣಂ.

---

* ಸಂಖ್ಯೆ ತಪ್ಪಿದೆ.

(1) ಇದು ಭಾವಕ್ಕೆ ಸೇರಿದುದರಿಂದ ಔಗ್ರ್ಯ ಎಂದಿರಬೇಕು.

* ಸಂಖ್ಯೆ ತಪ್ಪಿದೆ. ೨೪೧ ಎಂಬ ಸಂಖ್ಯೆಯು ಕೈಬಿಟ್ಟುಹೋಗಿದೆ.

ಪರಿಶಿಷ್ಟಂ—೧. (ಶಾರದಾ ವಿಲಾಸಂ)

೨೪—೨೫—೨೬—ಲಕ್ಷ್ಯಗಳು ಮೂಲಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿ ತ್ರುಟಿತವಾಗಿವೆ. (೨) ಈ ಲಕ್ಷ್ಯ ಪದ್ಯಗಳು ಮೂಲ ಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿ ತ್ರುಟಿತವಾಗಿವೆ.

ಪರಿಶಿಷ್ಟಂ— ೨.

ಪರಿಶಿಷ್ಟ—೩.

ಶ್ರೀ

ಸಾಳ್ವಕವಿವಿರಚಿತಂ.

ರಸರತ್ನಾಕರಂ.

ಶೃಂಗಾರಪ್ರಪಂಚವಿವರಣಂ.

ಪ್ರಥಮ ಪ್ರಕರಣಂ.

(ಮಂಗಳಾಚರಣಂ)

ಮ|| ಪರಮಾರ್ಹಂತ್ಯವಧೂಟಿಗೊಲ್ದು ತನುವಂ ಗೆಲ್ದೈದೆ ಮೂದೇವರೊಂ |
ದಿರವಂ ನಕ್ಕನ್ನೃತಾದಿಗಂಜಿ ಕಡುಶೋಕಂಗೊಟ್ಟು ಮೋಹಾಳಿಗು ||
ದ್ಧುರದೋಷಾಳಿಗೆ ಪೇಸಿ ಕಾಯ್ದು ಭವಮಂ ಸುಟ್ಟೇಱಿ ಲೋಕಾಗ್ರಮಂ
ಸ್ಥಿರನಾಗಿರ್ದ ರಸೈಕನೀಗೆ ಮುದಮಂ ಶ್ರೀಮಜ್ಜಿನಾಧೀಶ್ವರಂ || ೧

ಕಂ|| ಸತತಗುಣನಿಲಯೆ ಲೋಕ |
ಸ್ತುತೆ ತರುಣಮೃಣಾಳವರ್ಣೆ ಸಕಲಕಲಾವಿ ||
ಶ್ರುತೆ ನಿರುಪಮೆ ಚಿನ್ಮಯಿ ಭಾ |
ರತಿ ಯೆನಸುಂ ನೆಲಸುಗೆಮ್ಮ ಮುಖಸರಸಿಜದೊಳ್ || ೨||

ಕವಿಕಾವ್ಯವಿಚಾರಂ.

ರಸರತ್ನಾಕರವಿಶೃಕೃತಿ |
ಪಸರಿಂದಿಡೆ ಸುಕವಿನಿಕರಬುಧಸಮಿತಿಗಳೀ ||
ಕ್ಷಿಸಿ ಕೆಯ್ಕೊಂಡೆಸೆವಿದಱಿಂದೊಳ್ |
ರಸರತ್ನಂಗಳನೆ ಪಡೆಯದಿರ್ಕುಮೆ ಚದುರರ್ || ೩||

ರಸಮಿಲ್ಲದ ಕಾವ್ಯಂ ನೀ |
ರಸಮದಱಿಂ ಕೃತಿಗೆ ರಸಮೆ ಸಾರಂ ನೆಗಟ್ದೀ ||
ರಸರತ್ನಾಕರದೊಳ್ ನೆಱೆ |
ರಸಭಾವಮನಱಿದ ಕವಿಯ ಕಬ್ಬಮೆ ಸಾರಂ || ೪||

1—A

ಮ|| ವಸುಧಾಚಕ್ರದೊಳೊಪ್ಪುತಿರ್ಪ ಜಸವಂತಂ ಶ್ರೀಜಿನಾಧೀಶಪಾ |
ದಸರೋಜಾತಮದಾಳಿ ಶಬ್ದಸದಲಂಕಾರಾದಿಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರೊ |
ಲ್ದ ಸಭಾರಂಜನವಾಣಿ ರಾಜಬುಧಮಾನ್ಯಂ ಮಾರ್ಗಸಾರಂಗಳಿಂ |
ರಸರತ್ನಾಕರಮಂ ಸಮಂತು ಕವಿಸಾಳ್ವಂ ಪೇಳ್ದಿನೊಳ್ಪಿಂಬಿನಂ || ೫||

ಕಂ|| ಅವಗುಣವಿದಱಿೊಳಗೇನಾ |
ನುವುಳ್ಳೊಡಂ ನಿಮ್ಮಗುಣಮನುಱಿ ಮೆಱಿಯಲ್ ತಿ ||
ರ್ದುವುದು ಬಹುಶ್ರುತರೆನಿಸಿದ |
ಕವಿಗಳ್ ಬುಧರೊಲ್ದು ಗುಣಕೆ ಪುರುಡಿಪರೊಳರೇ || ೬||

ಕಂ|| ಕವಿಯೆಂಬ ಪೆಸರ್ಗೆ ಮಚ್ಚ‌ರಿ |
ಪವಿವೇಕಿಗಳಿರದಲೆಗಳೆಗೊಳ್ಳಬ್ಬಿಗರೀ ||
ವಿವಿಧರಸಾಮೃತಮಂ ಸಲೆ |
ಸವಿದಮುರ್ದಣಿಯಂತೆ ಸುಖಿಸುತಿರ್ಕನವರತಂ || ೭||

(1) ಆನಾರ್ಯರೆಂದೆ ತಿಳಿದವ್ಯ |
ತಾನಂದಿಯ ರುದ್ರಭಟ್ಟನಾ ತೆಱದಿಂ ವಿ ||
ದ್ಯಾನಾಥ ಹೇಮಚಂದ್ರರ |
ಭೂನುತಮಾರ್ಗಾದಿಯಂದಮಂ ವಿರಚಿಸಿದೆಂ || ೮||

ವ|| ಇಂತು ನಾಗವರ್ಮಕವಿಕಾವ್ಯಾದಿಗಳ ಮಾರ್ಗದಿಂ ರಸಭಾವಾಭಾಸಂಗಳ ನೆಲ್ಲಾವಿದ್ವತ್ಸಭೆಗಮುಭಯಭಾಷೆಗವಿಷ್ಟಮಪ್ಪಂತು ಕನ್ನಡಿಸಿದೆನದೆಂತೆನೆ||

ಕಂ|| ಮುಂನೊರೆದ ಕೃತಿಗಳಿರೆ ಬಱಿ |
ಕಿಂನೇವುದೊ ಕಬ್ಬಮೆನ್ನದಿರ್ ಕನ್ನೆಗೆ ಮು ||
ನ್ನಂ ನಗೆಗಣ್ ನೆಗೞ್ದಿರೆ ಬಱಿ |
ಯಂ ನೆಲೆ ಮೊಲೆ ಮೂಡಿ ಮಾಡವೇ ಮೋಹನಮಂ || ೯||

1. ಕೆಲವು ಹಸ್ತಲಿಖಿತ ಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿ ಗ್ರಂಥವು ಈ ಪದ್ಯದಿಂದಲೇ ಆರಂಭವಾಗಿದೆ.

ವ|| ಎಂದಿರ್ಪುದಱಿಂದೆ ಚತುರರ್ಕಳ್ ಲೇಸಂ ಕೆಯ್ಕೊಳ್ಗೆ.
ಪ್ರಯೋಜನಮೇನೆಂದೊಡೆ || ೧೦||

ಕಂ|| ರಸಭಾವಾಲಂಕಾರ |
ಪ್ರಸರಮೆ ಪರಮೇಶನುರುಚರಿತ್ರಮುದಱಿನೊ ||
ಳ್ಪೆಸೆವಾ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವಮದಱ |
ಬಸಮಾಗದೆ ಪರಮಶಾಂತಮನ್ಮೃತಶ್ರೀಯುಂ || ೧೧||

ವ್ಯರ್ಥಮಿದಲ್ಲಿದು ಜಿನನ ಪ |
ದಾರ್ಥಮನೋಥರ್ಮಬೋಧಶಾಸ್ತ್ರಂ ಚಿಪ್ಪ ||
ದ್ಯಾರ್ಥಿಗೆ ಹೇಯೋಪಾದೇ |
ಯಾರ್ಥಜ್ಞಾನಾರ್ಥಮಪ್ಪುದೀ **ರಸಶಾಸ್ತ್ರಂ** || ೧೨||

(ಗ್ರಂಥಾರಂಭಂ)

ಸೂತ್ರಂ ೧.

ಭಾವಂ ವಿಭಾವಮೆಸೆವನು |
ಭಾವಂ ಸಂಚಾರಿಭಾವಮೆಂಬಿಂತಿವಱಿಂ ||
ದಾವಿಷ್ಕೃತಮಕ್ಕುಂ ರಸ |
ಮಾವುದುಮೆಂದಱಿಗೆ ಭರತಶಾಸ್ತ್ರಕ್ರಮದಿಂ ||

ವೃತ್ತಿ :—ನಾಗವರ್ಮಸಂತಪ್ಪುಗೆಯ್ವನದಱ ವಿವರಮೆಂತೆಂದೊಡೆ. ರಾಗಾದ್ಯಭಿನಯದೊಡಗೂಡಿದ ಸ್ಥಾಯಿವ್ಯಭಿಚಾರಿಲಕ್ಷಣಮಪ್ಪ ಚಿತ್ತವೃತ್ತಿಯೆಭಾವಮೆನಿಕ್ಕುಂ. ಆ ಚಿತ್ತವೃತ್ತಿಗಳ್ ಕಾವ್ಯನಾಟ್ಯಶಾಸ್ತ್ರಪ್ರಸಿದ್ಧಂಗಳಪ್ಪ ಆಲಂಬನೋದ್ದೀಪನಸ್ವಭಾವಂಗಳಾದ ಲಲನೋದ್ಯಾನಾದಿಕಂಗಳಿಂ ವಿಶಿಷ್ಟತ್ವದಿಂ ಸ್ಥಾಯಿಭಾವಂಗಳನುದ್ಬೋಧಿಪುದಱಿಂ ವಿಭಾವಮೆನಿಕ್ಕುಂ. ಮತ್ತಮಾಸ್ಥಾಯಿವ್ಯಭಿಚಾರಿಲಕ್ಷಣಭೂತಚಿತ್ತವೃತ್ತಿವಿಶೇಷಂಗಳ್ ಕಟಾಕ್ಷಭುಜವಿಕ್ಷೇಪಾದ್ಯನುಭವಂಗಳಿಂ ಸಾಮಾಜಿಕನನುಭವಿಸುವುದಱಿಂದನುಭಾವಂಗಳೆನಿಕ್ಕುಂ. ಮತ್ತಾಪಿಗಳಾಸ್ಥಾಯಿಗಳಂ ನಾನಾಪ್ರಕಾರದಿಂದಭಿ

ಮುಖಮಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತೆ ಸಂಚರಿಪುದಱಿಂ ವ್ಯಭಿಚಾರಿಗಳೆನಿಕ್ಕುಂ. ಈ ಮೂಱುಂತೆಱದ ಭಾವಂಗಳ್ ಸ್ಥಾಯಿಗಳಂ ವ್ಯಕ್ತಂ ಮಾಳ್ಪುದಱಿಂ ಕಾರ್ಯಕಾರಣಸಹಕಾರಿಗಳಕ್ಕುಂ. ಇಂತೆಂಬ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ವಿಭಾವಾನುಭಾವ ವ್ಯಭಿಚಾರಿಭಾವಂಗಳೆಂಬ ವ್ಯಪದೇಶಂಗಳಾದುವು. ಇಂತಾದ ಸ್ಥಾಯಿ ಭಾವಂಗಳ್ ಇವೆನ್ನವು ಇವನ್ಯನವು ಇವೆನ್ನವಲ್ತು [ಇವನ್ಯನವಲ್ತು] ಎಂಬ ಸಂಬಂಧವಿಶೇಷಸ್ವೀಕಾರಪರಿಹಾರನಿಯಮದನವಸಾಯದಿಂ ಸಾಧಾರಣಂಗಳಾದುವು. (ಸಾಧಾರಣದಿಂ ಸಾಮಾಜಿಕರ್ಗೆ ಕಾವ್ಯನಾಟಕಾದಿಗಳಿಂ ವ್ಯಕ್ತ ಮಾದುವು.) ಅವರ್ಗೆ ಮುನ್ನೆ ವಾಸನಾರೂಪದಿನಿರುತವಿರ್ಪುದಱಿಂ ರತ್ಯಾದಿಗಳ್ ಸ್ಥಾಯಿಭಾವಂಗಳೆನಿಕ್ಕುಂ. ನಿಯತಮಾಗಿಯನುಭವಿಪರ ನೆಯ್ದಿರ್ದುದಱಿಂ, ಸಾಧಾರಣೋಪಾಯಬಲದಿಂ ಗೋಚರಿಸಿದುದಱಿಂದನುಭೂಯಾತ್ಮಕಂ ರಸಂ ತಾನಾದುದು. ಅದು ವಿಭಾವಾದಿ ಜೀವಿತಾವಧಿಯುಮಲೌಕಿಕಮು ಮಕ್ಕುಂ. ಚಮತ್ಕಾರಕಾರಿಯಾದುದಱಿಂ, ಬ್ರಹ್ಮಾಸ್ವಾದಸೋದರಂ, ನಿಮೀಲಿತನಯನಂಗಳುಳ್ಳ ಕವಿಸಹೃದಯರಿಂದೆ ರಸ್ಯಮಾನಮಾದುದು. ಅದು ದುಗ್ಧಾಸ್ವಾದನದಂತೆ ಸ್ವಸಂವೇದನಸಿದ್ಧಂ.

ಮತ್ತಮಾ ರಸಂಗಳೀವಿಭಾವಾದಿಗಳಿಂದಭಿವ್ಯಕ್ತಂಗಳಲ್ಲದೆ ವಿಭಾವಾದಿಗಳ ಕಾರ್ಯಮಲ್ತು :—ಅದೆಂತೆನೆ ಚಕ್ರಕುಲಾಲಾದಿಗಳ್ ಇಲ್ಲದೊಡಂ ಘಟವಿರ್ಪಂತೆ ವಿಭಾವಾದಿಗಳ್ ವಿನಾಶಮಾದೊಡೆ ರಸವಿರ್ಪುದಿಲ್ಲ. ಮತ್ತಮವು ಜ್ಞಾಪಕಂಗಳಕ್ಕುಮೆಂದೊಡಮದಲ್ತು ಘಟಾದಿಯಂತೆ ಸಿದ್ಧವಸ್ತುಗಳಲ್ಲದುದಱಿಂದೆ. ಆದೊಡೆ ಲೋಕದೊಳ್ ಕಾರಕಜ್ಞಾಪಕಂಗಳಿಂ ಬೇಱಪ್ಪುದೊಂದುಂ ಕಾಣಲ್ಪಟ್ಟುದಿಲ್ಲ ತಾನಲೌಕಿಕಸಿದ್ಧಿಯಾದುದೆಂದೊಡೆ ಅದು ಭೂಷಣಮಲ್ಲದೆ ದೂಷಣಮಲ್ತು.

ಮತ್ತಂ ವಿಭಾವಾನುಭಾವವ್ಯಭಿಚಾರಿಗಳಿಂ ರಸಮಭಿವ್ಯಕ್ತಮಾಗಬೇಕಲ್ಲದೊಂದೊಂದಱಿಂದಾಗ(ದಾ)ದೊಡದುಂ ವ್ಯಭಿಚಾರಮಪ್ಪುದು. ಎಂತೆಂದೊಡೆ. ಸಿಂಹಶಾರ್ದೂಲಾದಿ ಭಯಾನಕಕ್ಕೆ ವಿಭಾವಂ. ಅದಱಿಂದಮೆ ಭಯಾನಕಮಾದುದಿಲ್ಲ, ಅದುವೆ ವೀರರೌದ್ರಾದ್ಭುತಂಗಳ್ಗಮಾಗುತ್ತಿರ್ಪುದ

ಱಿಂ, ಮತ್ತಮಾಕರುಣಕ್ಕಶ್ರುಪಾತಾದಿಯನುಭಾವಂ, ಅಂತದೆ ಶೃಂಗಾರ ವೀರಭಯಾನಕಕ್ಕಮಪ್ಪುದು. ಕರುಣಕ್ಕೆ ಚಿಂತಾದಿಗಳ್ ವ್ಯಭಿಚಾರಿಗಳ್ ಅಂತವೆ ಶೃಂಗಾರವೀರಭಯಾನಕಕ್ಕಮಪ್ಪುವು. ಒಂದೊಂದೆಡೆಯೊಳೆತ್ತಾನುಮೋರೊಂದಱ ಸ್ವೀಕಾರಮುಂಟು.

ಉ|| ಈಕೆಯ ಲೋಚನಂ ಕುಸುಮಸಾಯಕವೀಕೆಯ ಪುರ್ಬು ಕರ್ವುವಿ |
ಲ್ಲೀಕೆಯ ಕುಂತಳಂ ಭ್ರಮರಸಂಕುಳವೀಕೆಯ ವಾಗ್ವಿಲಾಸಮೇ |
ಕೋಕಿಲನಾದವೀಕೆಯ ಮೊಗಂ ಶಶಿಯೀಜಗಮಂ ಗೆಲಲ್ಕೆ ಸಾ |
ಕೀಕೆಯ ರೂಪಮೆಂದು ಮಕರಧ್ವಜನೀಕೆಯನೆಯ್ದೆ ಪೊರ್ದುಗುಂ || ೧೩||
(ಇದು ವಿಭಾವಮೆ)

ಮ|| ಮನಮೊಲ್ದಾತನ ಗಾಡಿಯಂ ದರವುರಂಗಂಡಾಕೆಗಳ್ ಪೂವಿನಂ |
ಬಿನ ಕೋಳ್ಗಂ ತಳಿವಾಲಿನೀರ್ಗಮಲರ್ವಾಸಿಂಗಂ ಕುಳಿರ್ಕೋಳ್ಪಿ ನಂ |
ದನಕಂ ಚಂದನಕಂ ಪಸುರ್ಪೆಸೆವ ಬಾೞಿಲ್ಗೊಂಪಕ್ಕವೊಂದೊಂದೆ ತ |
ಣ್ಪಿಸಿಯಂ ಸೂಸುತುಮಿರ್ಪ ಬಿಜ್ಜಣಿಗೆಗಂ ಪಕ್ಕಾಗದೇಂ ಪೋಪರೇ|| ೧೪||
(ಇವನುಭಾವಂಗಳ್)

ಮ|ಸ್ರ||ಹೃದಯಾಧೀಶಂ ಕುರುಳ್ಗವ್ವಳಿಸೆ ನುಡಿಯೆ ಮೇಲ್ವಾಯೆ ಲಲ್ಲೈಸೆ ಮೆಲ್ಪಿಂ|
ಮೊದಲೊಳ್ ಸರ್ವಾಕ್ಷಿಪಾತಂ ಬೞಿಕದು ನಯನಾರ್ಧಾವಲೋಕಂ ಬೞಿಕ್ಕೊಂ |
ದುದಯಂ ನೇತ್ರತ್ರಿಭಾಗಂ ಬೞಿಕಿೞಿದುದಪಾಂಗೇಕ್ಷಣಂ ತಾಂ ಬೞಿಕ್ಕಾ |
ವುದುಮಿಲ್ಲಾಯ್ತಗ್ಗಳಂ ಕಾಮಧಿಸಿನಿಯಳ ಸುಮ್ಮಾನದಿಂ ಮಾನಮಲ್ತೇ||೧೫|

ಇಲ್ಲಿಗರ್ವವ್ರೀಡಾಕೋಪಹರ್ಷಸಂಮೋಹವ್ಯಭಿಚಾರಿಭಾವಂಗಳಿರ್ದುವು. ಇಂತೊಂದೊಂದಾದೊಡಂ ಆಕ್ಷೇಪದಿಂ ಮತ್ತೊಂದೊಂದನ್ನೈದುತಿಪ್ಪುದಱಿಂ ವ್ಯಭಿಚಾರಮಲ್ತು. ವ್ಯಭಿಚಾರಿಸಾತ್ವಿಕಭಾವಂಗಳ ವಿಚಾರಂ ಮುಂದೆ ಪೇೞ್ದಿರ್ದುದು. ಅಲ್ಲಿಯವಂ ತಿಳಿಗೆ. ಲಕ್ಷಣ ಗ್ರಂಥಂಗಳೆಲ್ಲಂ ಪಾಠಮಾಡಲ್ಲದೆ ಸಭಾರಂಜಕನಾಗನದಱಿಂದಿವನ ಸಂಕ್ಷೇಪಿಸಿ ಸೂತ್ರಂಗಳಂ ಮಾಡಿ ಪೇೞ್ವೆಂ. ಅವಂ ಮೊದಲಾದ ಸೂತ್ರೋದಾಹರಣಂ

ಗಳಂ ಪಾಠಮುಂ ಮಾಡಿ ಕೊಂಬುದು. (1) ಆದಿಶಬ್ದಂಗಳ್ ಬಂದುದಱಿಂ ನವರಸಗಳ್ಗೆ ವೃತ್ತಿಯಂ ಬಱಿದೆಂ. ಆ ವೃತ್ತಿಗಳುಮಂ ವಿಚಾರಮುಮಂ ನೋಡಿ ಕೇಳಿ ತಿಳಿವುದು.

ಸೂತ್ರಂ. ೨.

ಕಂ|| ಎಸೆಗುಂ ದೇಹಿಗೆ ಮನದೊಳ್ |
ಬೆಸುಗೆ ಮನಕ್ಕಿಂದ್ರಿಯಂಗಳೊಂದಿಗೆ ಕೂಟಂ ||
ಎಸೆವಿಂದ್ರಿಯಮರ್ಥದೊಳೀ |
ಕ್ಷಿಸೆ ಬಱಿಯಂ ನೆಗೞ್ಗಮರ್ಥಬೋಧೆಯೆ ತಱಿಟಂ ||

ಸೂತ್ರಂ ೩.

ಒದವಿರ್ದ ಚಿತ್ತದಿಂ ತೋ |
ರ್ಪುದು ಭಾವಂ ಭಾವದಿಂದೆ ರಸಮುದಯಿಸುಗುಂ ||
ವದನಮದಂ ಪ್ರಕಟಿಪುದಾ |
ವದನದೆ ರಸವಿಂತಿದೆಂದು ತಿಳಿಗೆ ರಸಜ್ಞರ್ ||

ಸೂತ್ರಂ ೪.

ಭಾವಂ ಮನಃಪ್ರವೃತ್ತಿ ವಿ |
ಭಾವಂ ರಸಪುಷ್ಟಿಯಂ ವಿಶೇಷಿಸುವುದೆ ದಲ್ ||
ಭಾವದೆ ಪುಟ್ಟಿದ ರಸಮುಂ |
ಭಾವುಕರದನಱಿದು ಸವಿವುದೇ ಅನುಭಾವಂ ||

ಸೂತ್ರಂ ೫.

ಸ್ಥಿರತಾಗತದಿಂ ಸ್ಥಾಯಿಯೆ |
ಪರಚೇತೋವೃತ್ತಿ ತಾನೆ ಸತ್ವಮುದಱಿನು ||
ಬ್ಬರಿಕುಂ ಸಾತ್ವಿಕಭಾವಂ |
ಸ್ಥಿರತೆಯೊಳಿರದುದಱಿನಾಯ್ತು ಸಂಚಾರಿ ವಲಂ ||

1. ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಯಶಃ ಮೂಲಸೂತ್ರನಾದ ಕಂದವು ಪಾತವಾಗಿರುವಂತೆ ಕಾಣುವುದು. ಮೂಲಪ್ರತಿಯ ಬರವಣಿಗೆಯಿಂದ ಇದು ಸೂಚಿತವಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

* ಸೂತ್ರಂ ೬.

ಒದವಿದ ನಾಟಕದೊಳ್ ಕಾ |
ವ್ಯದೊಳೀಕ್ಷಿಸೆ ಪೇೞಲಾದ ಭಾವಾದಿಯನೊ ||
ಳ್ಪೊದವೀಕ್ಷಿಪ ಕೇಳ್ವ ಸಭಾ |
ಸದರ್ಗೆ ರಸೋತ್ಪತ್ತಿಯೆಂದು ಪೇೞ್ವರ್ ಪಿರಿಯರ್ ||

ವ|| ಆ ರಸಂಗಳ (ನ)ಭಿನಯಿಪನೊಳಂ ಸಭ್ಯರೊಳಂ ರಸೋತ್ಪತ್ತಿಯಕ್ಕುಂ.

ಸ್ಥಾಯಿಭಾವಂಗಳ್.

ಸೂತ್ರಂ ೭.

ರತಿ ಪರಿಹಾಸಂ ಶೋಕೋ |
ದ್ಗತಿ ಯುತ್ಸಾಹಂ ಪ್ರಕೋಪವಿಸ್ಮಯಭಯಸಂ ||
ತತಿ ವಿಜುಗುಪ್ಸತೆಯೆಂದು |
ನ್ನತಿವಡೆಗುಂ ಸ್ಥಾಯಿಭಾವವೊಪ್ಪುವ ಶಮಮುಂ ||

ಸಾತ್ವಿಕಭಾವಂಗಳ್.

ಸೂತ್ರಂ ೮.

ಪುಲಕಾಶ್ರುಸ್ವೇದಸ್ತಂ |
ಭಲಯಸ್ವರಭೇದಕಂಪವೈವರ್ಣ್ಯಂಗಳ್ ||
ಸಲೆ ಸಾತ್ವಿಕಭಾವಂಗಳ್ |
ವಿಲಸಿತಕವಿಮಾರ್ಗದಿಂದಮೆಂಟುಂ ತೆಱಗಳ್ ||

ಅನುಭಾವಂಗಳ್.

ಸೂತ್ರಂ ೯.

ಭ್ರುಕುಟಿಮುಖರಾಗಲೋಚನ |
ವಿಕೃತ್ಯಧರಕಂಪನಾತ್ತಕರಚರಣನ್ಯಾ ||
ಸಕವಾಗಾದ್ಯಂಗಕ್ರಿಯೆ |
ಸುಕವಿಗಳಿಂ ಪೇೞಿಸಿಪಟ್ಟುದಿಂತನುಭಾವಂ ||

* ಇಲ್ಲಿ—ಸ್ಥಾಯಿ ಸಂಚಾರಿಯೆಂದೆರ | ಡಾಯಿತ್ತಾಭಾವಂ ಮೊದಲೊಳವುಬಹುವಿಧದಿಂ|| ಸ್ಥಾಯಿಯದೆಂಟುರಸಕ್ಕೆಡೆ | ಯಾಯಿತು ಸಂಚಾರಿಯಾ—

ಎಂಬ ತಪ್ಪಾದ ಕಂದವು ಒಂದು ಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವಿದೆ.

ವ್ಯಭಿಚಾರಿಭಾವಂಗಳ್.

ಸೂತ್ರಂ ೧೦.

ಮತಿಲಜ್ಜಾವೇಗಶಂಕಾಮರಣಚಪಲತಾಹರ್ಷನಿರ್ವೇದದೈನ್ಯ ।
ಸ್ಮೃತಿಮೋಹಾಲಸ್ಯಗರ್ವಶ್ರಮಮದಜಡತಾಗ್ಲಾನಿಸಂಸುಪ್ತಿನಿದ್ರಾ ।
ಧೃತಿತರ್ಕೋನ್ಮಾದಬೋಧಾಮಯಸವಿಷಾದೋತ್ಸುಕಾಮರ್ಷಚಿಂತಾ ।
ಸತತಾಸೂಯಾವಹಿತ್ಥೋಗ್ರಸುವಿಲಸದಪಸ್ಮಾರಕಾಖ್ಯಾನದಿಂದಂ ॥

ವ॥ ಈ ಮೂವತ್ತುಮೂಱುಂ ವ್ಯಭಿಚಾರಿಭಾವಂಗಳಿವಂ ಮುಂದೆ ಉದಹರಿಪೆಂ.

ಸೂತ್ರಂ ೧೧.

ಕಂ॥ ವರಶೃಂಗಾರಂ ಹಾಸ್ಯಂ ।
ಕರುಣಂ ವೀರಂ ಪ್ರರೌದ್ರಮದ್ಭುತಮಿರದು ॥
ಬ್ಬರಿಪ ಭಯಾನಕಭೀಭ ।
ತ್ಸರಸಂಗಳಿವೆಂಟು ಮತ್ತೆ ನುತಶಾಂತರಸಂ ॥

ಸೂತ್ರಂ ೧೨.

ಮ॥ಸ್ರ॥ ಹರಿತಂ ಶೃಂಗಾರವರ್ಣಂ ಸಿತರುಚಿ ಹಸಿತಂ ರೌದ್ರಮಾರಕ್ತಯುಕ್ತಂ ।
ಕರುಣಂ ಶ್ಯಾಮಪ್ರಭಾಂಗಂ ಪ್ರಚುರರುಚಿರಗೌರಂ ಸುವೀರಂ ಭಯಂ ಭಾ॥
ಸುರಧೂಮಾಕಾರಮತ್ಯದ್ಭುತಮದು ಕನಕಂ ಕೃಷ್ಣಶುಭ್ರಾನ್ವಿತಂ ವಿ ।
ಸ್ತರದಿಂ ಭೀಭತ್ಸವೆಂಬೀಪರಿಯನಱಿಗೆ ತನ್ಮಾರ್ಗದೊಳ್ ಸತ್ಕವೀಂದ್ರರ್॥

ಸೂತ್ರಂ ೧೩.

ಮ॥ಸ್ರ॥ ನಿರುತಂ ಶೃಂಗಾರಸಾರಕ್ಕಧಿಪತಿ ಹರಿ ಹಾಸಕ್ಕಧೀಶಂ ಗಜಾಸ್ಯಂ ।
ಹರನಾಳ್ದಂ ನಾಡೆ ರೌದ್ರಕ್ಕೆಱಿಯನೆ ಕರುಣಕ್ಕಂತಕಂ ನೋಡೆ ವೀರ ॥
ಕ್ಕರಸಿಂದ್ರಂ ಭೀತಿಗಂ ಮಿಱುವೆ ಗುರು ಬಿದಿ ನಾಥಂ ಪೊದಟ್ಟದ್ಭುತಕ್ಕಂ।
ತಿರಬಾಭೀಭತ್ಸವಿಂಗಂ ಪ್ರಭುವೆಸೆವ ಮಹಾಕಾಳನಾಭೀಳಶೀಳಂ ॥

ವ॥ ಮತ್ತಮಲ್ಲಿ.

ಕಂ॥ ಸಾರಂ ಸಂಸಾರದೊಳಬ ।
ಲಾರತ್ನಂ ಸಾರಮಲ್ಲಿ ಯೌವನಮದಱಿೊಳ್ ॥
ಸಾರಂ ಮಧುರಾಕಾರಂ ।
ಸಾರಂ ಮತ್ತಂತದರ್ಕ್ಕಮನುಕೂಲರಸಂ ॥ ೧೬।

ವೃ|| "ಭೋಗರತ್ನಂ ಮೃಗಾಕ್ಷಿ"ಯೆಂದಪ್ಪುದಱಿಂದೆಲ್ಲಾರಸದೊಳಂ ಶೃಂಗಾರ ರಸಮೆ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಸೊಗಯಿಪ್ಪುದಾದ ಕಾರಣದೆ ಮೊದಲೊಳೀ ಶೃಂಗಾರ ರಸಂ ಪೇೞಿಪಟ್ಟುದು. ಅಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ಕೆಲಂಬರ್ ಆರ್ದ್ರಸ್ಥಾಯಿ ಸ್ನೇಹ ರಸಮೆಂಬರ್. ಅದು ರತ್ಯಂತರದೊಳಂತರ್ಭಾವಂ. ಸ್ತ್ರೀ ಸ್ತ್ರೀಯರ್ಗೆ ಪುರುಷರ್ ಪುರುಷರ್ಗೆ ಸ್ನೇಹಮಾದುದೆಂದೊಡದುವುಂ ರತಿಯೊಳಂತ ರ್ಭಾವಂ. ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರ್ ಮೊದಲಾದುವರ ಸ್ನೇಹಂ ಧರ್ಮವೀರ ದೊಳಂತರ್ಭಾವಂ. ಮಾತಾಪಿತೃಗಳೊಳ್ ಬಾಲಕಂ ಮಾಳ್ಪ ಸ್ನೇಹಂ ಭಯ ದೊಳಂತರ್ಭಾವಂ. ಪುತ್ರಾದಿಕಂಗಳಲ್ಲಿಯುಂ ವೃದ್ಧಂಗಂ ಇಂತಱಿವುದು. ಆರ್ದ್ರಸ್ಥಾಯಿ ಲೌಲ್ಯರಸಮೆಂದೊಡದುವುಂ ಹಾಸದಲ್ಲಿ ಮೇಣ್ ರತಿಯಲ್ಲಿ ಮೇಣನ್ಯತ್ರದಲ್ಲಿ ಅಂತರ್ಭಾವಂ. ಈ ಮರ್ಯಾದೆಯಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಮೊದಲಾ ದುವಂ ಯೋಜಿಸಿಕೊಳ್ವುದು.

ಇಂತು ರತ್ಯಾದಿಸ್ಥಾಯಿ ಯೊಂಭತ್ತು. ಅಲ್ಲಿ ಶೃಂಗಾರಾದಿ ರಸವೊಂ ಭತ್ತು. ಅವಱೊಳ್ ಸ್ಥಾಯಿಭಾವ ಲಕ್ಷಣಂ.

ಪರಸ್ಪರಚೇತೋಬಂಧಾತ್ಮಕಂ ರತಿ - ಚೇತೋವಿಕಾಸಂ ಹಾಸಂ - ಚಿತ್ತ ವೈಧುರ್ಯಂ ಶೋಕಂ-ಸಂರಂಭಸ್ಥಿರತ್ವಮುತ್ಸಾಹಂ-ಸ್ವಾಂತತೈಕ್ಷ್ಣ್ಯಪ್ರಬೋಧಂ ಕ್ರೋಧಂ - ಹೃದ್ವಿಸ್ತಾರಂ ವಿಸ್ಮಯಂ - ಆಕೂತವೈಕ್ಲಬ್ಯಂ ಭಯಂ - ಮನಸ್ಸಂ ಕೋಚಂ ಜುಗುಪ್ಸೆ - ತೃಷ್ಣಾಕ್ಷಯಂ ಶಮಂ—

(ಜುಗುಪ್ಸಾಲಸ್ಯೌಗ್ರ್ಯ ಭಾವವರ್ಜ್ಯಂ ಶೃಂಗಾರಂ)

ಸೂತ್ರಂ. ೧೪.

ಕಂ|| ಆರಯೆ ರತಿಯಿಂದಂ ಶೃಂ |
ಗಾರಂ ಸ್ತ್ರೀಪುಂಸಯೋಗದಿಂ ತೊಲಗಿಕೆಯಿಂ ||
ಸಾರಂ ಸಂಭೋಗಂ ಶೃಂ |
ಗಾರಂ ಸವಿಯೆನಿಪ ವಿಪ್ರಲಂಭಸಮಾಖ್ಯಂ ||

ಸೂತ್ರಂ. ೧೫.

ಇತರೇತರರತಿಯುತದಂ |
ಪತಿಗಳೆ ಯಾಲಂಬನಂ ವಿಭಾವಂ ಜ್ಯೋತ್ಸ್ನೆ ||
ನ್ನತಶಶಿನಂದನಗೀತಾ |
ದಿ ತತೆೋದ್ದೀಪನವಿಭಾವಮುಂ ತಾನಕ್ಕುಂ ||

ಸೂತ್ರಂ. ೧೬.

ವಿನುತೇಕ್ಷಣಾದಿಯಾರಸ |
ಕನುಭಾವಂ ನೆಗೆದ ರೋಮಹರ್ಷಾದಿಗಳಿಂ ||
ಪಿನ ಸಾತ್ವಿಕಂಗಳೆನಿಕುಂ |
ಘನಧೃತಿನಿರ್ವೇದನಾದಿ ಸಂಚಾರಿ ವಲಂ ||

ವೃತ್ತಿ :—ಅನ್ಯೋನ್ಯಮಾಲಂಬನವಿಭಾವಂ. ಆಲಂಬನಗುಣಂ, ಆಲಂಬನಚೇಷ್ಟೆ, ಆಲಂಬನಾಲಂಕರಣಂ, ಆಲಂಬನತಟಸ್ಥಮೆಂದುದ್ದೀಪನವಿಭಾವಮಕ್ಕುಂ. ಅವಂ ಮುಂದೆ ಕಾಣ್ಬುದು. ಆದಿಶಬ್ದದಿಂ ಮೇಖಲಾಸ್ಖಲನಶ್ವಸಿತ ಸಾಧ್ವಸಕೇಶಬಂಧನವಸ್ತ್ರಸಂಯಮನಾನುಲೇಪನಾಭರಣಮಾಲ್ಯಸಮ್ಯಜ್ಞಿವೇಶನಸಮ್ಯಜ್ವಿಚಿತ್ರೇಕ್ಷಣಚಾಟುಪ್ರಭೃತಿವಾಚಿಕಕಾಯಿಕವ್ಯಾಪಾರಾದಿಲಕ್ಷಣಮನುಭಾವಂ. ಅದು ಪರಸ್ಪರಾಲಿಂಗನಾಲೋಕನಚುಂಬನಾದ್ಯನಂತಭೇದಂ. ರೋಮಾಂಚಸ್ವೇದಕಂಪಾಶ್ರುಪ್ರಭೃತಿ ಸಾತ್ವಿಕಭಾವಂ. ಸುಖಮುಯಧೃತಿನಿರ್ವೇದಹರ್ಷಲಜ್ಜಾಮದಗರ್ವಾದಿ ವ್ಯಭಿಚಾರಿಗಳಕ್ಕುಂ. ಇವಱಿಂ ರತಿ ಸ್ಥಾಯಿಭಾವಂ ಚರ್ವ್ಯಮಾಣಮಾಗೆ ಶೃಂಗಾರರಸಂ.

ವ|| ಅಲ್ಲಿಸಂಭೋಗಕ್ಕೆ

ಲಕ್ಷ್ಯಂ.

ಮ|ಸ್ರ|| ಅಲರ್ಗಣ್ ಬೆಂಡೇಱಿ ರೋಮಾಂಚನದೊದವಿನಿತುಂ ಥಾರುಥಟ್ಟಾಗೆ ಬಾಯೊಳ್ |
ಪಲವುಂ ನುಣ್ಮಾತುಗಳ್ ಲಾವುಗೆಯ ಕೊರಳನಲ್ಲಾಡಿದಂತಾಗೆ ಝುಂಮೆಂ||
ದೊಲೆವಂಗಂ ತೂಗೆ ಸುಯ್ಯಂತೊಳಗಿಱಿಯೆ ಬೆವರ್ ಪೊಣ್ಮೆ ನಾಣ್ ಸೂಸೆ ಕಾವೋ |
ಜ್ವಲದಿಂ ಕೆಯ್ಮಿಕ್ಕನುಳ್ಳಂತ್ರನುನಿ ಕೆಡಪಿದಂತಿರ್ವರುಂ ಮೂರ್ಛೆವೋದರ್||

ಮ|ಸ್ರ||ಅತಿಮುಗ್ಧಾಪಾಂಗಭೃಂಗಂ ಮುಖಸರಸಿಜದೊಳ್ ತನ್ನ ಬಾಹಾಭುಜಂಗಂ |
ಸುತನುಶ್ರೀಖಂಡಶಾಖಾಂತರದೊಳಧರಸದ್ವಿದ್ರುಮಂ ದಂತಮುಕ್ತಾ |
ತತಿಯೊಳ್ ಪಾಣಿಪ್ರವಾಳಂ ಕುಚಕಲಶದೊಳಿಂಬಾಗೆ ತಳ್ತಿರ್ದನಿಂತ |
ಪ್ರತಿಮಂ ಲೀಲಾವತೀದೇವಿಯ ಹೃದಯದೊಳಾ ರೂಪಕಂದರ್ಪದೇವಂ ||
೧೮||

ಚಂ|| ಪದುಳಿಸಿದಂಗವೆಟ್ಟಿಱದ ಕಣ್ಮಲರಾಱದ ಸೇದೆ ಮುಗ್ಗಲಿ |
ಕ್ಕದ ಪುಲಕಂಗಳಿಂಗದ ಬೆಮರ್ ಮಿಡುಕೋಡದ ಪುರ್ವು ಬೀಗಿ ಬೀ |
ಯದ ತುಟಿ ಕೆತ್ತುಗುಂದದ ಕುಚಂ ನಡುಕಂಗಿಡದೂರು ಗಂದೆಯೇ |
ಱದ ಕರಘಾತವೊಪ್ಪೆ ಸುಸಿಲಂ ಸವಿದೊಯ್ಯನೆ ಜಾರೆ ಜಾರಿದಳ್ || ೧೯||

ವ|| ಮತ್ತಂ ರುದ್ರಭಟ್ಟನ ರಸಕಳಿಕೆಯ ಪದ್ಧತಿಯಿಂ ಶಂಗಾರೋದ್ದೀಪನಂ ಚತುಷ್ಕಮಾದುದಲ್ಲಿ.

ಸೂತ್ರಂ. ೧೭.

ಕಂ|| ಆಲಂಬನದುರುಗುಣಚೇ |
ಷ್ಟಾಲಂಕೃತಿಯುಂ ತಟಸ್ಥಮೆನಿಪೀನಾಲ್ಕುಂ ||
ಮೇಲಾದುದ್ದೀಪನಮಿಂ |
ನ್ನಾಲಂಬನಗುಣಮೆ ರೂಪಯೌವನಮುಖ್ಯಂ ||

ವ|| ಆಲಂಬನ ಗುಣಕ್ಕೆ.

ಲಕ್ಷ್ಯಂ.

ಮ|ಸ್ರ|| ಕರುವಿಟ್ಟಂ ಕಾಮದೇವಂ ರತಿಯತಿಶಯದಿಂ ಬಣ್ಣವಿಟ್ಟಳ್ ಬಸಂತಂ |
ಬರೆದಂ ಸರ್ವಾಂಗಮಂ ಕಣ್ದೆಱೆದನೊಸೆದು ಶೀತಾಂಶು ಚೈತ್ರಾನಿಲಂ ಶೀ ||
ಮಿರೆ ಜೀವಂಬೊಯ್ದನಂತಲ್ಲದೊಡೆ ಸೊಗಯಿಪೀರೂಪಮೀಬಣ್ಣಮೀಮೆ |
ಯ್ಸಿರಿ ಯೀಕಣ್ಚೆಲ್ಲ ಮೀಭಾವಕವೊಗೆಯದೆನಲ್ ಕಾಂತೆ ಕಣ್ಗೆಡ್ಡಮಾದಳ್||

ವ|| ಮತ್ತಂ.

ಚಂ|| ಕಡೆದವೊಲಿರ್ಪ ಪೆರ್ವೊಲೆ ತೊಡಳ್ನಡಿ ಮೆಲ್ನಡೆ ಚೆಲ್ವನಾಂತ ತೆ |
ಳ್ನಡು ನಳಿತೋಳ್ ಪೊದಱ್ದಧರಮೊತ್ತದೆಯುಂ ಸಿಱಿಗೊಂಡ ಚುಂಚುಸೋ||
ರ್ಮುಡಿ ಕಡುನುಣ್ಪುವೆತ್ತ ತೊಡೆ ತುಂಬಿದ ಪೀನಸಿತಂಬಬಿಂಬಮೊ |
ಕ್ಕುಡಿತೆಯನಿಪ್ಪ ಕಣ್ ಕರಮ ರಂಜಿಸೆ ಬಂದರಿಳೇಶಕಾಂತೆಯರ್ || ೨೦||
(ಇದು ರೂಪಂ).

ಚಂ|| ಮಗಮುಗಿಸಿತ್ತು ತೋಳ ಮೊದಲಾನನಮುಳ್ಳರಲಾಯ್ತು ಕಣ್ಮಲರ್ |
ವಿಗೆ ನಿಡಿದಾಯ್ತು ಮೂಡಿದುವು ಪೇರುರದೊಳ್ ಮುಕುಳಸ್ತನಂಗಳೂ ||
ರುಗಳಿಡೆ ನುಣ್ಪನಾಂತುದು ಬಸಿಱ್ ಬಡವಾದುದು ಬಾಸೆ ನೀಟಿಳ್ದುದಾ |
ಕೆಗೆ ಬರೆ ಜವ್ವನಂ ಬೞಿಕೆ ಬಂದುದು ಕಾಮನ ಕೆಯ್ಗೆ ಕಾರ್ಮುಕಂ || ೨೨||

ಕಂ|| ಮನದ ವಿವೇಕಂ ಪೀನ |
ಸ್ತನದೊಳ್ ನಾಲಗೆಯ ಮಾತು ಕಣ್ಣೊಳ್ ಕರತ ||
ರ್ಜನಮುಮರೆ ನಿವಿರ್ದ ಪುರ್ವಿನ |
ಕೊನೆಯೊಳ್ ನೆಲಸಿದುದು ಯೌವನಂ ನೆಲಸಲೊಡಂ || ೨೩||

(ಇದಾಲಂಬನಗುಣಂ ಯೌವನಂ)

ಸೂತ್ರಂ. ೧೮.

ಕಂ|| ತರದಾಲಂಬನಚೇಷ್ಟೆಯ |
ಪರ ತದನುಭವಂಗಳೆಂದೆರಡಱಿತ್ತಿಱನಲ್ಲಿಂ ||
ನೆರಡನೆಯದೇಕರೂಪಂ |
ಪರಮೆಂಬುದು ವಿಂಶತಿಪ್ರಕಾರಮೆನಿಕ್ಕುಂ ||

ವ|| ಅಲ್ಲಿ ಯಾಲಂಬನಾನುಭವಮೆ ತದನುಭವಮುದಂ ಮೊದಲೆ ಪೇೞ್ವೆಂ.

ಚಂ|| ಇನಿಯನನಲ್ಕುಱಿಂ ಚದುರ ನೋಡುವ ನೋಡಿಪ ಲಲ್ಲೆವಾತಿನೊಂ |
ದಿಸಿದನೆ ಸೂಸುವಂತೆ ನೆಗೞ್ದೋದಿಪ ತಾನೊಸೆದಪ್ಪುವಪ್ಪಿಪಿಂ ||
ಮನೆ ಸವಿಗೆಯ್ದು ಚುಂಬಿಸುವ ಚುಂಬನಕಾಂಪ ವಿನೋದಕೇಳಿಯೊಳ್ |
ಮನಸಿಜತಂತ್ರದೀಕ್ಷೆಯಧಿದೇವತೆಯಂತವಳಾದವೊಪ್ಪಿದಳ್ || ೨೪||

(ಇಂತು ತದನುಭವಂ.)

ವ|| ಇನ್ನು ಪರಮೆಂಬುದಱಿೊಳಗೆ.

ಸೂತ್ರಂ ೧೯.

ಕಂ|| ವರ ಭಾವ ಹಾವ ಹೇಳೆಗ |
ಳುರುಶೋಭಾ ಕಾಂತಿ ದೀಪ್ತಿ ಮಾಧುರ್ಯಂಗಳ್ ||
ತರದಿಂ ಪ್ರಾಗಲ್ಭ್ಯೌದಾ |
ರ್ಯರುಚಿರಧೈರ್ಯಂಗಳೆಂಬಿವೀರ್ಪ್ಪದುತೆಱಂ ||

ವ|| ಅನ್ಯ್ರತಾನಂದಿಯಿಂದೀಭಾವಾದಿತ್ರಯಂಗಳಂಗಸಮುದ್ಭವಂಗಳ್. ಶೋಭಾದಿ ಸಪ್ತಕಂ ಶೃಂಗಾರಭಾವಜಂಗಳ್. ಮುಂದಣ ಆ ಪತ್ತುಂ ಸ್ವಾಭಾವಿಕಂಗಳ್.

ಸೂತ್ರಂ ೨೦.

ಕಂ|| ವಿಲಸಿತ ಭಾವಂ ಮನದ ವೊ |
ದಲ ವಿಕ್ರಿಯೆ ಮುಂಡಣೆಸೆವಲಂಕಾರಕ್ಕಂ ||
ದಲಿದು(ಂ) ಶಿಂಗರದೊ(ಳ್) ತಾಂ |
ಸಲ್ ನೇತ್ರಭ್ರೂವಿಕಾರಮಿತ್ತೊಡೆ ಹಾವಂ ||

ಲಕ್ಷ್ಯಂ.

ಚಂ|| ವನರುಹನೇತ್ರೆಯೀಕುವರಿ ನಾಣಱಿದಪ್ಪಿದ ಕಾಮದಿಂದಮಾ |
ವನುಮನದೆಂದಿನಂತೆ ನೆಱೆ ನೋಡದ ಸೋಂಕದಳಾದಳಾನತಾ ||
ನನೆ ರತವಾರ್ತೆಯಂ ಸಖಿಯರಂದೊಡೆ ಲಾಲಿಸಳೀಗಳೀಗಳಿಂ |
ದೆನೆ ತಳೆಯಲ್ ಸ್ವಯಂವರಮನಾಱಳೆ ಮಾಡುಗೆ ಭೂಪನೋಲಳಿಂ ||೨೫||

ಕಂ|| ವಿೂಸಲ್ ವಾಯ್ದೊಱೆ ನಗೆ ಪ್ರೂಱ |
ಸೂಸದ ಕಣ್ ಬಳಸದಲಸದೊಳ್ದೊಡೆ ಲಜ್ಜಾ ||
ಭಾಸಮುನೋಸರಿಸದ ಬಗೆ |
ಮಾಸರಮಾಯ್ತವಳೊಳೊಗೆದ ಕೊಡುಗೂಸುತನಂ || ೨೬||

(ಇದು ಭಾವಂ)

ಕಂ|| ಎಳೆಯಳಿರುತೆನ್ನ ಪಕ್ಕದೊ |
ಳೆಳಸಿ ಮನೋಜಾತರೂಪ ತಾನೆನ್ನನೆ ಕ ||
ಣ್ಗೊಳಿಪ ನೆವದಿಂದೆ ನಿನ್ನಂ |
ಬಳೆದನುರಾಗದೊಳೆ ನೋಡಿದಳ್ ಕಡೆಗಣ್ಣಿಂ || ೨೭||

(ಇದು ಹಾವಂ)

ಸೂತ್ರಂ ೨೧.

ಕಂ|| ಅಂತೆಸೆವಾಹಾವಮುದ |
ತ್ಯಂತವ್ಯಕ್ತಿಯನೆ ತಾಳ್ದಿ ಶೃಂಗಾರಮನೊ ||
ಲ್ದಾಂತುದ್ಯೋತಿಸಿದೊಡೆ ಸಲೆ |
ಕಾಂತಂ ಪೆಸರಿಂದೆ ಹೇಳೆಯೆಂಬುದು ಸಲ್ಗುಂ ||

ಲಕ್ಷ್ಯಂ

ಕಂ|| ನಿಮಿರ್ದುವು ಪೊಳೆದುವಳುಂಕಿದ |
ವಮರ್ದುವು ಚುಂಬಿಸಿದುವಪ್ಪಿದುವು ಸಂಭ್ರಮದಿಂ ||
ಸಮದೃಷ್ಟಿಯಾಗಿ ಸಿಲ್ಕಿದು |
ವೆಮೆಯಿಕ್ಕಲ್ ಮಱೆದುದವಳ ಧವಳಕಟಾಕ್ಷಂ || ೨೮||

ಮ|| ಹರಿನೀಲಚ್ಛವಿ ಪುಂಡರೀಕನಯನಂ ವಿಸ್ತೀರ್ಣವಕ್ಷಃಸ್ಥಳಂ |
ಪರಿವೃತ್ತಾಯತಬಾಹು ಪೀವರನಿತಂಬಂ ಗಂಡರೊಳ್ ನೀರನೆಂ ||
ಬರ ಮಾತಂ ಕಿವಿಯಾಱೆ ಕೇಳ್ದು ಕಿವಿವೇಟಂಗೊಂಡು ಕಣ್ಣಾರ್ವಿನಂ |
ಹರಿಯಂ ನೋಡಿದಳಾಕೆ ತನ್ನ ಕಡೆಗಣ್ಗಳ್ ಬೀಱೆ ಬೆಳ್ದಿಂಗಳಂ || ೨೯||

(ಇದು ಹೇಳೆ)

ಸೂತ್ರಂ ೨೨.

ಕಂ|| ರೂಪೋಪಭೋಗತಾರು |
ಣ್ಯಾಪೂರ್ಣದಿನೊಗೆದಲಂಕೃತಿಯೆ ಶೋಭೆ ವಲಂ ||
ಆ ಪದೆದ ಶೋಭೆ ರಾಗ |
ವ್ಯಾಪಾರದೆ ನಿಬಿಡಮಾಗೆ ಕಾಂತಿಯೆನಿಕ್ಕುಂ ||

ಲಕ್ಷ್ಯಂ.

ಮ|| ನಯನಾಕರ್ಷಣಮಂತ್ರದೇವತೆಯ ಚೇತೋಜಾತಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಲ |
ಕ್ಷ್ಮಿಯ ಲಾವಣ್ಯರಸಾಂಬುರಾಶಿಯ ಲಸದ್ವಿದ್ಯಾಧರಾಧೀಶಪು ||
ತ್ರಿಯ ದಿವ್ಯಾಂಗಮನೊಲ್ದು ರನ್ನದೊಡವಿಂ ಕೆಯ್ಗಯ್ದು ಪೆಂಪಿಂ ವಿದ |
ಗ್ಧೆಯರಂಘೇನೆಮೆಯಿಕ್ಕದೀಕ್ಷಿಸಿದರೋ ಕೆಯ್ಗಣ್ಮಿದೊಂದಱ್ಕೆಯಿಂ|| ೩೦||

(ಇದು ಶೋಭೆ)

ಮ|ಸ್ರ|| ಎಳಮಿಂಚಿಂದೊಪ್ಪವಿಟ್ಟಂತಮರ್ದಿನ ಕಳೆ ರೂಪಾಂತುದೆಂಬಂತೆ ಮುತ್ತಂ|
ತೊಳೆದಿಟ್ಟಂತಂಗಜಾತಂ ಮಸೆದು ಪಿಡಿದ ಕೂರ್ವಾಳಿದೆಂಬಂತೆ ಡಾಳಂ ||
ಪೊಳೆವುತ್ತುಂ ಸುತ್ತಲುಂ ನೋಳ್ಪರ ಬಗೆಗೆ ಭಯಂ ಪುಟ್ಟೆತಳ್ಪೊಯ್ಯೆ ತತ್ಕೋ |
ಮಳೆ ಚೆಲ್ವಿಂದೊಪ್ಪಿ ಬರ್ಪಂಗಜನ ಗಜದವೋಲ್ನಾಡೆ ಕಣ್ಗೆಡ್ಡಮಾದಳ್ ||

(ಇದು ಕಾಂತಿ)

ಸೂತ್ರಂ ೨೩.

ಕಂ|| ಕಾಂತಿಯೆ ಬಿತ್ತರಮಾಗಲೊ |
ಡಂ ತಾಂ **ದೀಪ್ತಿ**ಯೆನಿಕ್ಕುಮದಹೀನದ್ರ ||
ವ್ಯಾಂತರಯೋಗದೊಳಂ ಚೆ |
ಲ್ವಂ ತಾಳ್ದಿದ ರಮ್ಯತಾಗುಣಂ **ಮಾಧುರ್ಯಂ** ||

ಲಕ್ಷ್ಯಂ.

ಕಂ|| ತೊಳತೊಳಪ ಕೋಮಲಾಂಗದ |
ಬೆಳಗಿಂ ಮರದೆಲೆಯ ಕಲ್ತಿ ಲೆಯನಟ್ಟುತೆ ಕೋ ||
ಮಳೆ ಕಾಮನ ದೀವಿಗೆವೋಲ್ |
ತಳರ್ದಳ್ ನಿಜಪತಿಯ ಕೂಡೆ ನಂದನವನದೊಳ್ || ೩೭||

ವ|| ಮತ್ತಂ.

ಮ|ಸ್ರ|| ಬಿಸಿಲಂ ಲಾವಣ್ಯದಿಂ ನುಣ್ಪಡರೆ ಬೆಳಗುತುಂ ನೀಳ್ದಪಾಂಗಂಗಳಿಂ ನು |
ಣ್ಣಿಸುತುಂ ದಿಕ್ಕಾಮಿನೀಸಂಕುಲಮನಮಳಹಾಸಪ್ರಭಾಪೂರದಿಂ ಪು ||
ಟ್ಟಿಸುತುಂ ತಳ್ತಚ್ಚವೆಳ್ದಿಂಗಳನವಯವಶೃಂಗಾರವಾರಾಶಿಯೊಳ್ ತೇಂ |
ಕಿಸುತುಂ ವಕ್ತ್ರೇಂದುವಂ ಬಂದುದು ನೆಱೆದಿದಿರಂ ವಾರನಾರೀಕದಂಬಂ ||
(ಇದು ದೀಪ್ತಿ)

ಕಂ|| ಕಱೆಯಿರಯ್ಯುಂ ಶಶಿಕಳೆ ಸಿರಿ |
ನೆಱೆದಂತಿರೆ ನಾರ ಸೀರೆಯುಟ್ಟೊಡಮಾ ಪೆಣ್ ||
ನೆಱೆ ರಂಜಿಸುತಿರ್ದಳ್ ಮನ |
ದೆಱೆಯನ ಸಂಗಡದೊಳಟ್ಟಿಯಿಂಬಾಯೆಡೆಯೊಳ್ || ೩೮||
(ಇದು ಮಾಧುರ್ಯಂ)

ಸೂತ್ರಂ ೨೪.

ಮ|| ಎನಸುಂ ಲಜ್ಜೆಯಿನಾದ ಭೀತಿಯ ತವಿಲ್ **ಪ್ರಾಗಲ್ಭ್ಯ**ಮಾ ಪೆಣ್ಣ ಪೆಂ |
ಪೆಸಿತಾಯಾಸದೊಳಂ ಲಸದ್ವಿನಯಬಾಹುಳ್ಯಂ **ದಲೌದಾರ್ಯ**ಮಿ ||
ಘನಚಾಪಲ್ಯದ ಪೆರ್ಮೆಯಿಂ ಕಿಡದ ಚೇತೋವೃತ್ತಿ ತಾಂ **ಧೈರ್ಯ**ಮಿಂ |
ತೆನೆ ಸಂದೊಪ್ಪಿತು ಸರ್ಮವೆತ್ತ ಸುಕವೀಂದ್ರರ್ ಪ್ರೋಕ್ತಮಾರ್ಗಂಗಳಿಂ ||

ಲಕ್ಷ್ಯಂ.

ಚಂ|| ಪೊಸಸುಸಿಲೊಳ್ ನೃಪಾತ್ಮಜೆ ವಿದಗ್ಧೆಯವೋಲ್ ಪ್ರಿಯನೊಲ್ದು ಮೇಳಿಪೊಂ|
ದೆಸಕದೆ ನಾಣನೊಕ್ಕು ಗತಭೀತಿಯಿನಪ್ಪುವ ಮುದ್ದುಗೆಯ್ವ ಚುಂ ||
ಬಿಸುವ ಮರಲ್ವ ಮೆಯ್ಯುಗುಡುವ ಮೆಯ್ಮಱವೆಚ್ಚು ಱುವಾಱುವಾಸೆಗೆ |
ಯ್ವಸಿಯಳದೇಂ ಮನಂಬಿಡಿದಳೋ ಚದುರಿಂ ಸುದತೀಮನೋಜನಾ ||೩೫ ||
(ಇದು ಪ್ರಾಗಲ್ಭ್ಯಂ)

ಮ|| ನಡೆದೊರ್ಗಾವುದಮಂ ಪ್ರಿಯಂಬೆರಸು ಬೇನಾರ್ಡಿಂಗೆ ಪೋದಂದು ಮೆ |
ಲ್ಲಡಿಗಳ್ ನೊಂದು ಸಿರೀಷಕೋಮಳೆಯಳುಂಬಂ ಸೇದೆವಟ್ಟಿರ್ದುಮಾ ||
ಗಡೆ ತನ್ನೊಂದು ಬಱಲ್ಕೆಯಂ ಮಱೆದು ಚಿತ್ತಾಧೀಶನಂಘ್ರಿದ್ವಯಂ |
ಬಿಡಿದೊತ್ತುತ್ತುಪಚಾರವಾಗಲಮರ್ದೇಂ ಚಿತ್ತಕ್ಕೆ ತಣ್ಪಿತ್ತಳೋ || ೩೬||
(ಇದು ಔದಾರ್ಯಂ)

ಉ|| ಕೂರಿಸಬೇಡವಂಗೆಳಸಿ ಮುಂ ಬಸವಾದರ ಕಾಮದಾಹಮಂ |
ನಾರಿ ನಿರೀಕ್ಷಿಸೆಂದ ಸಖಿವಾಕ್ಯಮನೊಲ್ಲದೆ ತಂದೆ ತಾಯ್ಗಳಂ ||
ದೂರಿಸಿ ತಂಗಿಯೇಂ ಸುಖಮನುಂಡಪೆ ಯೆಂಬಿನೆ ನಿನ್ನ ಮಾತು ತಾಂ |
ಸೇರದು ಮಾಱಿದೆಂ ಮನಮನೆಂದಪೆ ಧೈರ್ಯಮಿದೆಂತು ಸಾರ್ದುದೋ||೩೭||

ವ|| ಮತ್ತಂ.

ಮ|| ಅನಿತಂ ಗೆಯ್ದುಱಿಯೆಂಬ ತಾಯ ನುಡಿಯಂ ಕೆಯ್ಕೊಂಡೆನೇ ನಂಟರೀ |
ತನ ನಣ್ಪಂ ಬಿಸುಡೆಂದೊಡಾನುಡಿಯನಾನೇಗೊಂಡೆನೇ ನಾಣನೆ ||
ಳ್ಪನಿತಂ ಕಾದೆನೆ ಬೇಡಿದೊಂದು ಪುರುಳಂ ಮಾರ್ಕೊಂಡೆನೇ ಬೇಡ ಬೇ |
ಡೆನೆ ಕಂಡಾನೆರೆದಟ್ಟಿಯುಂ ಬಗೆಯನೇಂ ಗಂಡಂ ಮನಂಗಂಡನೋ || ೩೮||
(ಇದು ಧೈರ್ಯಂ)

ಸೂತ್ರಂ. ೨೫.

ಕಂ|| ಸತಿಗಾತ್ಮಕೇಳಿ ಮೊಟ್ಟಾ |
ಯಿತ ಬಿಬ್ಬೋಕಾಖ್ಯಲಲಿತ ಲೀಲಾಕಿಳಿಕಿಂ ||
ಚಿತ ವಿಚ್ಛಿತ್ತಿ ವಿಳಾಸ ವಿ |
ಹೃತ ವಿಭ್ರಮ ಕುಟ್ಟಮಿತಮೆನಲ್ ಪತ್ತು ತೆಱಂ ||

ವ|| ಇವು ಸ್ವಾಭಾವಿಕಂಗಳೆಂದಱಿವುದು.

ಸೂತ್ರಂ. ೨೬.

ಮ॥ ಕೃತಚಿತ್ರೋತ್ತಮಬುದ್ಧಿಯಿಂ ರಮಣಿ ಕಾಂತಧ್ಯಾನದಿಂದಂಗಭಂ ।
ಗತೆಯಂ ಪೆತ್ತಿದಱಿಂದವಿಂತೆರಡು ಭೇದಂ ನೋಡೆ **ಮೊಟ್ಟಾಯಿತಂ** ॥
ಪತಿಯೊಳ್ ಬೆಚ್ಚೊಲವಂ ಪರರ್ಗಱಿಪದಂತಿರ್ಪಂಗನಾಕೃತ್ಯದಿಂ ।
ಧೃತಗರ್ವಾದಿಯಿನಾದನಾದರತೆಯಿಂ ಬಿಬ್ಬೋಕಮಿಂತಿರ್ಕೆಱಿಂ ॥

ವ॥ ಅಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವಾರ್ಧಕ್ಕೆ

ಲಕ್ಷ್ಯಂ.

ಚಂ॥ ಇನಿಯನೆ ನೀನೆ ನೀಂ ನೆಗೞಿದಂದಮನೀಕ್ಷಿಸೆನುತ್ತೆ ಕೂರ್ತ ಕಾ ।
ಮಿನಿ ಕೃತದೋಷಿಯಾದವನೆ ಭೋಂಕನೆ ತನ್ನ ಪದಕ್ಕೆ ನಮ್ರನಾ ॥
ದನುವುಮನಾಗಳೀೞಿರ್ದ್ದುದೆದು ತಾಂ ಮಿಗೆ ಜರ್ವ್ವನ ರೀತಿಯಂ ಜಲ ।
ಕ್ಕನೆ ನಿಜಹಸ್ತದಿಂ ಬರೆದು ತೋಱಿದಳೊಪ್ಪುವ ಭಾವಚಿತ್ರದಿಂ ॥　೩೯॥

ವ॥ ಮತ್ತಂ.

ಮ|ಸ್ರ॥ ಒಡವೋದರ್ ಒಂದರೆಂಬೀ ನುಡಿಯನೆ ಪೆಱರಿಂ ಕೇಳ್ದು ಕೇಳ್ದಂತೆ ಸಾಸಿ ।
ರ್ಮಡಿ ರಾಗಂ ತನ್ನೊಳಾಗಳ್ ಪುದಿದಿರೆ ನಿಜಚಿತ್ತೇಶ್ವರಂ ಬಾರನೆಂಬೀ ॥
ಪಡಿಮಾತಂ ಕೇಳ್ದು ಕೇಳ್ದಂತೆರ್ದೆ ಪಡಿದೆಱಿದಂತಾಗೆ ಬೆಂಬಿಟ್ಟವಳ್ನೂ ।
ರ್ಮಡಿ ಮುನ್ನಿಂ ಕುಂದಿದಳ್ ತಕ್ಷ್ಣಣದೊಳೆ ಮದನಾಗ್ನಿಪ್ರಸಂತಾಪ
[ದಿಂದಂ ॥ ೪೦॥

(ಇವೆರಡುಂ ಮೊಟ್ಟಾಯಿತಂ)

* ಮ|ಸ್ರ॥ ಪರಿದೆಯ್ದಲ್ಕೆಯ್ದಿ ನೋಡಲ್ ನುಡಿಸಲೊಡರಿಸಲ್ಕಾಗಳುಂ ತೀಡುವಂತಃ।
ಕರಣವ್ಯಾಪಾರಮಂ ಮೆಲ್ಲನೆ ಮಱಿಸಿ ತವಾಲೋಕನಾಲಾಪದಿಂದಂ ॥
ಪರಿಹಾಸಂಗೆಯ್ದು ತನ್ನೋಪನೊಳಭಿಮುಖಸಂಸಿದ್ಧಿಯಂತೀರ್ಚಿಕೊಂಡೆ।
ಲ್ಲರುಮಂ ದೂಱುತ್ತುಮಿರ್ಪಂಗನೆಯರ ಬಗೆಯುಂ ಭಾವಿಸಲ್ ಬಲ್ಲ
[ನಾವಂ ॥ ೪೧॥

---

* ಒಂದು ಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿ ಈಪದ್ಯಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ ಈಪದ್ಯವಿದೆ.

ಚಂ॥ ಮಸೆದಱಿಪಿಂ ಪ್ರಿಯಾನನಮನೀಕ್ಷಿಸಲುದ್ಯತೆಯಾಗಿ ತಾನೆ ಲ ।
ಜ್ಜಿಸಿ ತಲೆ ಬಾಗಿ ಕಣ್ದು ಮಣಿಕುಟ್ಟಿಮದೊಳ್ ನೆಱೆ ನೋಡಿ ಕಂಡು ಮಾ ॥
ನಸದೊಳಗಿಟ್ಟೊಡಂ ನವಸುಖಾನುಭವಕ್ಕರೆ ಮುಚ್ಚಿ ಕಣ್ಗಳಂ ।
ಪಸರಿಪ ಹೋಮಘೂಮತತಿಗೆಂದು ಶಶಿಪ್ರಭೆ ದೂರನೇಱಿಪಳ್ ॥

ವ|| ಮತ್ತಂ.

ಕಂ|| ಅಣಿಯರಮೆನ್ನಂ ನಲ್ಲಂ ।
ಪ್ರಣಯದಿನೆಳಸುತ್ತೆ ಸೊಂಕುತುಂ ಬರೆ ಸಖಿ ಕೇ ||
ಳಣಿಯರದಿಂದವನಂ ಕಡೆ ।
ಗಣಿಸಿದೆನೇಂ ತಪ್ಪುಗಂಡು ಪೈರಿಪರೊಳರೇ || ೪೨||
(ಇವೆರಡುಂ ಬಿಬ್ಬೋಕಂ)

ಸೂತ್ರಂ. ೨೭.

ಕಂ|| ಭಾಸುರಸುಕುಮಾರಾಂಗ ।
ನ್ಯಾಸಂ ಲಲಿತಂ ಪ್ರಿಯಾಚರಣಮುಂ ನಗೆಯಿಂ ||
ಲೇಸಾಗಭಿನಯಿಪೊಡೆ ಕೇ ।
ಳಾಸುದತಿಯ ನೆಗಟ್ದಲೀಲೆ ಲೀಲೆಯೆನಿಕ್ಕುಂ ||

ಲಕ್ಷ್ಯಂ.

ಮ|| ನಗೆಗಣ್ ಸೂಸೆ ವಿಲಾಸಮಂ ನಗೆಮೊಗಂ ಲಾವಣ್ಯಮಂ ಬೀಱೆ ಸಾ ।
ವಗಿಸುತ್ತಂ ಕಚಬಂಧಮುಂ ಶಿಥಿಲಸೀವೀಬಂಧಮುಂ ಕಾಂಚಿಯೊಳ್ ||
ತೆಗೆಯುತ್ತುಂ ಸ್ಮರಮಂತ್ರದೇವತೆಯವೋಲ್ ಬಾಹಾಲತಾಂದೋಳನಂ ।
ಬಗೆಯಂ ಬಲ್ಸೆಱೆಗೆಯ್ಯೆ ಬಾಲೆ ನೆಱೆದಳ್ ಲೀಲಾಪದನ್ಯಾಸಮಂ ||೪೩||

ವ|| ಮತ್ತಂ.

ಮ|| ಕುಡುವುರ್ವಂ ನಸುನೀವುತುಂ ತಿಳಕಮಂ ತಿರ್ದುತ್ತುಮಾಸ್ಯಾಬ್ಜಮಂ ।
ತೊಡೆಯುತ್ತುಂ ಕುಟಿಲಾಲಕಾವಳಿಗಳಂ ಸಯ್ತೊತ್ತಿ ಚೆಲ್ವಾಗೆ ನೇ ||
ರ್ಪಡಿಸುತ್ತುಂ ಮಧುರಾಲಸೇಕ್ಷಣೆ ಮುಪಸ್ತಂಬೇರಮಾಕಾರದಿಂ ।
ನಡೆ ಪಾಡುತ್ತುಮುಪಾಂಗಣಪ್ರಘಣದೊಳ್ ತನ್ವಂಗಿ ಕಣ್ಗೊಪ್ಪಿದಳ್ ||
(ಇದು ಲಲಿತಂ)

ಮ|| ಪ್ರಿಯೆ ತನ್ನೋಪನ ಕೆಯ್ತಮುಂ ನುಡಿವ ಚಾತುರ್ಯೋಕ್ತಿಯಂ ನೋೞ್ಪ ಭಂ।
ಗಿಯನಿರ್ಪಂದವನಾಳಿಗೊಳ್ವ ತೆಱದಿಂ ತಾನಲ್ಕುಱಿಂ ಚಿತ್ತದೊಳ್ ||
ನಿಯತಂ ಭಾವಿಸಿ ತಾನೆ ಮಾಡಯುಮುದಂ ಕೊಂಡಾಡಿಯುಂ ಕೂಡೆ ನೋ ।
ಡಿಯುಮಿರ್ದೊಪ್ಪಿಯುಮಿಂತದೇಂ ನಲಿದಳೋ ತತ್ಕಾಂತೆಯೇಕಾಂತದೊಳ್||
(ಇದು ಲೀಲೆ)

ಸೂತ್ರಂ ೨೮.

ಕಂ|| ಸಂತೋಷರೋಷಭಯನಯ ।
ಚಿಂತಾದಿಗಳಣಮೆ ನೆಱೆಯೆ ಕಿಳಿಕಿಂಚಿತವೊ||
ಳ್ಪಾಂತಲ್ಪಾಭರಣದೆ ಚೆ ।
ಲ್ವಂ ತಾಂ ತಳೆದವಳ ಕೇಳಿ ವಿಚ್ಛಿತ್ತಿ ವಲಂ ||

ಲಕ್ಷ್ಯಂ.

ಉ|| ಆತಸಿನಾದ ಬೇಟಮುಭಿಜಾತತೆಯಿಂ ನೆಗೞ್ದೊಂದು ಧೈರ್ಯಮಂ ।
ತಾತಸಿನಾದ ಭೀತಿ ನಿಜಬಾಲ್ಯಮನುಣ್ಮಿದ ಲಜ್ಜೆ ಹೃತ್ಸಮು ||
ದ್ಭೂತಸಿನಾದ ಸೊರ್ಕು ಸುಚರಿತ್ರತೆಯಿಂ ಸಲೆಸಂದ ಸೌಷ್ಠವಂ ।
ಚೇತದೊಳುಣ್ಮೆ ಕನ್ನೆ ತಳೆದಳ್ ಕಿಳಿಕಿಂಚಿತಭಾವಚೇಷ್ಟೆಯಂ || ೪೬||
(ಇದು ಕಿಳಿಕಿಂಚಿತಂ)

ಚಂ|| ಕಳೆ ತುಡಸಲ್ಕದೇಂ ತುಡುಗೆಯಂ ಸಹಜಾಂಗದ ಕಾಂತಿಯಿಂದಮು ।
ಗ್ಗಳಮೆ ವಿಲೇಪನಂಗಳಿವು ಬೇಡ್ಕುಮೆ ಸಾಲದೆ ಸಂಜನಿಂ ಮನಂ ||
ಗೊಳಿಸುವ ಗಂಧಮಾಸತಿಗೆ ಮಂಗಳಸಾಧನಮಾದ ತಾರಹಾರಮುಂ ।
ತಿಳಕಮುಮಾರುಮಂ ಮುಸುಳಿಸಲ್ ನೆಱೆಗುಂ ಮೃಗಶಾಬನೇತ್ರೆಯಾ||೪೭||
(ಇದು ವಿಚ್ಛಿತ್ತಿ)

ಸೂತ್ರಂ ೨೯.

ಕಂ|| ವಾಸಾಸನಾದಿಯಂಗ ।
ನ್ಯಾಸಾದಿವಿಶೇಷಮುಂ ವಿಲಾಸಂ ನಾಣಿಂ ||
ಲೇಸಾಗಿ ನುಡಿಯ ತಕ್ಕುದ ।
ನಾಸತಿ ನುಡಿಯದ ಗಭೀರತೆಯ ವಿಹೃತಾಖ್ಯಂ ||

ಲಕ್ಷ್ಯಂ.

ಮ|ಸ್ರ|| ಕಳಕಾಂಚೀಕ್ಷುದ್ರಘಂಟಾನಿನದಮೆಸೆವಿನಂ ಬಂದು ತನ್ವಂಗಿ ಸಾಭ್ರ||
ಸ್ಥಳದೊಳ್ ಕುಳ್ಳಿರ್ದು ತನ್ನೊಳ್ಪನ ತೊಡೆಯನವಷ್ಟಂಭದಿಂದೇಱೆ ವೀಣಾ||
ಕಳನಾದಂ ಕಂಠನಾದಕ್ಕನುಗತಮೆನೆ ತದ್ವಲ್ಲಕೀವಾದನವ್ಯಾ ।
ಜಳತಾಂಗನ್ಯಾಸದೊಳ್ಪಂ ತಳೆದಿರೆ ಮುದದಿಂ ಪಾಡಿದಳ್ ಕಾಂತೆಯೊರ್ವಳ್||
(ಇದು ವಿಳಾಸಂ)

ಉ|| ಎನ್ನನೆ ಕೂರ್ತು ಮೆಲ್ಪರದೆ ಪಾಡುತೆ ಪಟ್ಟಿರೆ ಕೇಳುತಾಗಳಾ ।
ನೆನ್ನದೆ ಪಾಡು ಪಾಡೆನುತೆ ಬರ್ಪುದುಮೆಯ್ದೆ ನತಾನನಾಬ್ಜದಿಂ ||
ದೆನ್ನೊಳದೇನುಮಂ ನುಡಿಯದುಂಗುಟದಿಂ ಬರೆಯುತ್ತೆ ಭೂಮಿಯಂ |
ರನ್ನದ ಕಂಕಣಂದಿರಿಪುತುಂ ನೆಱೆ ನಿಂದಳನೆಂದು ಕಾಣ್ಬೆನೋ || ೪೯||
(ಇದು ವಿಹೃತಂ)

ಸೂತ್ರಂ ೩೦.

ಮ|| ಮದರಾಗಾದಿಯಿನಾದ ವಿಭ್ರಮದ ಸತ್ಪ್ರೋದ್ಯೋಗಮುಂ ಕಾಮವೋ |
ಹದೆ ತಾಂ ಪಲ್ಲಟಮಾಗಿ ಸಿಂಗರಿಸಿ ಕೊಳ್ವೊಂದಂದಮುಂ ವಿಭ್ರಮಂ ||
ವಿದಿತಂ ಕುಟ್ಟಮಿತಂ ಮನಃಪ್ರಿಯನ ಸೋಂಕಂ ಚಿತ್ತದಿಂದೊಲ್ದುವೊ |
ಲ್ಲದಳಂ ತಾಗಿಯೆ ಬಾಹ್ಯದೊಳ್ ಪ್ರಿಯೆಯೆ ಗೆಯ್ವಾಕೂಟಮಿಂತೊಪ್ಪುಗುಂ||

ಲಕ್ಷ್ಯಂ.

ಮ|| ಮದಿರಾಪಾನವಿಕಾರಮುಂ ನವವಯಸ್ಸಂಪತ್ತಿಯುಂ ಬಂದು ನೋ |
ಡದವೋಲ್ ನೋಡುವ ನಲ್ಲನಿರ್ದಿರವುಮೊಂದುತ್ಸಾಹಮಂ ಮಾಡೆ ಚಿ ||
ತ್ತದೊಳಾಗಳ್ ತನುಮಧ್ಯೆಗೇನೆಸೆದುದೋ ನೃತ್ಯಂ ಚತುರ್ಭಂಗಿ ಭೇ ।
ದದ ಲೀಲಾಭಿನಯಪ್ರಧಾನವಿಧಿಯಿಂ ಕಾದಂಬರೀಗೋಷ್ಠಿಯೊಳ್ || ೫೦||

ವ|| ಮತ್ತಂ.

ಚಂ|| ಪಸದನವಾಂಪ ವೇಳೆಯೊಳೆ ರಾಗದಿನಾಂ ಬರೆ ಕಾಮುಮ್ಮುರ್ದ್ದ ತಾ |
ನಸವಸದಿಂ ಕೊರಲ್ಗೆ ಕಲಕಾಂಚಿಯನೊಪ್ಪುವ ತಾರಹಾರಮಂ ||
ಮಿಸುಪ ಸಿತಂಬಕಂದುಗೆಯನೊಳ್ನಳಿದೋಳ್ಗಿರದಿಟ್ಟು ನಲ್ಮೆಯಿಂ |
ಶಶಿಮುಖಿ ಯನ್ನನಪ್ಪಿ ಮನಮಂ ನಗಿಸಿರ್ದುದನೆಲ್ಲಿ ಕಾಣ್ಬೆನೋ || ೫೧||
(ಇವೆರಡುಂ ವಿಭ್ರಮಂ)

ಮ|| ಸುದತೀರತ್ನಮೆ ಕಾದಲಂ ನೆಱೆಯೊಱಲ್ದಾಲಿಂಗನಂ ಮಾಡೆ ಮು |
ಟ್ಟದಿರೆನ್ನಂ ತೊಲಗೆಂದು ಮೆಯ್ದೆಗೆವಿನಂ ನಿನ್ನೊಂದು ಕಾದಲ್ಮೆಯಿಂ ||
ಮುದಮಂ ತಾಂ ಗುಡಿಗಟ್ಟೆ ಚಿತ್ತರಿಪವೋಲ್ ರೋಮಾಂಚನಂ ಮೆಯ್ಯೊಳಿ|
ಬ್ಬದಿಗಂ ಮೂಡಿರೆ ಬಲ್ಮೆಯೇಕೆ ಸುಸಿಲಂಗೆಯ್ವಂದವಿಂ ಕೃತವಂ || ೫೨ ||

ಚಂ|| ಪದೆಪಮರ್ದಪ್ಪೆ ಚಪ್ಪಲದರ್ ಪೆರ್ವೊರಲೆ ಪೀಱಿ ಪೊದೞ್ದು ಪೊಂಗಿ ಬೀ |
ಗಿದ ಬೆಳರ್ವಾಯ್ ತಗುಳ್ದುಗಿಯೆ ನೀಳ್ದ ನಖವ್ರಣವೀೞ್ದು ಪೊಯ್ಯೆ ಪಾ ||
ಱಿದ ತಲೆ ತನ್ನೊಳೊಪ್ಪೆ ಸುರತಾಂತ್ಯದೊಳೆನ್ನಯ ಮುಂದೆ ಸಿಂದು ಮೇ |
ಲುದಱಿರೊಳೆ ಬೀಸುತುಂ ಬೆಮರನಾಱಿಸುವೋಪಳೆಸೆಂದುಗಾಣ್ಬೆನೋ||೫೩||

ವ|| ಮತ್ತವೋಷ್ಠಗ್ರಹಣಾದಿಸುಖಪೀಡಾವಿಭವಂ **ಕುಟ್ಟಮಿತಂ.**

ಲಕ್ಷ್ಯಂ.

ಉ|| ಚುಂಬಿಸೆ ಬೀಗಿ ಬೆಳ್ಪಡರ್ದ ಬಾಯ್ದಱಿ ಯಾಳಿಸಿದಪ್ಪಿನೊತ್ತಿ ಸಿಂ |
ದಂಬಿಡೆ ಗುಜ್ಜುಗೊಂಡ ವೊಲೆ ಪೋರ್ಕುಳಿಯಿಂದಮೆ ಪಂತಿದಪ್ಪಿ ತಾ ||
ಱುಂಟಿಳಿಯಿಂ ತೆರಳ್ದ ಕುರುಳುಣ್ಮೆ ಬೆಮರ್ ನಸು ಬಾನಲಾದ ಬೊ |
ಟ್ಟುಂಬಿವು ಕೂಟದೊಂದು ಸವಿಯುಂ ಪಿಸುಣಾಡುವುವೀಲತಾಂಗಿಯಾ ||೫೪||
(ಇವು ಮೂಱುಂ ಕುಟ್ಟಮಿತಂ)

ವ|| ಇನ್ನಾಲಂಬನಾಲಂಕಾರಕ್ಕೆ.—

ಸೂತ್ರಂ ೩೧.

ಕಂ|| ಮೃದುವಸನಮಾಲ್ಯಭೂಷಣ |
ಮುದಚಂದನಪತ್ರಭಂಗಧೂಪಸ್ನಾನಂ ||
ಪದೆದಿರೆ ತಚ್ಚಿಹ್ನಾದ್ಯಂ |
ಮುದದಾಲಂಬನದ ಮೆಱೆವಲಂಕಾರಂಗಳ್ ||

ಲಕ್ಷ್ಯಂ.

ಚಂ|| ಸುದತಿಯು ದಿವ್ಯಗಂಧತನುಚಂದನಶಾಖೆಯೊಳಂಗಜಾಹಿ ಯಿ |
ಕ್ಕಿದ ಪೆರೆಯಂತಿರುಟ್ಟ ದುಗುಲಂ ಕುಚಕೋಕಯುಗಂಗಳಡ್ಡಗ ||
ಚಿರ್ದ ಬಿಸದಂತೆ ಹಾರಲತೆ ಕಣ್ಗೆ ಕರಂ ಸುಲಿಪಲ್ಲ ಕಾಂತಿಯೊ |
ಪ್ಪಿದುದು ಸುಧಾಂಶುಬಿಂಬವೆಳಮುತ್ತನೆ ಮುಕ್ಕುಳಿಸಿದುರ್ದೆಂಬಿನಂ || ೫೫||

ವ|| ಅಂತುಮಲ್ಲದೆಯುಂ.—

ಚಂ|| ಕಡೆದನೊ ಚಂದ್ರಕಾಂತಮಣಿಯಿಂ ಮದನಂ ಬಿಸಕಾಂಡಗರ್ಭದಿಂ |
ಪಡೆದನೊ ಪದ್ಮಗರ್ಭನೆನೆ ಭೂಷಣವಸ್ತ್ರವಿಲೇಪನಾಂಶುಗಳ್ ||
ಪಡೆಯೆ ವಿಲಾಸಮಂ ದಶನದೀಧಿತಿಯಿಂ ದರಹಾಸಲಕ್ಷ್ಮಿ ನೂ |
ರ್ಮಡಿಸೆ ಬೆಡಂಗುವೆತ್ತುದು ನರೇಂದ್ರವಧೂಧವಳಪ್ರಸಾಧನಂ || ೫೬ ||

ವ|| ಇಂತಾಲಂಬನಾಲಂಕಾರಮಖಿಳಕಾವ್ಯಪ್ರಸಿದ್ಧ ಮಾದುದಱಿಂದಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷ ಮನಱಿಗೆ.

ವ|| ಇನ್ನು ತಟಸ್ಥಂ.

ಸೂತ್ರಂ ೩೨.

ಚಂ|| ಸಸಿಯುದಯಂ ಮುಗಿಲ್ಮೊಳಗು ನಂದನವೊಪ್ಪುವ ಚಂದನಂ ಲಸ |
ತ್ಕುಸುಮವಸಂತಮಂತೆ ರಿತು ಭೃಂಗಪಿಕಾಳಿರವಂ ಕೊಳಂ ಬನಂ ||
ಮಿಸುಗುವ ಕಪ್ಪುರಂ ಶಿಶಿರಶೀತಜಲಂ ನಱುದಂಬುಲಂ ಸುಗೀ |
ತಸರಸದೂತಿವಾಕ್ಪ್ರಭೃತಿ ಮುಂ ಪೆಸರ್ಗೊಂಡ ತಟಸ್ಥಮಲ್ಲದೇ ||

ಲಕ್ಷ್ಯಂ.

ಶಾ|| ಆಟಂ ಬಾಜನೆ ಗಾಡಿಯೊಳ್ಪಸದನಂ ಬೆಳ್ದಿಂಗಳೊಳ್ಮಾತು ಕೊಂ |
ಡಾಟಂ ಕತ್ತುರಿ ಕಪ್ಪುರಂ ನಗೆ ತೆಗಱ್ ಕೂಟಂ ಬಿಯಂ ಜವ್ವನಂ ||
ನೋಟಂ ತಂಬುಲಮಿಂಪು ಕಂಪು ವಿಭವಂ ಮೆಯ್ಮೇಳಮೆಂಬಿಂತಿವಂ |
ಬೇಟಕ್ಕಾಗರಮೆಂಬೆನಣ್ಣ ಸುಸಿಲೇಂ ಪೇಱ್ ಪಾಗದೊಳ್ ತೀರ್ಗುಮೇ ||

ವ|| ಮತ್ತಂ.

ಕಂ|| ಕುಳಿರ್ವೆಲರುಮಾಲಿನೀರುಂ |
ತಳಿರ್ವಾಸುಂ ಚಂದ್ರಕಾಂತಮುಂ ಚಂದನಮುಂ ||
ಕೊಳನುಂ ನಂದನವನಮುಂ |
ಕಳೆಯವೆ ಬೇಸಗೆಯೊಳೊಗೆದ ಬೇಟದ ಸೂಡಂ || ೫೮ ||

(ಇಂತು ತಟಸ್ಥಂ)

ವೃ|| ಇಂತಾಲಂಬನಗುಣಚೇಷ್ಟಾಲಂಕಾರತಟಸ್ಥಂಗಳೆಂದುದ್ದೀಪನವಿಭಾವಮುಂ ಪೇೞ್ದಿಂ ಇನ್ನಾ ವಿಪ್ರಲಂಭಮುಂ ಪೇೞ್ವೆಂ.

* ಸೂ|| ವಿಯೋಗಮೆ ವಿಪ್ರಲಂಭಂ.

ವೃತ್ತಿ|| ಅಲ್ಲಿ ನೋಯಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ನಲ್ಲರಾಲಂಬನವಿಭಾವಂ; ಅಂತೆ ನಂದನಕಾಸಾರ ಚಂದ್ರಿಕಾಶೀತಾಂಬುತಾಂಬೂಲಕುಸುಮಶಯ್ಯಾದಿ ಯುದ್ದೀಪನವಿಭಾವಂ; ಅಂತೆ ಸಂತಾಪಕಾರ್ಶ್ಯಜಾಗರಪ್ರಲಾಪಕ್ಷಾಮನೇತ್ರತ್ವದೀನಸಂಚರಣಾನುಕರಣಾಕೃತಿವಿಲೇಖನಸಂದೇಶಶೀತಸೇವನಾದಿ ಯನುಭಾವಂ; ಅಶ್ರುವಿವರ್ಣಸ್ತಂಭ ಕಂಪಾದಿಸಾತ್ವಿಕಂ;ಶಂಕಾಔತ್ಸುಕ್ಯಮದಗ್ಲಾನಿನಿದ್ರಾಸುಪ್ತಿಪ್ರಬೋಧಚಿಂತಾಸೂಯಾಶ್ರಮನಿರ್ವೇದಮರಣೋನ್ಮಾದಜಡತಾ (ವ್ಯಾಧ್ಯ) ಪಸ್ಮಾರಾದಿ ವ್ಯಭಿಚಾರಿಗಳಕ್ಕುಂ. ಅದು.

ಸೂತ್ರಂ ೩೩.

ಕಂ|| ಪರಿಭಾವಿಸುವೊಡೆ ಪೂರ್ವಾ |
ನುರಾಗಮಾನಾಖ್ಯಕಂ ಪ್ರವಾಸಾಖ್ಯಾನಂ ||
ಕರುಣಾತ್ಮಕಮೆಂದಿಂತವ |
ಧರಿಸೆ ಚತುರ್ಭಂಗಿ ವಿಪ್ರಲಂಭದ ಭೇದಂ ||

ಸೂತ್ರಂ ೩೪.

ಕಂ|| ನೋಡಿ ನುಡಿದೊಲ್ದು ಕೂಟಂ |
ಕೂಡದ ಮನನೊಂದು ಚಲದೆ ತಿಳಿಯದ ನಲ್ಲರ್ ||
ನಾಡತ್ತ ಪೋದಱಿದ ನೋ |
ವಾಡಲಿದೇ ತಱಿದೆ ವಿಪ್ರಲಂಭಚತುಷ್ಕಂ ||

ವ|| ಅಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವಾನುರಾಗಮೆಂಬುದಭಿಲಾಷೆ; ಅದು ದೈವಪಾರವಶ್ಯಮೆಂಬಿತ್ತೆಱಿಂ

* ಈ ಸೂತ್ರಭಾಗವು ವಾಕ್ಯರೂಪದಲ್ಲಿದೆ. ಕಂದರೂಪದಲ್ಲಿಲ್ಲದುದಱಿಂದ ಸೂತ್ರಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ಕೊಡಲಿಲ್ಲ. ಪ್ರಾಯಶಃ ಇಲ್ಲಿಯ ಸೂತ್ರಗಳೆಲ್ಲವೂ ಕಂದರೂಪದಲ್ಲಿರುವುದರಿಂದ ಇದು ಕಂದಭಾಗವಾಗಿರಬಹುದೋ ಏನೋ, ಎಂಬ ಸಂದೇಹಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವಿದೆ

ಸೂತ್ರಂ ೩೫.

ಕಂ॥ ಸಮಸಂದು ನೋಡಿಯುಂ ನುಡಿ ।
ದು ಮನಂಗೊ[ಳೆ ಕೊ]ಂಡು ಕೂರ್ತು ಕೂಟಂ ತಪ್ಪೊಳ್ ॥
ಸಮನಿಸದೆ ಮರುಗುವಾಮರು ।
ಕಮುಮದು ಪೂರ್ವಾನುರಾಗಮೆನೆ ಪೆಸರ್ವಡೆಗುಂ ॥

ಲಕ್ಷ್ಯಂ

ಚಂ॥ ಪೊಸಸುಸಿಲೊಳ್ ನೃಪಾತ್ಮಜೆಯೊಳಿಂತು ವರಂ ಪಡೆಯಲ್ಕೆ ಕೂರ್ತು ಪೂ।
ವಸೆಗೆಸೆವಾಕೆಯುಂ ಬರಿಪುದುಂ ನಭದಿಂದೆ ನಿಶಾಚರೇಶನೀ ॥
ಕ್ಷೆಸಿ ಪಗೆ ಬಂದು ತನ್ನೃಪತನೂ (ಜನ) ನೊಯ್ದು ಬಿಸುಟ್ಟು ಪೋಗೆ ತ ।
ನ್ನ ಸುವೆನಿಪೋಪಳಂ ನೆನೆದಟಿಲ್ದುಬಟಿಲ್ದನವಂ ವನಾಂತದೊಳ್ ॥ ೫೯॥

ವ॥ ಮತ್ತಂ.

ಮ॥ ಪಡೆವೆತ್ತಿರ್ವರ ಜೀವವೊಂದೊಡಲೆ ಬೇಱೆಂಬಂತುಟಂ ಮಾಡಿದಂ ।
ಮದನಂಗಾವುದು ದೋಷಮುಂತೆ ನುಡಿಯಲ್ಕೇನಕ್ಕುಮೇ ಪಾಪಮಂ ॥
ಬಿದಿಯೆಂಬಾಱಡಿಗಳ್ಪನಿಂದಮುಱೆವಾಯ್ತಿರ್ವರ್ಗವಿನ್ನೊರ್ಮೆ ದೈ ।
ವದಿನೆತ್ತಾನುಮದಿಂದುಬಿಂಬಮುಖಿಯಂ ಕಾಣ್ಬೊಂದು ಸೃಪಕ್ಕುಮೇ ॥೬೦॥
(ಇವು ದೈವವಶಾಭಿಲಾಷೆ)

ಕಂ॥ ನೃಪಸುತೆಯಂ ತಾಂ ತನ್ನಂ ।
ನೃಪಸುತೆ ನೞಿ ನೋಡಿ (ನೋಡಿ)ತಂತಪ್ಪೊಳ್ ಕೂ ॥
ರ್ತು ಪಡೆಯದೆ ಸುರತಮುಮಂ ಬಿರ ।
ಯಿಪರಾದರ್ ಮೋಹಿಗಳ್ ಪರಾಧೀನತೆಯಿಂ ॥ ೬೧॥
(ಇದು ಪಾರವಶ್ಯಂ)

ವ॥ ಇನ್ನು ಮಾನಾಖ್ಯವಿಪ್ರಲಂಭಂ.

ಸೂತ್ರಂ ೩೬,

ಕಂ॥ ಸ್ಫುರದೀರ್ಷ್ಯಾಪ್ರಣಯಮೆನು ।
ತ್ತಿರೆಱಿಱಿಱು ಮಾನಮಲ್ಲಿ ತತ್ಪ್ರಣಯಾಖ್ಯಂ ॥
ಪುರುಷನೊಳಂ ಸ್ತ್ರೀಯೊಳವಿ ।
ರ್ವರೊಳಕ್ಕುಂ ಸ್ತ್ರೀಯರಲ್ಲದಿರಲೀರ್ಷ್ಯೆ ವಲಂ ॥

ಲಕ್ಷ್ಯಂ.

ಕ॥ ಮುಳಿಸೆಂಬುದು ನೇಹದ ಮುಂ ।
ಬೆಳಸು ನೃಪಾ ಪೆಣ್ಣ ಜವ್ವನಂ ಸುರಧನುವೆಂ ॥
ಬಳ ನುಡಿಯೆಡನ್ನೈದಲರ್ಗಣೆ ।
ಗಳಾಗಳೇಂ ನೆಲಸಿದುದೊ ಮಹೀಶನ ಮನದೊಳ್ ॥ ೬೨॥

(ಇದು ಪುರುಷಪ್ರಣಯಮಾನಂ)

ಮ|ಸ್ರ॥ ಬಿಡದಿಂತೇಂ ಕಾರಣಂ ಕೆತ್ತಿದಪುವೆನಗೆ ಪೇಟಿಕ್ಕ ಮೆಯ್ಯೋೞಲಿಂದಿ ।
ನ್ನಿಡಗಣ್ಣುಂ ತೋಳುಮೆನ್ನೀತೊಡೆಯುಮಿನಯನಾದೇಶಮಂ ಮಾಟ್ಪು [ವಿನ್ನೀ ।
ಗಡಮೆನ್ನೊಳ್ ಬೇಟಮಿನ್ನುಂ ಗಡ ಪರಿಪರಿದೀೞ್ದಪ್ಪಿ ಕೊಳ್ವಾಟವಿ [ನ್ನುಂ ।
ಗಡ ಕೂಟಂ ಸಾಲ್ಗುಮೆಂದುಣ್ಮಿದ ಮನದಳಲಿಂ ಕಾಂತೆ ವಿಭ್ರಾಂತೆಯಾ [ದಳ್॥

(ಇದು ಸ್ತ್ರೀಪ್ರಣಯಮಾನಂ)

ಕಂ॥ ತಿಳಿಪುವ ದೂತಿಗಡಿಂನರಿ ।
ದಳೆಯಳ್ ತಳಿರ್ವಾಸಿನೊಳ್ ಪ್ರಿಯಂ ಪೂವಸೆಯೊಳ್ ॥
ಬಳೆದ ವಿರಹಾಗ್ನಿಯಿಂದಿರೆ ।
ಮುಳಿದಾರ್ ಬರ್ದುಕಲ್ಕೆ ಬಲ್ಲರತನುವ ನಾಡೊಳ್ ॥ ೬೪॥

(ಇದುಭಯಪ್ರಣಯಮಾನಂ)

ಉ॥ ಇಂನೆವರಂ ಸಖೀ ರಮಣನೆನ್ನವನಾಗಿರುತಿರ್ಪನಿಂದು ತಾ ।
ನೆಂನವನೆಂಬೆ ನುಣ್ಣೊಸಲೊಳೊಂದಿದಲಕ್ತಕಲಾಂಛನಂ ರತಾಂ ॥
ಕಂ ನಿವಿಡಂಗದೊಳ್ ಮೆಱಿಯೆ ನೋಡುತೆ ಕಾಯ್ದು ನೂಂಕಿದೆಂ ।
ಮಂನಿಸದೆನ್ನ ಜೀವವನೆ ನೂಂಕುವಪ್ರೋಲ್ ಪ್ರಿಯನಂ ಕೃತಘ್ನೆಯಾಂ॥೬೫॥

(ಇದು ಈರ್ಷ್ಯಾಮಾನಂ)

ವ॥ ಇನಾ ಪ್ರವಾಸಾಖ್ಯ ವಿಪ್ರಲಂಭಂ.

ಸೂತ್ರಂ ೨೭

ಕ॥ ಇದು ಕಾರ್ಯಶಾಪಸಂಭ್ರಮ ।
ದೊದವಿಂ ಪ್ರಾವಾಸಮಾಯ್ತು ಮೂಱಿಱಿನವಱೊಳ್ ॥
ಮೊದಲೆರಡನ್ವರ್ಥಂಗಳ್ ।
(ಪದೆಪಿನ) ಭಾವಾದಿಯಿಂದೆ ಸಂಭ್ರಮಮಕ್ಕುಂ ॥

ವ|| ಅಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ.

ಚಂ|| ಇನಿಯನಗಲ್ದು ಪೋಗಿ ಪರದೇಶದೊಳಿರ್ದಪನಾನುಮಿಲ್ಲಿ ಮಾ ।
ವಿನ ತಳಿರ್ವಾಸಿನೊಳ್ ಪೊರಳುತಿರ್ದಪೆನಾಗಳುಮಂತೆ ನೀನುಮೆ ॥
ನ್ನನೆ ನಡೆ ನೋಡುತುಂ ನಭದೊಳಿರ್ದಪೆಯಪ್ಪುದಱಿಂದೆ ನಿನ್ನನಾ ।
ನನುವಿಪೆನೆನ್ನ ಮೆಯ್ ಬಡವೊ ನಲ್ಲನ ಮೆಯ್ ಬಡವೋ ನಿಶಾಕರಾ ॥ ೬೬॥

ವ|| ಮತ್ತಂ.

ಮ|ಸ್ರ|| ಎಳಪುಂಚಿಲ್ಲಕ್ಕುಮಾಖಂಡಲಜನಿತಧನುರ್ದಂಡಮಿಲ್ಲಕ್ಕುಮಭ್ರಾ ।
ವಳಿಯಿಲ್ಲಕ್ಕುಂ ಕದಂಬಾನಿಲನೆಳಸುವೊಡಿಲ್ಲಕ್ಕುಮುದ್ಯನ್ಮಯೂರೀ ॥
ಕುಳಲೀಲಾತಾಂಡವಾಡಂಬರವಿಲಸನಮಿಲ್ಲಕ್ಕುಮಂತಾ ಮಹೀಮಂ ।
ಡಳದತ್ತಲ್ ನಲ್ಲನಂತಲ್ಲದೊಡೆ ತಡೆದದೇಕಿರ್ಪನಿಂದಲ್ತೆ ಬರ್ಪಂ ॥ ೬೭॥

(ಇವೆರಡುಂ ಕಾರ್ಯಪ್ರವಾಸವಿಪ್ರಲಂಭಂ)

ಚಂ|| ಪಱುಗಳಿದಱ್ತಿಯಿಂದೆ ಸುರತಾಮೃತಮಂ ಸವಿವುತ್ತೆ ತಳ್ತು ತ ।
ಣ್ಪೆಱಲೊಳಶೋಕೆಯೊಳ್ದಳಿರ್ಗಳೊಟ್ಟಿಲೊಳಿನ್ನೊಡನಿರ್ದ ನಲ್ಲನಂ ॥
ಘುಱಿಲನೆ ಕಂಡು ಪಾಪಿ ಋಷಿಶಾಪಮೆ ತಾಂ ಪರದೇಶದತ್ತ ಕೊಂ ।
ಡೆಱೆದುದು ಕಾಣ್ಬುದಪ್ಪುವುದು ಕೂಡುವುದಿನ್ನೆನಗೆಂದು ಸಾರ್ಗುವೋ ॥

(ಇದು ಶಾಪವಿಪ್ರಲಂಭಂ)

ವ|| ಇದು ಮೇಘಸಂದೇಶದೊಳಮುಂಟು.

ಕಂ|| ಸೀತೆ ಮಣಿಮುದ್ರೆಯಂ ಕಂ ।
ಡೇತೆಱದಿಂದಿರ್ದಳಂತೆ ಚೂಡಾಮಣಿಯಂ ॥
ಸೀತಾಪತಿ ಕಂಡು ಮನೋ ।
ಜಾತಾಗ್ನಿಯನೆಯ್ದೆ ಬೆಂದು ಸುಱುಗುತ್ತಿರ್ದಂ ॥ ೬೯॥

ಚಂ|| ಪರನೃಪನೆನ್ನ ಮಿತ್ರಪುರಮಂ ತವೆ ಮುತ್ತಿದನೆಂದು ಕೇಳ್ದು ಚೆ ।
ಚ್ಚರವಿಂದೆ ಬಂದೆನಿತ್ತಲವನತ್ತ ಮಡೀಯಪುರಪ್ರಭಾಗಮಂ ॥
ಭರದೆ ತಱುಂಬಿದಂ ಗಡವನಂ ತಗುಳ್ದಟ್ಟುವೆ ನಾತ್ತ ಕಾಂತೆ ಮೆ ।
ಯ್ಗರೆವಳೊ ಯೆನ್ನ ಜಾನದೊಳೆ ಸಾವಳೊ ಏನನೆಂಬಳೋ ॥ ೭೦॥

(ಇದು ಸಂಭ್ರಮವಿಪ್ರಲಂಭಂ)

ವ|| ಅಂತು ವಿಪ್ರಲಂಭಮೇೞುತೆಱಂ, ಕರುಣಾತ್ಮಕವಿಪ್ರಲಂಭಮೆಂಬುದಂ ಕೆಲಂಬರ್ ಕಡೆಯವಸ್ಥೆಯೊಳೇಕರೂಪಮೆಂದೊಲ್ಲರ್, (ಕೆಲರ್ ಕರುಣ ರಸಮೆಂದೊಲ್ಲರ್) ಕೆಲರಿಂತೊಲ್ವರದರ್ಕೆ.

ಸೂತ್ರಂ ೩೮.

ಕಂ|| ಪರಮಪ್ರಿಯರೆತ್ತಾನುಂ !
ಪರಲೋಕಪ್ರಾಪ್ತರಾದೊಡವರ ಪರೋಕ್ಷಾಂ ||
ತರದೊಳ್ ಮರುಗುವ ಮರುಕಂ |
ಕರುಣಾತ್ಮಕವಿಪ್ರಲಂಭಮೆನೆ ಪೆಸರ್ವಡೆಗುಂ ||

ಲಕ್ಷ್ಯಂ.

ಮ|| ಇವನಿಂತೀಕೆಗೆ ಗಂಡನೆಂದೊಡೆನಗೀಗಳ್ ರಾಜ್ಯಮಾದಂತೆ ತೋ |
ಱುವುದೆತ್ತಾನುಮಗಲ್ದು ಪೋದೊಡವನಿನ್ನುಂ ಬರ್ಕುಮಾನೊಮ್ಮೆ ಕಾ ||
ಡುವೆನೆಂಬಾಸೆಯೊಳಂತುಮಾಱುವೆನದಿನ್ನಾವಾಸೆಯಿಂದೀಗಳಾ |
ಱುವೆನಾರಂ ಬರಪಾರ್ವೆನೆಂತು ಕಱಿವೆಂ ಪ್ರಾಣ್ಪಂ ವಿಲೋಲೇಕ್ಷಣೇ ||೭೦||
(ಇದು ಕರುಣವಿಪ್ರಲಂಭಂ)

ವ|| ಇನ್ನವಱವಸ್ಥೆಗಳಂ ಪೇೞ್ವೆಂ.

ಸೂತ್ರಂ ೩೯.

ಕಂ|| ನಯನರತಿ ಚಿಂತೆ ಸಂಕ |
ಲ್ಪಯುತಂ ಜಾಗರತೆ ಕಾರ್ಶ್ಯಮರತಿಯುಮಾನಂ ||
ಪ್ರಿಯೆಯ ವಿಮೋಹಂ ಮೂರ್ಛಾ |
ಶ್ರಯಂ ಮರಣಮಿಂತವಸ್ಥೆ ದಶವಿಧಮಕ್ಕುಂ ||

ಸೂತ್ರಂ ೪೦.

ಕಂ|| ಚಕ್ಷುಃಪ್ರೀತಿಯದಿನಿಯನ ।
ನೀಕ್ಷಿಪುದುಱಿ ನೆನೆವುದದೆ ಮನಸ್ಸಂಗಂ ಲೋ ||
ಲಾಕ್ಷಿ ಮನದಲ್ಲಿ ಸಂಕ |
ಲ್ಪಕ್ಷೇಪದೆ ನೆರೆವುದದುವೆ ಸಂಕಲ್ಪಾಖ್ಯಂ ||

ಲಕ್ಷ್ಯಂ.

ಮ|| ಕಡೆಗಣ್ಣಿಂ ಕಡೆಗೋಡಿವೋಗೆ ಪಿರಿದುಂ ಚೆಲ್ಲಂ ಕುಚದ್ವಂದ್ವದಿ |
ಟ್ಟೆಡೆಯಿಂ ಸ್ವೇದಜಲಂ ತುಳುಂಕೆ ಜಘನಾಂತರ್ದೇಶದಿಂದಾವಗಂ ||
ಬಿಡದುಣ್ಮುತ್ತಿರೆ ಮನ್ಮಥದ್ರವಮನಂಗಾವೇಶದಿಂ ಕಾಲ್ ತಡಂ |
ಬಡೆ ಬಂದಾಟಿಸಿ ನೋಡಿದಳ್ ಪದೆಪಿನಿಂ ಶ್ರೀವಿಕ್ರಮಾರ್ತಂಡನಂ || ೭೨||
(ಇದು ಚಕ್ಷುಃಪ್ರೀತಿ)

ಚಂ|| ನೆನೆವಳೆ ಬೇಱಿದೊಂದನೆಡೆಗೊಂಡುದು ಮುನ್ನಮೆ ನಿನ್ನ ಪಂಬಲಾ |
ಮನಮನದಂತೆ ನೋಡುವಳೆ ಚಿತ್ರಿಸ ಬಂದುದು ನಿನ್ನ ರೂಪು ಕಾ ||
ಮಿನಿಯೆರಡಕ್ಷಿಯೊಳ್ ನೆಲನುಮಾಗಸಮುಂ ದೆಸೆಯುಂ ನಿನತ್ತು ರೂ|
ಪನೆ ತಳೆಸೊಪ್ಪಿ ತೋಱುವುದು ನೀರೆಗೆ ನಿನ್ನಯ ಮಾಯೆಯೇಂ ನೃಪಾ ||
(ಇದು ಮನಸ್ಸಂಗಂ)

ಚಂ|| ಹೃದಯದೊಳಪ್ಪಿ ತನ್ನ ಮನದೊಳ್ ಮಧುರಾಧರಮುಂ ಸಾದ್ರ್ರಚಿ |
ತ್ತದೊಳೆರ್ದೆಗೊಳ್ವ ಚುಂಬನಮನಾಗಿಸಿ ಬೇಟದಳುರ್ಕೆಯಿಂದೆ ಚೇ ||
ತದೊಳೆ ಲತಾಂಗಿ ನಿನ್ನ ನೊಡಗೂಡಿ ಸುಖಾಮೃತಸೀಂಪೆಚಪ್ಪಳಂ |
ತೊದವಿದ ಭಾವಿತಾತ್ಮೆ ನೆಱೆ ನೋವನದೆಲ್ಲಿಯುಮೇಕೆ ತಾಳ್ದಿದಳ್ || ೭೪||

ವ|| ಮತ್ತಂ.

ಚಂ|| ಮೃಗಮದಗಂಧಿ ಸಜ್ಜೆವನೆಯಂಚೆಯ ತುಪ್ಪುಱ ತಳ್ಪದೊಳ್ ಮನಂ |
ಬುಗೆ ಪಟದಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ನೆಸೆವ ರೂಪನೆ ಚಿತ್ರಿಸಿ ನೋಡಿ ನೋಡಿ ಕೆಯ್ ||
ಮಿಗೆ ಕಡುವೇಟದಱ್ತಿಯಿನದಂ ಸಲೆ ಚುಂಬಿಸ ಮುಯ್ಗೆಯ್ವ ತಾಂ |
ಬಿಗಿಬಿಗಿದಪ್ಪುವಳ್ಕಱಿಸೊಳೆ ಸೂಂಕಿದಳಂದಿನ ರಾತ್ರಿಯಂ ನೃಪಾ || ೭೫||
(ಇದು ಸಂಕಲ್ಪಂ)

ಸೂತ್ರಂ ೪೧.

ಕಂ|| ನೆನೆಥೊಱಗದದುವೆ ಜಾಗರೆ |
ವಿನಿಯನನುಱೆ ಬಯಸಿ ಒಡಬಿಡಾಗಿರೆ ಕಾರ್ಶ್ಯಂ ||
ವನಿತೆ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಮೆಯ್ಗೊಡ |
ದನು ವರತಿಯೆ ಲಜ್ಜೆ ವಿರಹದಳೆದುದವಾಾನಂ ||

ಲಕ್ಷ್ಯಂ.

ಚಂ|| ಕನಸಿನೊಳೆನ್ನ ವಲ್ಲಭನನಿಂತೊಡಗೂಡಿದೆನೆಂದು ಪೇೞ್ವ ಕಾ |
ಮಿನಿಯರುದಾತ್ತೆಯರ್ ಕೆಲರದೇಂ ಕೃತಪುಣ್ಯೆಯರಕ್ಕ ದುಃಖಭಾ |
ಜನೆಗೆನಗೆನ್ನ ವಲ್ಲಭನಗಲ್ಕೆಯೊಳಾಗದು ನಿದ್ರೆಯೆಂದೊಡಾ |
ಕನಸೆನಗೆಲ್ಲಿತೆಂತೆನಗೆ ವಲ್ಲಭನೊಳ್ ನೆರೆವಾಸೆಯಲ್ಲಿತೋ || ೨೬||

ವ|| ಮತ್ತಂ.

ಮ|ಸ್ರ||ಪತಿ ಚಿಂತಾವಿದ್ಧೆ ನಿದ್ರಾವಿರಹಿತೆ ಯಿರುಳೆಯ್ತರ್ಪುದುಂ ಸುಪ್ತಪಾರಾ |
ವತಮಂ ಬಂದೆತ್ತುವಳ್ ಹಂಸೆಗಳೆರಡೆವೆಯೊಂದಾಗಲೀಯಳ್ ನವಿಲ್ಗಾ ||
ಣತಿಯಂ ಕಣ್ಮುಚ್ಚಲೀಯಳ್ ಸಲಪುವ ಗಿಳಿಯಂ ತೂಂಕಡಂಗಾಣಲೀಯಳ್ |
ಕತೆಯಂ ಪೇೞಿಂದವಳ್ ಸಾರಿಕೆಯುಮನಿನಿಸುಂಗೆಯ್ದು ಕಣ್ಮುಚ್ಚಲೀಯಳ್||

(ಇವೆರಡುಂ ಜಾಗರಂ)

ಲಕ್ಷ್ಯಂ.

ಚಂ|| ನಡು ನಡೆಪಿತ್ತು ತನ್ನನೆನೆ ಮೆಯ್ ಬಡವಾದುದು ಲೋಚನಾಂಶುಗಳ್ |
ಬಿಡೆ ತೊಡರ್ದಂತೆ ಗಂಡಯುಗಳಂ ಬಿಳಿದಾದುವು ತೋಳ್ಗಳೊಳ್ ಪರಂ ||
ಬಡೆದವೊಲೆಯ್ದೆ ಸುಯ್ ಸತಳವಾದುದು ಭಾವರಸಪ್ರವಾಹದೊಳ್ |
ಗಡಣಿಸಿದಂತೆ ಬಾಷ್ಪಜಲಸಂತತಿ ಕಾೞ್ಪುರಮಾದುದಾಕೆಯಾ || ೨೮||

ವ|| ಮತ್ತಂ.

ಚಂ|| ಸುದತಿ ಲತಾಂಗವೇಕೆ ಬಡವಾದುದಿದೆಂದಪೆ ಮುನ್ನಮೈಕ್ಯಭಾ |
ವದೊಳಣುಭೇದಮಿಲ್ಲೆನಿಸಿ ಮತ್ಪ್ರಿಯನಿರ್ದಪೆ ದೊಡ್ಡಿತಾಗಿ ತೋ ||
ರ್ಪುದುಮೆನಗೀಗಳರ್ಥವೊಡವೋದುದು ನಲ್ಲನೊಳಿತ್ತಲರ್ಥಮಿ |
ರ್ದುದು ತನುವೊಂದನರ್ಥಿಸಿದೊಡೇಂ ಬಡವಾಗದೆ ದೊಡ್ಡಿತಕ್ಕುಮೇ|| ೨೯||

(ಇವೆರಡುಂ ಕಾರ್ಶ್ಯಂ)

ಮ|| ಗಿಳಿಗಿನ್ನುಂ ಕುಟುಕಿಕ್ಕೆನೆಂಬಳೆಲೆ ನೀನಾರೋಗಿಸೆಂದಂದು ಕೋ |
ಕಿಳಮಿನ್ನುಂ ತಳಿರ್ಗಚ್ಚದೆಂಬಳೆಲೆಯಂ ಮೆಲ್ಲೆಂದೊಡೇೞ್ ಮಜ್ಜನಂ ||
ಗೊಳಲೆಂದಂದೆಲರಿಂದೆ ಮೆಯ್ ನಡುಗಿತೆಂಬಳ್ ಚಂದನೋದ್ವರ್ತನೀ |
ಗಳದೇಕಿಲ್ಲೆನೆ ಪಾವು ಕಾವುದನೆ ಕೇಳ್ದಂಜಿರ್ದೆನೆಂಬಳ್ ಸಖೀ || ೩೦||

(ಇದು ಅರತಿ)

ಮ|| ನೆರೆವಳ್ ತಂಗಿಯನಟ್ಟಿ ತಾನೆ ಬರಲೊಲ್ಲಂ ಲಜ್ಜೆಯಿಂದೋಪನಂ ।
ಕರೆವೆಂ ವೈತಿಕವೆಂದಪಂ ಸಖಿ ಶರಣ್ಬೊಕ್ಕೆಂ ಗಡಾ ನಲ್ಲನಂ ||
ಬರಿಸೆನ್ನಲ್ಲಿಗೆ ತೋಱು ಮಲ್ಲಿಗೆ ಎಲೇ ಬೆಳ್ದಿಂಗಳೇ ನಿನ್ನನಾ ।
ನೆರೆವೆಂ ಕೋಗಿಲೆ ನಿನ್ನ ಕಾಲ್ವಿಡಿದಪೆಂ ತೆಂಗಾಳಿ ತೊಱ್ದಾತ್ತಪೆಂ || ೮೧||

(ಇದು ಲಜ್ಜಾತ್ಯಾಗಂ)

ಸೂತ್ರಂ ೪೨.

ಕಂ|| ವಿರಹೋನ್ಮಾದದೆ ಮೋಹಂ |
ಬಿರಯಿಸೆ ಮೆಯ್ಮಱೆದುದದುವೆ ಮೂರ್ಛೆಯೆನಿಕ್ಕುಂ ||
ಮರಣೋದ್ಯೋಗಂ ಮರಣಂ |
ಬರೆ ತನಗದು ಕಡೆಯವಸ್ಥೆ ಮರಣಮೆನಿಕ್ಕುಂ ||

ಲಕ್ಷ್ಯಂ.

ಮ|| ನಿಜಕೇಳೀಗೃಹದೊಳ್ ಬೆಡಂಗೆಸೆವ ಭಿತ್ತಿವ್ರಾತದೊಳ್ ಚಿತ್ರಮಂ ।
ಗಜಕುಂಭಸ್ತನೆ ನೀನೆಗೆತ್ತು ದಿಟದಿಂ ಮುದ್ದಾಡಿ ಮಾತಾಡಿ ಸ ||
ಕ್ಕಜವೇನಿತ್ತಪರೆಂದು ತೊಟ್ಟುಱೆತರುತ್ತುಂ ನೋಡಿ ತಾಂ ಕಾಣದಂ ।
ಗಜರೂಪಂ ಪೊಱುವೋಗದಂತೆ ಪಡಿಯಂ ಸಾರ್ಚಂಬಳೇಂ ಭ್ರಾಂತೆಯೋ ||

ವ|| ಮತ್ತಂ.

ಚಂ|| ತಳರದೆ ತನ್ನ ಕಣ್ಣವೊದಲೊಳ್ ಸುೞಿವಾಕೆಯ ರೂಹು ಗಂಡದ ।
ರ್ಕಳಸಿದೊಡಾಕೆಗೆತ್ತು ರಸಚಿತ್ರದ ಪೆಂಡಿರನಾಕೆಗೆತ್ತು ಪು ||
ತ್ಥಳಿಗಳನಾಕೆಗೆತ್ತೆಲಗೆ ಬಾರೆನುತುಂ ನಳಿತೋಳನೆತ್ತಿ ಕೋ ।
ಮಳಕರಕಂಜದಿಂದೆಱೆವಿ ನೋಡಿದನಾರತಿರಾಗದೋಹಳೆಂ || ೮೩||

ಇವೆರಡುಂ ಮೋಹಂ (ಮೋಹೋನ್ಮಾದಂ)

ಮ|ಸ್ರ|| ಅಲರ್ಗಣ್ಣಿಂ ಪೂವಿನಂಬಂ ಸಮೆದನೊ ಮದನಂ ಕೊಂಡು ಮೇಣ್ ಪ್ರಾಣಮಂ ಕೋ ।
ಗಿಳೆಯೆಲ್ಲಂ ಕೂಡಿ ಕೈಕೊಂಡುವೊ ಕಳರವಮಂ ವಕ್ತ್ರಚಂದ್ರಾಂಶುವಂ ಪೆ||
ಣ್ಗೊಲಗೆಯ್ದುಂ ಚಂದ್ರಮಂ ಕೊಂಡನೊ ಖಿಲನುಳಿದಂತೇಕೆ ಪಣ್ನೋಡ ಳೋರಂ ।
ತೆಲಗೇ ಮಾತಾಡಳೇಕೆಮ್ಮಯ ಸಖಿ ಮುಖದಿಂ ಹಾಸಮಂ ಸೂಸಳೆಮ್ಮೊಳ್||

ವ|| ಮತ್ತಂ.

ಚಂ|| ನಸುಬಿಸುಪೇಱೆ ಮೆಯ್ ಮಗುೞೆ ಕೆತ್ತುವ ತಾಣಮೆ ಕೆತ್ತೆ ಮಂದಮಾ।
ದುಸಿರ್ಗಳೆ ನಾಸಿಕಾಮುಕುಳದಿಂದೆನಸುಂ ಪೊಱಪೊಣ್ಮೆ ತಳ್ತು ಸಂ ||
ಧಿಸಿದೆವೆ ಬಿರ್ಚೆ ಕಣ್ಮಲರ್ಗಳುಳ್ಳಲರುತ್ತಿರೆ ಜಾನಕೀ ಎನು ॥
ತ್ತುಸಿರ್ದನಿಸಿರ್ದನಾರಘುಕುಲಾಂಬರಚಂಡಮರೀಚಿ ಮೂರ್ಛೆಯೊಳ್ ||
(ಇವೆರಡುಂ ಮೂರ್ಛಾವಸ್ಥೆ)

ಕಂ|| ನಾರಿಯ ಕೊರಲ್ಗೆ ನೀಂ ಮಣಿ।
ಹಾರಂಬೊಲ್ ಮೆಱೆವುತಿರ್ದೆ ನೀಂ ತೊಲಗಿರೆ ತ ||
ನ್ನಾರಿಯ ಕೊರಲ್ಗೆ ತಾಂ ಮಣಿ।
ಹಾರಂಬೋಲ್ ನಿಂದುದಾಕೆಯಸು ವಸುಧೇಶಾ || ೮೬||
(ಇದು ಮರಣಂ)

ವ|| ಇದಂ **ರಣರಣಕ**ಮೆಂಬರೆಬರ್

ಮ|| ಮೊಗಮಂ ಚುಂಬಿಸಿ ಮುದ್ದುಗೆಯ್ದು ತೊಲಗಲ್ವೇಡೆಂದು ವಸ್ತ್ರಾಂಚಲಂ।
ಬಿಗಿದಳ್ ಬಾಗಿಲೊಳಡ್ಡವಿಟ್ಟು ಕರುಣಂ ಬರ್ಪಂತೆ ಸಾರ್ದಪ್ಪಿದಳ್ ॥
ಮೊಗಮಂ ನೋಡದೆ ಪೋಪೆ ಪಾಪಿಯೆನುತುಂ ಕಣ್ಣೀರ್ಗಳಂ ತುಂಬಿದಳ್।
ಮೃಗಶಾಬೇಕ್ಷಣೆ ಮುನ್ನೆ ಬಿಟ್ಟಳಸುವಂ ಬಿಟ್ಟಳ್ ಬೞಿಕ್ಕೋಪನಂ || ೮೭॥
(ಇದು ರಣರಣಕಂ)

ಸೂತ್ರಂ ೪೩.

*ಕಂ|| ಇಂತಿದುವೆ ವಿಪ್ರಲಂಭಮು।
ನಾಲ್ಕಿಸಿಯುರವಸ್ಥೆಗಳ್ ಮತಾಂತರದಿಂ ಮು ||
ತ್ತಂತೆ ಗುಣಕೀರ್ತನಂ ಸಲೆ।
ಸಂತಾಪಂ ಗಮನಮೆಂಬವಸ್ಥರ್ಥಂಗಳ್ ||

ಚಂ|| ಮದನನ ಕೆಯ್ದುವೆಲ್ಲಿದನನಂಗನ ಕೈಪಿಡಿಯೆಲ್ಲಿದಂ ವಿಳಾ।
ಸದ ಮೊದಲೆಲ್ಲಿದಂ ಸೊಬಗಿನಾಗರವೆಲ್ಲಿದನೆಲ್ಲಿದಂ ವಿನೋ ||
ದದ ಕಣಿಯೆಲ್ಲಿದಂ ಚದುರಗೊಟ್ಟಿಗನೆಲ್ಲಿದನಿಚ್ಛೆಯಾಣ್ಮನೆ।
ಲ್ಲಿದ ನೆರ್ದೆಗಾಣ್ಮನೆನ್ನರಸನೆಲ್ಲಿದನೋ ಲಲಿತಾಂಗವಲ್ಲಭಂ || ೮೮||
(ಇದು ಗುಣಕೀರ್ತನಂ)

* ಇದು ಕವಿಕಾಮನ (ಶೃಂಗಾರ ರತ್ನಾಕರದ) ಮತವು.

ಉ|| ಪಾಸುವ ಪಲ್ಲವಾಸ್ತರಣಮೊಟ್ಟುವ ಬಾಲಮೃಣಾಳಸಂಕುಲಂ |
ಸೂಸುವ ಚಂದ್ರಕಾಂತಜಲಮೊತ್ತುವ ಶೀತಳಿಕಾಕದಂಬಕಂ ||
ಬೀಸುವ ಪುಷ್ಪವೀಜನಮುದಿರ್ಚುವ ಕಪ್ಪುರವಚ್ಛವಾಗಳುಂ |
ಪೂಸುವ ಚಂದನಂ ಬಿಸುಪನಾರಿಸಲಾಱವು ಸತ್ಯಭಾಮೆಯಾ || ೮೯||

ವ|| ಮತ್ತಂ.

ಸ್ರ|| ಚಿತ್ತಂಬೊಕ್ಕಿರ್ದಯೆಂತೈ ಹರಿ ಕುಳಿರ್ವ ಕರಸ್ಪರ್ಶದಿಂದಿಂದು ತಾಪಂ |
ಬೆತ್ತಂ ಮೆಯ್ ಸೋಂಕೆ ಮಂದಾನಿಲನುರಿವನದರ್ಕಾಳಿಯರ್ ದೂರದಿಂ ಸೂ||
ಸುತ್ತಿರ್ಪರ್ ತೋಯಮಂ ಜೀರ್ಕೊಳವಿಯೊಳೆ ಮನೋಜಾತನಾದಾರ್ದಿ
[ಸಲ್ಕಾ |
ರ್ದತ್ತುಂಗೋಲಿಕ್ಕುವಂ ಬಣ್ಣಿಸುವೊಡಳವೆ ಸತ್ರಾಜಿತೀದೇಹದಾಹಂ || ೯೦||
(ಇವೆರಡುಂ ಸಂತಾಪಂ)

ಕಂ|| ಕಡುಗಟ್ಟಿಲೆಯೊಳ್ ಪ್ರಿಯನಿ |
ರ್ದೆಡೆಗಾಗಿಯೆ ಪೋಗಲೆಂದು ಮನೆಯಂ ಪೊಱಮ ||
ಟ್ಟಡಿಯಿಡಲಣ್ಮದೆ ಮಱುಗುವ |
ಮಡದಿಗೆ ಬಗೆ ತೀಱಿ ಮಿಂಚು ಮಿಂಚಿದುದಾಗಳ್ || ೯೧||

ವ|| ಮತ್ತಂ.

ಕಂ|| ಕಳವಳಿಸಿದಪಳ್ ಬಾಯಱಿ |
ದಳಱಿದಪಳ್ ಬೀದಿಬೀದಿಯೊಳೆ ನಿನ್ನಂ ಕೋ ||
ಮಳೆ ಪಿಡಿಯಲೆಂದು ಪಾರ್ದ |
ವ್ವಳಿಸಿದಪಳ್ ಸೇನೆಯುವಳ್ಗೆ ಕರುಣಿಸಲಾಗಾ || ೯೨||
(ಇವೆರಡುಂ ಗಮನಂ)

ಕಂ|| ಪರಿಣಾಮುವನಂತಂ ವ್ಯವ |
ಹರಿಸುವುದವಱವಱವಸ್ಥೆ ನೆಗಳ್ದುವನಂತಂ ||
ಪರಿಭಾವಿಸುವೊಡೆ ರಸವಿ |
ಸ್ತರಮಂ ವಿವರಿಸುವೆನೆಂಬನಾವನುಮೊಳನೇ || ೯೩||

ವ|| ಈ ಯವಸ್ಥೆಗಳ್ ಸ್ತ್ರೀಯರೊಳೆಯಪ್ಪುವೆನವೇಡ, ಉಚಿತವಿಧಿಯಿಂ ಪುರುಷರೊಳಮಪ್ಪುವು. ವಾಗ್ವೃತ್ತಿಶೃಂಗಾರಮೆಂದೊಡನುಭಾವಂ, ವಸ್ತ್ರಭೂಷಣ ಗಂಧಮಾಲ್ಯಾನುಲೇಪನರೂಪನೇಪಥ್ಯ ಶೃಂಗಾರಮೆಂದೊಡುದ್ದೀಪನವಿಭಾವಂ, ಕ್ರಿಯಾತ್ಮಕಶೃಂಗಾರಮೆಂದೊಡದುವುಮನುಭಾವಂ. ಸಂಕೀರ್ಣಶೃಂಗಾರಮೆಂದೊಡದು ವಿಭಾವಾನುಭಾವಂಗಳ ನೆರವಿ, ವ್ಯಸ್ತಶೃಗಾರಮೆಂದೊಡದು ರಸಸಂಕರಂ, ವಿಭಾವಾನುಭಾವಂಗಳನೆ ಯೀಪೆಸಱಿಂದೆಂದೊಡದುವುಂ ತಾವನಂತಕಂಗಳಿನಿತಱಿಂ ನೆಱೆಯುವು. ಅಲ್ಲಿವಿಭಾವಾದಿಗಳ್ ಆರಸಪೋಷಕಂಗಳಲ್ಲದೆ ತಾವೆ ರಸಂಗಳಲ್ತು. ಮಿಕ್ಕರಸಂಗಳ್ ವಾಗ್ರೂಪಕ್ರಿಯಾತ್ಮಕಮೆಂದು ಮೂಱುಂದೆಱನೆಂದೊಡವು ವಿಭಾವಾನುಭಾವಂಗಳಲ್ಲದೆ ಪಿಂತೆ ಪೇೞ್ದಾಚಾರ್ಯರಾರುಮಿಂತೆ ನಿರೂಪಿಸಿದುದಿಲ್ಲಂ. ಅದಱಿಂ ವಿದ್ವಜ್ಜನಂಗಳ್, ಈ ಮಾಱ್ಕೆಯಿಂ ಪೇೞೆಂದು ಬೆಸಸಲೊಡಮಿಂತೊಡರ್ಚಿದೆಂ.

ಗದ್ಯ

ಇದು

ಶತೇಂದ್ರ ಮುನೀಂದ್ರವಂದಿತಾರ್ಹತ್ಪರಮೇಶ್ವರ

ಪಾದಾರವಿಂದಾ ಮಂದಮಕರಂದಾನಂದಿತ

ಭೃಂಗಾಯಮಾಣ

"ಕ ವಿ ಸಾ ಳ್ವ"

ವಿರಚಿತಮಪ್ಪ

† ರ ಸ ರ ತ್ನಾ ಕ ರ ದೊ ಳ್

ಶೃಂಗಾರಪ್ರಪಂಚಂ

ಪ್ರಥಮ ಪ್ರಕರಣಂ

* ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಕವಿಕಾಮನ (ಶೃಂಗಾರರತ್ನಾಕರದ) ಮತವನ್ನು ಖಂಡಿಸಿರುವನು.—

† ಶೃಂಗಾರರಸರತ್ನಾಕರದೊಳ್ ಪ್ರಥಮಾಶ್ವಾಸಂ. (ಎಂದು ಕೆಲವು ಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿದೆ)

ಶ್ರೀ

ನವರಸ ಪ್ರಪಂಚಂ.

ದ್ವಿ ತೀ ಯ ಪ್ರ ಕ ರ ಣ ಂ

ಸೂತ್ರಂ ೪೪.

ಕಂ|| ಮಿಗೆ ಹಾಸಮೆ ಹಾಸ್ಯರಸಂ ।
ನೆಗೞ್ಗಂ ಪರಿಹಾಸಕಾದಿಯಾಲಂಬನಮು ||
ಪೊರ್ಗೆದವರ ವಿಕೃತವೇಷಾ ।
ದಿಗಳುದ್ದೀಪನವಿಭಾವಮಪ್ಪುದೆಂದಿಪ್ಪರ್ ||

ಸೂತ್ರಂ ೪೫.

ಕಂ|| ಅನುಭಾವಂ ತಿಳಿವೊಡದ ।
ರ್ಕನುಭಾವಕರಕ್ಷಿವಿಕಸನಾದಿ ವಿವರ್ಣ ||
ಸ್ವನಾದಿ ಸಾತ್ವಿಕಭಾವಂ ।
ಘನಮತಿಹರ್ಷಾದಿ ನೆಗೞ್ದ ಸಂಚಾರಿ ವಲಂ ||

ವೃ|| ಪರಿಹಾಸಕದೇಶಕಾಲವಯೋವರ್ಣವಿಪರೀತಾದಿಯಾಲಂಬನವಿಭಾವಂ, ಪರಿಹಾಸಕಾದಿಗಳ ಕೇಶಬಂಧನಮುಸಭೂಷಣಪ್ರಲಾಪನರ್ತನಮನ್ಯಗತ್ಯಾದ್ಯನುಕರಣವಿವಾದಿಯಾಗಿ ಯುದ್ದೀಪನವಿಭಾವಂ, ನಾಸೌಷ್ಠಕಪೋಲಸ್ಪಂದನದೃಷ್ಟಿವ್ಯಾಕೋಚನಾಕುಂಚನಮುಖರಾಗಪಾರ್ಶ್ವಗ್ರಹಣಾದಿ ಯನುಭಾವಂ, ಸ್ವೇದಾಶ್ರುವಿವರ್ಣಸ್ವರಭೇದಾದಿ ಸಾತ್ವಿಕಭಾವಂ, ನಿದ್ರಾವಹಿತ್ಥತಂದ್ರೀತ್ರಪಾಲಸ್ಯಾದಿ ವ್ಯಭಿಚಾರಿಭಾವಂ, ಇವಱಿಂ **ಹಾಸ್ಯಸ್ಥಾಯಿ ಸ್ವಾದ್ಯಮಾನಮಾಗೆ ಹಾಸ್ಯರಸಂ**.—

ಸೂತ್ರಂ. ೪೬.

ಕಂ|| ಕ್ರಮದಿಂದನುಭಾವಮದು ।
ತ್ತಮಮಧ್ಯಮಯುತ ಜಘನ್ಯದಿಂ ಮೂಡೆಱನು ||
ತ್ತಮಮಿರ್ತೆಱಂ ಸ್ಮಿತಂ ಹಸಿ ।
ತಮೆಂದು ಚತುರಾದ ಹಾಸ್ಯರಸಕಱಿವವರಿಂ ||

ಸೂತ್ರಂ. ೪೭.

ಕಂ|| ಕೃತಗಂಡವಿಕಾಸಂ ತಾಂ ।
ಸ್ಮಿತಂ ಮುಗುಳ್ನಗೆಯನುಳ್ಳುದು ಹಸಿತಂ ರಾ ||
ಜಿತವಿಹಸಿತಮುಪಹಸಿತ ।
ದ್ವಿತಯಂ ಮಧ್ಯಮಮೆನಿಪ್ಪ ಪೆಸರನುಭಾವಂ ||

ಸೂತ್ರಂ. ೪೮.

ಕಂ|| ಮೃದುರವಮೆ ವಿಹಸಿತಂ ಕೊರ ।
ಲದಿರ್ಪುದೆಯುಪಹಸಿತಮುರುತರಂಕಂಪಾಶ್ರು ||
ಪ್ರದಮವಹಸಿತಂ ತನು ಚಲಿ ।
ಪುದುಮತಿಹಸಿತಂ ಜಘನ್ಯಮೀಪೇಳ್ದೆರಡುಂ ||

ಲಕ್ಷ್ಯಂ.

ಶಾ|| ಶ್ರೀ ತನ್ನಂದದ ರೂಪು ಕೌಸ್ತುಭದೊಳಚ್ಚೊತ್ತಿರ್ದಪ್ಪೋಲ್ ತೋರ್ಪಿ ಕಂ।
ಡೇತರ್ಕೀಕೆ ಮದೀಯವಾಸದೆಡೆಗೈತಂದಿರ್ಪ ಳಂದೀಕ್ಷ್ಯೆಯಿಂ॥
ದಾತಾಮ್ರಾಕ್ಷಿ ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತುಮಿರೆ ತನ್ಮುಗ್ಧತ್ವಮುಂ ಕಂಡು ಸಂ ।
ಜಾತಾಂತಸ್ಸ್ಮಿತನಾದ ಕೃಷ್ಣನೆಮಗೀಗಾನಂದಸಂದೋಹಮಂ || ೧೪||
(ಇದು ಸ್ಮಿತಂ)

ಕಂ|| ಚದುರನ ಜಾಣ್ನುಡಿಗಿನಿಯಳ್ ।
ಮುದಮಂ ತಳೆದಿಂಪನೀವ ನಸುನಗೆಗುಡೆ ಪೋ ||
ಲ್ತುದು ಚೆಲ್ವಿಂ ಬಾಯ್ ದಾಳಿಂ ।
ಬದ ಪಣ್ ಅರಬಿರಿದು ಬಿತ್ತು ತೋರ್ಪುವ ತೆರದಿಂ || ೧೫||
(ಇದು ಹಸಿತಂ)

ಕಂ|| ಗಾವಿಲನುರ್ಚಿ ಬಿಣ್ಪೊಡೆಪು ।
ತ್ತಾವಘುವಂ ನೋಡುತಲ್ಲಿ ಬೆಳ್ಳಾಗಿರ ಕಂ ||
ಡಾವಧು ನಗೆ ನಗುವಂತಾ ।
ಯ್ತಾವೀಣಾಮಧುರನಾದಮಂ ಮೃದುನಾದಂ || ೧೬||
(ಇದು ವಿಹಸಿತಂ)

ಕಂ|| ಬಿಂಗಿಯ ಕುಣಿತಮನೀಕ್ಷಿಸಿ ।
ಯಂಗನೆ ನಗೆಯುಗುಳ್ವ ತಚ್ಛಿರಃಕಂಪದ ಕಂ ||
ಪಿಂಗೆಳಸಿ ಮುಡಿಗೆ ಮುಸುಱಿದ ।
ಭೃಂಗಂಗಳ್ ನೆಗೆದ ಪೀಲಿಗೊಡೆಯೆನೆ ತೋರ್ಕುಂ || ೯೭||

(ಇದು ಉಪಹಸಿತಂ)

ಮ|| ಕಿವಿಯಂ ಮಂಟಿಸಿ ಮಂಟವಲ್ಲಿ ಱಿದು ಕಣ್ಣಂ ಬಿಟ್ಟು ವಕ್ತ್ರಾಂಗಿ ರಾ |
ಜವಿನೋದಂ ಬಿಱುನಕ್ಕುನಕ್ಕು ಕುಕಿಲುತ್ತುಂ ಜರ್ಗನಾಡುತ್ತೆ ತೋ ||
ರ್ಪ ವಿಕಾರಂ ಸಭೆಗಾಗಳೇಂ ಪಡೆದುದೋ ವಕ್ತ್ರಪ್ರಕಾಶೋದಿತಾ |
ರವಮಂ ಕಂಠದೆ ಕಂಪನಾಶ್ರುಜಲಮಂ ವಿದ್ವಜ್ಜನಾಘಾನಾ || ೯೮||

(ಇದು ಅಪಹಸಿತಂ)

ಕಂ|| ಕುಳ್ಳಿದ್ದು ಮಿಳಿರ್ವ ಮೆಳೆಯೊಳ್ ।
ಪಳ್ಳದ ಕೇದಗೆಗೆ ಪಾಯ್ದು ಪತ್ತಿದ ಕೆಯ್ಯಂ ||
ಮುಳ್ಳುರ್ಚೆ ತೆಱೆದು ಪಲ್ಲಂ ।
ಘೊಳ್ಳೆನೆ ನಗಿಸಿದುದು ಕಟಕಮಂ ಮರ್ಕಟಕಂ || ೯೯||

(ಇದು ಅತಿಹಸಿತಂ)

ಸೂತ್ರಂ ೪೯.

ಕಂ|| ಇಂತಾದನುಭಾವಂ ದ್ವಿವಿ ।
ಧಂ ತನ್ನಿರಪಿಂಗೆ ತಾನೆ ನಗೆ ಪೆಱರಂ ಕಂ ||
ಡಂತು ನಗೆ ಮಾರ್ಗದಿಂ ಪೆಸ ।
ರಂತಾತ್ಮಸ್ಥಂ ಪರಸ್ಥ ಮೆಂದಿರ್ತೆಱದಿಂ ||

ಲಕ್ಷ್ಯಂ.

ಕಂ|| ತೊಟ್ಟಹಿಯುಸಿಟ್ಟು ಬೂದಿಯ ।
ನುಟ್ಟ ಜಿನವನೀಶನೆಯ್ದೆ ತನ್ನಿರವಂ ತಾಂ ||
ದಿಟ್ಟಿಸಿ ಮನದೊಳೆ ನಕ್ಕಂ ।
ಬೆಟ್ಟದ ಮಗಳಕ್ಷಿಗಿಸಿದಸೀಗುಮೆನುತ್ತುಂ || ೧೦೦||

ವ। ಇದು ಆತ್ಮಸ್ಥಂ, ಪಿಂತೆ ಪೇೞ್ದುವು ಪರಸ್ಥಂ, ಇಂತು ಹಾಸ್ಯರಸಂ ಪನ್ನೆರ
ಡಱಿತೆಱಂ.

ಸೂತ್ರಂ ೫೦.

ಕಂ॥ **ಕರುಣಂ ಶೋಕದಿನಕ್ಕುಂ ।**
ಮರಣಂ ಗತನಾದ ಬಂಧುವಾಲಂಬನವಿ ॥
ನ್ನುರುಬಂಧ್ವಾಕ್ರಂದನಮುಖ ।
ಭರದುದ್ದೀಪನವಿಭಾವಮಾ ರಸಕಕ್ಕುಂ ॥

ಸೂತ್ರಂ ೫೧.

ಕಂ॥ ರುದಿತ ವಿಲಾಪಕ್ಲೇಶಾ ।
ದಿ ಪಲಾಯನುಭಾವಂ ವಿವರ್ಣವಶ್ರುಸ್ತಂಭಾ ॥
ದಿ ದಲಂಸಾತ್ವಿಕಮಾಲ ।
ಸ್ಯದೀನತೆಯೋನ್ಮಾದಮಾದಿ ಸಂಚಾರಿಯು ತಾಂ ॥

ವೃತ್ತಿ॥ ಇಷ್ಟವಿಯೋಗಾನಿಷ್ಟಸಂಯೋಗಾದ್ಯಾಲಂಬನವಿಭಾವಂ, ಬಂಧುಗಳಳಿಕ್ಕೆ ಮೊದಲಾದುವುದ್ದೀಪನ ವಿಭಾವಂ, ದೈವೋಪಾಲಂಭನಿಶ್ವಾಸತನುತ್ವಮುಖಶೋಷಣಭೂಲುಠನಮೂರ್ಛಾದಿಯನುಭಾವಂ, ಸ್ವರಭೇದಾಶ್ರುಸ್ತಂಭವಿವರ್ಣಕಂಪಪ್ರಳಯಾದಿ ಸಾತ್ವಿಕಭಾವಂ, ದುಃಖಾಮುಯುನಿರ್ವೇದಗ್ಲಾನಿಶಂಕಾತ್ಸುಕ್ಯಮೋಹಶ್ರಮತ್ರಾಸ ವಿಷಾದದೈನ್ಯಾಮಯಜಡತೋನ್ಮಾದಾಪಸ್ಮಾರಾಲಸ್ಯಮರಣಪ್ರಭೃತಿ ವ್ಯಭಿಚಾರಿಭಾವಂ,ಇವಱಿಂ **ಶೋಕ**ಸ್ಥಾಯಿ ಚರ್ವ್ಯಮಾಣಮಾಗೆ **ಕರುಣ**ರಸಂ.

ಲಕ್ಷ್ಯಂ.

ಮ॥ ದೆಸೆಗಳ್ ಮಾರ್ದನಿವೋಗೆ ಕೇಳ್ದರೆರ್ದೆ ಬಾಳಂ ಬೀಸಿದಂತಾಗೆ ತೆ ।
ಳ್ವಸಿರಂ ತೊಪ್ಪನೆ ಮೋದಿ ಬಾಯ್ವಿಡಿದು ಹಾ ಎಂದಳ್ತು ಬಾಷ್ಪಾಂಬು ಪೂ॥
ರಿಸೆ ಪುಯ್ಯಲ್ಚುವ ಸೀತೆಯಂ ಹಹಹ ನಿಸ್ತ್ರಿಂಶಂ ದಶಾಸ್ಯಂ ವಿಗು ।
ರ್ವಿಸಿ ನೋಡುತ್ತುಮದೆಂತು ನಿಷ್ಕರುಣದಿಂದುಯ್ಯಲ್ ಮನಂದಂದನೋ ॥

ಚಂ॥ ಬಳಯಿಸೆ ಬಾಸುಱಿಂ ಬಸಿಱಿನೊಳೆಯ್ದೆ ಕರಾಂಗುಲಿಗಳ್ ಕಪೋಲದೊಳ್ ।
ಬಳಯಿಸೆ ಬಾನಲಂ ಸುರಿವ ಬಾಷ್ಪಜಲಂ ಕರುಣೋತ್ಥಹಾರವಂ ॥
ಬಳಯಿಸೆ ಬಾಯ ಬತ್ತುಗೆಯನಿಂತೆರ್ದೆಗೆಟ್ಟಳುತುಂ ಮೃಣಾಳಕೋ ।
ಮಳತನು ಬಿಳ್ದಳಂದಜಿತಸೇನ ನೃಪಾಲಪದಾಬ್ಜಮೂಲದೊಳ್ ॥ ೨೦೨॥

ಉ|| ಊಡಿದೆನೋದಲಿತ್ತೆನೊಡಗಲ್ವುದುಮುಂಣ್ಣನ ಕೂಸುದಂದೆನಾಂ ।
ಬೇಡೆನೆ ವೂಱಿ ಕಳ್ಳರೊಡನಾಡಿದೆ ಪೆತ್ತ ಬಸಿರ್ಗೆ ಸಂತಸಂ ||
ಮಾಡಿದೆ ಯಿಂದಿದೋ ಮಗನೆ ಸುಣ್ಣನೆ ನುಣ್ಕೊಗದಲ್ಲಿ ವೂಸೆಗಳ್ ।
ಮೂಡದ ಮುನ್ನ ಸಿನ್ನ ಪೆಗಲೊಳ್ ಪೊಸಸೂಲವಿದೇಕೆ ಮೂಡಿತೋ ||
(ಇವು ಮೂಱುಂ ಕರುಣರಸಂ)

ಸೂತ್ರಂ ೫೨.

ಕಂ|| ಪ್ರಭವಿಪ್ಪುದುತ್ಸಾಹಸ್ಥಾ ।
ಯಿ ಭಾವದಿಂ ವೀರರಸಮೆ ಮೂಱುದೆಱನಕ್ಕುಂ ||
ಅಭಿಗತದಾನಾದಿ ದಯಾ ।
ಪ್ರಭಾವದಿಂ ಸುಕವಿಸಿಕರಮಾರ್ಗಕ್ರಮದೊಳ್ ||

ಸೂತ್ರಂ ೫೩.

ನುತಪಾತ್ರ ಶತ್ರು ದೀನರ್ ।
ವಿತತಾಳಂಬನವಿಭಾವಮಕ್ಕುಂ ದಾನ ||
ಸ್ತುತಿ ರಣಭೇರೀಧ್ವನಿ ದೀ ।
ನತೋಕ್ತಿಯುದ್ದೀಪನಂ ವಿಭಾವಮದಕ್ಕುಂ ||

ಸೂತ್ರಂ ೫೪.

ಕಂ|| ವಸುಶಸ್ತ್ರಸಂಗ್ರಹತ್ವಂ ।
ಪ್ರಸಾದಮನುಭಾವಮೆಸೆವ ಪುಳಕಾದಿಯೆ ಭಾ ||
ವಿಸೆ ಸಾತ್ವಿಕಭಾವಂ ಹ ।
ರ್ಷಸೋಗ್ರಧೃತ್ಯಾದಿ ಸೆಗಳ್ದ ಸಂಚಾರಿ ವಲಂ ||

ವೃತ್ತಿ|| ಪಾತ್ರಪ್ರತಿನಾಯಕದೀನಾದಿಯಾಲಂಬನವಿಭಾವಂ; ದಾನಸ್ತೋತ್ರ ಫಲವ್ಯಾವರ್ಣನತತ್ಪಾತ್ರವ್ರತಶೀಲಾದಿಗುಣಾದಿಯುಂ, ರಣಭೇರೀಧ್ವನಿತದ್ರಿಪುನಯನವಿವೇಕಬಲಶಕ್ತಿಪ್ರಧಾನಪ್ರಭಾವಪ್ರತಾಪವಿಕ್ರಮಾಧಿಕ್ಷೇಪಾದಿಯುಂ, ದೀನತೋಕ್ತ್ಯಾದಿಯುಮುದ್ದೀಪನವಿಭಾವಂ; ಕ್ರಮದಿಂ ವಿತ್ತಸಂಗ್ರಹತ್ವತ್ರಿಕರಣಶುದ್ಧತ್ವ ವಿವೇಕತ್ಯಾಗಾದಿಯುಂ ಶಸ್ತ್ರಸಾಮಗ್ರೀಪರೀವಾಲಂಕಾರಸ್ಥೈರ್ಯಧೈರ್ಯಗಾಂಭೀರ್ಯವಿಶಾರದತ್ವಾದಿಯುಂ, ಕೃಪಾಭಯವಚನಪ್ರಸಾದಾದಿಯುಮನುಭಾವಂ; ಅಶ್ರುಪುಲಕಾದಿಯೆ ಸಾತ್ವಿಕಭಾವಂ; ಹರ್ಷ

ಮತಿಶ್ರುತಗರ್ವಾಮರ್ಷೋಗ್ರಧೃತ್ಯಾದಿಗಳ್ ವ್ಯಭಿಚಾರಿಭಾವಂ, ಇವಱಿ ಸುತ್ಸಾಹಸ್ಥಾಯಿಭಾವಂ ಚರ್ವ್ಯಮಾಣಮಾಗೆ ವೀರರಸಂ.

ಲಕ್ಷ್ಯಂ.

ಮ॥ ಉದಯಾಸ್ತೋನ್ನತಶೈಲಸೇತುಹಿಮವತ್ಕತ್ಕೀಲಪರ್ಯಂತಸಂ |
ಪದೆಯಂ ವಾರ್ಧಿತರತ್ತರಂಗನಿನದತ್ಕಾಂಚೀಕಲಾಪಾಂಚಿತಾ ||
ಸ್ಪದೆಯಂ ಸಾಧಿಸಿ ಕಬ್ಬಿಗಂಗೆ ನೆಲನಂ ನಿರ್ವ್ಯಾಜದಿಂದಂ ನಿಮಿ |
ರ್ಚಿದ ಗೆಲ್ಲಂ ಭುವನೈಕರಾಮನುಹಿಪಂಗಕ್ಕುಂ ಪೆಱರ್ಗಕ್ಕುಮೇ || ೧೦೪॥
(ಇದು ದಾನವೀರಂ)

ಮ॥ ಘನದೋರ್ದರ್ಪನಜೇಯನುಗ್ರತರನಾನಾಸೈನ್ಯಸಂಸೇವ್ಯನೆ |
ತ್ತಿ ನರೇಶಂ ತವೆ ಮುತ್ತೆ ಶತ್ರುಪುರಮಂ ತತ್ಕಾಂತೆಯರ್ ಘೊಳ್ಳೆನು ||
ತ್ತೆನಸುಂ ಬಂದೆರಡೋಲೆಯನ್ನು ಕಿವಿಯೊಳ್ ತಟ್ಟಿರ್ಪುದಂ ಮಾಡಿಪ್ಪುದೆಂ
ದೆನೆ ಕಾರುಣ್ಯದೆ ಕಾಯ್ದನಂತನಿಬರಂ ತದ್ದೇಶಮಂ ಕೋಶಮಂ || ೧೦೫॥
(ಇದು ದಯಾವೀರಂ)

ಚಂ॥ ಕ್ಷಿತಿಯೊಳರಾತಿಭೂಪತಿಗಳಂ ತವೆ ಕೊಂದು ಸಮಂತು ವಿಪ್ರಸಂ |
ತತಿಗಖಿಳಾವನೀತಳಮನಿತ್ತು ನೆಗಳ್ದಿದನಲ್ತೆ ವಿಕ್ರಮೋ ||
ನ್ನತಿಯನದೊಂದುದಾನಗುಣದುನ್ನತಿಯಂ ಭುವನಕ್ಕೆ ಭಸ್ಮಸಾ |
ತ್ಕೃತಖಿಪು ಪಾತ್ರಸಾತ್ಕೃತಜಗದ್ವಳಯಂ ಜಮದಗ್ನಿನಂದನಂ ॥ ೧೦೬॥
(ಇದು ಉಭಯವೀರಂ) *

ಸೂತ್ರಂ ೫೫.

(1) ಕಂ॥ ಪೊರೆಗುಂ ಕ್ರೋಧದೆ ರೌದ್ರಂ |
ಸ್ಫುರದಾಲಂಬನಮ ಮತ್ಸರದ್ವೇಷಂ ನಿ ||
ಷ್ಠುರವಚನಚೇಷ್ಟೆಗಳ್ ತಾ |
ವಿರದುದ್ದೀಪನವಿಭಾವಮಾರಸಕಕ್ಕುಂ ||

---

* ದಾನವೀರ, ದಯಾವೀರ, ಉಭಯವೀರ, ವೆಂದು ಲಕ್ಷ್ಯವು ಮೂರು ವಿಧವಾಗಿರುವುದ ರಿಂದ ಲಕ್ಷಣದಲ್ಲಿಯೂ (ಸೂ. ೫೨)... ದಾನಂ ದಯೆ | ಯುಭಯದಿನಾ...|| ಎಂದಿರಬಹುದು,

(1) ಈ ಸೂತ್ರವೃತ್ತಿಗಳಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ ಬೇರೊಂದು ಸೂತ್ರ ವೃತ್ತಿಗಳು ಒಂದು ಪ್ರತಿ ಯುಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವಿವೆ. ಅವನ್ನು ಪಾಠಾಂತರವಾಗಿ ಪರಿಶಿಷ್ಟದಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟಿದೆ.

ಸೂತ್ರಂ ೫೬.

ಭ್ರುಕುಟಿ ನಯನಾರುಣಾದಿ ।
ಪ್ರಕಟನಮನುಭಾವಮಾವಿವರ್ಣಸ್ವೇದಾ ॥
ದಿಕಮಕ್ಕುಂ ಸಾತ್ವಿಕವಿೞ ।
ಷೈರ್ಕೋಪಮುಗ್ರಾದಿ ನೆಗಲ್ದ ಸಂಚಾರಿವಲಂ ॥

ವೃತ್ತಿ॥ ಮಾತ್ಸರ್ಯದ್ವೇಷಮೆಂದಿರ್ತೆಱದಿಮಾಲಂಬನ ವಿಭಾವಂ, ದಾರಾಪಹಾರದೇಶ ಚಾರ್ತ್ಯಾಭಿಜನಕರ್ಮನಿಂದಾಸತ್ಯವಚನಸತ್ಯಾಧಿಕ್ಷೇಪೋಪಹಾಸಸತ್ಪಾರ್ಶ್ವ ದ್ರೋಹಂಗಳ್ ಉದ್ದೀಪನ ವಿಭಾವಂಗಳ್, ಭ್ರುಕುಟಿನಯನರಾಗದಂತಾಷ್ಠಪೀಡನಗಂಡಸ್ಫುರಣಹಸ್ತಾಗ್ರ ನಿಷ್ಪೇಷಣತಾಡನಪಾತನಪೀಡನಪ್ರಹರಣಾಪಹರಣಶಸ್ತ್ರಸಂಪಾತರುಧಿರಾಕರ್ಷಣಚ್ಛೇದನಾದಿಯನುಭಾವಂ,ಉಗ್ರಾವೇಗೋನ್ಮಾದವಿಬೋಧಾಮರ್ಷಚಾಪಲ್ಯಾದಿ ವ್ಯಭಿಚಾರಿಭಾವಂ, ಇವಱಿಂ **ಕ್ರೋಧಂ** ಚರ್ವ್ಯಮಾಣಮಾಗೆ ರೌದ್ರರಸಂ.

ಲಕ್ಷ್ಯಂ.

ಮ॥ಸ್ರ॥ಕುಡಿವೆಂ ದುಶ್ಶಾಸನೋರಸ್ಸ್ಥಳಮನಗಲೆ ಪೋೞ್ದುರ್ಕೆ ನೆತ್ತರಂ ಪೋ।
ಗುಡಿವೆಂ ಪಿಂಗಾಕ್ಷನೂರುದ್ವಯಮನುರುಗದಾಘಾತದಿಂ ನುಚ್ಚುನೂಱಾ ॥
ಗೊಡೆವೆಂ ತದ್ರತ್ನರಶ್ಮಿಪ್ರಕಟಮಕುಟಮಂ ನಂಬು ನಂಬೆನ್ನ ಕಣ್ಣಿಂ ।
ಕಿಡಿಯುಂ ಕೆಂಡಂಗಳುಂ ಸೂಸಿಸಪ್ಪುವಸಿತುಮಂ ನಂಬು ಪಂಕೇಜವಕ್ತ್ರೇ ॥

([illegible] ತ್ಸ [illegible] ಪ್ರಂ)

ಮ॥ಸ್ರ॥ ಸ್ಫುಟಕೋಪಾಟೋಪನೇತ್ರಸ್ಫುರದರುಣತರತ್ತ್ವಪಿಸ್ತ್ರಾನನಾ ಸಾ
ಪುಟನಾಡಷ್ಟ್ರೋಷ್ಠನುದ್ಯದ್ಭ್ರುಕುಟಿಕುಟಿಲ ಭಾಳಸ್ಥಳಂ ಸ್ವೇದಬಿಂದೂ ॥
ತ್ಕಟಗಂಡಸ್ಥಾನನುಜ್ಜೃಂಭಿತ ಭುಜಶಿಖರಂ ಗದ್ಗದೀಭೂತನಾದೋ ।
ತ್ಕಟಕಂಠಂ ಭೈರವಾಡಂಬರಮನಿಱಿಪಿದಂ ಯುದ್ಧದೊಳ್ ಸಾರ್ವಭೌ
ಮಂ ॥ ೧೦೪॥

ಮ|ಸ್ರ|| ತಳಮಂ ಮೂಱುದ್ಧಿ ಧಾತ್ರೀತಳದೊಳರಿಮಹೀನಾಥವಿಖ್ಯಾತಜಾತು |
ಬ್ಬಳಮಂ ಬಂದೈಸುವಂಕಂಗಳೊಳೆ ಕಲುಷದಿಂ ಪೀರ್ವವೋಲ್ ನೋಡಿ
ಬಾಹಾ ||
ಬಳದಿಂ ಕಾಲಾಳನಾಳಿಂ ಸದೆದು ತುರುಗಮಂ ತತ್ತುರಂಗಾಘಾತಂ ಪೊ |
ಯ್ದಳವಿಂದಾದಂತಿಯಂ ದಂತಿಯೊಳೆ ಬಡಿದು ಪೇಸೇಱಿ ಕೊಂದಂ ಮು
ಕುಂದಂ || ೧೦೮||

ಕಂ|| ಮದಗಜವೆರಡಱ ಬಾಲದ |
ಮೊದಲಂ ಪಿಡಿದೆತ್ತಿ ಪೊಯ್ದು ನುಗ್ಗೊತ್ತಿದೊಡಾ ||
ಸ್ಯದಿನುಗುವ ರಕ್ತಮುರಿಯೆನೆ |
ತಿದಿಯೊತ್ತುವ ಕಮ್ಮಱಂಬೊಲಿರ್ದಂ ಭೀಮಂ || ೧೦೯||
(ಇದು ರೌದ್ರಂ)

ಸೂತ್ರಂ ೫೭.

ಕೃತವಿಸ್ಮಯಜಾತಮುದ |
ದ್ಭುತಮಾಲಂಬನ ವಿಭಾವಮತಿಚಿತ್ರಚಮು ||
ತ್ಕೃತಿ ತದ್ವದಭಿನಯಸ್ತೋ |
ತ್ರತೆಯುದ್ದೀಪನ ವಿಭಾವಮಾರಸಕಕ್ಕಂ ||

ಸೂತ್ರಂ ೫೮.

ಅಕ್ಷಿಮುಖವಿಕಸನಾದಿಯೆ |
ಲಕ್ಷಿಪೊಡನುಬಾವಮೆಯ್ದೆ ಪುಳಕಾದಿಯೆ ತಾ ||
ನೀಕ್ಷಿಸೆ ಸಾತ್ವಿಕಮುರುಹ |
ರ್ಷಾಕ್ಷಮುಸಂವೇಗಮಾದಿ ಸಂಚಾರಿವಲಂ ||

ವೃತ್ತಿ|| (ಅತಿಚಿತ್ರಾದಿ) ದಿವ್ಯದರ್ಶನೇಪ್ಸಿತಮನೋರಥಾವಾಪ್ತಿದೇವಕುಲಾದಿಗಮನ ಮುಪವನಸಭಾಮಾಯಾವಿಮಾನೇಂದ್ರಜಾಲಾತಿಶಯಚಿತ್ರಕರ್ಮಾದಿ ಯಾಲಂಬನವಿಭಾವಂ, ತದ್ವದಭಿನಯಸ್ತೋತ್ರವ್ಯಾವರ್ಣನಚಿಂತಾದಿಯುದ್ದೀಪನವಿಭಾವಂ, ನಯನವಿಸ್ತಾರಾನಿಮಿಷಪ್ರೇಕ್ಷಣಸಾಧುವಾದದೇಹಾಂಗುಲಿ ಭ್ರಮಣಾದಿ ಯನುಭಾವಂ, ರೋಮಾಂಚಾಶ್ರುಸ್ವೇದಾದಿ ಸಾತ್ವಿಕಭಾವಂ, ಹರ್ಷಾವೇಗಜಡತಾದಿ ವ್ಯಭಿಚಾರಿಭಾವಂ, ಇವಱಿಂ ವಿಸ್ಮಯಸ್ಥಾಯಿ ಯನುಭೂಯಮಾನಮಾದೊಡದ್ಭುತರಸಂ.

ಮ|| ಮನಮುಂ ದಿಟ್ಟಿಯುಮೆಯ್ದುದಂಬುನಿಧಿಯಂ ಮುಂ ದಾಂಟಿದಂ ದಾಂಟಿ ತ|
ದ್ವನಪಾಲರ್ಕಳನಿಕ್ಕಿ ಕೂಡೆ ಬನಮಂ ಕಿೞ್ತಿತ್ತಿದಂ ಕಿೞ್ತುಮೊ ||
ರ್ವನೆ ಪಾೞ್ದೞ್ವಿನಮೊಂದೆ ಕೊಳ್ಳಿಯೊಳೆ ಸುಟ್ಟಂ ಲಂಕೆಯಂ ಚೋದ್ಯಮೆಂ |
ದೆನಸುಂ ವಿಸ್ಮಯಮುತ್ತು ಮಾರುತಿಯನಾಲಂಕೇಶ್ವರಂ ಮೆಚ್ಚಿದಂ ||

ಮ|| ಅತಿಸೂಕ್ಷ್ಮೇಕ್ಷಣಸಂತುಮಂಥನಸತೀಸಾಂದರ್ಯದೊಳ್ ವಿಕ್ರಮಾ |
ಸ್ವಿತನೆಂತುಂ ಪೆೞವಂ ಮಹಾಜಿಮುಖದೊಳ್ ಸಿರ್ದಿತಸಮ್ಯಗ್ಬಹು ||
ಶ್ರುತನೆಂದುಂ ಬಧಿರಂ ಕರಂ ಪರಪರೀವಾದಂಗಳೊಳ್ ನೋೞ್ಪೊಡ |
ದ್ಭುತಮಾಶ್ಚರ್ಯಮಭೂತಪೂರ್ವಮೆಸಕಂ ಶ್ರೀಗಂಡಮಾರ್ತಂಡನಾ ||

ವ|| ಮತ್ತಂ-

ಕಂ|| ಬೇಱೊಂದದ್ಭುತರಸಮಂ |
ಬೀಱುತ್ತುಮನೇಕವಿಧದ ಫಲಪರಿಣತಿಯಿಂ ||
ದಾಱುಂ ಋತುಗಳುಮೊಡನೆಯೆ |
ತೋಱಿದುವು ತಪಃಪ್ರಭಾವದಿಂ ತನ್ಮುನಿಯಾ || ೧೧೨||

(ಇವದದ್ಭುತರಸಂ)

ಸೂತ್ರಂ ೫೯.

ಕಂ|| **ಭಯುದೆ ಭಯಾನಕರಸಮಾ** |
ರಯೆ ರಿಪುಸರ್ಪಾದಿ ಪಂಪಿನಾಲಂಬನಮಾ ||
ಭಯಹೇತುಗರ್ಜಿತಾದಿಯೆ |
ನಯದುದ್ದೀಪನವಿಭಾವಮಾರಸಕಕ್ಕುಂ ||

ಸೂತ್ರಂ ೬೦.

ಕಂಪಸ್ವೇದಾದಿಯದ |
ಕ್ಕಾಂಪನುಭಾವಂ ಕರಂ ವಿವರ್ಣಾದಿಯೆ ಮ ||
ತ್ತಂ ಪುದಿದ ಸಾತ್ವಿಕಂ ತಾ |
ಸಂ ಪರಿದೈನ್ಯಭ್ರಮಾದಿ ಸಂಚಾರಿಯೆ ತಾಂ ||

ವೃತ್ತಿ|| ರಿಪುಸರ್ಪಪಿಶಾಚಭೂತಾದಿಶೂನ್ಯಗೃಹಾರಣ್ಯಗಮನಾದಿವ್ಯಾಳಮೃಗಾದಿ - ಯಾಲಂಬನವಿಭಾವಂ, ತದ್ವಿಕೃತಸ್ವರಶ್ರವಣತದಾಲೋಚನಸ್ವಜನವಧ ಬಂ

ಥಾದಿದರ್ಶನಶ್ರವಣಮುದ್ದೀಪನವಿಭಾವಂ, ಕರಕಂಪಚಲದೃಷ್ಟಿನಿರೀಕ್ಷಣ ಹೃದಯಸಾದಸ್ಪಂದಶುಷ್ಕೋಷ್ಠಕಂಠತ್ವಮನುಭಾವಂ, ಮುಖವೈವರ್ಣ್ಯ ಸ್ವರಭೇದಾದಿ ಸಾತ್ವಿಕಭಾವಂ, ಶಂಕಾಪಸ್ಮಾರಮರಣತ್ರಾಸಚಾಪಲ್ಯಾವೇಗ ದೈನ್ಯಮೋಹಾದಿವ್ಯಭಿಚಾರಿಭಾವಂ, ಇವರ್ಱಿಂ ಸ್ವಾದ್ಯಮಾನಮಾದ ಭಯ ಸ್ಥಾಯಿಯೇ **ಭಯಾನಕ**ರಸಂ.

ವಿಚಾರಂ

ಸ್ತ್ರೀಯರ್ಗಂ ನೀಚಪ್ರಕೃತಿಯುಳ್ಳರ್ಗಂ ಭಯಂ ಸ್ವಭಾವಂ, ಧೀರೋದಾತ್ತಾದ್ಯುತ್ತಮರ್ಗೆ ಭಯಂ ಕೃತಕಮೆನಿಪ್ಪುದು. ಅವರ್ ಗುರುಮುನೀಶ್ವರಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಕರಕಂಪನಗದ್ಗದಸ್ವರಾದಿಗಳಿಂ ಮಾಳ್ಪ ಭಯಂ ಕೃತಕಂ, ಅಂತಾದೊಡವರ್ಗಮೆಲ್ಲಾರಸಂಗಳುಮಿಂತು ಕೃತಕಂಗಳಕ್ಕೆ ಬೆಲೆವೆಣ್ಣ ರತಿಯಂತೆಂದೊಡಂತಾಗದು. ನೃಪನ ಮೃದುಚೇಷ್ಟೆಗಳಿಂ ವಿನೀತಪ್ರಕೃತಿಯೆಂದು ಗುರು ತಿಳಿವನದು ಸಫಳಮಾದುದು. ಅವಳ್ ತೋರ್ಪ ರತಿ ಧನನಿಮಿತ್ತಮಲ್ಲದೆ ಸಾಜಮಲ್ಲೆಂದು ಚದುರಂ ಕಾದಲನದಂ ತಿಳಿವನಪಾತೆಱಿಂ. ಪ್ರಜಾಪಾಲನಾರ್ಥಮಿನರಸುಗಳ್ ಕ್ರೋಧವಿಸ್ಮಯಂಗಳಂ ತೋರ್ಪರ್, ಅವುಂ ವ್ಯಭಿಚಾರಿಯಲ್ಲದೆ ಸ್ಥಾಯಿಯಲ್ತು.

ಲಕ್ಷ್ಯಂ.

ಮ|| ಮಕರಂ ಬಾಯ್ದೆಱೆದಂದದಿಂ ತೆಱೆದ ಬಾಯ್ ಕೊಂಕಿರ್ದ ಕೋರ್ವಾಡೆ ನೆ|
ಕ್ಕ ಕದಂಪೆತ್ತಿದ ಪುರ್ಬು ಬತ್ತಿದ ಬಸಿರ್ ಪೋತಂದ ಕಣ್ಣುದ್ಘಮೇ ||
ಘುಕತೋರಧ್ವನಿಗೇಳ್ದ ಕೇಸರಿವೊಲಿರ್ದಾಭೀಳಕೇಶಾಳಿ ಸ |
ರ್ಪಕನದ್ಭೂಷಣಭೀಷಣಂ ಭಯದಮಾಯ್ತಾರಾಕ್ಷಸೀರೂಪಕಂ || ೧೧೩ ||

ಕಂ|| ಬೆರಲಂ ಕರ್ಚವ ಪುತ್ರಂ |
ಪರಿದೇಱುವ ಕೆಯ್ಗುಪಿಕ್ಕಿ ಪೊಡಮಡುವ ಭಯ ||
ಜ್ವರದಿಂ ನಡುಗುವ ಭೀರುಗ |
ಳರೆಬರ್ ಕನ್ನಡಿಸಿದರ್ ಭಯಾನಕರಸಮಂ || ೧೧೪||

(ಇದು ಭಯಾನಕಂ)

ಸೂತ್ರಂ ೬೧.

ಮ|| ಬಡವಿರ್ದೊಂದು ಜುಗುಪ್ಸೆಯಿಂದೆ ಸಲೆ ಬೀಭತ್ಸಂ ಪೊಡಮಟ್ಟಿಗಂ ಬೞಿ |
ಕ್ಕದು ತಾನೆಯ್ದು ಜುಗುಪ್ಸಿತೇಕ್ಷಣವಿರಕ್ತಿದ್ವಂದ್ವದಿಂ ದ್ವಂದ್ವಮಾ ||
ಯ್ತುದಿತಾಲಂಬನಮಾಜುಗುಪ್ಸಿತೆಗೆ ದುರ್ಗಂಧಾದಿಯುದ್ದೀಪನಂ |
ಪುದಿಗುಂ ತದ್ರಸದೇೞ್ಗೆಯೆಂಬುದು ರಸಜ್ಞರ್ ಪೇೞ್ದ ಮಾರ್ಗಕ್ರಮಂ ||

ಸೂತ್ರಂ ೬೨.

ಕಂ|| ಮೂಗಂ ಮುಚ್ಚುವುದದು ಮೊದ |
ಲಾಗೊರೆಯಲ್ ತದ್ರಸಾನುಭಾವಮುದಂಗಂ ||
ತೂಗುವುದಾದಿಯೆ ಸಾತ್ವಿಕ !
ಮೇಗಂ ನಿರ್ವೇಗಮಾದಿ ಸಂಚಾರಿವಲಂ ||

ವೃತ್ತಿ|| ಹೃದ್ಯಮಲ್ಲದ ಛರ್ದಿವ್ರಣಕುಷ್ಠಾದಿಜುಗುಪ್ಸಿತಶರೀರದರ್ಶನಶ್ರವಣಾದಿಯಾಲಂಬನ ವಿಭಾವಂ; ಪೂತಿಗಂಧಕ್ರಿಮಿಕೀಟಾದಿ ಯುದ್ದೀಪನವಿಭಾವಂ; ಶರೀರಸಂಕೋಚನಂ ನಾಸಾಮುಖಾದಿವಿಕೂಣನಾಚ್ಛಾದನಂ, ನಿಷ್ಠೀವ ಮೊಗಡಿಕೆ ಯಿವು ಮೊದಲಾದುವನುಭಾವಂ; ಕಂಪವೈವರ್ಣ್ಯಸ್ವರಭೇದಾದಿ ಸಾತ್ವಿಕಭಾವಂ; ಮೋಹಾಪಸ್ಮಾರರೋಗ್ರಗದಾದಿ ವ್ಯಭಿಚಾರಿಭಾವಂ, ವಿರಕ್ತಿ ನಿರ್ವೇದಮತಿಧೃತ್ಯಾದಿವ್ಯಭಿಚಾರಿಭಾವಂ; ಇವಱಿಂ ಚರ್ವ್ಯಮಾಣಮಾದ ಜುಗುಪ್ಸೆಯೇ ಬೀಭತ್ಸರಸಂ.

ಲಕ್ಷ್ಯಂ.

ಕಂ|| ಮಱಿದಾಗುಳಿಸಲ್ ಬಾಯಂ |
ತೆಱಿದೊಡೆ ದುರುದುರುಸುತಿರ್ಪ ಮದ್ಯದ ಕುಱಿಯಂ ||
ಮಱಿಯಿಸುಗುಮವನ ಬಾಯೆಂ |
ತೆಱಿಗುವನೆಮ್ಮಜ್ಜಿ ಪೋಗೆ ನೂಂಕುವಳೆನ್ನಂ || ೧೧೫||

(ಇದು ಜುಗುಪ್ಸಿತ ಬೀಭತ್ಸಂ)

ವ|| ಮತ್ತಂ.

ಕಂ|| ಪರಿವರುಣಜಲದಿನುಣ್ಮುವ |
ಕರುಳಿಂ ಚಿಮಿಚಿಮಿಸುತಿರ್ಪ ಕೋೞ್ಮಿದುಳಿಂ ಸಂ ||
ಗರರಂಗಮಾವಗಂ ಕೊ |
ಕ್ಕರತೆಯನೊಡರಿಸದದಾರ ಕಣ್ಗಂ ಮನಕಂ || ೧೧೬||

(ಇದು ಜುಗುಪ್ಸಿತೇಕ್ಷಣಬೀಭತ್ಸಂ.)

ವೃ॥ ಅಡಗಿನ ತೋಲ ನೆತ್ತರ ಮಿದುಳ್ಗಳ ಶಲ್ಯದ ಪುಂಜವೊತ್ತಿ ಬಂ ।
ದಡಸುವ ವಾತಪಿತ್ತಕಫದೋಷಸಮೂಹದ ಪತ್ತಿ ನಿಲ್ವುದೆಂ ॥
ದೊಡೆ ಪೆಱತೇಂ ಕ್ರಿಮಿವ್ರಜದ ಮೂತ್ರಪುರೀಷದ ಕೊಂಡಮೆಂದುಮಿ ।
ಯೊಡಲಿದಱಿಂದಮಂ ಬಗೆದು ಭಾವಿಸಿ ಪೇಸದುದೇಕೆ ಜೀವನೇ ॥ ೧೧೭॥

ವ॥ ಮತ್ತಂ,

ಕಂ॥ ನರಕದ ನೆರೆಮನೆ ಯೊಡಲೆಂ ।
ಬರ ಮಾತಂತಿರ್ಕೆ ನರಕಮೇಱುಮನೊಂದಾ ॥
ಗಿರಿಪ ಬಗೆಯಿಂ ವಿಧಾತ್ರಂ ।
ವಿರಚಿಸಿದಂ ಸಪ್ತಧಾತುಮಯಮೆನಿಪ್ಪೊಡಲಂ ॥ ೧೧೮॥

ವ॥ ಮತ್ತಂ.

ಕಂ॥ ನಿಧಿ ದುಸ್ತರಜನ್ಮಾಂಭೋ ।
ನಿಧಿ ಕರ್ಮಕ್ಷಯವಿರೋಧಮುವರೋಧಂ ಶ್ರೀ ॥
ವಧು ಕುಲಟಾವಧುವೆಂಬೊಂ ।
ದಧಮತೆ ತಳ್ತತ್ತು ಚಕ್ರವರ್ತಿಯ ಮನದೊಳ್ ॥ ೧೧೯॥

(ಇವು ಮೂಱುಂ ವಿರಕ್ತಿಬೀಭತ್ಸಂ)

ಸೂತ್ರಂ ೬೩.

ಕಂ॥ ಶಮಭಾವಪ್ರಭವಂ ಶಾಂ ।
ತಮಕ್ಕುಮಂತಾಶಮತ್ವಮುಂ ವರ್ತಿಸುಗುಂ ॥
ಸಮನಿಸಿ ಸಮ್ಯಗ್ಜ್ಞಾನಂ ।
ತಮಮುಂ ರಾಗಮುಮನಲೆದು ತೊಲಗಿಸೆ ಮನದೊಳ್ ॥

ಸೂತ್ರಂ ೬೪.

ಕಂ॥ ಶಿವಪದಮೆ ಮತ್ತದಕ್ಕೆ ।
ಪ್ಪುವುದಾಲಂಬನ ವಿಭಾವಮಾ ಮೋಕ್ಷಾರ್ಥಿ ॥
ಪ್ರವಚನಸಾರಮೆ ಮಿಗೆ ಕೇ
ಳ್ವವರ್ಗುದ್ದೀಪನವಿಭಾವಮಾರ್ಯರ ಮತದಿಂ ॥

ಸೂತ್ರಂ ೬೫.

ಕಂ॥ ಪಗೆಕೆಳೆಯಂ ಸರಿಗಾಣ್ಬುದೆ ॥
ನೆಗಳ್ದನುಭಾವಂ ಪೊದಳ್ದ ಪುಳಕಸ್ತಂಭಾ ।
ದಿಗಳವು ಸಾತ್ವಿಕಭಾವಂ ।
ಸೊಗಯಿಪ ಮತ್ಯಾದಿ ಸಂದ ಸಂಚಾರಿ ವಲಂ ॥

ವೃತ್ತಿ॥ ಮೋಕ್ಷಪದಮೆ ಆಲಂಬನವಿಭಾವಂ, ಸದ್ಗುರುನಿರೂಪಶ್ರವಣವೈರಾಗ್ಯಸಂಸಾರಭೀರುತ್ವತತ್ವಜ್ಞಾನವೀತರಾಗಪರಿಶೀಲನಪರಮೇಶ್ವರಾನುಗ್ರಹಾದಿಯುದ್ದೀಪನವಿಭಾವಂ,ಸಮರಸೀಭಾವಯಮನಿಯಮಾಧ್ಯಾತ್ಮ ಶಾಸ್ತ್ರಚಿಂತನಾದಿಯನುಭಾವಂ, ಸ್ತಂಭನಾನಂದಾಶ್ರುಪುಳಕಾದಿ ಸಾತ್ವಿಕಭಾವಂ, ಧೃತಿಸ್ಮೃತಿಮತಿನಿರ್ವೇದಾದಿ ವ್ಯಭಿಚಾರಿಭಾವಂ, ಇವಱಿಂ ಸ್ವಾದ್ಯಮಾನಮಾದ **ಶಮ**ಸ್ಥಾಯಿಯೆ **ಶಾಂತರಸಂ**.

ಲಕ್ಷ್ಯಂ.

ಮ॥ಸ್ರ॥ ಮನಮುಂ ಮುಟ್ಟೈಸಿ ಮಧ್ಯಂದಿನದ ಬಿಸಿಲ ಬೆಳ್ದಿಂಗಳಂತಾಗೆ ತನ್ನಿಂ ।
ತನುವಂ ಬೇರ್ಕೆಯ್ದು ಬಾಹ್ಯೇಂದ್ರಿಯಮನುಱಿದು ಕೆಯ್ಯಿಕ್ಕಿ ಕೆಯ್ಯಿಕ್ಕಿ ನಿರ್ವಾ ॥
ಣನಿವಾಸಕ್ಕೊರ್ವನಂತಮುರ್ಖನಭಿಮುಖನಾದಿತ್ಯಬಿಂಬಕ್ಕೆ ಯೋಗೀಂ ।
ದ್ರನತಂದ್ರಂ ನಿರ್ನಿಮೇಷಂ ನಗನಿಕಟಘಟದ್ರತ್ನಕೂಟಂಬೊಲಿರ್ದಂ ॥

ವ॥ ಮತ್ತಂ.

ಚಂ॥ ಗಿಡಿಗಿಡಿಜಂತ್ರಮಾಯ್ತೊಡಲೊಡಲ್ವಿಡಿದಿರ್ದಖಿಳೇಂದ್ರಿಯಂಗಳುಂ ।
ಮಿಡುಕದೆ ಪೋದುವಂತವಱ ಪೋಗಿನೊಳಾಯ್ತು ಮನಕ್ಕೆ ಸೌಖ್ಯಮಾ ॥
ಗಡಣಿಪ ಸೌಖ್ಯದಿಂ ನೆಲಸಿದತ್ತು ಶುಭಾನ್ವಿತಮಪ್ಪ ಜಾನಮುಂ ॥
ತೊಡರಿಪ ಜಾನದೊಂದೆಸಕದಿಂ ಪಱಿಪಟ್ಟುವು ಪಾಪಪಾಂಸುಗಳ್ ॥

ವ॥ ಮತ್ತಂ.

ಚಂ॥ ಒಱಲೆ ತಗುಳ್ದು ಪುತ್ತಿಡುವುದೆಯ್ದೆ ಮೃಗಾವಳಿ ಕೋಡ ತೀಂಟಗೀ ।
ಡಱಿವುವು ಪಕ್ಕಿ ಗೂಡಿಡುವುದಾವರಿಸಿರ್ದ ಲತೋತ್ಕರಂ ಪಗಂ ॥
ಡಱಿವುವು ನಿಂದ ಪಾವನತಪೋವನದೊಳ್ ಪ್ರತಿಮಾನಿಯೋಗದೊಳ್ ।
ನೆಱಿದಮುಳಾಂತರಂಗನೆನಿಸಿರ್ದ ಮುನೀಂದ್ರನ ನಿಶ್ಚಲಾಂಗದೊಳ್ ॥೧೨೨॥

ವ|| ಮತ್ತಂ.

ಕಂ|| ಧಾರಾಭಿಷೇಕಮದುವೆ ತ।
ಪೋರಾಜ್ಯಕ್ಕೆನಿಸೆ ಸುರಿವ ಮೞೆ ಘನರುತಿ ತೂ ||
ರ್ಯಾರವಮಾಗೆ ಮುನೀಶಂ ।
ಬೇರೂಱಿದ ಬೞಿಲ ತೆಱದೆ ಮರವೊಲಿರ್ದಂ || ೧೨೩||

(ಇದು ಶಾಂತರಸಂ)

ಶಾಂತರಸವಿಚಾರಂ.

ವ|| ಶಾಂತರಸಂ ವಿಷಯಜುಗುಪ್ಸಾರೂಪತ್ವಮಾಗಿಯುಂ ಬೀಭತ್ಸದೊಳಂತ ರ್ಭಾವಮಲ್ತು. ಜುಗುಪ್ಸೆಯಿದರ್ಕೆ ವ್ಯಭಿಚಾರಿಯಪ್ಪುದಱಿಂದದು ತಾಂ ಸ್ಥಾಯಿತ್ವಮನೆಯ್ದದು. ತಾನೆಂತೆಂದೊಡೆ :- ಶಾಂತರಸ ಪರಿಪೂರ್ಣತೆಯೊ ಳದು ನಿರ್ಮೂಲಮಪ್ಪುದಱಿಂ; (ಧರ್ಮ) ವೀರದೊಳಂತರ್ಭಾವಮೆಂದೊಡ ದುವು ಮಲ್ತು. ವೀರರಸಮಭಿಮಾನರೂಪತ್ವಂ, ಶಾಂತರಸಮಹಂಕಾರೋಪ ಶಮೈಕರೂಪತ್ವಂ ಅದಱಿಂ ವೀರಶಾಂತಕ್ಕೇಕತ್ವಪರಿಕಲ್ಪನಮಾಗದು. ಅಂತಾದೊಡೆ ವೀರರೌದ್ರಕ್ಕಮೇಕತ್ವಮಪ್ಪುದಱಿಂ. ಧರ್ಮವೀರಾದಿಗಳ ಚಿತ್ತವೃತ್ತಿ ವಿಶೇಷಂಗಳವು ಸರ್ವಾಹಂಕಾರಂಗಳ್, ಅಹಂಕಾರರಹಿತಂ ಶಾಂತ ರಸಂ, ಈ ಪಾಂಗಿಂ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದೊಡೇನುಂ ವಿರೋಧಮಾಗದು. ಇಂತೊಂ ಬತ್ತುರಸಂಗಳ್ ಬೇರ್ಪಡಿಸಲ್ಪಟ್ಟುವು.—

(ಭಿನ್ನ ಭಿನ್ನ ರಸೋತ್ಪತ್ತಿಕ್ರಮಂ)

ಸೂತ್ರಂ ೭೬.

ಕಂ|| ಶೃಂಗಾರದಿಂದೆ ಹಾಸ್ಯಂ ।
ಸಂಗಳಿಸಿದ ರೌದ್ರದಿಂದೆ ಕರುಣಂ ಸ್ಫುಟವೀ ||
ರಾಂಗದಿನದ್ಭುತಮಕ್ಕುಂ ।
ಪಿಂಗದೆ ಬೀಭತ್ಸುವಿಂ ಭಯಾನಕಮಕ್ಕುಂ ||

ಲಕ್ಷ್ಯಂ.

ವೃ॥ ಮಿದುಳಿಂದಣ್ಪಿಕ್ಕಿ ಬಂಬಲ್ಗರುಳ ಪಿಣಿಲ ಪೂಮಾಲೆಯಂ ಸೂಡಿ ನೆತ್ತ ।
ರ್ವಿದಿದೆತ್ತಂ ತೋರ್ಪ ಪಂದೋವಲ ನಿಱಿವಿಡಿದುಟ್ಟೞ್ತಿಯಿಂ ಶುಕ್ತಿಯೊ
[ಳ್ ತೀ ।
ವಿದ ಕೀಲಾಲಾಂಬುವಂ ಕಣ್ಮುಮುಚಿ ಪದೆಪಿನಿಂದೀಂಟಿ ಪಾಱ್ಯೆಸಿ ಕೆಯ್ಗ।
ಣ್ಮಿದ ರಾಗೋದ್ರೇಕದಿಂದಾಡುವ ದನುಜೆ ಭಯಭ್ರಾಂತಿಯಂ ಮಾಡಲಾ
[ರ್ತಳ್ ॥ ೧೨೪ ॥

(ಇಲ್ಲಿ ಭೀಭತ್ಸದಿಂ ಭಯಾನಕಂ ಪುಟ್ಟಿದುದು, ಇಂತುಱಿದುವನಱಿವುದು)

ಇನ್ನು ರಸಸಂಕರಂ.

ಸೂತ್ರಂ ೬೭.

ಚಂ॥ ಮುಸುಕಿನ ಭಂಗಿಯುಂ ನಡೆವ ಗಾಡಿಯುಮೊಪ್ಪಿರೆ ನೀನೆಗೆತ್ತು ಸಂ ।
ಕಿಸದಿರುಳೊರ್ವನಂ ಪಿಡಿದೊಡಾತನಿದೇನೆನೆ ನೋಡ ಬಿಟ್ಟು ಲ ॥
ಜ್ಜಿಸಿ ಬರೆ ಕಂಡು ಮೇಳದೊಡನಾಡಿಗಳೆನ್ನ ಮರುಳ್ತನಕ್ಕೆ ಱಿರೋ ।
ಡಿಸಿ ನಗುವಂತುಟಾದುದು ಮನಃಪ್ರಿಯ ನೀಂ ಮುನಿದಿರ್ದ ದೂಸಱಿಂ ॥
(ಇಲ್ಲಿ ಶೃಂಗಾರಹಾಸರಸಂಗಳ ಸಂಕರಂ)

(ಇನ್ನು ವಿರುದ್ಧರಸಂಗಳ್).

ಸೂತ್ರಂ ೬೮.

ಕಂ॥ ಕರುಣಾರಸಕ್ಕೆ । ವೀರಂ ।
ದೊರೆಕೊಳೆ ಶೃಂಗಾರರಸಕೆ ಬೀಭತ್ಸಂ ರೌ ॥
ದ್ರರಸಕ್ಕಮದ್ಭುತಂ ವೀ ।
ರರಸಕ್ಕೆ ಭಯಾನಕಂ ವಿರೋಧಿಗಳಕ್ಕುಂ ॥

ವ॥ ಇದು **ನಾಗವರ್ಮನ** ಮತಂ

ವ॥ ಮತ್ತಂ

---

1 ಕಾವ್ಯಾ—ಪ. 831, (ಪಾಠಾಂತರ) ಕರುಣಾರಸಕ್ಕೆ ಮಿಗೆಹಾ । ಸ್ಯರಸಂ...... ವಿರೋಧಕಮಕ್ಕುಂ.

ಸೂತ್ರಂ ೬೮. (a)

*ಕಂ|| ಬೆರಸದವೊಲಿರ್ಕೆ ಶೃಂಗಾ ।
ರರಸಂ ಬೀಭತ್ಸದೊಳ್ ಭಯಂ ರೌದ್ರದೊಳಂ ||
ಕರುಣಾರಸದೊಳ್ ವೀರಂ ।
ಪರಿಹಾಸದೊಳದ್ಭುತಂ ವಿರೋಧವಿದೆಂದುಂ ||

ವ|| (ಇದುದಯಾದಿತ್ಯನ ಮತಂ)

ವ|| ಮತ್ತಂ.

† ಗಣೇಶ್ವರಾದಿನಿಕೃತಸಾಹಿತ್ಯಸಂಜೀವನದಲ್ಲಿ ಶೃಂಗಾರಕ್ಕೆ ವೀರರೌದ್ರ ಬೀಭತ್ಸಕರುಣಾಶಾಂತಂಗಳರಿಗಳ್, ಹಾಸ್ಯಕ್ಕೆ ಕರುಣಾಭಯಾನಕಂ ರಿಪು; ಕರುಣಕ್ಕೆ ಹಾಸ್ಯಶೃಂಗಾರರೌದ್ರಶಾಂತಂ (ಗಳ್) ವಿರೋಧಿ; ಭಯಾನಕಕ್ಕೆ ವೀರವಮಿತ್ರಂ ; ರೌದ್ರಕ್ಕೆಹಾಸ್ಯಾದ್ಭುತಂ ಶಾಂತಂ [ಶೃಂಗಾರಂ] ಶತ್ರು ; ವೀರಕ್ಕೆ ಭಯಾನಕಂ ಪಗೆ ; ಅದ್ಭುತಕ್ಕೆ ರೌದ್ರಂ ಸಪತ್ನಂ, ಬೀಭತ್ಸಗೆ ಶೃಂಗಾರಮರಿ ; ಶಾಂತಕ್ಕೆ ಶೃಂಗಾರಂ ಮೆಚ್ಚದದಿಂತಱಿವುದು.

(ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಜೀವನದ ಸಮ್ಮತಿ ಪದ್ಯಂಗಳ್)

ಸೂತ್ರಂ ೬೮. (b)

ಸ್ರ|| ವೀರಂ ಬೀಭತ್ಸರೌದ್ರಂ ನಿಜದೆ ಕರುಣಶಾಂತಂಗಳಿಂತೆಯ್ದೆ ತಾಂ ಶೃಂ ।
ಗಾರಕ್ಕಂ ವೈರಿಯಕ್ಕುಂ ಕರುಣಭಯಮಿವುಂ ಹಾಸ್ಯಕಂ ವೈರಿಯಾ ಶೃಂ||
ಗಾರಂ ಹಾಸ್ಯಂ ಬೞಿಕ್ಕಂ ಪರಿಕಿಸೆ ಸಲೆ ರೌದ್ರಂ ವಲಂ ಶಾಂತಮಿಂತುಂ।
ಕಾರುಣ್ಯಕ್ಕಂ ಹಿತಂ ತಾನೆನಿಸದು ಭಯಕಂ ವೈರಿಯಾ ವೀರವೆಂದುಂ ||

ಸೂತ್ರಂ ೬೮. (c)

ಸ್ರ|| ಶಾಂತಂ ಹಾಸ್ಯಾದ್ಭುತಂ ರೌದ್ರಕೆ ಪಗೆ ಭಯಮುಂ ಮತ್ತೆ ಶೃಂಗಾರ [ಮುಂ ದಲ್
ಶಾಂತಂ ವೀರಕ್ಕಮಿತ್ರಂ ಭಯಮುಱಿ ವಿಲಸದ್ರೌದ್ರವಂತದ್ಭುತಕ್ಕಂ ||
ಎಂತುಂ ವೈರಂ ಸಬೀಭತ್ಸಗೆ ಯರಿಯೆನಿಕುಂ ನಾಡೆ ಶೃಂಗಾರಮೇಗಂ ।
ಶಾಂತಕ್ಕಂ ಮೆಚ್ಚಿದಲ್ಲರ್ ಬೆಸಸುವರುಱಿ ಶೃಂಗಾರಮಂ ಬುದ್ಧಿವಂತರ್ ||

(ಇದು ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಜೀವನ ಮತಂ)

* ಹಸ್ತಲಿಖಿತಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿ ಗಣೇಶ್ವರಾಜ್ಞಿ, ಗಣೇಶ್ವರಾಗ್ನಿ, ಎಂಬ ಭಿನ್ನಪಾಠಗಳಂಟು ಗಣೇಶ್ವರಗಣಿ ಎಂದಿರಬಹುದು.

† ಇದು ಕವಿಕಾಮನ ಶೃಂಗಾರರತ್ನಾಕರದಲ್ಲಿದೆ. ಉದಯಾದಿತ್ಯನ ಅಲಂಕಾರದಲ್ಲಿ ವಿರೋಧರಸಗಳ ವಿಚಾರವೇ ಇಲ್ಲ. ಆದುದಱಿಂದ—ಇದು ಕವಿಕಾಮನ ಮತಂ ಎಂದಿರಬೇಕು.

ಲಕ್ಷ್ಯಂ.

ಕಂ|| ಕರಜಕ್ಷತಗಳಿತಸ್ರಾ್ತ್ಯ ।
ನರಕ್ತಕರ್ದಮಿತವಿಗ್ರಹಂ ಸವ್ರಣಿತಾ ||
ಧರಜಾತಪೂತಿಗಂಧಂ ।
ತರುಣೀಮುಖಮೆನಗೆ ಪಡೆದುದೊದವಿದಲಂಪಂ || ೧೨೫||

(ಇದು ದೋಷಂ)

ಸೂತ್ರಂ ೬೯

*ಕಂ|| ಎರಡುಂ ವಿರುದ್ಧರಸವೊಡ ।
ವೆರಸಿರೆ ತದನಂತರಸ್ಥವೊಂದನ್ಯರಸಂ ||
ಪರಿಪುಷ್ಟಮಾಗೆಯುಂ ವ್ಯಧಿ ।
ಕರಣಂ ಮೇಣ್ ಸನುಮುಮಾಗೆಯುಂ ನಿರ್ದೋಷಂ ||

ಲಕ್ಷ್ಯಂ.

ಚಂ|| ಅರುಣಜಲಾವಲಿಪ್ತಿ ಪೊಸಕುಂಕುಮದಂತಿರೆ ಕರ್ಣಲಗ್ನ ತೋ ।
ಮರಮುವತಂಸದಂತಿರೆ ನಖವ್ರಣರಾಜಿಯೆ ಭೂಷಣಾಳಿಯಂ ||
ತಿರೆ ಮಿದುಳುಣ್ಮೆ ಪುಷ್ಪಕೃತಶೇಖರದಂತಿರೆ ಕೊಂಡುಪೋದರ ।
ಚ್ಚರಸಿಯರಣ್ಕೆ ಬಿಟ್ಟ ಭಟರಂ ಕೊನೆ ಮೂಸೆಯ ಚೆನ್ನಪೊಂಗರಂ || ೧೨೬||

ವ|| ಇಲ್ಲಿ ವಿರುದ್ಧಂಗಳಾದ ಶೃಂಗಾರ ಬೀಭತ್ಸರಸಂಗಳ ನಡುವೆ ವೀರರಸಂ ಪೊಕ್ಕು ಪುಷ್ಟಿಯಾದುದು.

ಮ|| ಭಯದಿಂ ಕರ್ಚಿದುದೊಂದು ಪುಲ್ ಮುಗಿದ ಕೆಯ್ ಬಿಟ್ಟಿರ್ದ ಕೇಶಂಗಳುಂ ।
ನಯನಾಂಭಃಪ್ಲವವೋಡುವಲ್ಲಿ ಪಿರಿದುಂ ಕಾರುಣ್ಯಮಂ ಮಾಡೆ ವೈ ||
ರಿಯನಾಗಳ್ ನಗುವಂತುಟಾದುದು ಕನತ್ಖಡ್ಗಂ ವಿನಿರ್ಭಿನ್ನಕುಂ ।
ಭಯುಗದ್ವಿಣ್ನೃಪ ಕುಂಭಿಕುಂಭಯುಗಳಂ ಶ್ರೀವಿಕ್ರಮಾರ್ತಂಡನಾ ||

ವ|| ಇಲ್ಲಿ ವ್ಯಧಿಕರಣಮಾದುದಱಿಂ ನಿರ್ದೋಷಂ :—

ಸ್ಥಾಯಿವ್ಯಭಿಚಾರಿ ವಿಚಾರಂ

ವ|| ನಾಟಕಾದ್ಯಭಿನಯವ್ಯಾಪಾರದೊಳಾವಿಷ್ಕೃತಮಾಗಿ ತೋರ್ಪ ರಸಂಗಳಾತ್ಮಂಗಳೆನಿಪುವು. ಆ ಚಿತ್ತವೃತ್ತಿಗಳ್ ಸಾಮಾಜಿಕರ ಚಿತ್ತಮಂ ಭಾವಿಪುದಱಿಂ ಭಾವಂಗಳೆನಿಕುಂ, ಮನೋವೃತ್ತಿಗಳಾದುದಱಿಂ ಸ್ಥಾಯಿಗಳುಂ ವ್ಯಭಿಚಾರಿಗಳುಂ ಭಾವಂಗಳೆನಿಪುವು. ಅಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಯಿಗಳೊಂಭತ್ತು. ಅವುಂ

* ಈ ಲಕ್ಷ್ಯ ಲಕ್ಷಣಗಳು ನಾಗವರ್ಮನಿಂದ ಉಕ್ತವಾಗಿದೆ.

ಮುಂದೆ ಪೇೞಿಸಿಪಟ್ಟುವು. ಸಂಚಾರಿಗಳ್ ಮೂವತ್ತುಮೂಱುವುಂ ಕಡೆಯ ಪ್ರಕರಣದೊಳ್ ಪೇೞಿಸಿಪಡುವುವು.

ಪುಟ್ಟಿದ ಜೀವಂ ಶಕ್ತಿರೂಪದಿಂ ಪೇೞ್ದೀಜ್ಞಾನಗೃಹೀತನಾಗಿರ್ಪನ ವಾವು ವೆಂದೊಡೆ—ದುಃಖದ್ವೇಷಿ ಸುಖಾಸ್ವಾದನಲಂಪಟನಾಗಿರ್ಪುದು **ರತಿ.** ಆಂ ಭೋಗಿ ತಾಂ ದುಃಖಿಯೆಂದು ನಗುವಂದಮಂ ಮಾೞ್ಪುದು **ಹಾಸಂ,** ತನ್ನ ಸುಖೋತ್ಕರ್ಷಗೆ ವಿಪತ್ತು ಬರ್ಪುದೆಂದು ಶೋಕಿಪುದೆ **ಶೋಕಂ,** ಅಪಾಯ ಮಂ ಕುಱಿತು ಕೋಪಿಪುದೆ **ಕ್ರೋಧಂ,** ಅಪಾಯಹೇತುವಂ ಪರಿಹರಿಪೆಡೆ ಯೊಳುತ್ಸಾಹಂಮಾೞ್ಪುದು **ತ್ಸಾಹಂ,** ಅಪಾಯದತ್ತಣಿಂ ಬೆದಱುವುದು **ಭಯುಂ,** ತಾಂ ಗೆಯ್ವ ಕಜ್ಜವೊಳ್ಳಿತಲ್ತೆಂದು ಪೇಸುವುದು **ಜುಗುಪ್ಸೆ,** ತನ್ನಿಂ ಪೆಱರಿಂದಾದ ಕಾರ್ಯವೈಚಿತ್ರ್ಯಾದಿದರ್ಶನಾದಿಯಿಂ ವಿಸ್ಮಯಿಪುದು **ವಿಸ್ಮಯುಂ,** **ತಾಂ** ಬಿಡುವುದಱೊಳ್ ವೈರಾಗ್ಯಪರನಾಗಿ ಶಾಂತತ್ವಮಂ ಭಜಿಪುದು **ಶಮುಂ.** ಈ ಪೇೞ್ದ ಚಿತ್ತವೃತ್ತಿಗಳಿಂ ಶೂನ್ಯಮಾದ ಜೀವನಿಲ್ಲ. ಮತ್ತಲ್ಲಿ ಕೆಲಂಬರ ಚಿತ್ತವೃತ್ತಿಗಳ್ ವಿಭಾವಬಲದಿಂದಧಿಕಮಾಗಿರ್ಪುವು. ಕೆಲವು ಕಿಱಿದಾಗಿರ್ಪುವು, ಕೆಲವು ಚಿತ್ತವೃತ್ತಿಗಳ್ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನಿಯೋಜಿಸಲ್ಪಟ್ಟು ವಾಗಿರ್ಪುವು. ಕೆಲವು ಪುರುಷಾರ್ಥದೊಳುಪಯುಕ್ತಂಗಳಾಗಿರ್ಪುವು. ಮತ್ತೆ ಕೆಲವು ಮತ್ತೊಂದು ಪ್ರಕಾರಮಾಗಿರ್ಪುವು ಇಂತೆಂಬ ಚಿತ್ತವೃತ್ತಿವಿಭಾಗ ದಿಂದುತ್ತಮಮಧ್ಯಮಾಧಮ ಪ್ರಕೃತಿಗಳೆಂದು ವ್ಯವಹಾರಂಗಳಾದುವು. ಇನ್ನಾ ಮತ್ಯಾದಿವ್ಯಭಿಚಾರಿಗಳುಂ ಚಿತ್ತವೃತ್ತಿ ವಿಶೇಷಂಗಳ್, ಉಚಿತವಿಭಾವ ದಿಂದೆ ಭಾವಂಗಳಾಗಿ ಜನ್ಮಮಧ್ಯದೊಳಿರ್ಪುದಱಿಂ ವ್ಯಭಿಚಾರಿಗಳಾದು ವೆಂತೆಂದೊಡೆ—ರಸಾಯನಂಗುಡಿದವಂಗೆ ಆಲಸ್ಯಗ್ಲಾನಿಶ್ರಮಾದಿಗಳಾಗವು, ಎತ್ತಾನುಂ ಮೇಣ್ ವಿಭಾವಬಲದಿಂ ದೊಱೆಕೊಂಡುದಾದೊಡೆ ವಿಭಾವಂ ಗಳ್ ಕೆಟ್ಟೊಡೆ ತಾವುಂ ಕಿಡುವುವು. ಅವೇ ಸಂಸ್ಕಾರವಿಶೇಷದಿಂ ರತ್ಯಾದಿಗಳ್ ಪತ್ತಿರ್ಪಂತೆ ತಾವಿರಲರಿಯವು. ರತ್ಯಾದಿಗಳ್ ಸಂಪಾದಿತಸ್ವಕರ್ತವ್ಯಂಗ ಳಾಗಿ ವಿಭಾವಂಗಳ್ ಕೆಟ್ಟೊಡಂ ತಾವುಂ ಕೆಟ್ಟುದಱಿಂತಿರ್ದುಂ ಸಂಸ್ಕಾರ ವಿಶೇಷದಿಂದೆ ಪ್ರಾಣಭೂಮಿಯ ಪತ್ತುಗೆಗುಂದವು. ಅವಸ್ಥಾಂತರವಿಷಯರ ತ್ಯಾದಿಯಖಂಡಮಾದುದಱಿಂ ಸ್ಥಾಯಿಯಾದುದವೆಂತೆನೆ-ಚಾಬಲದೇವಾರ್ಧ್ಯ ಚಕ್ರಿಸಕಲಚಕ್ರವರ್ತಿಗಳೆಂದುಂ ಪದಿನಾಱುತೊಂಭತ್ತಾಱುಸಾಸಿರ್ವರ್ ಪೆಂಡವಾಸದೊಳ್ ಮಾೞ್ಪ ರತಿಯವಿಚ್ಛಿನ್ನಮದಱಿಂ ಸ್ಥಿರಮಾದುದಱಿಂ ಸ್ಥಾಯಿಗಳೆನಿಪುವು. ಮತ್ತಮಾಸ್ಥಾಯಿರೂಪಚಿತ್ರವೃತ್ತಿಗಳೆಂಬ ಸೂತ್ರಂ ಗಳೊಳ್ ಪೋಣಿಸಿದಂತೆ ಮತ್ತುದಯಾಸ್ತಮಯವೈಚಿತ್ರ್ಯಶತಸಹಸ್ರ

ಧರ್ಮಂಗಳಂ ಪಡೆಯಲ್ಪಟ್ಟುವಾಗಿ ಸ್ಥಾಯಿಗಳಂ ನಾನಾಪ್ರಕಾರದಿಂ ರಂಜಿಸುತ್ತೆ ಸಂಚಾರಿಪುದಱಿಂ ಸಂಚಾರಿಗಳೆಂದು ಪೇೞಿಸಿಪಟ್ಟುವು. ಮತ್ತೆ ವಿೂತಂ ಗ್ಲಾನನಾದನೆಂದೊಡೇತಱಿಂದೆಂದದರ್ಕೆ ಹೇತುಪ್ರಶ್ನೆಯಂ ಮಾೞ್ಪರ್, ಅದು ಮುನ್ನಿಲ್ಲದೆಡೆಯೊಳ್ ಬಂದುದಱಿಂ. ರಾಮಚಂದ್ರನುತ್ಸಾಹಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳವನಾಗಿರ್ದನೆಂದೊಡಾರುಂ ಹೇತುಪ್ರಶ್ನೆಯಂ ಮಾಡರಾತಂಗದು ಸ್ಥಾಯಿಯಾಗಿರ್ದುದಱಿಂ.ಇವಾವ್ಯಭಿಚಾರಿಗಳ್ಗಂ ಸ್ಥಾಯಿಗಳ್ಗಂ ದೃಷ್ಟಾಂತಂಗಳ್. ಅದು ಕಾರಣದಿಂ ರತ್ಯಾದಿಕಂಗಳ್ ವಿಭಾವಾದಿಯಿಂದುದ್ಬೋಧಕಂಗಳಾಗಿ ತಮ್ಮ ಸ್ವರೂಪೋಪರಂಜಕತ್ವದಿಂದುಚಿತಾನುಚಿತತ್ವಮಂ ತಳೆವುವು, ವಿಭಾವಾಭಾವದಿಂ ಕೆಟ್ಟೊಡಂ ಸರ್ವಜೀವಂಗಳೊಳ್ ವಾಸನಾರೂಪದಿಂದಿವಿರ್ಪುದಱಿಂ ಸ್ಥಾಯಿಗಳ್, ಆಮಾೞ್ಕೆಯಿಂ ವಿಭಾವಾಭಾವದಿಂ ವ್ಯಭಿಚಾರಿಗಳ್ ನಾಮಮಾತ್ರಮಿಲ್ಲದೆ ಪೋಪುವಪ್ಪುದಱಿಂ ವ್ಯಭಿಚಾರಿಗಳಾದುವು. * ಸ್ಥಾಯಿಗಳುಮೊರ್ಮೆರ್ಮೆ ವ್ಯಭಿಚಾರಿಗಳಪ್ಪುವು ಅದೆಂತೆಂದೊಡೆ ರಾವಣಾದಿಗಳೊಳನ್ಯೋನ್ಯಾನುರಾಗಾಭಾವದಿಂದಾದರತಿ ವ್ಯಭಿಚಾರಿಯಪ್ಪುದು. ಗುರುಪ್ರಿಯತಮಪರಿಜನಂಗಳಲ್ಲಿ ಯಥಾಕ್ರಮದಿಂ ನೆಗೞ್ದ ವೀರಶೃಂಗಾರರೋಷಂಗಳ್ ವ್ಯಭಿಚಾರಿಗಳಪ್ಪುವು. ಈ ಪ್ರಕಾರದಿಂ ಭಾವಾಂತರಂಗಳುಮಂ ಯೋಚಿಸಿಕೊಳ್ವುದು, ಅಲ್ಲಿ ಶಮಕ್ಕೊಂದೆಡೆಯೊಳಮ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯಮಿಲ್ಲ. ವ್ಯಭಿಚಾರಿಯಿಲ್ಲಪ್ಪುದಱಿಂ ರತ್ಯಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಪಿರಿದುಂ ಸ್ಥಾಯಿತ್ವಮಾದುದಱಿಂ ಸ್ಥಾಯಿಯುಪ್ಪುದು.

ಗದ್ಯ

ಇದು

ಶತೇಂದ್ರ ಮುನೀಂದ್ರ ವಂದಿತಾರ್ಹತ್ಪರಮೇಶ್ವರ

ಪಾದಾರವಿಂದಾನಂದಮಕರಂದಾನಂದಿತ

ಭೃಂಗಾಯಮಾಣ

ಕವಿಸಾಳ್ವ

ವಿರಚಿತಮಪ್ಪ

ರಸರತ್ನಾಕರದೊಳ್

ನವರಸಪ್ರಪಂಚವಿವರಣಂ

† ದ್ವಿತೀಯ ಪ್ರಕರಣಂ

---

* ಕೆಲವು ಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದಣ ಗ್ರಂಥಭಾಗವಿಲ್ಲ.

† ದ್ವಿತೀಯಾಶ್ವಾಸಂ ಎಂದು ಕೆಲವು ಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿದೆ.

ಶ್ರೀ

ನಾಯಕನಾಯಿಕಾವಿವರಣಂ.

ತೃತೀಯ ಪ್ರಕರಣಂ.

---

(1) ಸೂತ್ರಂ ೭೦.

ಕಂ|| ಇಂಬಾಗಿ ನವರಸಕ್ಕಾ |
ಲಂಬನಮಕ್ಕುಂ ಪೊದಟ್ಟ ನಾಯಕರುಂ ನು ||
ಣ್ಪೆಂಬಿಡಿದ ನಾಯಿಕಾನಿಕು |
ರುಂಬಮುಮಂತವರ ತೆಱನನುಱೆ ಬಿಚ್ಚಳಿಪೆಂ ||

ವ|| ನಾಯಕಸಾಧಾರಣ ಲಕ್ಷಣಂ.

ಸೂತ್ರಂ ೭೧.

ಕಂ|| ಕ್ಷಿತಿವಿನುತಕುಲೀನತೆ ಶೌ |
ಚತೆ ಮಾನತೆ ಯೌವನತೆ ದೃಡತ್ವಂ ಮಾಧು ||
ರ್ಯತೆ ಧೀರತೆ ಜನದನುರಾ |
ಗಿತೆ ಯುತ್ಸಾಹಿತೆಯೆ ಸಾಜಮಾದ ಸಮತ್ವಂ ||

ಸೂತ್ರಂ ೭೨.

ಕಂ|| ಪ್ರಕಟಪ್ರತಾಪಿ ಶಾಸ್ತ್ರಾ |
ರ್ಥಕಾರಿ ಕಡುಚಾಗಿ ವಿನಯಧರ್ಮಂ ಸದ್ಬು ||
ದ್ಧಿಕಲಾವೇತ್ತೃ ಪ್ರಾಜ್ಞಂ |
ಸುಕರಂ ಪ್ರಿಯವಾದಿ ವಾಗ್ಮಿ ನಾಯಕನಕ್ಕುಂ ||

ವ|| ಮತ್ತಮಲ್ಲಿ.

---

(1) ಈ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ಸೂತ್ರಕ್ಕೆ ವೃತ್ತಿಯಿಲ್ಲ.

ಸೂತ್ರಂ ೭೩.

ಕಂ|| ಧೀರೋದಾತ್ತಲಲಿತರೀ |
ಧಾರಿಣಿಯೊಳ್ ನೆಗೞ್ದ ಧೀರಶಾಂತೋದ್ಧತರೆಂ ||
ದಾರಯೆ ಪೇೞ್ದೀಗುಣಯುತ |
ರೋರಂತಿರೆ ನಾಲ್ವರಾದರೆಂತೆನೆ ಪೇೞ್ವೆಂ ||

ಸೂತ್ರಂ ೭೪.

ಕ್ಷಮೆಯುಳ್ಳಂ ಗಂಭೀರನ |
ಸಮುಸತ್ವಂ ಸತ್ಕೃಪಾಬ್ಧಿಯವಿಕತ್ಥನನ ||
ಚ್ಛಮನಂ ನಿರಹಂಕೃತನು |
ತ್ತಮಧೀರೋದಾತ್ತನಾಯಕಾಖ್ಯಮನಾೞ್ಗುಂ ||

ಲಕ್ಷ್ಯಂ.

ಉ|| ಪ್ರಾಕೃತನಲ್ಲನೀ ದಶರಥಾಗ್ರತನೂಭವನೇಕವಾಕ್ಯನಾ |
ಶಾಕರಿಕರ್ಣಚಾಮರಯಶಂ ಚರಮಾಂಗನನನ್ತವೀರ್ಯನಿ ||
ಕ್ಷ್ವಾಕುಕುಲಾಮೃತಾರ್ಣವಸುಧಾಕಿರಣಂ ರಣಮೇರು ಲೋಕಲುಂ |
ಟಾಕನಿದಾಘತಾಪಶರವರ್ಷಣಮೇಘನುದಾತ್ತರಾಘವಂ || ೧೨೮||

ವ|| ಮತ್ತಂ.

ಚಂ|| ಗಗನಚರಪ್ರಚಂಡಬಲವೆತ್ತಿ ಬರುತ್ತಿರೆ ಕಾಳೆಗಕ್ಕಿದಂ |
ಬಗೆದನೆ ಜಾನಕೀಮುಖಸರೋರುಹದೊಳ್ ನೆಲಸಿರ್ದ ದೃಷ್ಟಿಯಂ ||
ತೆಗೆದನೆ ಕಾಲದಂಡಮುಮನೇೞಿಪ ತನ್ನ ಶರಾಸನಕ್ಕೆ ಮೆ |
ಲ್ಲಗೆ ಕರಶಾಖೆಯಂ ರಘುತನೂಭವನೊಯ್ದನದೇನುದಾತ್ತನೋ || ೧೨೯||
(ಇವಂ ಧೀರೋದಾತ್ತನಾಯಕಂ)

ಸೂತ್ರಂ ೭೫.

ಕಂ|| ವಸುಮತಿಯೊಳ್ ಸಚಿವಾಯ |
ತ್ತಸಿದ್ಧಿ ನಿಶ್ಚಿಂತನೆಸೆಯ್ದ ಸುಖಿ ಮೃದು ಭೋಗ ||
ಪ್ರಸರಂ ಕಲಾಪ್ರಿಯಂ ಪೆಂ |
ಪೆಸೆದಿರ್ಪಾ ಧೀರಲಲಿತನಾಯಕನಕ್ಕುಂ ||

ಲಕ್ಷ್ಯಂ.

ಚಂ|| ಕ್ಷಿತಿತಲಮಂ ಪ್ರಧಾನಮುಖದಿಂ ಪ್ರತಿಪಾಲಿಸುತಿರ್ದು ಭಸ್ಮಸಾ |
ತ್ಕೃತರಿಪುವರ್ಗನಾಗಿ ಮೃದು ಸತ್ಸುಖಿ ಚಿಂತೆಯನೆಯ್ದೆ ನೀಗಿ ವಿ ||
ಶ್ರುತಬಹುನೃತ್ಯಗೀತನುತವಾದ್ಯಕಲಾಪ್ರಿಯನೆಲ್ಲಿಭೋಗದಿಂ |
ಪ್ರತಿದಿವಸಂ ಪ್ರಮೋದನೆಸೆದಂ ಧೃತಸರ್ಮಳಧರ್ಮನಾನೃಪಂ || ೧೩೩||
(ಇವಂ ಧೀರಲಲಿತನಾಯಕಂ)

ಸೂತ್ರಂ ೭೬.

ಕಂ|| ರಸಿಕಂ ಮೃದುಶುಚಿ ಸುಖಿ ಸು |
ಪ್ರಸನ್ನನುರುಬಂಧುರಂ ದ್ವಿಜಂ ಮೇಣ್ ವಣಿಜಂ ||
ಎಸೆವ ವಿಲಾಸವಿವೇಕವಿ |
ಲಸಿತಂ ನುತಧೀರಶಾಂತನಾಯಕನಕ್ಕುಂ ||

ಲಕ್ಷ್ಯಂ.

ಮ|| ಧರೆಯೊಳ್ ಸಂದಧಿರಾಜವೈಭವದೆ ಬರ್ಪಂ ಸುಪ್ರಸನ್ನಂ ಸುಖೋ |
ತ್ಕರನಾದಂ ಶುಚಿ ವಿಪ್ರವಂಶಮಣಿ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾಮನೆಂದಾತನಂ ||
ಪುರಮಾರ್ಗಾಗತನಂ ಪ್ರಗಲ್ಭೆಯರಲಂಪಿಂ ತೋಱಿ ಕಣ್ಣಾರ್ವಿನಂ |
ನರನಾಥಾತ್ಮಜೆ ನೋಡಿ ಪುತ್ತಳಿವೆಡಂಗಂ ಪೆತ್ತಳಾತಾಣದೊಳ್ || ೧೩೧||
(ಇವಂ ಧೀರಶಾಂತನಾಯಕಂ)

ಸೂತ್ರಂ ೭೭.

ಕಂ|| ಧೀರೋದ್ಧತನೇತೃವಹಂ |
ಕಾರಿ ವಿಕತ್ಥನನೆ ವಂಚಕಂ ಚಂಡಂ ಮಾ ||
ಯಾರತನುದ್ವೃತ್ತಂ ವ್ಯಭಿ |
ಚಾರಿಮನಂ ನೆಗಟ್ದ ಮತ್ಸರಗ್ರಸ್ತನವಂ ||

ಲಕ್ಷ್ಯಂ.

ಮ|ಸ್ರ|| ಎನಗಂ ಬಲ್ಲಾಳ್ ಗಡಂ ಮಾನವನಭಿಭವಮಂ ಕೇಳಲಾದತ್ತ್ವಂಗಾ |
ಳ್ವನಮಂ ಪೂರ್ಣ್ವಿನ್ನೊಳಂ ದಾಯಿಗತನಮನಿವಂ ತೋರ್ಕೆ ದೋರ್ದಂಡ
ಕಂಡೂ ||
ಯನಮಂ ಚಂಡಾಸಿಸಂಘಟ್ಟದಿನೊಗೆವುರಿಯಿಂ ಮುಟ್ಟಿಪೆಂ ಮೂಱು
ಕಣ್ಣಾ |
ತನುವೆನ್ನೊಳ್ ಮೀಱಿ ಮಾಱಾಂತೊಡೆ ಪಡೆಯದೆ ಸಂತ್ರಾಸಮಂ ಚಂದ್ರ
[ಹಾಸಂ || ೧೩೨||
(ಇವಂ ಧೀರೋದ್ಧತನಾಯಕಂ)

ಸೂತ್ರಂ ೩೮.

ಕಂ|| ನಾಯಕರೆಲ್ಲಾರಸಕಂ |
ನಾಯಕರಕ್ಕುಂ ಸ್ವರೂಪಭೇದದಿನಂತಾ ||
ನಾಯಕರೆ ಸಿಂಗರದೊಳಿರೆ |
ವಾಯಮೆ ನಾಲ್ಕೆಱನನೊರ್ವರೊರ್ವರ್ ತಳೆವರ್ ||

ವ|| ಅಲ್ಲಿ.

ಸೂತ್ರಂ ೩೯.

ಕಂ|| ಅನತಿಶಯನಾಯಕಾಖ್ಯರೊ |
ಳನುಕೂಲಂ ದಕ್ಷಿಣಾತ್ಮಕಂ ಕುಟಿಲಂ ಧೃ ||
ಷ್ಟನೆನಿಪ್ಪ ನಾಲ್ಕುಭೇದಂ |
ಜನಿಯಿಸುಗುಮವಂ ಕ್ರಮೋಕ್ತಿಯಿಂದಂ ಪೇೞ್ವೆಂ ||

ಸೂತ್ರಂ ೪೦.

ಕಂ|| ನುತಶೀಲನೇಕಪತ್ನೀ |
ವ್ರತನಮಳಂ ನಿಯಮಿತಾತ್ಮನನುಕೂಲಂ ಹೃ ||
ತ್ಸ್ಥಿತಿದೋಱದೆ ಚದುರಿಂ ಸಮ |
ರತಿಯಂ ಪಲಸತಿಯ*ರ್ಗೆಸಗೆ ದಕ್ಷಿಣನೆನಿಕುಂ ||

* ರ್ಗೆ ಶೈಥಿಲ್ಯವನ್ನು ಹೇಳಬೇಕಾಗಿರುವುದು.

ಲಕ್ಷ್ಯಂ.

ಮ॥ಸ್ರ॥ ಕೆಳದೀ ಮಜ್ಜೀವಿತಾಧೀಶ್ವರನ ಗುಣಮನೇನೆಂದದಂ ಪೇೞ್ವೆನೊಂದಂ।
ತಿಳಿ ಮದ್ವೈವಾಹಸಂಬಂಧದ ಸಮಯದೊಳಂದೇಕಪತ್ನೀವ್ರತಂ ನಿ॥
ಶ್ಚಳಿತಂ ನೋಡಂದುತೊಟ್ಟಿಂದುವರಮದನೆ ದಲ್ ಭಾವಿಸುತಿರ್ಪನವ್ಯಾ।
ಕುಳಚಿತ್ತಂ ಜನ್ಮಜನ್ಮಾಂತರದೊಳಮೆನಗಂತಾತನಕ್ಕೆಂದಳೊರ್ವಳ್॥೧೩೩
(ಇವನನುಕೂಲನಾಯಕಂ)

ಉ॥ ನೋಟದಿನೊರ್ವಳಂ ನಗೆಯಿನೊರ್ವಳನೊಳ್ನುಡಿಯಿಂದವೊರ್ವಳಂ।
ಬೇಟದಿನೊರ್ವಳಂ ಪಿಡಿಯುತೊರ್ವಳನೋಕುಳಿವೊಯ್ವುತೊರ್ವಳಂ॥
ಆಟದೊಳೊರ್ವಳಂ ಜಳಕೆ ಮೆಯ್ಗೊಡುತೊರ್ವಳನೊಂದೆ ಮಾೞ್ಕೆಯಿಂ।
ದಾಟದೊಳೆಯ್ದೆ ತೃಪ್ತಿವಡಿಸಿರ್ದನವಂ ಗುಣರತ್ನಭೂಷಣಂ॥ ೧೩೪॥
(ಇವಂ ದಕ್ಷಿಣನಾಯಕಂ)

ಸೂತ್ರಂ ೮೧.

ಕಂ॥ ಪುಸಿಗಂ ಧೂರ್ತಂ ವಿಗೆ ವಿಗ।
ಡಸಿಂಗರಂ ನೆಗಟ್ದ ಕುಟಿಲನಕ್ಕುಂ ಧೃಷ್ಟಂ॥
ಎಸಗುವಪರಾಧಿ ನಾಣಿಲಿ।
ಪಸರಿಪ ಬೋಸರಿಗನಂತವಂ ಗತಮಾನಂ॥

ಲಕ್ಷ್ಯಂ.

ಮ॥ ಎನಗೀನಿನ್ನ ವಿಕಾರಮಂ ನವನಖವ್ಯಾಪಾರಮಂ ವಂಚಿಸ।
ಲ್ಕೆನಿಸಂ ನೀಂ ಪುಸಿವೇೞ್ದು ಮುಚ್ಚಿದೆಯುದರ್ಕಾಂ ಬಲ್ಲೆನೇ ನಿನ್ನ ನಾ॥
ಯ್ತನಮಂ ನಂಬದಿರೆಂದು ದೂಱುವವೊಲಿರ್ಪನ್ಯಾಂಗನಾಸಂಗಸಂ।
ಜನಿತಾಮೋದಮನೆಂತು ನೀಂ ಪುಸಿವೆ ಮೋಣೆಂತೆಂತದಂ ಮುಚ್ಚುವೈ॥೧೩೫॥
(ಇವಂ ಕುಟಿಲನಾಯಕಂ)

ಚಂ॥ ದೊರೆಗಿಡೆ ಬಾಯ್ಗೆ ಬಂದುದನೆ ಬಯ್ವನದಂ ಬಗೆಗೊಳ್ಳದೀಮುಖಾಂ।
ಬುರುಹಮನೊಲ್ದು ಚುಂಬಿಸುವನೋವದೆ ಬೆಟ್ಟಿತುವೊಯ್ವನೊತ್ತುವಂ॥
ಕರವನಡುರ್ತು ಕಾಯ್ದೊದೆವೆನಾಗಳೆ ಕಾಲ್ವಿಡಿದಿರ್ಪನಿಂತು ನಿ।
ಷ್ಕರುಣದಿನಾನವಂಗೆ ಮೊಗದೊಳ್ ಮುಸಿಸಂ ತಳೆವೆಂ ತಳೋದರೀ॥೧೩೬॥
(ಇವಂ ಧೃಷ್ಟನಾಯಕಂ)

ವ|| ಇವರ್ ನಾಲ್ವರುಂ ಶೃಂಗಾರನಾಯಕರ್.

ಸೂತ್ರಂ ೮೨.

ಕಂ|| ಇಂತೀರೆಣ್ಬರವರ್ ಗುಣ।
ವಾಂತುತ್ತಮಮಧ್ಯಮಂ ಜಘನ್ಯಾಹ್ವಯದಿಂ ||
ಸಂತರ್ ತ್ರಿವಿಧಂ ಬರ್ಕೆ।
ನ್ನಂತಾನಾಯಕರೆ ಗಣಿಸೆ ನಾಲ್ವತ್ತೆಣ್ಬರ್ ||

ಸೂತ್ರಂ ೮೩.

ಕಂ|| ಕಮನೀಯವಾಣಿ ಗೂಢೋ।
ಕ್ತಮಂತ್ರನತಿಚತುರ ನಖಿಳಕರ್ಮವಿಭೇದಂ ||
ಪ್ರಮದಾಕೋಪೋಪಾತ್ತ।
ಕ್ರಮಪರನೆನಿಸುವನೆ ನರ್ಮಸಚಿವನೆನಿಸಿರ್ಕುಂ ||

ಸೂತ್ರಂ ೮೪.

ಕಂ|| ವಿವಿಧವಿನೋದಾಶ್ರಯನೆನಿ।
ಸುವಂಗೆ ನಾಲ್ವರ್ ಸಹಾಯರಾಗಲೆ ವೇಟ್ಕುಂ ||
ಭುವನವಿನೂತ್ನರೆ ನಾಗರಿ।
ಕ ವಿಟ ವಿದೂಷಕಸುಪೀಠಮರ್ದ ಕರೆನಿಪರ್ ||

ಸೂತ್ರಂ ೮೫.

ಕಂ|| ಸರಸೋಪವಚನದೊಳ್ ನಾ।
ಗರಿಕಂ ಚತುರೋಕ್ತಿಯೊಳ್ ವಿಟಂ ಹಾಸ್ಯೋಕ್ತ್ಯಂ ||
ತರದೊಳ್ ವಿದೂಷಕಂ ಗ್ರಾ।
ಮ್ಯರೀತಿಯೊಳ್ ನುಡಿಯೆ ಪೀಠಮರ್ದಕನೆನಿಕುಂ ||

ವ|| ಮತಾಂತರದಿಂ ವಿಟಚೇಟವಿದೂಷಕಪೀಠಮರ್ದಕರೆಂದುಮುವರಂ ಪೇಟ್ದಿರರೆಬರ್, ಪೀಠಮರ್ದಕ ವಿಟ ಚೇಟ ವಿದೂಷಕರೆಂದು ಮುಂ ಪೇಟ್ದವರಲ್ಲಿ ರಾಜನಿಂದಣಮೆ ಕಿಱಿದಾದ ಗುಣವಂತಂ ತನ್ನ ನೃಪನ ಪೀಠಮನಣೆವುತ್ತೊತ್ತಿ ಕುಳಿರ್ಪುದಱಿಂ ಪೀಠಮರ್ದಕಂ, ಕಾಮವಿದ್ಯೆಯೊಂದಱೊಳ್ ನಿಪುಣಂ ವಿಟಂ, ನಾಯಕನಾಯಿಕಾ ಸಂಧಾನಕುಶಲಂ ಪ್ರಾಜ್ಞಂ ಚೇಟಂ, ಅವರಂ

ನಗಿಸುವಂ ವಿದೂಷಕಂ, ಈ ನಾಲ್ವರುಂ ನರ್ಮಸಖರೆನಿಪರ್, ನರ್ಮ ನೆಂದು ಶೃಂಗಾರಕೇಳಿ ಮಿತ್ರಂ, ಇದರ್ಕೆ ಸಮ್ಮತಿಶ್ಲೋಕಂ—

ಸತ್ಕೃತಂ || ಕಿಂಚಿದೂನಃ ಪೀಠಮರ್ದ ಏಕವಿದ್ಯೋ ವಿಟಸ್ಸ್ಮೃತಃ ||
ಸಂಧಾನಕುಶಲಶ್ಚೇಟೋ ಹಾಸ್ಯಪ್ರಾಯೋವಿದೂಷಕಃ ||

ವ|| ಇಂತೆಂಬರಾಸಖರ ವಾಗಾದಿಪ್ರೌಢಿಯಖಿಳವಿಭೇದಂ, ಕನ್ನಡದೊಳ್ ನಾಗರಿಕಾದಿ ಚತುಷ್ಟಯಮುಂ ಪೇಟ್ವರದನಱಿಗೆ. ನಗರವಾರ್ತಾವಿಶೇಷ ಮನಱಿದರಸಂಗೆ ಚತುರವಚನದಿಂ ಸೂಚಿಪನದಱಿಂ ನಾಗರಿಕನೆನಿಪಂ—

ಲಕ್ಷ್ಯಂ.

ಚಂ|| ನಸುದೊಡೆ ತೋರ್ಪ ಪಟ್ಟಣಿಗೆಯೊಳ್ ನಿಱಿಗತ್ತರಿಬೊಟ್ಟು ಕಟ್ಟು ಬಿ|
ಟ್ಟಿಸೆವ ಕುರುಳ್ ಮೊಗಕ್ಕೆ ಪಿರಿದೊಪ್ಪುವ ಬಿಂಕದ ಸಂಕದೋಲೆ ಕು ||
ಪ್ಪಸ ದಳಮಾದ ಸಣ್ಣಬಳೆ ಕೆನ್ನೆಯ ಪೀಲಿಯನಾಂತ ಚೊಲ್ಲೆಯಂ |
ಮಿಸುಗುವ ದೋರೆವಲ್ ಕರಮೆ ಮಾಸರಮಾದುದು ದೇಸೆಗಾರ್ತಿಯಾ ||
(ಇದು ನಾಗರಿಕವಚನಂ)

ವ|| ಇಂತುಟಿದುವನಱಿದುಕೊಳ್ವುದು.

ವ|| ಇಂ ನಾಯಿಕಾವಿಕಲ್ಪಮುಂ ಪೇಟ್ವೆಂ.

ಸೂತ್ರಂ ೮೬.

ಕಂ|| ಪ್ರಕಟತರನಾಯಿಕೆಯರಾ |
ಸ್ವಕೀಯೆ ಪರಕೀಯೆ ಪಣ್ಯೆಯೆನೆ ಮೂಱುತೆಱಂ |
* ಸ್ವಕೀಯೆ ಪರಿಭಾವಿಸೆ ಮು |
ಗ್ಧೆ ಕವಿಗಳಿಂ ಮಧ್ಯೆ ತತ್ಪ್ರಗಲ್ಭೆಯುಮೆನಿಕುಂ ||

ಸೂತ್ರಂ ೮೭.

ಕಂ|| ಕ್ರಮದಿಂದ್ವಾದಶವರ್ಷ |
ಪ್ರಮಾಣದೊಳ್ ಮುಗ್ಧೆ ಮಧ್ಯೆ ತದ್ದ್ವಿಗುಣದೊಳಾ ||
ಸಮಕಟ್ಟಿಂ ತದ್ದ್ವಿಗುಣ |
ಪ್ರಮಿತಾಬ್ದದೊಳಾ ಪ್ರಗಲ್ಭೆಯೆನೆ ಪೆಸರ್ವಡೆಗುಂ ||

---

*ಕಂದಲಕ್ಷಣವು ಕೆಟ್ಟಿದೆ (ಜಗಣವು ವಿಷಮಗಣವಾಗಿದೆ) ಪ್ರಕಟಂ ಸ್ವಕೀಯೆಯೆಂಯುಂ ಮು|| (ಎಂದು ತಿದ್ದಬಹುದು)

ಸೂತ್ರಂ ೮೮.

ಚಂ|| ನವವಯಮೆಯ್ದೆ ಲಜ್ಜೆ ನವಕಾಮವಿವೃಂ ಸುಸಿಲಲ್ಲಿ ವಕ್ತ್ರಮಂ |
ಸವನಿಸದಾಕೆ ಮುಗ್ಧೆ ನಡುಜವ್ವನವೊಪ್ಪುವ ಕಾಮಮೋಹಮುಂ ||
ತವೆ ಸುಸಿಲಿಂ ಪೊದಲ್ದವಳೆ ಮಧ್ಯೆ ವಯೋಧಿಕೆ ತೀವ್ರಕಾಮದಿಂ |
ಬವರಿಪಳಾಪ್ರಗಲ್ಭೆ ವರಮೂರ್ಛಿತೆ ತತ್ಕಲೆವಲ್ಲಳಲ್ಲವೇ ||

ಲಕ್ಷ್ಯಂ.

ಚಂ|| ಪದಯಿಸೆ ಸೋಂಕಿ ಶಂಕೆಗಿಡೆ ಮೇಳಿಸಿ ಮೆಯ್ವಿಡೆ ತಳ್ತು ತೋಳ ತ |
ಳ್ವಿಡಿಗೊಳೆ ಮೆಲ್ಲನಪ್ಪಿ ಮೊಗವೆತ್ತಿಡೆ ಚುಂಬಿಸಿ ಸೋಲ್ತು ನಾಣನೊ ||
ಕ್ಕುದನಳಿದಿಚ್ಛೆ ಕಾರ್ತನದ ನಲ್ಮೆಗಳಿಂ ನುಡಿದಿಂತಲಂಪಿನು |
ಬ್ಬಿದಿಗಮುನಾಲತಾಂಗಿಗೆ ನೃಪಂ ಪಡೆದಂ ನವಸಂಪ್ರಯೋಗದೊಳ್|| ೧೩೮||

ವ|| ಮತ್ತಂ.

ಚಂ|| ಇನಿಯನಗಲ್ದೊಡಂ ಸುರತದೊಳ್ ನೆರೆವುಜ್ಜುಗದಿಂದಮಿರ್ಪುದಾ |
ತನೊಳೊಡನಿರ್ದೊಡಂದೆನಗೆ ಪೋಪುದು ಲಜ್ಜೆಯೊಳಿರ್ದ ಪೊಟ್ತು ನ ||
ಲ್ಲನೊಳಿರಲೀಯದೆಂತುಮೆನಗೆನ್ನ ಮನಂ ಬಸಮಲ್ಲದೆಂದು ಕಾ |
ಮಿನಿ ಕುದಿವಳ್ ವಿಯೋಗದೊಳಮಾತನಯೋಗದೊಳಂ ನಿರಂತರಂ||೧೩೯||
(ಇವಳ್ಮುಗ್ಧೆ)

ಮ|| ಬಗೆಯೊಳ್ ಪೊಣ್ಮಿದಲಂಪು ಕಾತರತೆಯಂ ತಂದೀಯೆ ಮೆಯ್ ಮೆಯ್ಗೆಸಂ|
ದುಗಳೇನಪ್ಪೊಡಮಿಲ್ಲದಂತಮರ್ದಿನಂ ತಳ್ತಪ್ಪಿ ಬಾಯ್ಗೊಟ್ಟದೊಳ್ ||
ಮಿಗೆ ಪೀರ್ವಂತೆ ಮನೋನುರಾಗರಸಮಂ ಮುಯ್ವೆರ್ಚೆ ಕಾದಲ್ಮೆ ಕೆ |
ಯ್ಮಿಗುವನ್ನಂ ನೆರೆದರ್ ಮನಃಪ್ರಿಯತಮರ್ ನಾನಾರತಕ್ರೀಡೆಯಿಂ||೧೪೦||

ವ|| ಮತ್ತಂ.

ಮ|| ಇನಿಸಂ ತನ್ನನಗಲ್ದೊಡಂದೆ ಮರಣಾವಸ್ಥಾಂತರಂ ಪುಟ್ಟಿ ತೊ |
ಟ್ಟನೆ ಕಂಡಂದು ಭಯಾಕುಳಂ ಪದಪಿಸಿಂ ಮಾತಾಡೆಯುಂ ನಾಡೆ ಕೆ ||
ಮ್ಮನೆ ಬರ್ಕುಂ ಕಲಹಂ ಮನಕ್ಕೆ ತಣಿಪಿಲ್ಲೆಂದುಂ ಸುಸಿಲ್ಗೆಂದೊಡಾಂ |
ನಿನಗೇನೆಂದಪೆನಕ್ಕ ಕೂರ್ಪವರೊಳಿನ್ನೆಲ್ಲಿತ್ತೊ ಸೌಖ್ಯಾವಹಂ || ೧೪೧||
(ಇವಳ್ ಮಧ್ಯೆ)

ಮ|ಸ್ರ|| ಕುಟಿಲಾನೀಳಾಲಕಂಗಳ್ ನಿವಿರ್ದಿರೆ ಬೆಳರ್ವಾಯ್ ನಾಡೆಯುಂ ಬೀಗೆ [ರಾಗೋ |
ತ್ಕಟದೇಹಂ ರಾಗಮುಂ ಪಿಳ್ಳನೆ ಪಿಡಿದವೊಲಿಂಬಾಗೆ ನೀಳ್ಗೋಳಲಂಪಿಂ ||
ವಿಟವೃತ್ತಂ ಮೆಯ್ಯೊಳೆತ್ತಂ ಪಸರಿಸಿರೆ ವಿಟಂ ಬೀಸೆ ಸಿಂಧಿರ್ದಳೊರ್ವಳ್ |
ಸ್ಫುಟಿತೋರೋಮಧ್ಯೆ ಭಿನ್ನಾಳಕೆಯವಟುತಟಗ್ರಂಥಿನಿರ್ಗಂಥದಿಂದಂ||೧೪೨

ವ|| ಮತ್ತಂ,

ಮ|| ಅಳಕಂ ತುಂಬಿವೊಲಾಡೆ ತುಂಬಿದ ಕುಚಂ ಚಕ್ರಾಂಕದಂತಾಡೆ ಕ |
ಣ್ಣೆಳವಿಾನಾಟಮನಾಡೆ ಮುದ್ದುವೊಗಮಂಭೋಜಾತದಂತಾಡೆ ನೀರ್ ||
ತಿಳಿನೀರಂತೆ ತೊಳೆದಾಡೆ ನೂಪುರಮರಾಳೋನ್ಮಾದವಾದ್ಯಕ್ಕೆ ಪೂ |
ಗೊಳನೆದರ್ದಾಡುವ ವೋಲದೇಂ ಮೆಱೆದಳೋ ನಾನಾರತಪ್ರೌಢಿಯಂ||೧೪೩
(ಇವಳ್ ಪ್ರಗಲ್ಭೆ)

ವ|| ಅಲ್ಲಿ

ಸೂತ್ರಂ ೮೯.

ಕಂ|| ಧೀರೆಯೆನಿಕ್ಕುಂ ಧೈರ್ಯದೆ |
ಧೀರಾಧೀರೆಯೆ ಪೊದಳ್ದ ದೈರ್ಯಾಧೈರ್ಯಾ ||
ಧಾರದಿನಧೈರ್ಯದಿಂದವು |
ಧೀರೆಯೆ ತನ್ಮಧ್ಯೆಯುಂ ಪ್ರಗಲ್ಭೆಯುಮಕ್ಕುಂ ||

ವ|| ಮತ್ತಂ.

ಸೂತ್ರಂ ೯೦.

ಚಂ|| ನಗೆವೆರಸಿರ್ದ ತೊಂಡುನುಡಿಯಿಂ ತಗುಳ್ವಳ್ ಸಲೆ ಧೀರೆ ದೋಷಿಯಂ |
ಮಿಗೆ ಖತಿಯಾಂತು ಕೊಂಕುನುಡಿಯಿಂ ಪೊಡಳ್ದಶ್ರುವಿನಿಂ ಸದೋಷಿಯಂ ||
ತಗುಳ್ವಳಿ ಮಧ್ಯೆಯೆಂಬಪಸರಾಂತುಭಯಾಖ್ಯೆ ಕೃತಾಪರಾಧಿಯಂ |
ತಗುಳದೆ ಮೂಣ್ಪಳೆಯ್ದೆ ಬಿಱುವಾತಿನ ಜಾಲದಿನಸ್ತಧೀರೆ ತಾಂ ||

ಲಕ್ಷ್ಯಂ.

ಚಂ|| ಪೊಸಬನಿದಾವನಾದಪುದು ಕಂಡಱಿದಂತೆವೊಲೆಲ್ಲಿ ಕಂಡೆವೀ |
ರಸಿಕನನೆಂದು ಕಂಡ ತೆಱನಲ್ಲಿದು ತಾಂ ಬಱಿದೇಕೆ ಬಂದನೀ ||
ಬಿಸಿಲೊಳದೇಕೆ ಮೆಯ್ಯರಿಸಿನಂ ಪಿರಿದಕ್ಕಟ ತಲ್ತು ಬಾಸುೞಿಂ |
ಪಸಿಯವು ನೊಂದನೆಂದು ನುಡಿದಳ್ ತಡೆದೊಯ್ಯನೆ ಬಂದ ನಲ್ಲನಂ ||೧೪೪||
(ಇವಳ್ ಮಧ್ಯಾಖ್ಯೆಧೀರೆ)

ಮ|ಸ್ರ|| ಮುಳಿವೆಂ ತಾನಾರ್ಗೆ ತನ್ನಂ ತಿಳಿಪುವ ಪಿರಿದುಂ ದಂದುಗಂ ಬೇಡವಿನ್ನಾಂ|
ಮುಳಿಯೆಂ ನಿನ್ನಾಣೆ ನಿನ್ನೀನವನಖಹತಿಯುಂ ಕುಂಕುಮಾದ್ರಾಂಕಿ [ತೋರ||
ಸ್ಥಳಮಂ ಬೆಳ್ಪೇಱಿ ಸೊಪ್ಪಾದಧರಮನಿಸಿತುಂ ಕಂಡುಕಂಡಿನ್ನು ನಿ [ನ್ನೊಳ್ |
ಮುಳಿಸಿನ್ನೇಂ ಲಲ್ಲೆಯಿನ್ನೇಂ ಪುರುಡುಗಳೆನುತುಂ ತೀವಿದಳ್ ಕಣ್ಣ [ನೀರಂ|| ೧೪೫||
(ಇವಳ್ ಮಧ್ಯಾಖ್ಯೆಧೀರಾಧೀರೆ)

ಚಂ|| ಎಲೆ ಮೃಗನೇತ್ರೆ ಬೇಡ ಮುಳಿಸೆಂಬೆ ಯಿದೇಂ ಸಖಿ ಯಿತ್ತಲಾರೊ ಯೆಂ |
ಜಲಿಸಿದ ಬಾಯ ತೀವ್ರನಖಸಾತದ ಬಾಸುಱಿ ಮೆಯ್ಯ ದುಷ್ಟನಂ ||
ಖಲನಸಿದೆಂತು ನೋಱಿಪ್ಪಿನಿವನಂ ತಡೆವಂದವಿದೇಕೆ ಪೋಕೆ ತ |
ನ್ನೊಲವನವಳ್ಗೆ ತೋರ್ಕೆ ಬಿಡುಗೆಂದುಱಿದಳ್ ದಯೆಗೆಟ್ಟು ನಲ್ಲನಂ||೧೪೬||
(ಮಧ್ಯಾಖ್ಯಾಧೀರೆ)

ಸೂತ್ರಂ ೫೧.

ಚಂ|| ಮುಳಿದುಱಿ ಚಿಂತಿಸುತ್ತೆ ಕೃತದೋಷಿಯನೊಂದದಳುಂ ಬಱಿಕ್ಕವಂ |
ತಿಳಿಪುತೆ ಬಂದೊಡಂ ಮನಮನೀಯದಳುಂ ಸಲೆ ಧೀರೆ ಹಾಸ್ಯಮು ||
ಗ್ಗಳಿಸಿದ ಕೊಂಕುವಾತಿನುಭಯಾಖ್ಯೆಯ ತೋಱುವಳಾಸದೋಷಿಯೊಳ್ |
ತಿಳಿಪುವನಂ ಪ್ರಗಲ್ಭೆವೆಸರೊಪ್ಪಿದಧೀರೆಯೆ ಜವಿ ಪೊಯ್ವಳೀ ||

ಲಕ್ಷ್ಯಂ.

ಕಂ|| ಬೆರಲಂ ಮೂಗಿನಮೇಲಿ |
ಟ್ಟುರುಕೋಪದೆ ಸಾಪರಾಧಿಯಂ ವಲ್ಲಭನಂ ||
ತರುಣಿಯಣಂ ಪೊರ್ದದೆ ನಿಂ |
ದಿರವೇಂ ಕನ್ನಡಿಸಿದತ್ತೊ ಧೈರ್ಯದ ಪೆಂಪಂ || ೧೪೭||

ವ|| ಮತ್ತಂ.

ಕಂ|| ವಿನಯೋಪಚಾರವಚನಮು|
ಮನುಕೂಲಾಚರಣಮುಂ ವಿಭಿನ್ನಾಸನಮುಂ ||
ಇನಿಯಂಗಱಿಪದೆ ಸುರತ |
ಕ್ಕನಿತೊದವುವಳಲ್ತು ಮುಳಿದಳೆಂಬೊಂದಿರವಂ || ೧೪೮||
(ಇವಳ್ ಪ್ರಗಲ್ಭೆವೆಸರಧೀರೆ)

ಚಂ|| ಎಱಗಿದೊಡಾರ್ಗೆ ತಾನಸಮಸೌಖ್ಯಮನೀಗುಮೆ ಅಂತೆ ನೀನದ |
ಕ್ಕೆಱಗುವೆ ಕೆಮ್ಮನೆನ್ನಡಿಗೆ ಬಲ್ಲೆನಿದೆಲ್ಲಮನೆಲ್ಲು ಪೋಗು ನಿ ||
ನ್ನೆಱಕಮದೆತ್ತಲಿರ್ದುದಿರದತ್ತೆಱಗೆನ್ನ ಮನಕ್ಕೆ ಕೋಪಮಂ |
ನೆಱಿಯಿಸಬೇಡ ಪೋಗೆನುತವಳ್ ನಗೆಯಿಂ ಕೊಱಚಾಡಿ ಕಾಡಿದಳ್||೧೪೯||
(ಇವಳ್ ಪ್ರಗಲ್ಭೆವೆಸರಧೀರಾಧೀರೆ)

ಕಂ|| ಪುರ್ವಿಂದಪರಾಧಿಯನುಱ |
ಜರ್ವುತೆ ಕಲಕಾಂಚಿಯಿಂದೆ ಬಂಧಿಸಿ ಕಾಯ್ಪಿಂ ||
ದುರ್ವಿಂ ಬಯ್ದೊಡೆದು ಸದೆವಳ್ |
ಸರ್ವರ್ ಕೆಳದಿಯರೆ ಪಾಱೆವೇಱ್ವಿನವಿುನಿಯಳ್ || ೧೫೦||

ವ|| ಮತ್ತಂ.

ಚಂ|| ಸ್ಮರನಲರಂಬಿನೇಱುಗಳ ಬಾದಣದಿಂ ಪೊಱಮಟ್ಟು ಪೋದುದೋ |
ಸುರಿಸುರಿಬಾಷ್ಪದಿಂ ತೊಳೆದುಪೋದುದೊ ಸುಯ್ಯೆಲರಿಂದೆ ಪಾಱಿತೋ ||
ವಿರಹಕೃಶಾನುವಿಂದಮೆಲೆ ಬೆಂದುದೊ ಧೈರ್ಯವೊಡರ್ಚಿ ಚಿತ್ತದೊಳ್ |
ಬೆರಸಿ ಮದೀಯಕಾಂತನೆಡೆಗೈದಿತೊ ಕೇಳ್ ಸಖಿ ಕಾಣೆನೆನ್ನೊಳೇಂ || ೧೫೧||
(ಇವಳ್ ಪ್ರಗಲ್ಭಾಧೀರೆ)

ವ|| ಇನ್ನಲ್ಲಿ.

ಸೂತ್ರಂ ೯೨.

ಕಂ|| ಪ್ರಿಯನಿಷ್ಟದೆ ಜ್ಯೇಷ್ಠೆಯುಮ |
ಪ್ರಿಯದಿಂದೆ ಕನಿಷ್ಠೆಯಕ್ಕು ವಿೂಯಱುವರುಮಾ ||
ರಯೆ ತಾಂ ಪ್ರತ್ಯೇಕಂ ಮು |
ಗ್ಧೆಯನೊರ್ವಳನಿಲ್ಲಿಕೂಡೆ ಪದಿಮೂಱುತೆಱಂ ||

ಲಕ್ಷ್ಯಂ.

ವ|| ಜ್ಯೇಷ್ಠೆಕನಿಷ್ಠೆಗೆ.

ಕಂ|| ಪಿಂತನೆ ಬಂದಿರ್ವರ್ ನಿಜ |
ಕಾಂತೆಯರುಂ ಲೀಲೆಯಿಂದವಿರೆ ಕಾಂತಂತಂ ತಾ ||
ನಂತೊರ್ವಳ ಕಣ್ಮುಚ್ಚಿಯೆ |
ಸಂತಸದಿಂದೊರ್ವಳಧರಪಾನಂಗೆಯ್ದಂ || ೧೫೨||

ಚಂ|| ಎಲೆಮೃಗನೇತ್ರೆ ನೋಡು ನವಿಲಾಟಮನಾಸಹಕಾರಗುಚ್ಛಕೋ |
ಮಳಿಕೆಯನುದ್ಭ್ರಮದ್ಭ್ರಮರಲೀಲೆಯನೆಂದು ವನಾಂತರಾಳದೊಳ್ ||
ಚಳಮತಿಮಾಡಿ ವಲ್ಲಭೆಯನನ್ಯವಿಟೀಮುಖಚುಂಬನೇಪ್ಸಿತಾ |
ಕುಳನಭಿವಾಂಛೆಯುಂ ನೆಱೆಯೆ ತೀರ್ಚಿದನೇನುಚಿತಪ್ರವೀಣನೋ || ೧೫೩||

ವ|| ಇಲ್ಲಿಯಧರಪಾನಕ್ಕೆ ಬಂದವಳ್ ಜ್ಯೇಷ್ಠೆ, ಚುಂಬನಕ್ಕೆ ವಂದವಂ ಕುಟಿಲ ನಾಯಕಂ.

ಸೂತ್ರಂ ೯೩.

ಕಂ|| ಇನ್ನಾಪರಕೀಯೆಯೆ ತಾಂ |
ಕನ್ನಿಕೆ ಮೆಱೆವೂಡೆಯೆಂದುಮಿರ್ತೆಱನಕ್ಕುಂ ||
ಕನ್ನಿಕೆ ವಿವಾಹವಾಗದ |
ಳುನ್ನತದೆ ವಿವಾಹವಾದಳೂಢೆಯೆನಿಕ್ಕುಂ ||

ಲಕ್ಷ್ಯಂ.

ಮ|| ಸುರಭಿಸ್ವೀಕೃತಿ ಗೀತರಕ್ತಿ ಮಣಿಭೂಷಾಪೇಕ್ಷೆ ತಾಂಬೂಲರಾ |
ಗರಸಾಪೇಕ್ಷೆ ಕಟಾಕ್ಷವೀಕ್ಷಣೆ ರತಿವ್ಯಾಪಾರಮೆಂಬೀಮಹೋ ||
ದ್ಧುರಪಂಚೇಂದ್ರಿಯದರ್ಪವೊತ್ತರಿಸೆ ಕೆಯ್ಯಿಕ್ಕಿರ್ಪೊಡಿಂತೀತನೂ |
ದರಿ ಸಾಲ್ವಳ್ ತಳೆಯಲ್ ಸ್ವಯಂವರವರಪ್ರಸ್ಥಾನಮಾಂಗಲ್ಯಮಂ ||೧೫೪
(ಇವಳ್ ಕನ್ನಿಕೆ)

ಕಂ|| ತಿಳಕಮನೋಸರಿಸುವ ಕ |
ಜ್ಜಳಜಳಮಂ ತೊಡೆವ ಕುರುಳನೊತ್ತುವ ನೆವದಿಂ ||
ದೆಳಸಿ ಕಿಱುಕಿಱಿದು ಪೊಸಮದ |
ವಳಿಗೆಯ ಸಾಧ್ವಸಮನರಸನೊಯ್ಯನೆ ಕಳೆದಂ || ೧೫೫||

(ಇವಳ್ ಊಢಾನಾಯಿಕೆ)

ಸೂತ್ರಂ ೯೪.

ಕಂ|| ನೆಱೆಯ ಪರಕೀಯೆ ತಾನಿ |
ರ್ಪಱನೆಂಬುದನಱಿಯೆ ಪೇೞ್ದನಿನ್ನಱಿಗೆ ಬುಧರ್ ||
ಕುಱಿಪಂ ಪಣ್ಯೆಗೆ ಗುಣಗಣ |
ದೆಱಕಂ ಸಾಮಾನ್ಯಮಪ್ಪುದಱಿನೊಂದೆ ತೆಱಂ ||

ಲಕ್ಷ್ಯಂ.

ಚಂ|| ಮುಳಿವ ಕನಲ್ವ ಕಂಟಿಸುವ ಕಾಡುವ ಬೇಡುವ ಮೇಕುದೋರ್ಪ ಸಾ |
ರ್ದಳಸುವಟಿಲ್ವ ಗೆಲ್ವ ಬಗೆದೋರ್ಪ ಮನಂಗುಡದಿರ್ಪ ಕೈತವಂ ||
ಗಳೊಳಿವಳಾವಗಂ ಹರಯಮಿಲ್ಲದೆ ಮೋಹಿಸುತಿರ್ಪಳಿನ್ನಿವಳ್ |
ಮೊಳೆಯೊಳೆ ಕೊಂದು ಕೂಗಿದಪಳೇೞಿಲೆವ್ರೋದೊಡೆ ಬಾೞಿಲೀವಳೇ||೧೫೬

(ಇವಳ್ ಪಣ್ಯೆ)

ಸೂತ್ರಂ ೯೫.

ಕಂ|| ಇಂತಱಿಯೆ ಪೇೞ್ದ ಪದಿನಾ |
ಱುಂತೆಱದಾವಧುಗಳೊಳಗೆ ಯೋರೊರ್ವರವ ||
ಸ್ಥಾಂತರಮದೆಂಟು ಭೇದಮ ||
ದಂತೆನೆ ತಱಿಸಂದು ಪೇೞ್ವೆನೆನ್ನಱಿವನಿತಂ ||

ಸೂತ್ರಂ ೯೬.

ಕಂ|| ಸುಕವಿಗಳಿಂ ಸ್ವಾಧೀನಪ |
ತಿಕೆ ಗತಭರ್ತಾರಿಕೆಯಭಿಸಂಧಿತೆ ಯಭಿಸಾ ||
ರಿಕೆ ವಿರಹೋತ್ಕಂಠಿತೆ ವಾ |
ಸಕಸಜ್ಜಿಕೆ ವಿಪ್ರಲಬ್ಧೆ ಖಂಡಿತೆಯೆನಿಕುಂ ||

ಸೂತ್ರಂ ೯೭.

ಕಂ|| **ಸತತಂ ಸ್ವಾಧೀನಪತಿಕೆ** |
ಪತಿಯುಂ ಸ್ವಾಧೀನಮಾಗಿ ತಡೆದಂಗನೆ ತಾಂ ||
ಗತಭರ್ತಾರಿಕೆ ಯೆನಿಕುಂ |
ಪತಿ ಪರದೇಶಸ್ಥನಾಗೆ ಮಱುಗುವ ನಲ್ಲಳ್ ||

ಲಕ್ಷ್ಯಂ.

ಉ|| ಪೊಲ್ಲಮೆಗಂಡವರ್ ಮುಳಿದು ತಮ್ಮಯ ತೋಱಿರಸಂತುಮಾಱಿಪ್ಪೊಡಂ |
ನಲ್ಲದ ಲೋಗರಂ ಬೆಸಸು ನಿನ್ನಯ ಪಾನುಪದಪ್ರಘಾತಮುಂ ||
ನಲ್ಲಳೆ ಕೋಪದಿಂದನಗೆ ನೀಂ ದಯೆಗೆಯ್ವೊಡೆ ನೋಗುಮೆಂದನೀ |
ಮೆಲ್ಲಡಿಯೆನ್ನ ಮೆಯ್ಯ ಪುಳಕಂಗಳಿನೆನ್ನ ಕುರುಳ್ಗಳೊತ್ತಿನಿಂ || ೧೫೭||
(ಇವಳ್ ಸ್ವಾಧೀನಪತಿಕೆ

ಚಂ|| ಘನಸಮಯಕ್ಕೆ ಬರ್ಪೆನೆನೆ ತಾಂ ಬರಪಾಱುತುಮಿರ್ಪುದೆಂದು ಮೆ |
ಲ್ಲನೆ ಪಲವಂದದಿಂ ನಲಿಸಿ ಮತ್ಪತಿ ಪೋಗೆ ಒಱಿಕ್ಕಮೇನೊ ತೊ ||
ಟ್ಟನೆ ನಭದೊಳ್ ಕಱಂಗಿ ಮುಗಿಲುಂ ನೆಗೆದರ್ಪುವು ನಲ್ಲನೇಕೆ ಬಾ |
ರನೊ ಪಿಂಗೆ ತಱ್ತು ಕೇಗಿದಪುವೆನ್ನದರ್ ಪವ್ವನೆ ಪಾಱಿಕೇಕಿಗಳ್ ||೧೫೮||
(ಇವಳ್ ಗತಭರ್ತಾರಿಕೆ)

ಸೂತ್ರಂ ೯೮.

ಕಂ|| ಅಡಿಗೆಱಗಿದನಿಯನಂ ಕಿಡೆ |
ನುಡಿದಟ್ಟಿ ಬಱಿಕ್ಕೆ ನೋವಳ**ಭಿಸಂಧಿತೆ** ಪೇ ||
ರಡಪಿಯಿರುಳ್ ಪಗಲೆನ್ನದೆ |
ಬಿಡದೆಯ್ದುಗುವೋಪನಲ್ಲಿ**ಗಭಿಸಾರಿಕೆ** ತಾಂ ||

ಲಕ್ಷ್ಯಂ.

ಚಂ|| ವಿನಮಿತನಾದನಲ್ಲನುಮನೊಲ್ಲದೆ ಚೇಟಿಯರಾಗಳಕ್ಕ ನೀಂ |
ಮುನಿಸನೆ ಮಾಣ್ಬುದೆಂದೊಡದುವಂ ಬಗೆಗೊಳ್ಳದೆ ಮಾಣ್ದು ಮತ್ತೆ ತಾಂ ||
ಮುನಿಸನೆ ತಾಳ್ದಿದೆಂ ಮುನಿಸೆ ತಾಪನಿಬಂಧನಮಾದುದಲ್ಲದಿಂ |
ದೆನಗೆ ಲತಾಂತವಿಮಲಯಜಂ ನಸಿ ತುಂಬಿಗಳುಂತು ಕಾಯ್ದುಮೇ ||೧೫೯
(ಇವಳಭಿಸಂಧಿತೆ)

ಚಂ|| ಬಱಿಸಿಡಿಲೇೞಿರ್ಗೆ ಸುತ್ತಿಱಿವ ಕಟ್ಟಲೆ ಕಾರ್ಮುಗಿಲೊಡ್ಡು ಬಂದು ಬಂ |
ದೆಱಗುವ ಬಲ್ಲಿತಪ್ಪ ಸರಿ ಕಣ್ಗೆಳೊಳುಳ್ಕುವ ಮಿಂಚು ಮಾಣದ ||
ಯ್ಕಱಿ ಗಜಱುತ್ತುಮಿರ್ಪ ಘನಘರ್ಜನೆ ಯೆಂಬಿವು ಕಾತರತ್ವಮಂ |
ಮಱಿಯಿಸಲೆಂದುಮಾಱುವು ನಿಜೇಶ್ವರನಲ್ಲಿಗೆ ಪೋಪ ನಲ್ಲಳಾ ||	೧೬೦||

(ಇವಳಭಿಸಾರಿಕೆ)

ಸೂತ್ರಂ ೯೯.

ಕಂ|| ವಿರಹೋತ್ಕಂಠಿತೆ ಪತಿ ತಡೆ |
ದಿರವಿಂಗತಿದುಃಖಮುಳ್ಳವಳ್ ತನ್ನಂ ಮಂ ||
ದಿರಮುಂ ವಾಸಕಸಜ್ಜಿಕೆ |
ಪುರುಷನ ಬರವಱಿದು ಸಿಂಗರಂಗೆಯ್ವುಲಕ್ಕುಂ ||

ಲಕ್ಷ್ಯಂ.

ಮ|| ಇನಿಯಂ ಬಾರದೆ ನಿಂದನೇಕೆ ಗಡ ಪೊೞ್ತುಂ ಪೋದುದಿಂತೆಂದು ಕಾ |
ಮಿನಿ ತನ್ನಾಸೆ ನಿರಾಸೆಯಾಗೆ ಬಿಸುಸುಯ್ದುೞ್ತರ್ತ ಬೇಸತ್ತು ಕ ||
ಣ್ಬನಿಯಂ ಸೂಸಿ ಕನಲ್ದು ತೊಟ್ಟ ತೊಡವಂ ಬೀಸಾಡಿ ಪೂಮಾಲೆಯಂ |
ಮುನಿಸಿಂದಂ ಪಱಿದಿಟ್ಟು ಕಾಂತೆ ನೊಡರಂ ನಿರ್ವೇದದಿಂ ಬೀಸಿದಳ್||೧೬೧||

(ಇವಳ್ ವಿರಹೋತ್ಕಂಠಿತೆ)

ಚಂ|| ಮನೆಯುಮನೆಯ್ದೆ ತನ್ನುಮನಲಂಕರಿಸಿರ್ದು ನಿಜಪ್ರಿಯೋಪಗಾ |
ಹನದೃಢಗಾಢಕರ್ದಮವಿಲೇಪನಮೆಂದು ವಧೂಟಿ ಗಂಧಸಾ ||
ವನಮೃಗನಾಭಿಚರ್ಚನಮನೊಲ್ಲದೆ ಮಾಣ್ದಳದಂತೆ ಕಾಂತೆ ಕಾಂ |
ತನೊಳೊಡಗೂಡಿದರ್ಪಳವಲೇಪನೆನಿಪ್ಪುದು ತಕ್ಕುದೆನ್ನಿರೇ ||	೧೬೨||

(ಇವಳ್ ವಾಸಕಸಜ್ಜಿಕೆ)

ಸೂತ್ರಂ ೧೦೦.

ಕಂ|| ಬೆಸಸಿದೆಡೆಗೆಯ್ದೆ ಪಡೆಯದೆ |
ರಸಿಕನನತಿದುಃಖೆ ವಿಪ್ರಲಬ್ಧೆಯ ನಲ್ಲಂ ||
ಸುಸಿಲಂಕಮನನ್ಯೆಯಿನಾಂ |
ತೆಸೆದಿರೆ ಕಂಡೀರ್ಷ್ಯೆಗೆಯ್ವ ಪೆಣ್ ಖಂಡಿತೆ ತಾಂ ||

ಲಕ್ಷ್ಯಂ.

ಉ|| ನೂತವಿಹಂಗಸಂಕುಳಸಮುನ್ನತನಾದಮನೆಯ್ದೆ ಕೇಳ್ದು ಕಾ |
ಮಾತುರೆ ನಲ್ಲನಾಯಡೆಯೊಳಿರ್ದನೆಗೆತ್ತಿರದೆಯ್ದೆ ಬಂದು ಸಂ ||
ಕೇತನಮಾಧವೀಸದನದೊಳ್ ನಿಜಕಾಂತನ ರೂಹುಗಾಣದು |
ತ್ಪಾತವಿಷಾದೆ ಬೆಚ್ಚನುಸಿರ್ದೊತ್ತಿದಳೊಯ್ಯನೆ ಕಣ್ಣ ನೀರ್ಗಳಂ || ೧೬೩||

(ಇವಳ್ ವಿಪ್ರಲಬ್ಧೆ)

ಮ|| ಇನಿತಂ ನಂಬೆಲೆ ಮನ್ಮನೋರಮಣಿ ನಿನ್ನೆನ್ನಂದಮಂ ನೋಡಿಬ್ಪೋಡೀ |
ತನು ಬೇಱಲ್ಲದೆ ಜೀವವೊಂದೆ ತಮಗೆಂಬೀಮಾತೆ ಕೇಳೀಗಳೋ ||
ಪನೆ ಪೋ ನಿಶ್ಚಯಮಾದುದಲ್ಲದೊಡೆ ನಿನ್ನೀವೆುಯ್ಯೊಳೊಂದಿರ್ದ ನೂ |
ತನರಕ್ತಾರ್ದ್ರನಖಕ್ಷತವ್ಯಥೆಗೆ ಪೇಱಿನ್ನೀಮನಂ ನೋಗುಮೇ || ೧೬೪||

(ಇವಳ್ ಖಂಡಿತೆ)

ವ|| ಮತ್ತಮಿಂತು ನೂರಿಪ್ಪತೆಂಟುತೆಱದ ಭೇದದ ನಾಯಿಕೆಯರಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕ
ಮಾಗಿ ಮೂಱೆಱನಕ್ಕುಮದೆಂತೆಂದೊಡೆ.

ಸೂತ್ರಂ ೧೦೧.

ಕಂ|| ಕ್ರಮದಿಂದೆ ವಚನಕೋಪ |
ಪ್ರಮೋದದಿಂ ಪ್ರಕೃತಿಗುಣವಿಭೇದದಿನಱಿಗು ||
ತ್ತಮನಾಯಿಕೆಯಂ ನೆಱಿ ಮ |
ಧ್ಯಮನಾಯಿಕೆಯುಂ ಜಘನ್ಯತರನಾಯಿಕೆಯುಂ ||

ಸೂತ್ರಂ ೧೦೨.

ಮ|ಸ್ರ||ಮೃದುವಾಕ್ಕೋಪಪ್ರಸಾದಂ ಸಹಜಮೆನಿಸಿದಾಕಾಂತೆ ತಾನುತ್ತಮಾಖ್ಯಾ|
ಸ್ಪದೆ ರಕ್ತಾರಕ್ತಮಾಗಲ್ ಮುಳಿಸು ಪಿಷಮುಸಂಧಾನಪಿನ್ನುಳ್ಳವಳ್ ಮಾ|
ರ್ಗದೊಳಕ್ಕುಂ ಮಧ್ಯಮಾಖ್ಯೋನ್ನತೆ ಮುಳಿಸದೆ ಕಾಯ್ವುದು ಕೂರ್ಪೊರಂ|
ಬಿಡಿಗೊಂಡಾತ್ಮೇಶನಂ ಮೇಳಿಸುವ ಚಪಲೆ ತಾಂ ಜಘನ್ಯಾಖ್ಯೆಯಲ್ತೆ ||

ಲಕ್ಷ್ಯಂ.

ಕಂ|| ಮನ್ಮನದಾಣ್ಮನೆ ನಿನ್ನಯ |
ಸನ್ಮಾನಂ ಜಾಣ್ಮೆ ಜವ್ವನಂ ಸಿರಿ ವಿಭವಂ ||
ಮನ್ಮಥರೂಪತೆ ಸೊಬಗುಂ |
ಸನ್ಮಾಧುರ್ಯತೆಯನೆನಗೆ ಪುಟ್ಟಿಪುವಸಿಶಂ || ೧೬೫||

(ಇದುತ್ತಮನಾಯಿಕಾವಚನಂ.)

ಚಂ|| ಬಿನದಮದೆಂತೆನಂದಮೆರ್ದೆಗೊಳ್ವುಪಚಾರಮದೆಂದಿನಂದದಿಂ |
ಬಿನ ನುಡಿ ಯೆಂದಿನಂದವಱಿಪೋಡದ ನೋಟಮದೆಂದಿನಂದಮೆಂ ||
ಬಿನವಿರದಾಗಳುಂ ಬಿಡದ ಸುಯ್ಯೆಲಗೊರ್ಯ್ಯನೆ ಬಂದು ಮೆ |
ಲ್ಲನೆ ಪೆಱಪಿಂಗುವಾಱಡಿಯ ದೂಱಿದುದೋಪನೊಳಾದ ಕೋಪಮಂ||೧೬೬

(ಇದುತ್ತಮನಾಯಿಕಾಕೋಪಂ)

ಮ|| ಮುಳಿಸೇಂಕಾರಣವೆನ್ನೊಳಿಲ್ಲ ಮತಿವಾಕ್ಕಾರುಣ್ಯದಿಂದೋಪ ನ |
ಲ್ಲಳ್ ನೀಂ ನಿನ್ನಯ ತೋಱುತ್ತಿನಿಂತು ಬೆಸಸಲ್ ಪೋ ತಕ್ಕುದೇ ಮಾಣ್ಬುದೀ ||
ಕಳುಷಾಲಾಪವ ನೆಂದು ಕಾಲ್ವಿಡಿದನಂ ಕರ್ೂತಿ ತ್ತಿ ಬಾಷ್ಪಾಂಬುಕ |
ಜ್ಜಳಪಂಕಾಂಕಿತಸಾಂದ್ರವೃತ್ತಕುಚದೊಳ್ ತಳ್ತಪ್ಪಿದಳ್ ಕಾಂತನಂ||೧೬೭

(ಇದುತ್ತಮನಾಯಿಕಾಪ್ರಸಾದಂ)

ಕಂ|| ಮನದೊಳ್ ಕಪಟಮನಱಿಯದೆ |
ನಿನಗೊಲ್ದಳನೆನ್ನನಿಂತು ತೊಱುತ್ತಿಂಬವೊಲೊ ||
ಯ್ಯನೆ ನೆಗಟ್ದಪೆ ನಿನ್ನೀ ನಾ |
ಯ್ತನಮುಂ ಮಾಣ್ ಮಾಣದಂದು ಪೊಸಪರಿಮಾಱಿಪ್ಪಿಂ || ೧೬೮||

(ಇದು ಮಧ್ಯಮನಾಯಿಕಾ ವಚನಂ)

ಚಂ|| ಅರುಣಿಮನೇತ್ರಮುದ್ಗ್ರಭ್ರುಕುಟಿಭಂಗಮತಿಸ್ಫುರಿತಾಧರಂ ನಿರಂ |
ತರಮತಿಕಂಪಿತಸ್ತನ ತನೂದರಮುದ್ಗತಘರ್ಮಬಿಂದು ನಿ ||
ರ್ಭರ ಸರಸೋಕ್ತಿಯಾಕುಳತೆಯೊಳ್ ರಮಣಂಗೆ ಪೊಡಟ್ಟಿ ಚೆಲ್ವನಾ |
ಳ್ದಿರ ಮುನಿದಳ್ ಮನಂಬುಗೆ ವಿನೂತನಸಭ್ರುಸಭಂಗಭೀತಿಯಿಂ || ೧೬೯||

(ಇದು ಮಧ್ಯಮನಾಯಿಕಾಕೋಪಂ)

ಚಂ|| ನಡುಗೆ ಪಯೋಧರಂ ಪೊಡರೆ ಬಾಯ್ದೆಱೆ ಮಿಳ್ಳಿಸೆ ಪುರ್ವು ಕೆಂಪನಾ |
ಳ್ದೊಡರಿಸೆ ಕಣ್ಗಳುಣ್ಮೆ ಬೆಮರಾದಮೆ ಕಂಡು ಭಯಾರ್ತಮೂರ್ತಿ ಕಾ ||
ಲ್ವಿಡಿಯೆ ಕೃತಾಪರಾಧಿ ನಿಜನೂಪುರದೊಳ್ ತೊಡರ್ದೊಳ್ಗುರುಳ್ಗಳಂ |
ಬಿಡಿಸುವ ಕೆಯ್ತದಿಂ ಮೆಱೆದಳಾವಿಭುಗಂ ವಧು ತನ್ನ ನಲ್ಮೆಯಂ || ೧೭೦||

(ಇದು ಮಧ್ಯಮನಾಯಿಕಾಪ್ರಸಾದಂ)

ಚಂ|| ನುಡು ನುಡು ಪೋಗೆನೆಂಬೆನಿರಬಾರದು ಪೋದೊಡೆ ನೋಡೆನೆಂಬೆನೆಂ |
ದೊಡೆ ನಯನಂಗಳಂತಿರವು ನೋಡಿದೊಡಂ ನಗದಿರ್ಪೆನೆಂಬೆನೆಂ |
ದೊಡೆ ನಗೆ ನಿಲ್ಲದಾ ನಗೆಯೊಳಾನವನೊಳ್ ಪುದುವಾೞೆನೆಂಬೆನೆಂ |
ದೊಡೆ ಬಗೆ ಮೇಲೆ ಪಾಯ್ದಳಿಸಿ ತಾನೆ ಕಡಂಗುವುದೇವೆನಾಂ ಸಖೀ || ೧೭೧||

(ಇದು ಜಘನ್ಯನಾಯಿಕಾವಚನಂ)

ಚಂ|| ನುಡಿದೊಡೆ ಚುನ್ನಮಂ ನುಡಿದಳೆಂದಪೆ ನಾಣಿಲಿ ಮಾಣಲಾಗದೇ |
ತುಡುಗುಣಿಗೆಯ್ತಮಂ ನಿನಗೆ ಮಾಣ್ದೊಡೆ ಸತ್ತಪೆ ನಿನ್ನನೆಂತು ಸೈ ||
ತಿಡುವೆನೊ ಸಂದ ಱೋಡಗನೆ ಎಂದು ಕರಂ ಮುಳಿಸಿಂ ಕನಲ್ದು ಕ |
ಣ್ಕಿಡೆ ಕಡುಕೆಯ್ದು ಪೊಪ್ಪನೊವಡಪ್ಪಿನೆಗಂ ಬಡಿದಳ್ ನಿಜೇಶನಂ ||೧೭೨||

(ಇದು ಜಘನ್ಯನಾಯಿಕಾಕೋಪಂ)

ಚಂ|| ಮುಳಿದಿರೆ ನಲ್ಲನೋಪಳ ಪದಾಂಬುರುಹಕ್ಕೆ ವಿನಮ್ರನಾಗೆ ಚಾ |
ಪಳ ಮೊಱೆಯಲ್ತು ನೀನೆನಗೆ ಮುಟ್ಟದೆ ಪೋಗೆನೆ ಪೋಗೆ ಕಂಡು ಸಂ ||
ಚಳಮತಿ ನಿಂದು ಸೈರಿಸದೆ ಬೆಂಬೞಿಯಿಂ ಪರಿದೆಯ್ದೆ ಮೇಲುದಂ |
ಸೆಳೆದೊಡೆ ನಲ್ಲನೊಲ್ಲದಿರ ಕಾಲ್ವಿಡಿದುಯ್ದಳತಿಪ್ರಮೋದದಿಂ || ೧೭೩||

(ಇದು ಜಘನ್ಯನಾಯಿಕಾಪ್ರಸಾದಂ)

ಸೂತ್ರಂ. ೧೦೩.

ಕಂ|| ನೀನಱಿದೆಣಿಸುವೊಡಾದುದು |
ಮೂನೂಱೆಂಭತ್ತು ನಾಲ್ಕು ಭೇದಂ ಪೆಸರ್ವೆ ||
ತ್ತಾನಾಯಿಕಾವಿಕಲ್ಪಂ |
ಭೂನುತಕವಿನಿಕರರಚಿತಕಾವ್ಯಾದಿಗಳೊಳ್ ||

ವ|| ಮತ್ತಮಿದೊಂದುಮತದಿನೀತಾದುದು. ಅವರ ಗುಣಗಣಮನೋವೃತ್ತಿ ಚೇಷ್ಟಾದಿಗಳಿಂ ನಾಯಿಕಾಭೇದಮಗಣಿತಂ, ಅವರ್ಗೆ.

ಸೂತ್ರಂ. ೧೦೪.

ಕಂ|| ನುತಸಖಿ ಲಿಂಗಿನಿ ಧಾತ್ರಿಕೆ ।
ಪ್ರತಿವೇಶಿನಿ ದಾಸಿ ಚಾರು ಶಿಲ್ಪಿನಿ ಕಾಂ ||
ತೆ ತರದೆ ದೂತಿಯರಕ್ಕುಂ ।
ಸತತಂ ಸ್ವಾಧೀನೆಯಾದಿಗಿವರ ಸಹಾಯರ್ ||

ವ|| ಇದರ್ಕೆ ಸನ್ಮತಿ ವಚನಂ.

ಶ್ಲೋ|| ದೂತೀ ದಾಸೀ ಸಖೀ ಚೈವ ಧಾತ್ರೇಯೀ ಪ್ರಾತಿವೇಶಿನೀ ।
ಯೋಗಿನೀ ಶಿಲ್ಪಿನೀ ಸಾಚ ಸಹಾಯಾಷ್ಟ ಪ್ರಕೀರ್ತಿತಾಃ ||

ಸೂತ್ರಂ. ೧೦೫.

ಕಂ|| ಇವರಂ ಪ್ರಿಯನರ್ದಡೆಗಾ ।
ಯುವತಿಯರಟ್ಟುವರೊಱಲ್ದು ಕಾರ್ಯನಿಮಿತ್ತಂ ||
ಇವರಂ ಕಳಿಪದೆ ಸಲೆ ತಾ ।
ನೆ ವಲ್ಲಭನ ಬಳಿಗೆ ಪೋಪಳಭಿಸಾರಿಕೆ ದಲ್ ||

ವ|| ಇಂತಪ್ಪನಾಯಿಕೆಯರ್ಗೆ ಸಖಿಯರೇೞುಮಂದಿ. ಅವರವರ ಗುಣಬುದ್ಧಿ ಸಂಧಾನಕೌಶಲ್ಯನುಡಿಗಳನಂತಂ. ಅದಱಿಂ ಸಖಿಸಖೀವಚನಂಗಳ್ ಅಖಿಳ ಕಾರ್ಯದೊಳ್ ಸುಲಭಂ.

ಲಕ್ಷ್ಯಂ.

ವೃ|| ಎನಗೇಕಾದುದೊ ಬೆಂದರೂಪೆಸೆವರೂಪಿಂಗೇಕೆ ಪಾಲಿಱಾದ ಜ ||
... ವ್ವನವಿೂಜವ್ವನದಲ್ಲಿ ಕೂರದನ ಬೇಟಂ ಬೇಟದೊಳ್ ಕಾಯ್ವ ಚಂ ||
ದ್ರನ ಕಾಟಂ ಕಟಿವಂದಮಾವುದೆನಗಿನ್ನೇನೆಂದೊಡಾನಂದೆನಂ ।
ಗನೆ ನೀಂ ಗರ್ವಿಸಿದಪ್ಪೆಯೆಂದುಬಗೆದೋಱಿಂ ನಲ್ಲನೇನೊಲ್ಲನೇ || ೧೭೪||

ವ|| ಇಂತಱಿವುದು.

ಗದ್ಯ

ಇದು

ಶತೇಂದ್ರ ಮುನೀಂದ್ರ ವಂದಿತಾರ್ಹತ್ಪರಮೇಶ್ವರ
ಪಾದಾರವಿಂದಾ ಮಂದಮಕರಂದಾನಂದಿತ

ಭೃಂಗಾಯಮಾಣ

ಕವಿಸಾಳ್ವ

ವಿರಚಿತಮಪ್ಪ

ರಸರತ್ನಾಕರದೊಳ್

ನಾಯಕನಾಯಿಕಾವಿವರಣಂ

ತೃತೀಯಪ್ರಕರಣಂ

ಶ್ರೀ

ವ್ಯಭಿಚಾರಿಭಾವವಿವರಣಂ.

ಚತುರ್ಥಪ್ರಕರಣಂ.

ಕಂ|| ಶ್ರೀಯಂ ರಸವತ್ಕವಿತಾ |
ಶ್ರೀಯಂ ತಳೆದಿಂದುಕುಂದಕರ್ಪೂರಯಶ ||
ಶ್ರೀಯಂ ಪೆತ್ತಂ ಭವ್ಯ |
ಪ್ರಾಯಂ ಪರಹಿತದೆ ಬಾಳ್ವನೀ ಕವಿಸಾಳ್ವಂ || ೧೭೬||

ವ|| ವಿದ್ಯಾನಾಥನ ಮಾರ್ಗದಿಂ ಭಾವೋದಯ ಭಾವಶಾಂತಿ ಭಾವಸಂಧಿ ಭಾವಶಬಲತ್ವ (ಭಾವ) ಸ್ಥಿತಿಗಳ್ಗೆ.

ಸೂತ್ರಂ ೧೦೫.

ಕಂ|| ಪಸರಿಪ ಭಾವದುದಯ ಶಾಂ |
ತಿ ಸಂಧಿ ಶಬಲತೆಗಳೆಂದು ಪರಿವರ್ತಿಸುಗುಂ ||
ಪೆಸರದಱುದಯದೆ ಶಾಂತಿಯಿ |
ನೆಸೆವೆರಡಱ ಸಂಧಿಯಿಂ ಬಹುತ್ವದೆ ಸಿದ್ಧಂ ||

ಲಕ್ಷ್ಯಂ.

ಚಂ|| ಪರಿವಿಡಿಗೆಯ್ಯೆ ತೊಂಡುಗಿಳಿ ತಂದೆಯ ತಾಯ ಸಮೀಪದೊಳ್ ತನೂ |
ದರಿಯ ರತೋಪಯುಕ್ತರುತಮಂ ವಿನತಾನನೆ ನಾಣ್ಚಿ ತಾಳತ ||
ತ್ಪರತಿಶುನರ್ತನಪ್ರಹತಕಂಕಣಝುಂಕೃತಹಸ್ತತೂರ್ಯನಿ |
ರ್ಭರರವದಿಂದದಂ ಮಱಸಿದಳ್ ಗಡ ಮುಗ್ಧೆಯದೇಂ ವಿದಗ್ಧೆಯೋ ||
(ಇಲ್ಲಿ ಲಜ್ಜಾಭಾವೋದಯಂ)

A—10

ಮ|| ಸತಿ ಕೇಳ್ ನೀಂ ರತಿ ನಲ್ಲನೊಪ್ಪುವಲರ್ವಿಲ್ಲಂ ಪ್ರೇಮದಿಂ ಶರ್ಕರಾ |
ಮೃತದೊಳ್ಗೂಡಿದವೋಲ್ ನಿಮತ್ತು ಸವಿಗೂಟಂ ಪಿಂಗೆ ಕಾಮಾಗ್ನಿಗಾ ||
ಹುತಿಯುಪ್ಪಂದಮದಲ್ತೆ ಗಾವಿಲರ ಕೃತ್ಯಂ ಕಾಲ್ಗೆ ಬಿೞ್ದಿರ್ದ ಭೂ |
ಪತಿಯಂ ಮೇಳಿಸು ಬೇಡ ಕೋಪಮೆನೆ ಕೇಳ್ದೊಲ್ದಪ್ಪಿದಳ್ ಕಾಂತನಂ||
(ಇಲ್ಲಿ ಭಾವಶಾಂತಿ)

ಕಂ|| ಇದಿರೊಳ್ ಪುಲಿ ಗರ್ಜಿಸಿ ಸಿಲೆ |
ಬೆದಱಿ ಕರಂ ಶಬರಿ ಬರಿಯನಪ್ಪಲೊಡಂ ಕೋ ||
ಪದಿನಲರ್ದುದೊಂದು ಕಣ್ ರಾ |
ಗದಿನಲರ್ದುದದೊಂದು ಕಣ್ ವನೇಚರಪತಿಯಾ || ೧೭೯||
(ಇಲ್ಲಿ ರೋಷಹರ್ಷದಸಂಧಿ)

ವ|| ಮತ್ತಂ.

ಕಂ|| ನಂದನನೊಸಗೆಯು ಮಾಮಕ |
ರಂದಕ ನೆಳಸಿರದೆ ಬಿಟ್ಟು ಪೋದೊಂದಱಲುಂ ||
ಕುಂದದೊಡವೆರಸೆ ಸತಿ ಕಾ |
ಳಿಂದಿಯ ಸುರನದಿಯ ಕೂಡಲಂ ಪೋಲ್ತಿರ್ದಳ್|| ೧೮೦||
(ಇಲ್ಲಿ ಹರ್ಷವಿಷಾದ ಸಂಧಿ)
(ಇವು ಭಾವಸಂಧಿಗಳ್)

ಮ|ಸ್ರ|| ಎಲರಿಂದೆೞ್ಚತ್ತು ಲೀಲಾವತಿ ನಿಜಪತಿಯಂ ಮಂಚದೊಳ್ ಕಾಣದಾಗಳ್ |
ಚಲೆಯಾದಳ್ ಮೂರ್ಛೆವೋದಳ್ ಮಱೆದಳೊಱಗಿದಳ್ ಕಂದಿದಳ್ ಕುಂದಿದಳ್ ಕೋ |
ಟಲೆಗೊಂಡಳ್ ಸಾವುಗಂಡಳ್ ಕಳವಳಿಸಿದಳಾಸತ್ತಳೆೞ್ತಳ್ ಬೆಮರ್ತಳ್ |
ನೆಲೆಯಿಂದಂ ಬಿೞ್ದಳೆೞ್ದಳ್ ವಿರಹದುರಿಯ ಸಂತಾಪದಿಂ ಭ್ರಾಂತೆಯಾದಳ್|| ೧೮೧ ||

(ಇಲ್ಲಿ ಬೋಧೆ ಮತಿ ಚಪಲತೆ ಮೋಹಂ ಜಡತೆ ನಿದ್ರೆ ಗ್ಲಾನಿ ಮೊದಲಾದ ಸಂಚಾರಿಗಳಪ್ಪುದಱಿಂ ಭಾವಶಬಲತ್ವಂ).

ವ|| ಭಾವದ ನಿಲವೇ ಭಾವಸ್ಥಿತಿ.

ಲಕ್ಷ್ಯಂ.

ಮ|| ತಣಿವುಂಟೇ ಪೆಱದೊಂದಪೂರ್ವರಸಮಂ ಕೆಯ್ಕೊಟ್ಟಿಮೇ ಮತ್ತಮಾ |
ವುಣಿಸಾ ತಂಬುಲ ಮಾವಿದಗ್ಧಗಣಿಕಾಸಂಭೋಗಮಾ ವಸ್ತ್ರಭೂ ||
ಷಣಮಾಲ್ಯಾದಿಗಳೆಂದೆ ಪಂಬಲಿಪೆ ನಿಚ್ಚಂ ನಿಚ್ಚವಿೂ ಪಿಷ್ಟಪೇ |
ಷಣ ವಿೂಚರ್ವಿತಚರ್ವಣಂ ಸುಖಮದೇಂ ನಿನ್ನಂ ಮರುಳ್ಮಾಡಿತೋ ||೧೮೨||
(ಇದು ವಿತರ್ಕದ ಸ್ಥಿತಿ)

ವ|| ಇಂತಯ್ದುವಿಧಂ ವ್ಯಭಿಚಾರಿಗಳ್ ಪ್ರತ್ಯೇಕಮೆಂದಱಿವುದು.

ವ|| ಇನ್ನಾವ್ಯಭಿಚಾರಿಗಳಂ ಪೇೞ್ವೆಂ.

ಸೂತ್ರಂ. ೧೦೬.

ಮ|ಸ್ರ|| ಮತಿಲಜ್ಜಾವೇಗಶಂಕಾಮರಣಚಪಲತಾಹರ್ಷನಿರ್ವೇದದೈನ್ಯ |
ಸ್ಮೃತಿಮೋಹಾಲಸ್ಯಗರ್ವಶ್ರಮಮದಜಡತಾಗ್ಲಾನಿಸಂಸುಪ್ತಿನಿದ್ರಾ ||
ಧೃತಿತರ್ಕೋನ್ಮಾದಬೋಧಾಮಯಭಯಸವಿಷಾದೋತ್ಸುಕಾಮರ್ಷ
ಚಿಂತಾ |
ಸತತಾಸೂಯಾವಹಿತ್ಥೋಗ್ರಕವಿಲಸದಪಸ್ಮಾರಕಾಖ್ಯಾನದಿಂದಂ ||

ಸೂತ್ರಂ. ೧೦೭.

ಕಂ|| ಸಮನಿಸಿ ಗಣಿಸಿದ ಮೂವ |
ತ್ತುಮೂಱು ಸಂಚಾರಿ ಭಾವತತಿಗಾಂ ಪೇೞ್ವೆಂ ||
ಕ್ರಮದೆ ವಿಭಾವಮನನುಭಾ |
ವಮನೊಪ್ಪುವ **ಹೇಮಚಂದ್ರಸೂರಿಯ** ಮತದಿಂ ||

ಸೂತ್ರಂ ೧೦೮.

ಕಂ|| ನೆಗಱ್ದ **ವಿಭಾವಂ** ವ್ಯಭಿಚಾ |
ರಿಗೆ ಕಾರಣಮಾಯ್ತು ಕಾರ್ಯಮನುಭಾವಂ ಸೈ ||
ತೊಗೆದನುಭಾವದೆ ಸಂಚಾ |
ರಿಗಳಂ ವರ್ಣಿಸಿದರಾದ್ಯರೆಂತೆನೆ ಪೇೞ್ವೆಂ ||

ವ|| ಅಲ್ಲಿಯಾದಿಮಾರ್ಗದಿಂ **ವ್ಯಭಿಚಾರಿ** ಮೂವತ್ತುಮೂಱುಂ **ಸಂಧುಧು.** ಬೇಱಿಲ್ಲಂ. **ದಂಭಂ** ಗರ್ವದೊಳವಹಿತ್ಥದೊಳುದ್ವೇಗಂ **ನಿರ್ವೇದ**ದಲ್ಲಿ,

ಕ್ಷುತ್ತೃಷ್ಣಾದಿ ಗ್ಲಾನಿಯೊಳಂತರ್ಭಾವಂ, ಅಂತೆ ಪೆಱತೊಳವೆಂದೊಡವಿೂ ಮೂವತ್ತುಮೂಱರೊಳವರ್ಪುವು. ಅಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷಣಮಂ ವಾಕ್ಯಮಾಗೆ ವಿಭಾವಾನುಭಾವಂಗಳಂ ಪೇೞ್ದಪೆನದಱಿಗೆ.

ಕ್ರಮಲಕ್ಷಣಂ.

೧-ವ|| ಅರ್ಥನಿಶ್ಚಯಮೇ ಮತಿ.

ಸೂತ್ರಂ. ೧೦೯.

ಕಂ|| ಶ್ರುತಚಿಂತನಾನಯಾಭ್ಯು |
ನ್ನತಬುದ್ಧಿ ಪದಾರ್ಥಬೋಧೆಯೆ ವಿಭಾವಂ ತ ||
ನ್ಮತಿಗೆ ಸಲೆ ಸಂದೆಗಮನ |
ಟ್ಟೆ ತತ್ವಮಂ ತಿಳಿದ ನಿಲವೆ ಸಂದನುಭಾವಂ ||

ಲಕ್ಷ್ಯಂ.

ಮ|| ಕಿಡಲೆಂದಿರ್ಪುದು ದೇಹಮೆಲ್ಲತೆಱದಿಂ ಕೇಡಿಲ್ಲ ಜೀವಕ್ಕೆ ಮ |
ತ್ತೊಡಲಜ್ಞಾನಿ ಸುಬೋಧದೃಗ್ಬಳಮೆ ಮೆಯ್ ಜೀವಕ್ಕೆ ದೋಷಂಗಳಿ ||
ರ್ಪೆಡೆ ದೇಹಂ ಗುಣರತ್ನವಿರ್ಪ ನಿಳಯಂ ಜೀವಂ ದಲಂದಿಂತು ನೋ |
ೞ್ಪೊಡಮನ್ಯೋನ್ಯವಿರುದ್ಧಮೆಂತು ತನುವಂ ನೀಂ ನಚ್ಚಿದಯ್ ಜೀವನೇ ||

ವ|| ಮತ್ತಂ.

ಮ|| ಅಮರೇಂದ್ರೋನ್ನತಿ ಖೇಚರೇಂದ್ರವಿಭವಂ ಭೋಗೀಂದ್ರಭೋಗಂ ಮಹೀಂ|
ದ್ರಮಹೈಶ್ವರ್ಯಮಿವೆಲ್ಲ ಮಧ್ರುವಮಿವಂ ಬೇೞ್ಪಂತು ಬೇಡೊಲ್ಲೆನು||
ತ್ತಮದೀಕ್ಷಾವಿಧಿಯಂ ಸಮಾಧಿಮರಣಂ ಕರ್ಮಕ್ಷಯಂ ಬೋಧೆ ಲಾ |
ಭಮುಮೋಘಂ ದೊರೆಕೊಳ್ವುದಕ್ಕೆಮಗೆ ಮುಕ್ತಿಶ್ರೀವಧೂವಲ್ಲಭಾ ||೧೮೪||
(ಇದು ಮತಿ)

೨-ವ|| ಮತ್ತೀ ಚಿತ್ತಸಂಕೋಚಮೆ ಲಜ್ಜೆ-

ಸೂತ್ರಂ ೧೧೦.

ಕಂ|| ಛಲಭಂಗಮಕಾರ್ಯಕರಣ |
ಮಲಂಘ್ಯರಂ ಮಿಗುವುದಾದಿಯೆ ವಿಭಾವಂ ತಾಂ ||
ಸಲೆ ಲಜ್ಜೆಗೆ ವೈವರ್ಣ್ಯಂ |
ತಲೆಗುತ್ತಿ ಪೆವರವುದಾದಿ ಸೆಗಳ್ದನುಭಾವಂ ||

ಲಕ್ಷ್ಯಂ.

ಚಂ|| ನವವಧು ನಲ್ಲಸಿತ್ತಧರನೀಲತೆಯಂ ಮುಕುರಾಂಗದಲ್ಲಿ ನೋ |
ಡುವ ಪದದಲ್ಲಿ ನೋಡುತದನಾತನೆ ನಿಂದಿರೆ ಪಿಂತೆ ಬಂದು ಕಂ ||
ಡವನತಕಂಠಿ ಕಯ್ನುಡಿಯನೊಳ್ಳುಗುರಿಂ ಬೆರಟುತ್ತೆ ಬೆಳ್ಮೊಗಂ |
ಸಮನಿಸೆ ಕಾಲ್ವೆರಲ್ ಬರೆಯೆ ಭೂಮಿಯನಿರ್ದಳದೊಂದು ಚೆಲ್ವಿನಿಂ ||

(ಇದು ಲಜ್ಜೆ)

೩-ವ|| ಸಂಭ್ರಮುಮ ಆವೇಗಂ.

ಸೂತ್ರಂ ೧೧೧

ಕಂ|| ವಾತಾಗ್ನಿವರ್ಷಗಜಮು |
ತ್ಪಾತಂ ಪ್ರಿಯವಿಪ್ರಿಯ ಶ್ರವಣತಾವ್ಯಸನಂ ||
ಈತೆಱದೆ ವಿಭಾವಂ ವಿ |
ಖ್ಯಾತಾವೇಗಕ್ಕೆ ಪೇೞ್ವೆನನುಭಾವಮುಮಂ ||

ಸೂತ್ರಂ ೧೧೨.

ಕಂ|| ಮುಸುಕು ಪೊಗೆಸುತ್ತು ಹೊದಕೆಗ |
ಳಸದೃಶ ದೊಲವಿಕೆ ವಿಚಿತ್ರಪುಳಕವಿಲಾಸ ||
ಪ್ರಸರಂ ಸನ್ನಾಹನವಿಂ |
ತೆಸೆವಾವೇಗಕ್ಕೆ ತರದಿನನುಭಾವಂಗಳ್ ||

ಲಕ್ಷ್ಯಂ.

ಕಂ|| ಕಾೞ್ಕಿಚ್ಚು ತಗುಱೆ ತನ್ನೊಳ್ |
ಕೋೞ್ಮುಟ್ಟೆ ವನದ್ವಿಪೇಂದ್ರಚಯವತಿಭಯದಿಂ ||
ನೀೞ್ಕಿರಿಸಿ ನಿಲ್ಲದಲ್ಲಿಯೆ |
ನಾೞ್ಕಡೆ ವೋಪಂತು ಪೋದುದಾನಗತಟದೊಳ್ || ೧೮೬||

(ಇದಗ್ನಿಯಿಂದಾದಾವೇಗಂ)

ಕಂ|| ಗುಡಿಗಟ್ಟುವ ಕಡೆಯಿಕ್ಕುವ |
ಸೊಡರ್ವೆಳಗುವ ತೋರಣಂದಗುಳ್ಚುವ ಚಳೆಯಂ ||
ಗುಡುವ ಸಿರಿಗಂಪುವಡೆವಲ |
ರ್ದೊಡರ್ಚುವಮರಿಯರ ಕೆಯ್ತ್ತಮಚ್ಚರಿಯದಱಿತೊಳ್ || ೧೮೭||
(ಇದು ಸ್ವಾಮ್ಯಾವೇಗಂ)

ಕಂ|| ಏಳಿದಗೆಯ್ಯಲಿ ನೆವ್ಮೊ |
ಳ್ಳಾಳನುವೊಳ್ಗುದುರೆಯಂ ರಥಮುಮಂ ರಿಪುಹೃ ||
ದ್ವ್ಯಾಳಮುಮಂ ಸಮುಕಟ್ಟಿಂ |
ಕಾಳೆಗಕಂ ಪೋಗಿ ತಡೆದುಮಿಪ್ಪೊಡಯುಕ್ತಂ || ೧೮೮||
(ಇದು ವ್ಯಸನಾವೇಗಂ)

ವ|| ಇನ್ನು ಱಿದುವನಿಂತಱಿವುದು.

೪-ವ|| ಶಂಕಿಪುದೆ ಶಂಕೆ.

ಸೂತ್ರಂ ೧೧೩.

ಕಂ|| ಪರದಾರಾದಿವಿರುದ್ಧಾ |
ಚರಣಂ ಶಂಕೆಗೆ ವಿಭಾವಮೆಡಬಲನೋಟಂ ||
ಸ್ವರಮುಖವರ್ಣವಿಭೇದಂ |
ವರಮುಖಕಂಠಾಷ್ಠಶೋಷಮಿವನುಭಾವಂ ||

ಲಕ್ಷ್ಯಂ.

ಮ|ಸ್ರ|| ಮೊಲೆವಿಣ್ಪಿಂ ಬಳ್ಕುತುಂ ಮೆಲ್ಲನೆ ಪದವಿಡುತುಂ ನೀಳ್ದಪಾಗಂಗಳಿಂದಿ |
ರ್ಕೆಲನಂ ನೋಡುತ್ತುಮೆತ್ತಂ ಸುಳಿವ ನೆಲಲನಾರ್ಕೈವುತುಂ ದೂರದಿಂ ಬ||
ರ್ಪುಲಿಪಂ ಕರ್ಣಾವತಂಸಕ್ಕೆಳಸುವಳಿಗಳಂ ಸೋವಿ ನಿಂದಾಲಿಸುತ್ತುಂ |
ಚಲವೇಣೀಭಾರದಿಂದೋಸರಿಸುವ ಮುಸುಕಂ ಸಾರ್ಚುತುಂ ಪಾರ್ಶ್ವಪೋ
ದಳ್ || ೧೮೯ ||
(ಇದು ಶಂಕೆ)

೫-ವ|| ಮ್ರಿಯಮಾಣತ್ವಮೆ ಮೃತಿ.
ವಿಚಾರಂ—ಮರಣದ ಪೂರ್ವಾವಸ್ಥೆಯೇ ಮರಣಂ, ಮೇಲೆ ಅನುಭಾವವಿಲ್ಲ.

ಸೂತ್ರಂ ೧೧೪.

ಕಂ|| ಉರಗಾದ್ಯಭಿಘಾತಂ ಮೇಣ್ |
ಜ್ವರಾದಿ ರೋಗಂ ಮೃತಿಗೆ ವಿಭಾವಂ ಪೂರ್ವ ||
ಕ್ಷುರುಹಿಕ್ಕಾಫೇನಂಗಳ್ |
ಶರೀರಕಂಪಂ ಕೃಶತ್ವ ವಿಂತನುಭಾವಂ ||

ವ|| ಮತ್ತಂ ದಾಹಾಂಗಭಂಗಜಡತಾದಿಯುಮಕ್ಕುಂ. ಇನ್ನಾ ವ್ಯಾಧಿಗೆ ಶ್ವಾಸಾಂಗಭಂಗಾಕ್ಷಿವಿಘೂರ್ಣನ ಹಿಕ್ಕಾದಿ ಯನುಭಾವಂ.

ಲಕ್ಷ್ಯಂ.

ಮ|| ನೊರೆ ಬಾಯಿಂ ಪೊಱಸೂಸೆ ಕುಂಬಱನ ಚಕ್ರಂಬೋಲ್ ಭರಂಗೆಯ್ದು ಕಣ್ |
ತಿರುಗುತ್ತೊಂದಿರೆ ಪೆತ್ತ ಜೀರ್ಕೊಳವಿವೋಲ್ ಮೂಗೊತ್ತೆ ರಕ್ತಾಂಬುವಂ||
ಬರಿವೊಯ್ಲುರ್ವೆ ನಿಮಿರ್ಚೆ ಬಿಕ್ಕುಳಿಕೆ ಮೆಯ್ ಮುಯ್ವಾಗೆ ಕಂಪಕ್ಕೆ ಡಲ್ |
ಕುರುರಾಯಂ ಗದೆವೊಯ್ಲಿನಿಂದಿಳೆಗೆ ಬಿಟ್ಟಂ ಚಟ್ಟುಬಿಟ್ಟಂದದಿಂ|| ೧೯೦||
(ಇದು ಮರಣಂ)

ವ|| ಸಾಕ್ಷಾನ್ಮೃತಿಗೆ.

ಲಕ್ಷ್ಯಂ.

ಚಂ|| ಅರೆಮುಗಿದಿರ್ದ ಕಣ್ಮಲರ್ಗಳುಂ ನಿಮಿರ್ದೆತ್ತಿದ ಕೂನುಗಯ್ಯುಮಾ |
ಸುರದರೆಗರ್ಚಿದೌಂಡುವೆರಸನ್ಯಭಟಾಳಿಶರಪ್ರಹಾರಜ ||
ರ್ಝರಿತಶರೀರನಾಗಿ ನವಲೋಹಿತವಾರ್ಧಿಯೊಳಟ್ಟಿ ಬಿಟ್ಟನಂ |
ಕುರುಪತಿ ನೋಡ್ದಿ ಕಂಡನಭಿಮನ್ಯುಕುಮಾರನನಾಜಿರಂಗದೊಳ್|| ೧೯೧||
(ಇಲ್ಲಿ ನಿರ್ವಿಕಾರಮನುಭಾವಶೂನ್ಯಂ)

೬-ವ|| ಚಿತ್ತಂ ಚಲಿಪುದೆ **ಚಾಪಲ್ಯಂ.**

ಸೂತ್ರಂ. ೧೧೫.

ಕಂ|| ರಾಗದ್ವೇಷೇರ್ಷ್ಯಾದಿ ವಿ |
ಭಾಗಂ ಚಪಲತೆಗೆ ನೆಱೆ ವಿಭಾವಂ ಬಿಱುವಾ ||
ತಾಗಳ್ ಬಯ್ವುದು ಝುಂಪೋ |
ದ್ಯೋಗಂ ಕಟ್ಟುವುದು ಮೊದಲಿವನುಭಾವಂಗಳ್ ||

ಲಕ್ಷ್ಯಂ.

ಮ|| ಮನದನ್ನಂ ಮುಳಿಸಂ ಕಳಲ್ಚಿ ಬರುತಿರ್ಪೊಂದಂದಮಂ ಕಂಡು ಕಾ।
ಮಿನಿ ಪೊನ್ನುಯ್ಯಲನಾಡುತುಂ ಕೆಳದಿಯಂ ನುಣ್ಪಿಂದೆ ಬಯ್ವುತ್ತೆ ಕೆ||
ಮ್ಮನೆ ಸುಯ್ಗೆಯ್ದುವ ಭೃಂಗಮಂ ಪಿಡಿದ ಲೀಲಾಪದ್ಮದಿಂ ಪೊಯ್ವುತೋ।
ಪನನೇಂ ನೋಡದವೋಲಿರುತ್ತೆ ಚಪಳತ್ವಸ್ವಾಂತಮಂ ತಾಳ್ದಿದಳ್|| ೧೯೨||

ವ|| ಮತ್ತಂ.

ಮ|| ಅವತಂಸೋತ್ಪಲತಾಡನಂ ಕನಕಕಾಂಚೀಬಂಧನಂ ನೂಪುರಾ।
ರವಝುಂಕಾರಿತಚಾರುವಾಮಚರಣಾಘಾತಂ ಚಲದ್ಭ್ರೂಲತಾ ||
ಗ್ರವಿಭಾಗೋತ್ಕಟತರ್ಜನಂ ತರಳತಾತಾಮ್ರಾಧರಂ ಚಕ್ರಿಗಿ।
ತ್ತುವಲಂಪಂ ಪ್ರಣಯಪ್ರಕೋಪಸುರತಪ್ರಾರಂಭದೊಳ್ ಕಾಂತೆಯಾ ||
(ಇದು ಚಪಲತೆ)

೭-ವ|| ಚೇತಃ ಪ್ರಸಾದಂ ಹರ್ಷಂ.

ಸೂತ್ರಂ ೧೧೭.

ಕಂ|| ಭೋಗಾದಿಲಾಭ ಪತಿಬಂ।
ಧ್ವಾಗಮಭರ್ತೃಪ್ರಸಾದಮಾದಿ ವಿಭಾವಂ ||
ಏಗಳ್ ಮುಖಪ್ರಸಾದಸು।
ಯೋಗಂ ಪುಳಕಾದಿ ಹರ್ಷಕಾದನುಭಾವಂ ||

ಲಕ್ಷ್ಯಂ.

ಚಂ|| ಕಡವಲರ್ದಂತೆ ಕಂಟಕಿತಮಾಗಿರೆ ಮೆಯ್ ಸರುಜಂ ರಸಾಯನಂ।
ಬಡೆದವೊಲಾಗೆ ತಾಂ ಪೊದೆದ ಮೇಲುದಱಿಂ ಗುಡಿಯಂ ತೊಡರ್ಚಿ ದಾಂ||
ಗುಡಿವಿಡೆ ಹರ್ಷವೊಂದು ಪೊಱಿಯೇಱಿದನಿತ್ತಜಿತಂಜಯಂ ಮನ।
ಕ್ಕೊಡರಿಸದಾರ್ಗೆ ರಾಗದೊದವಂ ಪಡೆದುಂ ಪ್ರಿಯಬಂಧುಸಂಗಮಂ ||
(ಇದುಹರ್ಷಂ)

೮-ವ|| ಸ್ವಾವಮಾನರೂಪಂ ನಿರ್ವೇದಂ.

ಸೂತ್ರಂ ೧೧೭.

ಕಂ|| ರೋಗಂ ದರಿದ್ರಮಿತ್ರವಿ |
ಯೋಗಂ ನಾನಾವಮಾನನಾದಿ ವಿಭಾವಂ ||
ಮೇಗಂ ನಿರ್ವೇದಂ ಕೇ |
ಡಾಗಳ್ ಸುಯ್ಘೋಷಮಿಂತಿವನುಭಾವಂಗಳ್ ||

ಲಕ್ಷ್ಯಂ.

ಮ|ಸ್ರ|| ಜರೆ ಬಂದೊಟ್ಟೈಸೆ ಮಾಣ್ದಿರ್ದಳಿಪನಗಿದೆ ಮುಂ ಸಾಲದೇ ಕಾಲರಾಜಂ |
ಬರೆಯುಂ ಮಾಣ್ದಿರ್ಪನೇ ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ತನುವನೀನೊಪ್ಪುಕೊಳ್ ಮುನ್ನ ಮಿನ್ನುಂ||
ಕರಣೀಯಂ ನಿನ್ನ ವಾಕ್ಯಂ ನಿಜಮತಮೆ ಮತಂ ಮೆಚ್ಚಿದಂತೆನ್ನ ನೀಂ ಸಂ |
ಸರಣಾಂಭೋರಾಶಿಯಿಂದಂ ಪೊಱಮಡಿಸೆನಗಂ ನೀನೆ ಹಸ್ತಾವಲಂಬಂ ||

ವ|| ಮತ್ತಂ.

ಕಂ|| ಕಷ್ಟಂ ದುಃಖಾನಲಸಂ |
ಪುಷ್ಟಂ ಚಿಃ ಗತಿಚತುಷ್ಟಯಂ ಪ್ರಾಣಿಗೆ ಸಂ ||
ತುಷ್ಟತೆಯನೆಯ್ದೆ ಪಡೆಗುಮ |
ಭೀಷ್ಟಪ್ರದವೊಂದೆ ನೋಡೆ ಮುಕ್ತಿಸ್ಥಾನಂ || ೧೯೬||

ವ|| ಮತ್ತಂ.

ಕಂ|| ಪರಿಜನಫಳವತ್ಕ್ಷೇತ್ರೋ |
ತ್ಕರಬಂಧುಜನಾಳಿಭವನಮುಹುಳಾವಳಿಯಂ ||
ಬುರುತರಪವರ್ಗಚಿಂತಾ |
1 ಪರಿಣತನಪವರ್ಗಚಿಂತೆಯುಂ ಮಾಡುಗುಮೇ || ೧೯೭||

(ಇದು ನಿರ್ವೇದಂ)

೯-ವ|| ಅನಾರಾಜಸ್ಯಮೇ ದೈನ್ಯಂ

1 ಪರನಪವರ್ಗಪ್ರಚಿಂತೆಯುಂ ಮಾಡುವನೇ,

ಸೂತ್ರಂ ೧೧೮.

ಕಂ|| ಆದಂ ಹೃತ್ತಪದಾರ್ಗ।
ತ್ಯಾಧಿಯ ದೈನ್ಯಕೆ ವಿಭಾವಮಂತಾಮುಸುಕಿಂ ||
ಬಾಧ ಮೃಜಾತ್ಯಾಗಂ ಮೆ ।
ಯ್ಯಾದುನ್ನತಭಾರದೈನ್ಯವಾಗನುಭಾವಂ ||

ವ। ಇಲ್ಲಿ ಆದಿಶಬ್ದಮಿಲ್ಲೆಂದೆನವೇಡ.

ಲಕ್ಷ್ಯಂ.

ಉ|| ನಿನ್ನಯ ಕೂಟಮಂ ಬಯಸೆ ಪೆತ್ತವಳೆಂತುಮೊಡಂಬಡಳ್ ದಿಟಂ ।
ನಿನ್ನ ಮನಕ್ಕೆ ಮಾಡುದದು ದೈವಕೃತಂ ದೊರೆಕೊಂಡುದಾದೊಡಂ ||
ಮನ್ನಿಪುದೆನ್ನ ಕಾರಣದಿನಿತ್ತಣ ಪಂಬಲನೀಕೆ ಮಾಡದಂ ।
ತಿನ್ನಡೆಯಿಪ್ಪುದೊಂದೆ ತೆಱನಪ್ಪುದಿದಂ ಸೆಱಗೊಡ್ಡಿ ಬೇಡದೆಂ || ೧೯೮||

(ಇದು ದೈನ್ಯಂ)

೧೦-ವ|| ಸ್ಮರಣಮೆ ಸ್ಮೃತಿ.

ಸೂತ್ರಂ ೧೧೯.

ಕಂ|| ವಿತತಸುಖದುಃಖಹೇತು ।
ಸ್ಮೃತಿ ಸದೃಶಾರ್ಥೇಕ್ಷಣಾದಿಯು ವಿಭಾವಂ ತಾಂ ||
ಸ್ಮೃತಿಗೆಸೆಗುಂ ತಲೆ ನಡುಕಂ ।
ಗತಿಶೂನ್ಯಾಲೋಕನಾದಿ ಮೆಱೆವನುಭಾವಂ ||

ಲಕ್ಷ್ಯಂ.

ಕಂ|| ಮನಕಂ ಪಕ್ಕಲ್ಲದ ನೆಲೆ । ·
ಗಿಸಿಸಾನುಂ ಮೆಚ್ಚಿ ಕರ್ಣನಂ ನೋಡಿ ನರಂ ||
ನೆನೆದಂ ತನ್ನೊಳ್ ತಾಗಿದ ।
ಪಿನಾಕಪಾಣಿಯ ಕಿರಾತತನುಸಾಹಸ್ಸವಮಂ || ೧೯೯||

(ಇದು ಸ್ಮೃತಿ)

೧೧-ವ|| ಚಿತ್ತಮೂಢತ್ವಂ ಮೋಹಂ.

ಸೂತ್ರಂ ೧೨೦.

ಕಂ|| ಭಯಮತ್ಸರವೈರಪಿಶಾ |
ಚಯೋಗಮುಖ್ಯಂ ವಿಭಾವಮಾವೋಹಕ್ಕಾ ||
ರಯೆ ತನುಘೂರ್ಣನಸರ್ವೇಂ ||
ದ್ರಿಯವೋಹಂ ಭ್ರಮಣಮಾದಿ ನೆಗಳ್ದನುಭಾವಂ ||

ಲಕ್ಷ್ಯಂ.

ಚಂ|| ಉಸಿರೆಲರೊಯ್ಯನೊಯ್ಯನೊಳಸಾರ್ದಡಗುತ್ತಿರೆ ಲೋಚನದ್ವಯಂ |
ನಸುಮುಗಳ್ದಶ್ರು ಪೊಣ್ಮದಿರೆ ಹಸ್ತಪದಂಗಳುಮಿರ್ದುಮಿರ್ದವೋಲ್ |
ಮಿಸುಕದೆ ಪೋಗುಗೆಟ್ಟಿರೆ ತದಂತರದೊಳ್ ಬಿಡಬಾಮನಂ ವಿಡಂ |
ಬಿಸಿದುದು ಮೂರ್ಛೆಯಾರುಮನದಿರ್ಪದು ಪುತ್ರವಿಯೋಗವಿಕ್ಲಬಂ ||೨೦೦||

ವ|| ಮತ್ತಂ.

ಮ|| ಉರಿಗಣ್ಣಿಂ ನನೆವಿಲ್ಲನಂ ತಿಸುಳಿ ಸುಟ್ಟಂದಾಗಳೆಯ್ತಂದು ತ |
ತ್ಸ್ಮರದೇಹಾಕೃತಿಯಿಂದೆ ಭಸ್ಮವಿರೆ ಕಂಡಾಲಿಂಗಿಸಲ್ ಬೀಟಿತೆ ಶೋ |
ಕರಸಾವೇಶದೆ ಮೂರ್ಛೆವೆತ್ತು ರತಿ ತಾಂ ಪಂಚೇಂದ್ರಿಯೋನ್ಮೋಹದಿಂ |
ದಿರೆ ಲೇಸಾದುದಿದೀಕೆಗೆಟ್ಟಿಱು ವಿಷಂ ತಾವೆಂದರಾಪ್ರೇಕ್ಷಕರ್ || ೨೦೧ ||
(ಇದು ವೋಹಂ)

ವ|| ಸುಖಜನ್ಮದಿಂ **ವೋಹ**ಮುಂಟು.

ಲಕ್ಷ್ಯಂ.

ಉ|| ನಲ್ಲರ ಕೂಟದೊಂದು ಪರಿಯುಂ ಪರಿಭಾವಿಸುತಿರ್ಪ ಕಾಂತೆಯರ್ |
ಬಲ್ಲಿದರಕ್ಕ ಬಂದು ಪತಿ ಸೋಂಕೆ ಮನಂ ಮರುಳಾಗಿ ಲೀಲೆಯಿಂ ||
ದೆಲ್ಲಿಗೆ ಪೋದೆನೇನನೊಸೆದಾಡಿದೆನೇನೆನುತಿರ್ದನೆಂಬುದಂ |
ಬಲ್ಲೊಡೆ ಕಾಮನಾಣೆ ರತಿಯಾಣೆ ವಸಂತಕನಾಣೆ ಕೇಳ್ ಸಖೀ || ೨೦೨||

ವ|| ಮತ್ತಂ.

ಚಂ|| ತೆಱಿ ಪರಿದೋಃಪನಷ್ಟಿದೊಡೆ ಮೆಯ್ಮಱಿವಪ್ಪುಸಡಿಲ್ದುದರ್ಕೆ ಮೆ |
ಯ್ಯಱಿವ ಪೊದಟ್ದು ಬಾಯುರಿಗೆ ಮೆಯ್ಮಱಿವಂತದು ಮೆಲ್ಲಿತಾಗೆ ಮೆ ||
ಯ್ಯಱಿವ ಜವಂಜವಂಗೆಡಿಸಿ ಮೆಯ್ಮಱಿವಾಸನಪಲ್ಲಟಕ್ಕೆ ಮೆ |
ಯ್ಯಱಿವೆಡೆ ಸಾವ ಪುಟ್ಟುವೆಡೆಯಾದುದುವಳ್ಗೆ ರತಾತಿರೇಕದೊಳ್ || ೨೦೩||

(ಇವು ಮೋಹಂ)

೧೨-ವ|| ಪುರುಷಾರ್ಥದಲ್ಲಿಯನಾದರಮೆ ಆಲಸ್ಯಂ.

ಸೂತ್ರಂ ೧೨೧.

ಕಂ|| ಶ್ರಮರೋಗಗರ್ವವಹನಾ |
ದ್ಯಮದಲ್ತೆ ವಿಭಾವಮಕ್ಕುಮಾಲಸ್ಯಕೆ ತಂ ||
ದ್ರಮುಖಿಳಕರ್ಮದ್ವೇಷಾ |
ಕ್ರಮನಿದ್ರಾಶಯನಮಂತಿವನುಭಾವಂಗಳ್ ||

ಲಕ್ಷ್ಯಂ.

ಚಂ|| ಪೊಲೆಗೆ ವಿಚಿತ್ರಪತ್ರಲತೆ ದುರ್ವಹಮೆಂಬ ವಿಲೋಚನಕ್ಕೆ ಕ |
ಜ್ಜಲರುಚಿ ಭಾರಮೆಂಬ ತನುಲೇಖೆಗೆ ಚಂದನವಣ್ಪು ಬಿಣ್ಣಿತೆಂ ||
ಬಲಸಪದಕ್ಕಲಕ್ತಕರಸಂ ಪೊಱೆಯೆಂಬಿಸಿತೊಂದು ಚಿತ್ತಮಂ |
ಲಲಿತೆಗೆ ದೇವಕೀವನಿತೆಗಾದುದು ಕೃಷ್ಣನ ಗರ್ಭದೇಳ್ಗೆಯೊಳ್ || ೨೦೪||

ವ|| ಮತ್ತಂ.

ಚಂ|| ಅಸಿತಪಯೋಧರಾನನಮುಪಾತ್ತವಿಜೃಂಭಣಮುನ್ಮುಖಂ ಸಮು |
ಲ್ಲಸಿತಜಡತ್ವಮುಚ್ಛ್ವಸಿತಬಂಧುರಗಂಧಸಮೀರಣಂ ಮನ ||
ಕ್ಕೆಸೆದುದು ಕಾರುಮಂ ಪೊಸಬಸಂತಮುಮಂ ನೆಱೆ ಪೋಲ್ತುದೊಲ್ದು ಭಾ|
ವಿಸೆ ಮದವನ್ಮರಾಳಮೃದುಯಾನೆಯ ನಿರ್ಭರಗರ್ಭವಿಭ್ರಮಂ ||೨೦೫||

(ಇಂತಾಲಸ್ಯಂ)

೧೩-ವ|| ಪರರನವಜ್ಞೆಗೆಯ್ವುದೇ ಗರ್ವಂ.

ಸೂತ್ರಂ ೧೨೨.

ಕಂ|| ಕುಲವಿಭವರೂಪಯೌವನ |
ಬಲವಿದ್ಯಾಪ್ರಭೃತಿ ಗರ್ವಕೆ ವಿಭಾವಂ ಕಾ ||
ಯ್ದುಲಿವು ಪರಿಹಾಸರೋಷಂ |
ಸಲೆ ಲೋಚನಗಾತ್ರವಿಕೃತಿಯಿಂತನುಭಾವಂ ||

ಲಕ್ಷ್ಯಂ.

ಮ|ಸ್ರ|| ಇರದೆಂಟುಂ ದಿಗ್ಗಜಂಗಳ್ ನೆರೆದಿರದಿದಿರೊಳ್ ತಾಂಗೆಯುಂ ಮಂದರಕ್ಷ್ಮಾ|
ಧರದೊಳ್ ಕೆಯ್ಗೂಡಿ ಬಂದಬ್ಧಿಗಳೆ ಗಜಘಟಾರೂಪದಿಂ ತಾಂಗೆಯುಂ ಮ॥
ತ್ಕರಿ ತಾಂಗಲ್ ತಾಂಗಿ ಸೋಲ್ಗುಂ ಪೆಜಪೆಜವು ಘಟಾಬಂಧಮೇಂ ಭಂಡ
ಮೆಂಬೊಂ |
ದು ರಣೋತ್ಸಾಹಂ ಮನಕ್ಕುಬ್ಬರಿಸಿರೆ ಸಮರಾಟೋಪಮಂ ತಾಳ್ದಿ ನಿಂದಂ||
(ಇದು ಗರ್ವಂ)

೧೪-ವ|| ಮನಶ್ಶರೀರಖೇದಂ ಶ್ರಮಂ-

ಸೂತ್ರಂ ೧೨೩.

ಕಂ|| ಸುರತಾದಿವ್ಯಾಪಾರಂ |
ಪೊರೆದ ವಿಭಾವಂ ವಿಕೂಣಿತಾಸ್ಯಂ ಮೆಯ್ಯಂ ||
ಕರದಿಂಪೊತ್ತುವುದುಂ ಮೇಣ್ |
ದೊರೆಕೊಳ್ಗುಂ ತಚ್ಛ್ರಮಕ್ಕೆ ನೆಗಳ್ದನುಭಾವಂ ||

ಲಕ್ಷ್ಯಂ.

ಚಂ|| ತಳಿದ ರತಶ್ರಮಂಗಳೆಯಲಿಂಗದಿದೋರ್ಗಲಮರ್ಚಿ ನಿಂದು ತ |
ಣ್ಗೆಳಗೆಲದೊಳ್ ಮಡಲ್ತ ತಳಿರುಯ್ಯಲನೊಯ್ಯನೆ ಬಂದು ಪತ್ತಿ ಕೋ ||
ಮಳತನುವಿತ್ತು ನುಣ್ಗೊಡೆಗಳಂ ಬಗೆಯೊಳ್ ಪೋಸವೇಟದಟ್ಟಿಯಂ |
ಬಳಯಿಸುತೆನ್ನ ಕೆಯ್ಯೊಳಿರದೊತ್ತಿಸಿಕೊಂಬಳನೆಂದು ಕಾಣ್ಬೆನೋ || ೨೦೭||

ವ|| ಮತ್ತಂ.

ಮಃಸ್ರ॥ ಪೊಡವುರ್ತುತ್ತುಂಗಸ್ತನಂ ಕೊಂಕಟಿದು ನಿಮಿರ್ದ ನೀಳಾಳಕಂ ಜೋಲ್ವ ಬಂಬ ।
ಲ್ಮುಡಿ ಸೊಪ್ಪಾಗಿರ್ದ ಬಿಂಬಾಧರಮಣಿ ನಸುಗಂದಿರ್ದ ಕರ್ಣೋತ್ಪಳಂ ಕೆಂ॥
ಪಡರ್ದಾಲೋಲೇಕ್ಷಣಂ ಕಂಪಿಸುವ ತನು ರತಶ್ರಾಂತಿಯಿಂದಂ ಬೆಡಂಗಂ ।
ಕುಡೆ ನೆಮ್ಮಿರ್ದೋಪನಂ ಮೆಯ್ವಮರನೆಲರೊಳೊಲ್ದಾರಿ ಸುತ್ತಿರ್ದಳೊ ವರ್ಳ್॥ ೨೦೮॥

(ಇದು ಶ್ರಮಂ)

೧೫-ವ॥ ಆನಂದಸಮ್ಮೋಹ (ಯೋಗಂ) ಮದಂ.

ಸೂತ್ರಂ ೧೨೪.

ಕಂ॥ ಮದಿರೋಪಯೋಗದಿಂ ಪೆಂ ।
ಪೊದವಿದ ಪಲವಂದಮದೆ ವಿಭಾವಂ ಮದಕು॥
ಣ್ಮಿದ ನಗೆ ಪಾಡು ತೊದಳ್ನುಡಿ ।
ಪದುಳಿಸಿ ನಡೆಯದುದು ಮೊದಲವನುಭಾವಂಗಳ್॥

ವ॥ ಮತ್ತಮಲ್ಲಿ ಸ್ವಾಪಕಿಂಚಿದಾಕುಲಬಾಷ್ಪರೋಮೋದ್ಗಮಾದಿಯುತ್ತಮರ್ಗ ಕ್ಕಂ, ಹಾಸ್ಯಗೀತಸ್ರಸ್ತಾಕುಲಭುಜಕ್ಷೇಪಕುಟಿಲಗತಿಬಂಧಾದಿ ಮಧ್ಯಮರ್ಗ ಕ್ಕಂ, ಅಸ್ಮರಣಘೂರ್ಣನಸ್ಖಲದ್ಗತಿರುದಿತಛರ್ದಿತಹೀನಸ್ವರಾದಿ ಯಧಮರ್ಗ ನುಭಾವಂ, ಉತ್ತಮನ ಮದಂ ಮಧ್ಯಮಂಗಕ್ಕುಂ. ಮಧ್ಯಮನ ಮದಮ ಧಮಂಗಕ್ಕುಂ, ಅಧಮನಮದಂ ತನ್ನಲ್ಲಿಯೇ.

ಲಕ್ಷ್ಯಂ.

ಮ॥ ಮದದಿಂದುಣ್ಮಿದ ಪಾಟಳಚ್ಛವಿಯ ವಕ್ತ್ರಂ ಘೂರ್ಣಿತಾಕ್ಷಿದ್ವಯಂ ।
ಪದೆಪಂ ಬೀಱಿ ಲತಾಂಗಿ ತನ್ನೊಳೆ ತೊದಳ್ಮಾತಾಡುತುಂ ಪಾಡುತೊಂ॥
ದಿದ ತನ್ನೊಂದೆ ನೆೞಲ್ಗೆ ಬೆರ್ಚಿ ತೊಲಗುತ್ತುಂ ಮುಗ್ಗುತುಂ ಬಯ್ಯುನೂಂ ।
ಕದಿರೆಂದಿಂಗದಿರ್ಗಂಡು ನಕ್ಕು ನಲಿದಳ್ ಕಾದಂಬರೀಗೋಷ್ಠಿಯೊಳ್॥ ೨೦೯॥

ವ॥ ಮತ್ತಂ.

ಕಂ|| ಮದಿರಾಪಾನ ವಿಕಾರದೊ |
ಳೊದವಿರೆ ಮುಗೆಳ್ದೇಕ್ಕೆ ಕಣ್ಗೆ ಬರೆ ಗಾಡಿ ಕದ ||
ಕ್ಕದಿಸೆ ಮೊಲೆ ನಡುಗೆ ನಡು ಮಿಳಿ।
ರ್ದದಿರೆ ಕುರುಳ್ ಸುತ್ತಿ ಜತಿಗೆ ಮೆಟ್ಟಿದಳೊರ್ವಳ್ || ೨೧೦||

(ಇವು ಮದಂ)

೧೬-ವ|| ಅರ್ಥಾಪ್ರತಿಪತ್ತಿಯೇ ಜಾಡ್ಯಂ.

ಸೂತ್ರಂ ೧೨೫.

ಕಂ|| ರೋಗಾದಿಹಿತಾಹಿತಸಂ |
ಯೋಗಂ ಪ್ರೇಕ್ಷಾದಿ ಜಡತೆಗೆ ವಿಭಾವಂ ಚೆ ||
ಲ್ವಾಗೆವೆಯಿಕ್ಕದೆ ನೋಡುವು |
ದೇಗಂ ನುಡಿಯಿಲ್ಲದಿರ್ಪುದಿಂತನುಭಾವಂ ||

ಲಕ್ಷ್ಯಂ.

ಚಂ|| ಇನಿಯನ ಪೞಿಕ್ಕಿಪಾರ್ದಬಳೆ ಬೆರ್ಚದೆ ಮೆಲ್ಲುಲಿಯೂಲಿಸಾಲಿಸಾ |
ತನುಮನಲಂಪಿನಿಂದೆಳಸಿ ನೋಡುವಳಿಚ್ಛೆಗೆ ಮೆಯ್ಯನೀವುದಂ ||
ದೆನೆಯೆನೆ ಕೇಳ್ದು ಕೇಳ್ದವನನೀಕ್ಷಿಸುತುಂ ಮಱೆದೆಲ್ಲಮಂ ಬೞಿ |
ಕ್ಕನಿಮಿಷದೃಷ್ಟಿವೆತ್ತಿರದೀತೆಱದೋದಿಪವೀಕುಮಾರಿಯುಂ || ೨೧೧||

(ಇದು ಜಡತೆ)

೧೭-ವ|| ಬಲಾಪಚಯಮುಂ ಗ್ಲಾನಿ.

ಸೂತ್ರಂ. ೧೨೬.

ಉ|| ಗ್ಲಾನಿಗುದಧ್ವಲಂಘನಮನಃಪರಿತಾಪಜರೋಪವಾಸಮು |
ತ್ಪ್ಲಾವವಿಸಿದ್ರರೋಗಸುರತಂ ಕ್ಷುಧೆ ಪೆತ್ತ ತಪಂ ತೃಷಾದಿ ಮಾ ||
ತ್ರೇನೊ ವಿಭಾವಮುಂಗಶಿಥಿಲಂ ಕುಱಿಕಣ್ ನಡುಕಂ ಕಪೋಲವಾ |
ಗ್ದೀನಗತಿಸ್ವಭಾವಮನುಭಾವಮಿವಲ್ತೆ ವಿವರ್ಣಕಾದಿಗಳ್ ||

ವ|| ಅಲ್ಲಿ ತಪದಿನಾದ ಬಲಾಪಚಯಕ್ಕೆ.

ಲಕ್ಷ್ಯಂ.

ಮ|ಸ್ರ|| ಬರಿಯೊಳ್ ಪತ್ತಿರ್ದ ಕಂಕಾಳಿಕೆ ಪೆಡತಲೆಯೊಳ್ ಪೊಕ್ಕ ಕಣ್ ತೋರ್ಪ ಕೆಯ್ಯಾ |
ಲ್ಸಿರೆ ಪಾ ತಾಳಕ್ಕೆ ಪೋತಂದೊಣವಸಿರುಡುಗಿದೆರ್ೂಂದುದಂ ಪೊಣ್ಮಬಾಯ್ ಬೆ |
ಕ್ಕರಿಪೋಗಿದೆರ್ೂಂದುಬಾನಂಗುಳಿ ಗಿಡಿಗಿಡಿಜ-ತ್ರಂಬೋಲಾಗಿರ್ದ ಮೆಯ್ ನ |
ಲ್ಸಿರಿ ಚಿದ್ರೂಪಕ್ಕೆ ಪಕ್ಕಾಗಿರೆ ಚಾಗೆಗುಡಲ್ ಬಂದನೊರ್ವಂ ಮುನೀಂದ್ರಂ||
(ಇದು ಗ್ಲಾನಿ)

೧೮-ವ|| ನಿದ್ರಾಗಾಢಾವಸ್ಥೆಯೆ **ಸುಪ್ತಿ**.

ಸೂತ್ರಂ. ೧೨೭.

ಕಂ|| ಮಿಗೆ ತೀವ್ರದ ನಿದ್ರೆಯ ಸು |
ಪ್ತಿಗೆ ನೆಗಟ್ಟಿ ವಿಭಾವಮಕ್ಕುಮುಖಿಳಸ್ವಪ್ನಂ ||
ನೆಗಟ್ಟಿಂಗವಿಕಾರಂ ಕ |
ಯ್ಮಗೆ ಕನವರಿಸುವುದು ಮೊದಲಿವನುಭಾವಂಗಳ್ ||

ಲಕ್ಷ್ಯಂ.

ಚಂ|| ಸುದತಿ ರತಾಂತಸೌಖ್ಯಮನಧೀಶನ ದೇಹದೊಳೊಂದಿ ಪೋಗಲೀ |
ಯದೆ ಪಿಡಿದಂದದಿಂ ತೊಡೆಯು ತೋಳ ತೊಡರ್ಪುಗಳೊಪ್ಪೆ ನಾಡೆಯುಂ |
ಪದೆದಮರ್ದಪ್ಪಿದಂತರ ಮದೊಪ್ಪಿರೆ ಬಂದು ಸುಷುಪ್ತಿ ಚಿತ್ತಮಂ |
ಪುದಿಯೆ ಮಹೀಶನಿರ್ದನಿನಿಸಂ ನಿಜಯೋಗದೆ ಯೋಗಿಯಿರ್ಪವೋಲ್||೨೧೩||

ವ|| ಮತ್ತಂ.

ಚಂ|| ಇನಿಯನಗಲ್ದು ಬೇರ್ನಲೆಗೆ ಪೋದೊಡೆ ಪಂಬಲನಾಂತು ಚಿತ್ತದೊಳ್ |
ಕನಕಲತಾಂಗಿ ತನ್ನ ಶಯನಸ್ಥಲದೊಳ್ ಮುಸುಕಿಟ್ಟು ನಲ್ಲನಂ ||
ಕನಸಿನೊಳಪ್ಪಿಕೊಂಡಧರಸೇವನೆಗೊಪ್ಪಿಸಿ ಮುಂದುಗಾಣದಿಾ |
ಮನೆಯೊಳಗಿರ್ಪನೆಂದು ಸೊಡರ್ವತ್ತಿಸಿ ನೋಡದಳೊಂದುಜಾವಮಂ||೨೧೪||
(ಇವು ಸುಪ್ತಿ)

೧೯-ವ|| ಮನಸ್ಸಂಮಿಾಳನಂ ನಿದ್ರೆ.

ಸೂತ್ರಂ ೧೨೮.

ಕಂ|| ಕ್ಲಮಚಿಂತಾಲಸ್ಯಮದ |
ಶ್ರಮಸ್ವಭಾವಾದಿ ನಿದ್ರೆಗೆ ವಿಭಾವಂ ಜ್ಯಂ ||
ಭಮತಿಜಡಶ್ವಾಸಂ ದೃ |
ಜ್ನಿಮೀಳನಂ ತೂಂಕಡಿಕೆ ಯಿವನುಭಾವಂಗಳ್ ||

ಲಕ್ಷ್ಯಂ.

ಚಂ|| ಬಳೆದನುರಾಗದೆನ್ನ ಮನಮೆತ್ತೆಳೆದತ್ತಿರದಿತ್ತು ಪುಷ್ಪಕೋ |
ಮಳತನುವುಂ ಪೊದಳ್ದು ಮನಮುಂ ಸುರತಾಬ್ಧಿಯನೀಸಿ ಪತ್ತೆಸಾ ||
ರ್ದೆಳಸಿರದೊಯ್ಯನೊಯ್ಯನರೆಮುಚ್ಚುವ ದೃಷ್ಟಿವಿಜೃಂಭವೊಪ್ಪೆ ಕ |
ಣ್ಗೊಳಿಸಿರೆ ತೋಳ ತಪ್ಪಿದೊಳೆ ತಳ್ತೊರಗಿರ್ದಳನೆಂದು ಕಾಣ್ಬೆನೋ|| ೨೧೫||
(ಇದು ನಿದ್ರೆ)

೨೦-ವ|| ಸಂತೋಷಮೇ ಧೃತಿ.

ಸೂತ್ರಂ ೧೨೯.

ಕಂ|| ನುತಬೋಧೆ ಬಹುಶ್ರುತವಾ |
ಸುತಪಸ್ಸೇವಾಪ್ತಭಕ್ತಿಲಾಭಾದಿಗಳುಂ ||
ಧೃತಿಗೆ ವಿಭಾವಂ ಸುಖವೊದ |
ವೆ ತಳೆವುದಱಿವೋದನೆನೆಯದಿರವನುಭಾವಂ ||

ಲಕ್ಷ್ಯಂ.

ಮ|ಸ್ರ|| ಸಿರಿವೆಣ್ಣಂ ದೂವೆದೊಱೆಂಗೆಣೆಯೆನೆ ಬಗೆದಂ ಮತ್ತಮೀವಿಶ್ವವಿಶ್ವಂ |
ಭರೆಯಂ ಮೃತ್ಪಿಂಡಮಾತ್ರಾಂತರಮೆನೆ ಬಗೆದಂ ಜೈನದೀಕ್ಷಾವ್ಯಪೇಕ್ಷಾ ||
ತುರನಾತ್ಮೀಯಾಂಗಮಂ ಕಲ್ಮರನೆನೆ ಬಗೆದಂ ಲಬ್ಧಲಬ್ಧಿಪ್ರವೇಶಂ |
ಧರಣೀಶಂ ವರ್ಜಿತಾಶಂ ಪರಮಸುಖವಶಂ ಕಾವ್ಯಕರ್ಣಾವತಂಸಂ|| ೨೧೬||

ವ|| ಮತ್ತಂ.

ಕಂ|| ತಡೆಯದೆ ನಿನಗಪ್ಪುದನೀ |
ಗಡೆ ಬಗೆ ಮೆಳ್ಪಡದಿರೆಂಬುದನಿಮಿತ್ತಂ ತಾಂ ||
ನುಡಿದಿರ್ ಮೂದಲಿಸಿದಿರಿಂ |
ತಡೆವೆನೆ ಕಟ್ಟಿದುದೆ ಸುರಗಿ ಮೆಟ್ಟಿದುದೆ ಕಳಂ || ೨೧೭||

ವ|| ಮತ್ತಂ.

ಮ|| ಪಱಿದಾತ್ಮಪ್ರಿಯದಾರದಾರಕಸುಹೃತ್ಸಂಬಂಧಬಂಧಂಗಳಂ |
ಮುಱಿದುರ್ವೀವಲಯಾಧಿರಾಜಸುಖಸೇವಾರಂಭಣಸ್ತಂಭಮಂ ||
ಮೆಱೆದುದ್ಭೂತವಿರಕ್ತವೃತ್ತಿಮದಲೀಲಾವೇಗಸಂಯೋಗಮಂ |
ಪೊಱಮಟ್ಟತ್ತು ತಪೋವನಕ್ಕೆ ತದಿಳಾಪಾಲೋದ್ಧುರಂ ಸಿಂಧುರಂ ||೨೧೮||
(ಇದು ಧೃತಿ)

೨೧-ವ|| ಈವಸ್ತುವೀತೆಱನೆಂದು ವಿಚಾರಿಪುದು ವಿತರ್ಕಂ.

ಸೂತ್ರಂ ೧೩೦.

ಕಂ|| ಸಂದೇಹವಿಮರ್ಶಜ್ಞಾ |
ನಂ ದಲ್ ಮುಖ್ಯಂ ವಿತರ್ಕಕಾದ ವಿಭಾವಂ ||
ಸಂದ ಶಿರಃಕಂಪಂ ತಱಿ |
ಸಂದುಱಿ ಕುಡುವುರ್ಜವಿವನುಭಾವಂಗಳ್ ||

ವ|| ಮತ್ತಂ ಕಾರ್ಯಸಾಧನಸಮೂಹಮುಂ ಮರಳಿಮರಳಿ ಗ್ರಹಿಸುವುದುಂ ಬಿಡುವುದುಂ ಅನುಭಾವಂ.

ಲಕ್ಷ್ಯಂ.

ಮ|| ಘನುವುಂ ಕರ್ವಿನ ಬಿಲ್ ಗಡಂ ಗೊಲೆಯುಮುಂ ನೀರೇಜಸೂತ್ರಂ ಗಡಂ |
ನನೆಗಳ್ ಬಾಣಚಯಂ ಗಡಂತತನು ತಾಂ ಮತ್ತಂ ಮನಂಗೊಂಡು ಕಾ ||
ಯ್ದನುವಿಂದಾರ್ದಿಸುತಿರ್ಪನುರ್ಚಿದೆಡೆಯೊಳ್ ಪುಣ್ಣೆತ್ತರಿಂ ತೀವಿತಿ |
ಲ್ಲೆನಸುಂ ಮನ್ಮಥಶಸ್ತ್ರವಿದ್ಯೆಯಿದು ದಲ್ ಬೇಱೊಂದು ಶಿಕ್ಷಾಕ್ರಮಂ ||

ವ|| ಮತ್ತಂ.

ಮ||ಸ್ರ|| ಅವತಂಸಂ ಮೋಕ್ಷಲಕ್ಷ್ಮೀಯುವತಿಯನೊಲಿಸಲ್ ಸಾಲ್ವುದೇ ದಿವ್ಯಭಾಷಾ।
ರ್ಣವಗಭೀರ್ವಾಸದೊಳ್ ಪುಟ್ಟಿದುವೆ ಭವವಿಷಾವೇಶವಿಧ್ವಂಸನಂಗೆ ||
ಯ್ದು ವಿಮೋಹಧ್ವಾಂತಮಂ ತೂಳ್ದಿದುವೆ ಬಗೆವೊಡೇಂ ಬಾಲ್ತೆ ಪಾಷಾ
ಣರೂಪಂ |
ನವರತ್ನಂ ಮನ್ಮನೋಮುದ್ರಿಕೆಯೊಳವಿಚಲಂ ನಿಲ್ಕೆ ರತ್ನತ್ರಯಂಗಳ್ ||

ವ|| ಅಂತುಮಲ್ಲದೆಯುಂ.

ಉ|| ಭೋಗಿಪೆನೆನ್ನ ಜವ್ವನಮನೀಧನಮಂ ತವೆ ನನ್ನಿಯಿಂ ಕುಚಾ।
ಭೋಗಭರಾನತಾಂಗಿಯರೊಳನ್ನೆಗಮುತ್ತಮನಂ ತಗುಳ್ವೆನೆಂ ||
ದಾಗಿಯುಮೆಂತು ಸಿನ್ನ ಮೊಲಗಟ್ಟಲೆಗಾಂ ಬೆಱಗಾದೆನೆಂದು ಪೇ।
ೞೇಗಳೊ ಬೈಗೆಯೋ ಪೊಗಸೊ ನಾಳೆಯೊ ನಾಡಿದೊ ನಿನ್ನ ಜೀವಿತಂ||೨೨೧
(ಇವು ವಿತರ್ಕಂ)

೨೨-ವ|| ಚಿತ್ತವಿಪ್ಲವಮೆ ಉನ್ಮಾದಂ.

ಸೂತ್ರಂ ೧೩೧.

ಕಂ|| ಧನರಮಣವಿಯೋಗಗ್ರಹ।
ಘನರುತಿ ಮುಖ್ಯಂ ವಿಭಾವಮುನ್ಮಾದಕ್ಕಿ ||
ನ್ನನಿಮಿತ್ತಸ್ಮಿತರುದಿತಾ।
ತ್ತನೃತ್ಯಗೀತೋತ್ಕಟಾದಿ ನೆಗೞ್ದನುಭಾವಂ ||

ವ|| ಮತ್ತಂ ಬೀೞ್ವುದೇೞ್ವುದು ಕುಳ್ಳಿರ್ಪುದು ಬಾಯ್ಗೆ ಬಂದುದನೆಂಬುದು ಪಾಯ್ವುದು ಘೀಯೆಂಬುದು ಬೂದಿಯಿಂದೊಕ್ಕಮಾಲೆಯಿಂ ಬೀದಿಗಪ್ಪಡದಿಂ ಘಟಕಂಠದಿಂ ಸಿಂಗರಿಸಿಕೊಂಬುದುಮಕ್ಕುಂ. ಈ ಪೇೞ್ದನುಭಾವ ವಿಭಾವಂಗಳೊಂದೆರಡೊಡಂಬಡುವಂತೆ ವರ್ಣಿಪುದಲ್ಲ[ದೆಲ್ಲ ಮಿ]ರವೇೞ್ಕು ಮೆಂಬುದಿಲ್ಲಂ.

ಲಕ್ಷ್ಯಂ.

ಮ॥ ಕಳಹಂಸಾಲಸಯಾನೆಯುಂ ಮೃಗಮದಾಮೋದಾಸ್ಯನಿಶ್ವಾಸೆಯುಂ ।
ತಳಿರೇ ತಾವರೆಯೇ ಮದಾಳಿಕುಳಮೇ ಕರ್ನೆಯ್ದಿಲೇ ಮತ್ತಕೋ ॥
ಕಿಳಮೇ ಕಂಡಿರೆ ಪಲ್ಲವಾಧರೆಯುನಂಭೋಜಾಸ್ಯೆಯುಂ ಭೃಂಗಕುಂ ।
ತಳೆಯುಂ ಕೈರವನೇತ್ರೆಯುಂ ಪಿಕರವಪ್ರಖ್ಯಾತೆಯುಂ ಸೀತೆಯುಂ ॥ ೨೨೨॥

(ಇದುನ್ಮಾದಂ)

೨೩-ವ॥ ವಿನಿದ್ರೆಯೇ ಬೋಧೆ.

ಸೂತ್ರಂ ೧೩೨.

ಕಂ॥ ಕನಸು ಕನವರಿಕೆ ಪಸಿವುರೆ ।
ದನಿಸೋಂಕುಗಳಾದಿ ಬೋಧೆಗೆ ವಿಭಾವಂ ದಲ್ ॥
ತನುಕಂಠವಲನದೃಙ್ಮ ।
ರ್ದನಜೃಂಭಣಮುಕ್ತಶಯನವಿಂತನುಭಾವಂ ॥

ಲಕ್ಷ್ಯಂ.

ಮ।ಸ್ರ॥ ತೆರೆವೊಯ್ಲಿಂದಾದ ತುಂತುರ್ವನಿ ನಿಜತನುವಂ ತೀವೆ ನಿದ್ರಾಂಗನಾನಿ ।
ರ್ಭರಸಂಭೋಗಾಂತ್ಯದೊಳ್ ಪೊಣ್ಮಿದ ಬೆಮರ್ವನಿಯುಂ ಪೋಲೆ ವಾರಾಶಿ ಧೀರ॥
ಸ್ವರಮಂ ತಳ್ವೊವ್ಯಜೇಂದ್ರಾದ್ಯಮರಜಯಜಯಧ್ವಾನದಿಂಬಾಗಳೆಚ್ಚಾ।
ದರದಿಂ ಕಣ್ಬಿರ್ದನಾಲೋಕನಕೃತವಿಬುಧಾನಂದಕಂದಂ ಮುಕುಂದಂ ॥

ವ॥ ಮತ್ತಂ.

ಕಂ॥ ಗೃಹದೀರ್ಘಿಕೆಯಿಂದೆಳ್ಚ ।
ತ್ತರ್ಪ ಹಂಸರುತಿಮಧುರಮಧುಕರೀಝಂಕಾರಂ ॥
ಬಹುವಿಧಗೀತರಸಾಮೃತ ॥
ಲಹರಿಗಳಿತ್ತುವು ಸುಖಪ್ರಬೋಧಮನಾಗಳ್ ॥ ೨೨೪॥

(ಇದು ಬೋಧೆ)

೨೪-ವ॥ ಮನಸ್ತಾಪಮೇ ಅಮರ್ಷಂ.

ಸೂತ್ರಂ ೧೩೩.

ಕಂ|| ವಿರಹಾಭಿಲಾಷೆ ದೋಷಾ |
ತಿರೇಕಮುಖ್ಯಂ ವಿಭಾವಮಾಮಯಕಕ್ಕುಂ ||
ಉರಿವ ತನು ವದನಶೋಷಣ |
ಶರೀರವಿಕ್ಷೇಪಕಾದಿ ನೆಗಳ್ದನುಭಾವಂ ||

ಲಕ್ಷ್ಯಂ

ಚಂ|| ಅಳುರ್ದಲರಂಬುಗಿಚ್ಚು ನಿಜಕೋಮಳದೇಹಮನೆಯ್ದೆ ಪರ್ವೆ ತ |
ಣ್ಣೊಳಗದ ಮೃಣಾಳಮಂ ತೆಗೆದು ಬೆಂಗದಿರ್ಗಿತ್ತವೊಲಾಗೆ ನೊಂದು ಬೆಂ ||
ದಳದಳಿಪಾಲಿನೀರ್ ಕರ್ಪುಡಿಯೆ ಚಂದನದಣ್ಕೆಯೆ ಬೆಂಕೆಯಾಗೆ ತಾಂ |
ತಳಿರಲರ್ವಾಸಿನೊಳ್ ಪೊರಳುತಿರ್ದಳದೊರ್ವನ ಬೇಟದೇಟಿಗ್ಗಿಯಿಂ||೨೨೫||
(ಇದಾಮಯಂ)

೨೨೫-ವ|| ಚಿತ್ತಚಮತ್ಕಾರಮೆ **ಭಯಂ**, ಅದು ತ್ರಾಸಭೇದಂ.

ಸೂತ್ರಂ ೧೩೪.

ಕಂ|| ವ್ಯಾಳಮೃಗರಾಕ್ಷಸಾಶನಿ |
ಶೈಳಾವನಿಕಂಪಮಾದಿಯೆ ಭಯಕ್ಕೆ ವಿಭಾ ||
ವಾ ಳಿ[ಯೆ ಪುಳಕೋತ್ಕಂಪ]ವಿ |
ಶಾಳಸ್ತಂಭಪ್ರಮೂರ್ಛೆಯಿಂತನುಭಾವಂ ||

ಲಕ್ಷ್ಯಂ.

ಮ|| ಕಿಡಿಯಂ ಕಣ್ ಸಲೆ ಸೂಸೆ ದಾಡೆ ಕುಡುಮಿಂಚಂ ಬೀಱೆ ಘೀರಸ್ವರಂ |
ಸಿಡಿಲಂ ಮೇಳಿಸೆ ಬಂದು ಸಿಂಗಮಿಭಕುಂಭಂಬೊಯ್ವುದಂ ಕಾಣುತುಂ ||
ನಡುಕಂ ಕೆಯ್ಮಿಗೆ ಬೀಯದಂ ಭರದೆ ನೋಡುತ್ತೊಂದು ಪಾಟಿಬ್ಬಾವಿಯೊಳ್ |
ಕೆಡೆದಾಗಳ್ ಮರವಟ್ಟು ಮೂರ್ಛೆವಡೆದಿರ್ದಂ ಭೀತಿಯೇಗೆಯ್ಯದೋ||೨೨೬||
(ಇದು ಭಯಂ)

೨೨೬-ವ|| ಮನಃಪೀಡೆಯೇ **ವಿಷಾದಂ**.

ಸೂತ್ರಂ ೧೩೫.

ಕಂ|| ತನ್ನಿಸೆವ ಕಾರ್ಯಭಂಗಂ ।
ತನ್ನಾಶಂ ತಾಂ ವಿಷಾದಕೆ ವಿಭಾವಂ ಸಂ ||
ಪನ್ನಸಹಾಯಾನ್ವೇಷಣ ।
ವಿನ್ನೊಪ್ಪುವುಪಾಯಚಿಂತೆ ಯಿಂತನುಭಾವಂ ||

ವ|| ಮತ್ತಂ ವಿಘೂರ್ಣನಸಂಭ್ರಮಾದಿಯುಮಕ್ಕುಂ. ಉತ್ತಮಮಧ್ಯಮರ್ಗಿದಂ ಪೇಳ್ವುದು, ಮುಖಜಿಹ್ವಾಶೋಷಣಾಶ್ರುವಿಕೃತಸ್ವನ ನಿದ್ರಾನಾಶಶ್ವಸಿತ ಧ್ಯಾನಾದ್ಯನುಭಾವದಿಂಪಮಥಮರ್ಗ ವರ್ಣಿಪುದು.

ಲಕ್ಷ್ಯಂ.

ಉ|| ಇಂಬಱಿದೆನ್ನನೊಯ್ದು ನೆರಪಲ್ ಸಖಿಯಿಲ್ಲಭಿಮಾನಮೆಂಬ ರೋ ।
ಗಂ ಬಲವಂತಮಾದಪುದು ನಲ್ಲನೆ ಕಟ್ಟಭಿಮಾನಿ ನಾಣ ಕಾ ||
ಪುಂ ಬಿಡದೀಗಳೀಗಳಿನ ಜವ್ವನಮುಂ ಬಱಿಕಿಲ್ಲ ಕಾಲನಂ ।
ನಂಬಲೆ ಬಾರದೆಂದಬಲೆ ಚಿಂತಿಸಿ ದೂಱಿಸಿ ತಾಂ ಪಲುಂಬಿದಳ್ || ೨೨೭||
(ಇದು ವಿಷಾದಂ)

೨೭-ವ|| ಕಾಲಾಕ್ಷಮತ್ವಮೆ ಔತ್ಸುಕ್ಯಂ.

ಸೂತ್ರಂ ೧೩೬.

ಕಂ|| ಕನದಿಷ್ಟಸ್ಮರಣವಿಲೋ ।
ಕನಾದಿಯೆ ವಿಭಾವಮುತ್ಸುಕಕೆ ರಣರಣಕಂ ||
ಜನಿತಶ್ವಸಿತೋಚ್ಛ್ವಸಿತಂ ।
ಮನದ ಬಯಲ್ದೆಸೆಯ ನೋಟಮಿಂತನುಭಾವಂ ||

ಲಕ್ಷ್ಯಂ.

ಚಂ|| ಇವಳವಲೋಕನಾಕುಳಿತೆ ಮೆಯ್ಯೆಱಿಯಳ್ ಪರಿವಾಗಳಿಂತೆ ಬ ।
ಳ್ಕುವ ನಡು ಮಧ್ಯರಕ್ಕುಡಿಗುಮೆಂದು ಘನಸ್ತನಯುಗ್ಮಮಂಜಿದಂ ||
ತೆವೊಲೆನಸುಂ ಕದಕ್ಕದಿಸೆ ಸೋರ್ಮುಡಿಯುಂ ಭರಭೀತಿಯಿಂದೆ ಸೂ ।
ಸುವ ತೆಱದಿಂದೆ ಮಾಲೆಯನುಗುಳ್ತರೆ ಬಂದಳದೊಂದುಲೀಲೆಯಿಂ ||೨೨೮||

ವ|| ಮತ್ತಂ.

ಉ|| ನೋಡುವಲಂಪಿನಿಂ ನೆಱೆಯೆ ಕಯ್ಗೆಯಲುಂ ಮಱೆದೊಂದೆ ಕಣ್ಣ ನು |
ಣ್ಗಾಡಿಗೆಯೊಂದೆ ಕರ್ಣದ ಕನನ್ಮಣಿಕುಂಡಲವೊಂದೆ ಕೆಯ್ಯ ಪೊಂ ||
ಜೂಡಗವೊಂದೆ ಕಾಲ ಮಿಸುಪಂದುಗೆಯೊಪ್ಪಿರೆ ಬಂದೊಡಂದು ಱೋ |
ಡಾಡಿದುದರ್ಧನಾರಿಯಿವಳೆಂದು ಸಖೀಜನಮೆಯ್ದೆ ನಾರಿಯಂ || ೨೨೯||

(ಇದು ಔತ್ಸುಕ್ಯಂ)

೨೮-ವ|| ಪ್ರತಿಚಿಕೀರ್ಷೆಯೇ ಅಮರ್ಷಂ.

ಸೂತ್ರಂ ೧೩೭.

ಕಂ|| ಕುಲವಿದ್ಯೈಶ್ವರ್ಯಾದಿಯಿ |
ನೊಲಿದಾಕ್ಷೇಪಾದಿಯಾಯಮರ್ಷವಿಭಾವಂ ||
ವಿಲಸದುಪಾಯಾನ್ವೇಷಣ |
ವೊಲೆವ ಶಿರಂ ಧ್ಯಾನಗರ್ವಮಿಂತನುಭಾವಂ ||

ಲಕ್ಷ್ಯಂ.

ಮ|ಸ್ರ|| ಉಱದೆನ್ನಂ ಮಾಯೆಯಿಂ ಬಂಚಿಸಿ ಮಹಿಜೆಯನೆಂತೊಯ್ದನೊಯ್ದಂ ದದಿಂ ಪೊ |
ಚ್ಚಱದಿನ್ನುಂ ತೋರ್ಕೆ ಸಂಗ್ರಾಮದೊಳೆಡೆಗಡಿದಾ ತೋಳ್ಗಳಿರ್ಪತ್ತುಮಂ ಕಣ್ ||
ಪೊಱಪಾಯ್ತರ್ಪನ್ನೆಗಂ ಪಂದಲೆಗಳನೆರ್ದೆಯಂ ಮೆಟ್ಟಿ ಜೀರೇಱಿಸಿನಂ ಬೇ |
ರ್ಪಱವನ್ನಂ ಕಿಱ್ತುಕಿಱ್ತಪ್ಪಳಿಸಿ ನೆಲದೊಳೋರೊರ್ಮೆ ಮಾಱದ್ದಿ ತೋರ್ಪೆಂ || ೨೩೦ ||

ವ|| ಮತ್ತಂ.

ಕಂ|| ಏನೇನೊ ಮದನುಜರುಮೆನ |
ಗಾನತರಣಮಾಗದಿರ್ದರುನ್ಮದಮುವರ್ಗಂ ||
ತೇನೇತಱೊಳಾಯ್ತದನಿನಿ |
ಸಾನುಂ ಬೇಗದೊಳೆ ಕಳೆದು ತೋಱೆನೆ ರಣದೊಳ್ || ೨೩೧||

(ಇವಾಮರ್ಷಂ)

೨೯-ವ|| ಧ್ಯಾನಮೆ ಚಿಂತೆ.

ವಿಚಾರಂ|| ಇದು ಸ್ಮೃತಿಯಿಂ ವ್ಯತಿರಿಕ್ತಂ. ಅನುಭೂತವಸ್ತುಸ್ಮರಣಮೇ ಸ್ಮೃತಿ ಯದಂ ಬಿಡದೆ ಧ್ಯಾನಿಪುದು ಚಿಂತೆ—ವಿತರ್ಕದಿಂ ಚಿಂತೆ ಬೇಱಿ. ಚಿಂತೆಯಿಂ ಬೞಿಕಾದೊಡವೊರ್ಮೆ ವಿತರ್ಕಮಪ್ಪುದು. ವಿತರ್ಕದಿಂ ಬೞಿಕ್ಕಾದೊಡವೊರ್ಮೆ ಚಿಂತೆಯಪ್ಪುದು.

ಸೂತ್ರಂ ೧೩೮.

ಕಂ|| ದಾರಿದ್ರ್ಯಮಿಷ್ಟವಸ್ತ್ವಪ |
ಹಾರಾದಿ ವಿಭಾವಮಲ್ತೆ ತಾಪಂ ಕಾರ್ಶ್ಯಂ ||
ಭೂರಿಕರಶೋಷಮುಖಶೂ |
ನ್ಯೋರುಮನಃಪ್ರಭೃತಿ ಚಿಂತೆಗಾದನುಭಾವಂ ||

ಲಕ್ಷ್ಯಂ.

ಉ|| ದೂರಿಸಿ ಸುಯ್ದು ಹಸ್ತತಳಮಂ ಕದಪಿಂಗಿರದೊಯ್ದು ಧಾತ್ರನಂ |
ಬೇರದೆ ಬಯ್ದು ಕಣ್ಬನಿಯಿನಂಶುಕಮಂ ನೆರೆ ತೊಯ್ದು ತೊಯ್ದದಂ ||
ಸೈರಿಸಳೆಂದು ಕಾಯ್ದು ನೆಱಿಗೊಂಡಿರ ಪೂಗಣೆಯಯ್ದುವೊರ್ವನಿಂ |
ನ್ನಾರಿದನಿಂಬುಕೆಯ್ದು ಕಡುವನ್ನರೆನುತ್ತೆನಸುಂ ಪಲುಂಬಿದಳ್ || ೨೩೨||

ವ|| ಮತ್ತಂ.

ಚಂ|| ಎರವ ಮರಲ್ವ ಲಲ್ಲಯಿಪ ಕಾಲ್ವಿಡಿಯೆಂಬುದನಿಂಬುಕೆಯ್ವಲಂ |
ಕರಣವಿಳಾಸಮಂ ಮೆಱಿವ ಮೇಳಿಸುವಂದಿನ ರೂಪು ಶಾಸನಂ ||
ಬರೆದುದು ಬರ್ಚಿಸಿತ್ತಮದುರ್ದಲ್ದುದಳುಂಕಿದುದುರ್ಚಿ ನೊಂಕುಬೇ|
ವರಿದುದು ಬೆಚ್ಚುದಚ್ಚುಱಿದುದೆನ್ನೆರ್ದೆಯೊಳ್ ಲಲಿತಾಂಗದೇವನಾ||೨೩೩

(ಇದು ಚಿಂತೆ)

೩೦-ವ|| ಅಕ್ಷಮೆಯೇ ಅಸೂಯೆ.

ಸೂತ್ರಂ ೧೩೯.

ಕಂ|| ಪರಸಕಲೈಶ್ವರ್ಯಸ್ತ್ರೀ |
ತ್ರರವಮಸೂಯೆಗೆ ವಿಭಾವಮನುಭಾವಂ ತ||
ತ್ಪರನಿಂದಾ ಭೃಕುಟಿಮುಖಂ |
ಪಿರಿದೀರ್ಷ್ಯಾಲೋಕನೋಕ್ತಿದೋಷಾದಿ ವಲಂ ||

ಲಕ್ಷ್ಯಂ.

ಚಂ|| ನಡೆದುಡಿಳೇಶನೊಳ್ ತೊಡರ್ದುದನ್ನೆಗಮಾತನ ಗಂಡಗರ್ವದಿಂ |
ನಡೆಗುಮೆ ರಾಮನಂಬು ಪೆಱನಂ ನಡೆ ಕಾಲ್ನಡೆಗೆಟ್ಟು ನಿಲ್ಕುವಿೞ ||
ನುಡಿ ತಡಮಲ್ತು ನಾಳೆಯೆ ರಣಾಂಗಣದೊಳ್ ನಡೆ ನೋಡು ನೀಂ ಮರು|
ಳ್ವಡೆಯೊಡಗೂಡಿ ತಾಂಡವಮನಾಡುವ ರಾವಣನಟ್ಟೆಯಾಟಮಂ || ೨೩೪||

ವ|| ಮತ್ತಂ.

ಚಂ|| ದನುಜರನಾಮುರಾರಿ ಗೆಲೆ ಕಾದುವಕಾಲದೊಳಾನದೇಕೆ ಪು |
ಟ್ಟೆನೊ ಗಡಮಂದು ಪುಟ್ಟಿದೊಡೆ ದೈತ್ಯಕುಲಕ್ಕೆ ಕಳಂಕಮಾಗಲೀ ||
ವೆನೆ ದನುಜಾರಿಯೆಂಬ ಪೆಸರಂ ಸಲಲೀವೆನೆ ಕಾದಿ ಪೋಗಲೀ |
ವೆನೆ ತಲೆದೋಱಲೀವೆನೆ ಮುಕುಂದನನೆಂದುರಿದಂ ಪರಾಂತಕಂ || ೨೩೫||

ವ|| ಮತ್ತಂ.

ಉ|| ಕಾಟ್ಪರಮಾಗೆ ಕಾವ್ಯರಸಮರ್ಥಮುಮಕ್ಕರಮುಂ ಪ್ರತೀತಿಯಂ |
ಮಾಱುಪ್ಪೆನೆಗಂ ಜಲಕ್ಕನಿರೆ ಪೇೞದೆ ಕೆಮ್ಮನೊಱಂಟುವೇಟ್ಟು ಚಿಃ ||
ನೋಟ್ಟದೆ ಮುಯ್ವನಾಕೃತಿಗೆ ಪಂಜಿಕೆವೇಟ್ಪುದದರ್ಕೆ ಟಿಪ್ಪಣಂ |
ಬೇಟ್ಟುದು ಟೀಕೆ ವೇಟ್ಪುದೆನೆ ಪೇೞ್ವವನುಂ ಕವಿಯೆಂಬ ಲೆಕ್ಕಮೇ||೨೩೬ ||
(ಇದು ಅಸೂಯೆ)

೩೧-ವ|| ಆಕಾರಗುಪ್ತಿಯೇ ಅವಹಿತ್ಥಂ.

ಸೂತ್ರಂ ೧೪೦.

ಕಂ|| ಅವಹಿತ್ಥಂ ಭಯರಾಗಾ |
ದಿವಿಭಾವದೆ ಮಱೆಸುವುದೆ ವಲಂ ಮತ್ತಿನ ಮಾ ||
ತು ವಿಳೋಕನವಿಲ್ಲದ ಧೈ |
ರ್ಯವೆ ಯುಱೆಯನುಭಾವವಿಂತದರ್ಕನುಮತದಿಂ ||

ಲಕ್ಷ್ಯಂ,

ಚಂ|| ಮಸೆದಱಿಪಿಂ ಪ್ರಿಯಾನನಮನೀಕ್ಷಿಸಲುದ್ಯತೆಯಾಗಿ ತಾನೆ ಲ |
ಜ್ಜಿಸಿ ತಲೆವಾಗಿ ಕಂಡು ಮಣಿಕುಟ್ಟಿಮದೊಳ್ ನೆಱೆ ನೋಡಿ ಮತ್ತೆ ಮಾ ||
ನಸದೊಳಗಿಟ್ಟೊಡಂ ನವಸುಖಾನುಭವಕ್ಕೆರೆಮುಚ್ಚಿ ಕಣ್ಗಳಂ |
ಪಸರಿಪ ಹೋಮಧೂಮಲತೆಗಂದು ಶಶಿಪ್ರಭೆ ದೂರನೇಱಿಪಳ್ || ೨೩೭||

(ಇದು ಅವಹಿತ್ಥಂ)

೩೨-ವ|| ಚಂಡತ್ವಮೆ ಉಗ್ರಂ.

ಸೂತ್ರಂ ೧೪೧.

ಕಂ|| ಖಲಚಾರ್ಯದ್ರೋಹಾಸ |
ತ್ಪ್ರಲಾಪಮುಖ್ಯಂ ವಿಭಾವಮುಗ್ರಕ್ಕೆ ವಲಂ ||
ಕೊಲೆ ಬಂಧನತಾಡನಮಿವು |
ಸಲೆ ನಿರ್ಭರ್ತ್ಸನಮಿವಾದಿ ತತ್ತ್ವನುಭಾವಂ ||

ಲಕ್ಷ್ಯಂ.

ಮ|ಸ್ರ|| ಇದು ಲಾಕ್ಷಾಗೇಹದಾಹಕ್ಕಿದು ವಿಷಮವಿಷಾನ್ನಕ್ಕಿದಾ ನಾಡಜೂದಿಂ |
ಗಿದು ಪಾಂಚಾಳೀಪ್ರಪಂಚಕ್ಕಿದು ಕುಹಕಸಭಾಳೋಕನಭ್ರಾಂತಿಗೆಂದೋ||
ವದೆ ಪೊಯ್ದಂ ಕಾಲ್ಗಳಂ ತೋಳ್ಗಳನಗಲ್ದುರಮುಂ ಕೆನ್ನೆಯಂ ನೆತ್ತಿಯಂ
ಮಾ |
ಣದಿವ್ವೈದುಂ ದುರ್ನಯಕ್ಕೆಯ್ದೆಡೆಯನುರುಗದಾದಂಡದಿಂ ಭೀಮಸೇನಂ ||

ವ|| ಮತ್ತಂ.

ಶಾ|| ಸಂದುಗ್ರಾಹಿತರಕ್ತದಿಂದೆ ಕೆಸರಾಯತ್ತೀಧರಾಚಕ್ರವಿ |
ನ್ನೆಂದಿಂಗಾಱುವುದೊಟ್ಟಿದಟ್ಟೆಗಳ ಪೆರ್ಬೆಟ್ಟಂಗಳಿಂ ಬಟ್ಟೆಯಿ ||
ನ್ನೆಂದಿಂಗಪ್ಪುದೊ ಮಾರಿಗಂ ಪಸಿವದಿನ್ನೆಂದಪ್ಪುದೆಂಬಂದದಿಂ |
ಕೊಂದಂ ಸೇವಣಸೈನ್ಯಮಂ ಸಮರದೊಳ್ ಬಲ್ಲಾಳಭೂಪಾಳಕಂ ||೨೩೮

(ಇದು ಉಗ್ರಂ)

೩೩-ವ|| ಆವೇಶರೂಪಮಪಸ್ಮಾರಂ.

ಸೂತ್ರಂ ೧೪೨.

ಮ|| ಮಸಣಂ ಶೂನ್ಯಗೃಹಂ ವನಂ ನೆಗಳ್ದ ಯಕ್ಷಂ ದೇವನುಂ ಬ್ರಹ್ಮರಾ |
ಕ್ಷಸನಾಧಾತುವಿಷಮ್ಯತಾಶುಚಿತೆಗಳ್ ಭೂತಂ ಪಿಶಾಚಾದಿ ಭಾ ||
ವಿಸೆ ಪೆಂಪಿಂಪೆ ವಿಭಾವಮಕ್ಕುಮನುಭಾವಂ ತಾನಪಸ್ಮಾರಕ |
ಕ್ಕೆಸೆಗುಂ ಬಾಯ್ನೊರೆ ಕಂಪಿತಂ ರುದಿತವೋಟಂ ಸ್ವೇದಮಿಂತಾದುವುಂ ||

ಲಕ್ಷ್ಯಂ.

ಚಂ|| ಎಲೆ ಎಲೆ ಮಂತ್ರವಾದಿಗಳಿರಾ ಪರದೇಸಿಯ ಕಂದ ಸೀತಸೀ |
ಮಲಯಪಥಪ್ರದೇಶದೊಳೆ ಪೆತ್ತ್ಸಿದಂ ತಲೆಗಾವುದೀತನಂ ||
ಒಲೆವುತಮುತ್ತೆ ಬೊಬ್ಬಿಡುತೆ ಬಾಯ್ನೊರೆಸೂಸುತೆ ಬೀೞುತೋಡುತುಂ |
ಪಲವು ವಿಕಾರಮಂ ತಳೆದಳೇವೆನೆನುತ್ತುಱೆ ಬಿಳ್ದಳುರ್ವಿಯೊಳ್ || ೨೪೯||
(ಇದಪಸ್ಮಾರಂ)

ವ್ಯಭಿ (ಸಂ) ಚಾರಿಭಾವಂ ಸಮಾಪ್ತಂ.

ವ|| ಇಂ ರಸಾಭಾಸಭಾವಾಭಾಸಂಗಳಂ ಪೇೞ್ವೆಂ.

ಸೂತ್ರಂ ೧೪೩.

ಕಂ|| ನೆಗಳ್ದ ನಿರಿಂದ್ರಿಯದೊಳ್ ತಿ |
ರ್ಯಗಾದಿಯೊಳ್ ಪುದಿದ ವಿವಿಧರಸಭಾವಂಗಳ್ ||
ಬಗೆವೊಡವಾಭಾಸಂಗಳ್ ಪೆಂ |
ಪೊಗೆದ ವಿಭಾವಾನುಭಾವದಾರೋಪಿತದಿಂ ||

ವ|| ಅಲ್ಲಿ ನಿರಿಂದ್ರಿಯಕ್ಕೆ.

ಲಕ್ಷ್ಯಂ.

ಮ|ಸ್ರ|| ಕಳಸಂ ಪದ್ಮಾಕರಂ ಕನ್ನಡಿ ಹಿಮರುಚಿ ಕಾಮಾಗ್ನಿ ಹೋಮಾಗ್ನಿ ಪುಂಸ್ಕೋಕೀ|
ಕಿಳನಾದಂ ವೇದನಾದಂ ಕುಡಿ ಗುಡಿ ಮಧು ಮಾಹೂರ್ತಿಕಂ ಪೂತವಲ್ಲೀ||
ಕುಳವೆಲ್ಲಂ ನಿಬ್ಬಣಂಬಂದಬಲೆಯರೆನೆ ಚೂತಂಗವಿೂಮಲ್ಲಿಕಾಕೋ |
ಮಳೆಗಂ ಕೊಂಡಾಡಿ ಕೆಯ್ನೀರೆಱೆದನತನು ಲಾವಣ್ಯಪುಣ್ಯಾಂಬುವಿಂದಂ||

ವ|| ಮತ್ತಂ.

ಮ|| ಪಗಲೆಂದುಂ ತಲೆದೋಱಲಣ್ಮಳಿನಿಸುಂ ಚಂದ್ರಂಗೆ ಕೂರ್ತಂತೆ ಪ |
ತ್ತುಗೆಗುಂದಳ್ ನಿಶೆಯಪ್ಪುದುಂ ಪರಿದು ದುಗ್ಧಾಂಭೋಧಿಯೊಳ್ ಕ ಡು
ವಳ್ ||
ನಗುವಳ್ ನೆಯ್ದಿಲೊಳೆಯ್ದೆ ಚುಂಬಿಪ ಚಕೋರಂಗಳ್ಗಳಲ್ಪಾಸೆಯಿಂ |
ಪುಗುವಳ್ ಕೌಮುದಿಯೆಂಬ ಪೊಚ್ಚ ಪೊಸವೆಣ್ಣೇನೆಂಬ ನಾಣ್ಗೇಡಿಯೋ ||
(ಇದು ನಿರಿಂದ್ರಿಯಸಂಭೋಗಂ)

ಕಂ|| ಇನನಂ ಕಾಣದೆ ಸಂಚಲ |
ತನುವಪರಾಶಾಪ್ರಪಂಚವಿರಹಿತೆ ಸಂಧ್ಯಾಂ ||
ಗನೆ ನೋಡೆನೋಡೆ ಕರಗಿದ |
ಳನುರಕ್ತೆ ವಿಯೋಗವೇಗಮಂ ಸೈರಿಪಳೇ || ೨೪೪||
(ಇದು ನಿರಿಂದ್ರಿಯ ವಿಪ್ರಲಂಭಂ)

ವ|| ಇವು ರಸಾಭಾಸಂಗಳ್, ಇವು ದೋಷಮಲ್ತು.

ಕಂ|| ಘನಮಾಲೆ ಸಮುದ್ರನ ಸಿರಿ |
ಯಿನಾದ ಗರ್ಭದೆ ಜಡಪ್ರಕೃತಿವೆತ್ತಪಳೆಂ ||
ದೆನೆ ತನುಮಧ್ಯೆಯರೇಂ ಗ |
ರ್ಭಸಿರ್ಭರಾವಸ್ಥೆಯಿಂ ಪಟುತೆವಡೆದಪರೇ || ೨೪೫||
(ಇದು ಆಲಸ್ಯಭಾವಾಭಾಸಂ)

ಕಂ|| ಅನಿರ್ದಬನದೊಳುಲಿದುವ |
ನೇನಂ ನೃಪ ನೋಟಿಪ್ಪೆ ಬರ್ಪುದೆಂಬಂದದಿನಂ ||
ದೇನುಲಿದುದೊ ಪಿಕಮಧುರ |
ಧ್ವಾನದಿನಾರಕ್ತಕೋರಕಂ ಸಹಕಾರಂ || ೨೪೬||
(ಇದು ಗರ್ವಭಾವಾಭಾಸಂ)

ಉ|| ಅಂಬುಜನಾಳಮೆಂಬ ಪೆಣೆದಾವಣಿಯಂ ಪಱಿದಾವಲೆಂಬ ಬಾ |
ಳ್ಗಂಬಮನೊತ್ತಿ ಕಿಟ್ಟು ಲತೆಯೆಂಬ ತುರಂಗಮುಮಂ ಪೊರಳ್ಚಿ ಥಾ ||
ತಾಂಬುತರಂಗಮೆಂಬ ಪರಿಕಾರನ ನಟ್ಟೆ ಮದಾಳಿಯೆಂಬ ಗುಂ |
ಡಂ ಬಳಿದಿಟ್ಟು ಪಾಯ್ದುದು ಸಮೀರಣವಾರಣವಾಪ್ರದೇಶದೊಳ್|| ೨೪೭||
(ಇದು ಉಗ್ರ ಭಾವಾಭಾಸಂ)

ವ|| ಇವು ನಿರಿಂದ್ರಿಯಭಾವಾಭಾಸಂಗಳ್.

ಮ|| ಉಗುಱುತ್ತುಂ ಸಿಡಿಲೆಂಬ ತೋರಗಿಡಿಯಂ ಕಾಲೂರಿ ಭೂಭಾಗದೊಳ್ |
ಗಗನಾಭೋಗಮನೆಯ್ದೆ ನೀಳ್ದ ಘನವೇಣೀಬಂಧಮಂ ಸಾರ್ಚಿ ವಿಂ ||
ಚುಗಳೆಂಬುಳ್ಕುವ ದಾಡೆಗಳ್ ಪೊಳೆಯೆ ಚಂದ್ರಾದಿತ್ಯರಂ ನುಂಗಿ ಬೇ |
ಸಗೆಯಂ ಬೆರ್ಚಿಸಿ ಘರ್ಜಿಸುತ್ತುಮೊಗೆದಂ ಕಾರೆಂಬ ಕಾಳಾಸುರಂ|| ೨೪೮||

(ಇದು ನಿರಿಂದ್ರಿಯರೌದ್ರರಸ ಮೌಗ್ರ್ಯವ್ಯಭಿಚಾರಿ.)

ಚಂ|| ಎಳವೆಱೆ ದಾಡೆ ಕೆಂದಳಿರೆ ನಾಲಗೆ ಮಾಮರದಳ್ಗೆಗೊಂಬಿನೊಳ್ |
ಮಿಳಿರ್ವೆಳವಳ್ಳಿ ಬಾಲಮಲರ್ದೊಂಗಲೆ ಕೇಸರಮೆಂಬಿನಂ ಮನಂ ||
ಗೊಳೆ ಮಧುಮಾಸಕೇಸರಿ ವಿಯೋಗಿಗಳೆಂಬ ಮೃಗಂಗಳಂ ಭಯಂ |
ಗೊಳಿಸಿದುದುಷ್ಣಕೀರಮದಕೋಕಿಳಗರ್ಜಿತತರ್ಜಿತಂಗಳಿಂ || ೨೪೯||

ವ|| ಇದು ನಿರಿಂದ್ರಿಯ ಭಯಾನಕರಸ ಮೌಗ್ರ್ಯಾದಿವ್ಯಭಿಚಾರಿ, ಇಂತು ನಿರಿಂದ್ರಿಯಾನ್ಯರಸಭಾವಂಗಳನಱಿವುದು.

ವ|| ಇನ್ನು ತಿರ್ಯಗ್ಗತಕ್ಕೆ.

ಚಂ|| ಪಸಿದೊಡೆ ಸಲ್ಲಕೀಕಿಸಲಯಂಗಳನೊಯ್ಯನೆ ನೀಡಿ ತೀಂಟೆ ತಾಂ |
ಮಸೆಪಿರೆ ಕೋಡನಿಟ್ಟೊರಸಿ ನೀರ್ಗೆಳಸಿದರ್ೊಡೆ ತಂದು ನೀರನೂ ||
ಡಿಸಿ ನಸೆಯಿಚ್ಛೆಯಾದೊಡೆಡಗೂಡಿ ಬೞಿಲ್ದೊಡೆ ಕರ್ಣವಾತಮಂ |
ಪಸರಿಸಿ ತನ್ನ ಕೆಯ್ಪಿಡಿಯುವೋಲ್ ಪಿಡಿಯಂ ಪಿಡಿದಿರ್ದುದೊಂದಿಭಂ|| ೨೫೦||

ವ|| ಮತ್ತಂ.

ಚಂ|| ಪಂಪರಿತಂದು ಮೆಯ್ಗೆಳೆರಡಿಲ್ಲೆನೆ ಪಕ್ಕದಿನಪ್ಪಿ ಕಣ್ಗಳಿಂ |
ಸುರಿಯೆ ಮುದಶ್ರು ಮುಂದಲೆಯ ತುಪ್ಪುೞನೊಯ್ಯನೆ ಕರ್ಚಿ ಚಂಚುವಿಂ ||
ಸರಸಿಜಪತ್ರಕೋಟಿಯ ಕುಸುಂಕಱಿನತ್ತೆಳದುಯ್ದು ಕಾಂತನೊಳ್ |
ನೆರೆದು ರಥಾಂಗಕಾಂತೆ ಯೆರ್ದೆಯಾಱಿದುಬಾದಮೆ ಸುಪ್ರಭಾತದೊಳ್||

(ಇವು ತಿರ್ಯಕ್ಸಂಭೋಗಶೃಂಗಾರಾಭಾಸಂ.)

ಉ|| ನಲ್ಲರಗಲ್ಕೆಯಿಲ್ಲದೆಡೆ ಯಸ್ತಮಯಕ್ಕೆ ದಿನಾಧಿನಾಯಕಂ |
ಸಲ್ಲದ ತಾಣವಂಗಜಶರಾಶನಿ ಪೊಯ್ಯದ ದೇಶಮುಳ್ಳೊಡಂ ||
ತಲ್ಲಿಯೆ ಮಾೞ್ಕೆ ಮಜ್ಜನನಮಂ ಬಿದಿಯೆಂದು ರಥಾಂಗಕಾಂತೆ ಹೃ |
ದ್ವಲ್ಲಭವಿಪ್ರಲಬ್ಧೆ ಬಗೆಗೆಟ್ಟು ಪೊರಳ್ದುದು ಪದ್ಮಪತ್ರದೊಳ್ || ೨೫೨||

ಮಾಲಿನೀವೃತ್ತಂ॥ ಬಿಸರುಹಸಖನಸ್ತಾಂದ್ರೀಂದ್ರಮಂ ಪೊರ್ದೆ ಪೋದಯ್ ।
ಬೆಸದಿನಿಯನೆ ನೀನುಂ ತನ್ನ ಬೆಂಬೆನ್ನೊಳಿನ್ನೀ ॥
ಯಸುವುಮಿರದೆ ಪೋಗಲ್ಕಿರ್ದುದೆಂದಿಂತೊಱಲ್ಗುಂ ।
ಕುಸುಮಶರಶಲಾಕಾಕೀಲಿತಾಂಗಂ ರಥಾಂಗಂ ॥ ೨೫೩॥

(ಇದು ತಿರ್ಯಗ್ವಿ ಪ್ರಲಂಭಶೃಂಗಾರಾಭಾಸಂ)

ಚಂ॥ ಅಱುತೆರ್ದೆಯಾಱೆ ಪೀರ್ದುವಿುಸಿಯಳ್ಗನಿದೆಂದಿರದೀಂಟವೇೞ್ದುಮ ।
ಟ್ಟಿಱುಮಱುವಂತೆ ಮುಕ್ಕುಳಿಸಿ ತಂದೆಱೆಗುಂ ಕೆಳೆವಕ್ಕಿಯೆಲ್ಲವಂ ॥
ನೆಱೆ ಬಱಿಯಟ್ಟಿ ನಲ್ಲುಣಿಸನೂಡಿಯುಮಾಮ್ರದ ತೋರವಣ್ಗಳಿಂ ।
ದಱಿಸಿದುದಂತು ಗಾಣದೆರ್ದೆನೊಂದು ಶುಕಂ ಮಧುಸಮ್ಮದೋತ್ಸುಕಂ॥

(ಇದು ಔತ್ಸುಕ್ಯಂ)

ಮ॥ ಗಿಡುಗಂ ಕೊಂದುದೊ ಬೇಡರಿಟ್ಟ ಬಲೆಯೊಳ್ ಮೇಣ್ ಬಿೞ್ದುದೋ ಪಕ್ಕ ಮೇ ।
ನುಡಿದತ್ತೋ ಪಿಡಿದನ್ಯಸಾರಿಕೆ ರತವ್ಯಾಪಾರಕೆಂದೊಯ್ದಳೋ ।
ತಡೆದಂ ಮತ್ಪ್ರಿಯನೆಂದು ನೊಂದು ತಳಿರ್ಗಳ್ ನಾಂಬನ್ನೆಗಂ ದುಃಖದಿಂ ।
ಗಡ ಕೀರಪ್ರಿಯಕಾಂತೆ ಸುಯ್ದು ಸುರಿದಳ್ ಘೋರೆಂದು ಬಾಷ್ಪಾಂಬುವಂ॥

(ಇದು ವಿತರ್ಕಚಿಂತಾಸಂಧಿ)

ವ॥ ಮತ್ತಂ.

ಮ॥ ನೆರೆವನ್ನಂ ರವಿ ನಿಲ್ಲದಸ್ತಗಿರಿಯಂ ಸಾರ್ದಂ ಪ್ರಿಯಂ ಪೋಗಲಾ ।
ತುರನಾಗಿರ್ದನೆನುತ್ತಮತ್ತಿನನಸಿತಾತ್ಮೇಶನಂ ನೋಡಿ ಕೋ ॥
ಪರಸಾವೇಶಮನೊಂದು ಶೋಕರಸಮಂ ಮತ್ತೊಂದು ಕಣ್ ಕೆಯ್ಕೊಳು ।
ತ್ತಿರೆ ಕೆಯ್ಕೊಂಡುದು ಚಕ್ರವಾಕವಧು ಕಣ್ಗೆತ್ತಂ ನಟೀಲೀಲೆಯಂ॥ ೨೫೬ ॥

(ಇದು ತಿರ್ಯಗ್ಭಾವಸಂಧಿ)

ಇಂತಿವೆಲ್ಲಂ ಭಾವಾಭಾಸಂ.

ವ॥ ಆದಿಶಬ್ದದಿಂ ರಜನೀರಜನೀಪತಿ ಸಂಭೋಗಕ್ಕೆ.

ಕಂ॥ ಪರೆದಿರೆ ತಿಮಿರಕಚಂ ನೆರೆ ।
ದಿರೆ ಭಗಣಸ್ವೇದಜಲಕಣೌಘಂ ರಾಗಂ ॥
ಬೊರೆದಿರೆ ಚಕೋರನಯನಂ ।
ಕರಮೆಸೆದಳ್ ನೆರೆದು ರಜನಿ ರಜನೀಪತಿಯೊಳ್ ॥ ೨೫೭ ॥

ವ|| ಮತ್ತಂ.

ಚಂ|| ಪೊಸಮಕರಂದಮೆಂಬ ಬೆಮರುಣ್ಮಿರೆ ತೆಂಬೆಲರೆಂಬ ಸುಯ್ಯೆಲರ್ ॥
ಪಸರಿಸೆ ಗುಚ್ಛಮೆಂಬ ಮೊಲೆ ಚಪ್ಪಲದೋರ್ಪ್ಪೆ ಸಿತಾಬ್ಜಮೆಂಬ ಕಣ್ |
ಮಿಸುಪ ಪರಾಗಮೆಂಬ ನಸುಗೆಂಪಿನೊಳೊಂದಿರೆ ನೋಡೆ ಕಣ್ಗೆ ಶೋ |
ಭಿಸಿದಳಲಂಪಿಸಿಂ ನೆರೆದು ನಂದನಲಕ್ಷ್ಮಿ ವಸಂತಕಾಂತನೊಳ್ ॥ ೨೫೮||

ಇಂತಿವು ರಸಾಭಾಸಂಗಳ್.

ಇಂತಱಿವುದು.

ಚಂ|| ಅಮೃತದ ಖಂಡಶರ್ಕರೆಯ ಕೂಟಮುಮೊಲ್ದಳ ಕೂಟಮುಂ ಸಮಾ |
ನಮೆಯೊಲವಿಲ್ಲದಳ್ಗೆ ವಿಟನೇಟವಿಟಂ ಬರೆ ಕೂಟವಿಂಪನೀ ॥
ಗುಮೆ ಬೆಲೆಗೊಂಡನಾ ಬೆಲೆಗೆ ಮೆಯ್ಯರೆಯೋಯ್ವನಗಿತ್ತೆನೆಂಬ ಕೂ |
ಟಮನದನೊಂದು ಕೂಟಮೆನಲಕ್ಕುಮೆ ನಂಜಿನ ಕಾಲಕೂಟಮುಂ ॥ ೨೫೯||

(ಇದುವುಮೇಕತ್ರಾನುರಾಗದಿಂ ರಸಾಭಾಸಮುಪ್ಪದು)

ವ|| ಇಂತು ತುಂದಿಲಮೈಥುನಂ, ನೀಚ ಶಬರ ಚೇಟೀ ಚೇಟ ಪರಮ ದರಿದ್ರಾದಿಗಳ್ ನೆಗಳ್ದ ಕೋಟಿಸುಸಿಲೆಲ್ಲಂ ರಸಾಭಾಸಂಗಳೆಂದಱಿವುದು.

ಸಮಾಸೋಕ್ತಿ ಯರ್ಥಾಂತರನ್ಯಾಸಂ, ರೂಪಕ ಮುತ್ಪ್ರೇಕ್ಷಾದಿಗಳೀ ರಸಭಾವಾಭಾಸಕ್ಕೆ ಜೀವಿತಂ.

ಇನ್ನಾ ಸಾತ್ವಿಕವಿಚಾರಂ

ಲೇಸಾದ ಸತ್ವಗುಣೋತ್ಕರ್ಷದಿಂ ಪ್ರಾಣಸ್ವರೂಪಮಾದ ವಸ್ತುವೆ ಸತ್ವಂ, ಅಲ್ಲಿ ಪುಟ್ಟಿದುವೇ ಸಾತ್ವಿಕಂಗಳ್, ಅವು ಪ್ರಾಣಭೂಮಿಪ್ರಸೃತ ರತ್ಯಾದಿಗಳನಱಿಯುವ ವೃತ್ತಿಗಳನುಳ್ಳವು. ಬಾಹ್ಯಜಡರೂಪಪಂಚಭೂತಾತ್ಮಕಂಗಳಾದ ಅಶ್ರುಸ್ವೇದಾದಿಗಳೇ ಕಾರಣಂಗಳವಱಿಂ ತಾವು ವಿಲಕ್ಷಣಂಗಳಪ್ಪವು. ಅತ್ಯಂತರಸೀಭವಿಸಿದ ರತ್ಯಾದಿಗಳ ವಿಭಾವಂಗಳಿಂ ಪುಟ್ಟಿದುವನು ಭಾವಂ[ಗಳಿಂ ಗಮ್ಯಮಾನಮಾನಂಗಳಾಗಿ ಭಾವಂಗ]ಳೆಂದಱಿಯಿಸಿಕೊಳ್ವವು. ಮತ್ತಮಾತ್ಮಸ್ಥಿತಮಾದ ಪಂಚಭೂತದೊಳ್ ಪೃಥ್ವೀಪ್ರಧಾನಮಾದ ಪ್ರಾಣದೊಳ್ ಚಿತ್ತವೃತ್ತಿಗಳ್ ಬೆರಸಲೊಡನಾತ್ಮನ ಚಲನಾಗಿರ್ಪನದೇ **ಸ್ತಂಭ** ಸಾತ್ವಿಕಭಾವಂ, ಜಲಪ್ರಧಾನಮಾದ ಪ್ರಾಣದಲ್ಲಿ ಸ್ವಾಂತಂಗಳ್ ಪ್ರವರ್ತಿಪುದು **. ಅಶ್ರು**ಭಾವಮಕ್ಕುಂ. ತೇಜಃ ಪ್ರಧಾನಮಾದ ಪ್ರಾಣದಲ್ಲಿ ಹೃದ್ವರ್ತನಮಿರೆ **ವೈವರ್ಣ್ಯ** ಮಕ್ಕುಂ. ಆಕಾಶಪ್ರಧಾನಮಾದ

ಪ್ರಾಣದಲ್ಲಿ ಹೃದ್ವರ್ತನವಿಂತು ಲಯಸಾತ್ವಿಕಮಕ್ಕುಂ. ವಾಯುಪ್ರಧಾನಮಾದ ಪ್ರಾಣದಲ್ಲಿ ಚೇತಸ್ಸಂಧಾನಮಾಗೆ ಮಂದಮಧ್ಯೋತ್ಕೃಷ್ಟ ವೇಗಂಗಳಿಂ **ರೋಮಾಂಚ, ಕಂಪ, ಸ್ವರಭೇದತ್ರಿತಯಮಕ್ಕುಂ.** ಈ ಬಾಹ್ಯಸಾತ್ವಿಕಂಗಳ್ಗಂತರಂಗದ ಸಾತ್ವಿಕಂಗಳ್ ಕಾರಣಮಾದುದಱಿಂದೀಪೆಸರ್ಗಳಂ ತಾವುಂ ತಳೆದುವು.

ಭರತಮತವಿಂತು.

ಬಾಹ್ಯಂಗಳಾದ ಅಶ್ರುಸ್ತಂಭಾದಿಗಳ್ ಶರೀರಧರ್ಮಂಗಳ್, ಅಂತರಂಗಸಾತ್ವಿಕಂಗಳ್ ಸಂದನು ಭಾವಂಗಳ್, (ಅದಱಿಂದಮನುಭಾವಂಗಳೊಡ ವೆರಸಿರ್ಪುವು.) ಇವು ಹೃದ್ಗತಮಾದ ಸಾತ್ವಿಕಂಗಳುಮಂ, ರತ್ಯಾದಿಸ್ಥಾಯಿಗಳುಮಂ, ಮತ್ಯಾದಿ ವ್ಯಭಿಚಾರಿಗಳುಮನಱಿಯಿಪ್ಪುವು, ಆಸ್ಥಾಯಿಭಾವವೊಂಭತ್ತು, ಸಾತ್ವಿಕ ಭಾವಮೆಂಟು, ಸಂಚಾರಿಭಾವಂ ಮೂವತ್ತುಮೂಱು. ಇಂತಯ್ವತ್ತುಭಾವಂ.

ವಿಭಾವಬಲದಿಂದಾಮೆಯ್ನವಿರುರ್ವಿದುದೇ **ಪುಳಕಂ,**[1] ಕಣ್ಬನಿತೋಱಿದುದೇ **ಅಶ್ರು,**[2] ಮೆಯ್ಮಱೆದುದೇ **ಲಯಂ,**[3] ಧ್ವನಿಪಲ್ಲಟಿಸಿದುದೇ **ಸ್ವರಭೇದಂ,**[4] ನಡುಗುವುದೇ **ಕಂಪಂ,**[5] ಬೆಮರ್ತುದೇ **ಸ್ವೇದಂ,**[6] ಮತ್ತೊಂದು ಬಣ್ಣಮಾದುದೇ **ವೈವರ್ಣ್ಯಂ,**[7] ಮರವಟ್ಟುದೇ **ಸ್ತಂಭಂ**[8].

ಇಂತು ಚಿತ್ತತ್ವದಿನೆಲ್ಲಾರಸಂಗಳ್ಗಪ್ಪುವಿವಂ ವ್ಯಭಿಚಾರಿಗಳನನುಭಾವಂಗಳೊಡನೆಯು ಹೇಮಚಂದ್ರಚಾರ್ಯರ್ ಪೇೞ್ದರ್, ಅಂತೆಗೆಯ್ದಂ.

ವ॥ **ಮತ್ತಂ ಸಾತ್ವಿಕಭಾವಮೆಂಟುಪ್ರಕಾರಕ್ಕಂ ಕಾವ್ಯಮಾರ್ಗದೊಳುದಾಹರಣಮುಖದೊಳಱಿದುಕೊಳ್ಗೆ.***
ಶೃಂಗಾರದೊಳಳವಟ್ಟುದ ನುದಾಹರಿಪೆಂ —

ಸೂತ್ರಂ ೧೪೪.

ಕಂ॥ ಪುಳಕಾಶ್ರುಸ್ತಂಭ ಸ್ವೇ।
ದಳಯ ಸ್ವರಭೇದಕಂಪವೈವರ್ಣ್ಯಂಗಳ್ ॥
ಸಲೆ ಸಾತ್ವಿಕಭಾವಂಗಳ್।
ವಿಳಸಿತಕವಿಮಾರ್ಗದಿಂದಮೆಂಟುತೆಱಂಗಳ್ ॥

* ಇಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದಣ ಸಾತ್ವಿಕಭಾವೋದಾಹರಣಂಗಳು ಕೆಲವು ಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿಲ್ಲ.

ಲಕ್ಷ್ಯಂ.

ಕಂ|| ಇನಿಯಂ ಸೋಂಕಲೊಡಂ ಝುಂ ।
ಮನೆ ಕಡವಲರ್ದಂತೆ ಕಾಂತೆ ತಾಳ್ದಿದ ರೋಮಾಂ ||
ಚನಕೆ ತನಿವೇಟವಳ್ಳಿಯ |
ನನೆಗಂಗಜನೀಯಸಂಕೆಱೂ ಕಂಟಕವೆಸದಂ ॥ ೨೬೦||

(ಇದು ಪುಳಕಂ)

ಕಂ। ಸುರಿದಬಲೆ ಕಣ್ಣ ನೀರ್ಗಳ |
ಸರಿಯಂ ಸ್ತನಮುಂಡಳಂಗಳೊಳ್ ವಿರಹಮುಹಾ ||
ಜ್ವರಜನಿತಪುಳಕಸಸ್ಯಾಂ |
ಕುರಂಗಳಂ ಬೆಳೆಯಿಸಳ್ ನಭೋಲಕ್ಷ್ಮಿಯವೋಲ್ ॥ ೨೬೧||

(ಇದು ಅಶ್ರು)

ಚಂ|| ಇನಿಯನ ಕೆಂಪಳಂ ತಳಮುನೊಯ್ಯನೆ ಸೋಂಕೆ ಪೊಸಟ್ಟು ನಾಣ ಪೆಂ |
ಪಿನೊಳೊಗೆತರ್ಪ ಘರ್ಮಜಲಬಿಂದುಗಳಿಂ ನವಿತಾನನಾಬ್ಜ ಬೆ ॥
ಚ್ಚನೆ ಬಸಿಯುತ್ತುಮಿಂದುಕರಸಂಕುಳಮೊಯ್ಯನವುಂಕಿ ಸೋಂಕೆ ಸೋಂ|
ಕಿನೊಳೊಱಿವಿಂದುಕಾಂತಮಣಿಪುತ್ರಿಕೆಯಂಪಡಿನೊಪ್ಪಿ ತೋಱಿದಳ್ ॥

(ಇದು ಸ್ವೇದಂ)

ಚಂ|| ನಸುದೆಱಿವಿರ್ದ ಬಾಯ್ ನಿಮಿರ್ದ ಗೋಣೆಮೆಯಿಕ್ಕದ ದಿಟ್ಟಿ ರಯ್ಯನೊಂ |
ದೆಪೆಗೊಱಗಿರ್ದ ಮೆಯ್ ಜಘನದಲ್ಲಿಯ ಕೆಯ್ ಮುರವಟ್ಟ ಚೇಷ್ಟ ಕ ||
ಣ್ಗೆಸೆದಿರೆ ಸುಯ್ಯ ಪೆಂಪಱಿದು ಚಿತ್ರದ ಪೆಣ್ಣವೊಲಾಗಿ ಬಾಗಿಲೊಳ್|
ಸಸಿಮುಖಿ ನಿಂದು ನೋಟ್ಪಳಿಸಿಯಂ ತಡೆದೊಯ್ಯನೆ ಬರ್ಪ ಬಟ್ಟೆಯಂ ||

(ಇದುಸ್ತಂಭಂ)

ಚಂ|| ಮಿಗೆ ಸುರತಾಮೃತಂಗುಡಿದು ತನ್ನೊಳೆ ತಾಂ ಲಯಮಾಯ್ತೊ ಯಿಂಪಿನೊ |
ಳ್ಪೊಗೆದಧರಸ್ಥಸಾರದೊಡನೆನ್ನಯ ಹೃದ್ಗುಹೆಪೊಕ್ಕಡಂಗಿತೋ ||
ಬಗೆವೊಡೆ ಘರ್ಮವಾರಿಯೊಡನೇಂ ಪೊಱಸಾರ್ದುದೊ ಕಾಣೆನೋಪ
ನೊಳ್ |
ಬಗೆಯ ವಿಕಾರಮಂ ತನುಗೆ ಚಂದನದಣ್ಕೆವೊಲಾದವೊಪ್ಪಿದಳ್ ॥ ೨೬೪||

(ಇದು ಲಯಂ)

ಕಂ|| ಸ್ಮರನಸಿಯ[ಳ] ಬೀಣೆಯ ನು |
ಣ್ಚರವೆನೆ ಸತಿ ಪಾಡುತಿರ್ಪುದುಂ ನುನದನ್ನಂ ||
ಬರೆ ಬಂದುದೆಯ್ದೆ ಕಾಮಾ |
ತುರೆಗೆ ಮನಂಗೊಳ್ವ ಗದ್ಗದಸ್ವರಮಾಗಳ್ || ೨೬೫||

(ಇದು ಸ್ವರಭೇದಂ)

ಕಂ|| ಲಲನೆ ನಿಜೇಶ್ವರನಂ ಕಾ |
ಣಲೊಡಂ ಕಟ್ಟಿದಿರೊಳಿರ್ದಪವೆ ಭಯಮಾದಳ್ ತೆಂ ||
ಬೆಲರಿಂದಲ್ಲಾಡುವ ಕೋ |
ಮಲಲತಿಕಾಲೀಲೆಯಂ ತಳೋದರಿ ತಳೆದಳ್ || ೨೬೬||

(ಇದು ಕಂಪಂ)

ಕಂ|| ಇನಿಯನ ವಿಯೋಗದಿಂದಾ |
ದ ನಿನ್ನ ಬಡತನಮುನಱಿವುದರಿದಾಯ್ತೆನಸುಂ ||
ಘನತರಚಂದ್ರಕಳಾಬಿಸ |
ವನದಂತಿರೆ ನಿನ್ನೊಳಾದುದೀವೈವರ್ಣ್ಯಂ || ೨೬೭||

(ಇದು ವೈವರ್ಣ್ಯಂ)

ಕಂ|| ಇಂದುವರಮಾರುಮೀರೀತಿಯಿ |
ದಿಂದಂ ಕನ್ನಡದೊಳಾರ್ಯರಾ ಎಂಬಿನವೊ ||
ಳ್ಪಿಂದೆ ವಿವರಿಸಿದುದಿಲ್ಲೆನೆ |
ಚಂದದೆ ಬಿಚ್ಚಳಿಸಿ ರಚಿಸಿದಂ ಕವಿಸಾಳ್ವಂ || ೨೬೮||

ಕಂ|| ಈಕೃತಿಕವಿಕೃತನುತಕವಿ |
ತಾಕಾಂತೆಗೆ ತಾನೆ ನವರಸಂ ಸಲೆ ರಸರ ||
ತ್ನಾಕರಮಿಳೆಶಶಿರವಿರ |
ತ್ನಾಕರಮಿರ್ಪನ್ನೆಗಂ ಜಯಿಕ್ಕುರ್ವರೆಯೊಳ್ || ೨೬೯||

ಗದ್ಯ

ಇದು

ಶತೇಂದ್ರ ಮುನೀಂದ್ರವಂದಿತಾರ್ಹತ್ಪರಮೇಶ್ವರ

ಪಾದಾರವಿಂದಾಮಂದಮಕರಂದಾನಂದಿತಭೃಂಗಾಯಮಾಣ

ಸಾ ಳ್ವ ಕ ವಿ

ವಿರಚಿತಮಪ್ಪ.

ರಸರತ್ನಾಕರದೊಳ್

ವ್ಯಭಿಚಾರಿಭಾವವಿವರಣಂ.

ಚ ತು ರ್ಥ ಪ್ರ ಕ ರ ಣಂ

ರ ಸ ರ ತ್ನಾ ಕ ರಂ

ಸಮಾಪ್ತಂ

ಮಂಗಳಮಸ್ತು

ಶ್ರೀ

ಪರಿಶಿಷ್ಟಂ—೧.

ಕವಿಸಾಳ್ವವಿರಚಿತಂ.

ಶಾರದಾವಿಲಾಸಂ.

(1) ದ್ವಿತೀಯಂ ಧ್ವನಿಪ್ರಕರಣಂ.

ವಚನಂ|| ಮತ್ತಂ ಕಾವ್ಯವಿಶೇಷಭೇದಂಗಳಂ ಪೇಳ್ವಪೆಂತೆಂದೊಡೆ—

ಸೂ|| ಆವೆಡೆಯೊಳಂ ವಾಚ್ಯದತ್ತಣಿಂದಧಿಕಮಪ್ಪ ವ್ಯಙ್ಗ್ಯಮನುಳ್ಳುದು**ತ್ತಮ** ಕಾವ್ಯಂ. ಆಕಾವ್ಯಮುಂ "**ಧ್ವನಿ**" ಯೆಂದು ಪೂರ್ವಾಚಾರ್ಯರಿಂ ಪೇಳಿಪಟ್ಟುದು.

ಧ್ವನಿಗುದಾಹರಣೆ.

ಚಂ|| ಎಲೆ ಗಡ ಪಾಂಥ ಕೆಯ್ಗೆಮರ್ದ ಪುಸ್ತಕಮೇಸಿದು ಪೃಚ್ಛೆಯೇಳ್ವಿಯೋ |
ವಿಲಸಿತವೈದ್ಯಕೋವಿದನೊ ನಿಲ್ ನಡ ವೈದ್ಯನೆಯಾದೊಡತ್ತೆ ಪೇಳ್ ||
ಸಲೆ ನಿಶೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಣಳೀತಾಷಧಿಯೇಳ್ ಪತಿಯೂರ್ಗೆ ಪೋಗಿ ತಾಂ |
ನೆಲಸಿದನಲ್ಲಿ ಬರ್ಪ ದಿನಮಾವುದು ಪ್ರಾಶ್ನಿಕನಾದೊಡಂತೆ ಪೇಳ್ || ೧||

ಸೂ|| *ಆವುದಾನೊಂದೆಡೆಯೊಳ್ ವಾಚ್ಯಾರ್ಥದತ್ತಣಿಂದನತಿಶಯಮಾಗಿ ತೋರುತಿರ್ಪ ವ್ಯಙ್ಗ್ಯಮನುಳ್ಳುದು **ಮಧ್ಯಮಕಾವ್ಯಂ.**

1.[*] ಈಗ್ರಂಥದ ಎರಡನೆಯ ಪ್ರಕರಣಮಾತ್ರ ಪ್ರಕೃತದಲ್ಲಿ ಉಪಲಬ್ಧವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಪೂರ್ಣವಾದ ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬೇರೆಯಾಗಿ ಮುದ್ರಿಸಲು ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಅಪೂರ್ವವೂ ಅತ್ಯಂತಪ್ರಯೋಜನಕಾರಿಯೂ ಆದ ಈ ಗ್ರಂಥಭಾಗವು ಲುಪ್ತವಾಗಿ ಹೋಗಕೂಡದೆಂದು ಉಪಲಬ್ಧವಾದಷ್ಟುಭಾಗವನ್ನು ಪರಿಶಿಷ್ಟದಲ್ಲಿ ಮುದ್ರಿಸಿದೆ.

*ಇಲ್ಲಿ ಧ್ವನಿಯ ಉದಾಹರಣವನ್ನು ಸಮನ್ವಯಮಾಡುವ ವಾಕ್ಯವು ಬಿಟ್ಟುಹೋಗಿರುವಂತೆ ಕಾಣುವುದು.

ಮಧ್ಯಮಕಾವ್ಯಕ್ಕುದಾಹರಣೆ.

ಚಂ|| ನಡೆವ ಸುವರ್ಣಪುತ್ರಿಕೆಯಿದೆಂದೆನೆ ನೀರ್ವೊಱೆಗೊರ್ವಳೆಯ್ತಿಯಿಂ |
ಪಡಿಯಿಡುವನ್ನೆಗಂ ಪಥದಿನೊಯ್ಯನೆ ಹಬ್ಬೆಯದೋಂದು ದಂಡನುಂ ||
ಪಿಡಿದಿದಿರ್ವರ್ಪನಂ ಪದೆದು ಸಿಟ್ಟಿಸಿ ಮೆಯ್ಮರವಟ್ಟಳೆಯ್ತಿಯಿಂ |
ತಡಬಡಿಸುತ್ತೆ ನಿಂದು ಪೞಗಾಜಿನ ಪುತ್ತಳಿಯಂತಿರೊಪ್ಪಿದಳ್ ||

ವಿವರಣಂ.

ವ|| ಇಲ್ಲಿ ಹಬ್ಬೆಯಂಕೊಂಡಿದಿರ್ವರ್ಪನಂ ಕಂಡು ಕಾಂತೆ ಕಂಪಿಸಿದಳೆಂಬ ವಾಚ್ಯಾರ್ಥದತ್ತಣಿಂ ಸಂಕೇತಗೃಹದಿಂ ಮರಳಿದನೆಂಬ ವ್ಯಙ್ಗ್ಯಾರ್ಥಂ (ವಾಚ್ಯಾರ್ಥಮಂ) ಮಿಱಿದು - ಮತ್ತಮುದರ್ಕ.

ಚಂ|| ವಿಮಳತೆವೆತ್ತ ನೀರ್ವೊಱೆಯ ತೀರದೆ ಚಾರುನಿಕುಂಜಪಙ್ತಿಯೊಳ್ |
ಸಮುಸಿಸೆ ಜೇಗೆಗಿಚ್ಚುಳುರ್ವ ಕೇಸುರಿಯಾಸುರಮಾಗೆ ಕಂಡು ವಿ ||
ಭ್ರಮಮಱಿದಿರ್ಪಗುಂದಿ ಬಳಿಱಿಂ ಪೊಸೆದೊತ್ತಿನೊಳೊಂದಿ ನಿಂದರಂ |
ತೆಮರಿ ತೆರಳ್ವ ಕಾರ್ಯಮಣಮಿಲ್ಲದೆ ಬಿಣ್ಪಱಿದೊರ್ವಳೊಪ್ಪಿದಳ್ || ೩||

ವಿವರಣಂ.

ವ|| ಇಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಸಂಕೇತಸ್ಥಾನಮೞಿದುದೆಂಬ ವ್ಯಙ್ಗ್ಯಂ ವಾಚ್ಯಮಂ ಮಿಱಿಲಾಱದು.

ಸೂ|| ಶಬ್ದಾರ್ಥೋಭಯಚಿತ್ರಮಾಗಿ ವ್ಯಙ್ಗ್ಯರಹಿತಮಪ್ಪುದಧಮಕಾವ್ಯಂ.

ಇದಕ್ಕುದಾಹರಣೆ.

ಮ|| ಅತುಳೋತ್ತಾಳತಿಮಿಂಗಿಳಪ್ರಬಳಪಕ್ಷೋದ್ಧೂತವಾತಪ್ರಕಂ |
ಪಿತಕುತ್ಕೀಲಸಮುಗ್ರವಿಗ್ರಹಘನಗ್ರಾಹಗ್ರಹವ್ಯಗ್ರವಿ ||
ಗ್ರತವಕೋದರಭಾಗಭೂರಿಕಮಠಪ್ರಕ್ಷಿಪ್ತಕಲ್ಲೋಲಕ |
ಲ್ಪಿತಕೋಳಾಹಳಕಲ್ಪಕಾಲರಭಸಪ್ರಸ್ಪರ್ಧಿಯಂ ವಾರ್ಧಿಯಂ || ೪||

ಮ|ಸ್ರ||ಎಳನೀರಂ ತೆಂಗು ರಂಭಾಪ್ರತತಿಗೆಱೆಯೆ ರಂಭಾಳಿಗಳ್ ತಮ್ಮ ನೀರಾ |
ವಳಿಯಂ ಪುಂಡ್ರೇಕ್ಷುವಾಟಾವಳಿಗೆ ಸುರಿಯೆ ಪುಂಡ್ರೇಕ್ಷುಗಳ್ ತಮ್ಮ ನೀರಂ||
ಕಳಮಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಪೂರಂಬರಿಯಿಸೆ ಕಳಮಶ್ರೇಣಿಗಳ್ ತಮ್ಮ ಪಾಲಂ |
ಗಿಳಿವಿಂಡಿಂಗೀಯೆ ಚೆಲ್ವಾದುದು ಪುರಬಹಿರುದ್ಯಾನಕೇದಾರಜಾಳಂ || ೫||

ಉ|| ಕೊಂಕಣಚಕ್ರವರ್ತಿ ಜಯಕೇಶಿನೃಪಾಲನೊಳಾಂತ ಭೂಭುಜರ್ |
ಕಂಕಣಚಿತ್ರಪತ್ರಘನಮಾರ್ಗಣಸಂಯುತರಾದರಾನತರ್ ||
ಕಂಕಣಚಿತ್ರಪತ್ರಘನಮಾರ್ಗಣಸಂಯುತರಾದ ರೋಡಿದರ್ |
ಕಂಕಣಚಿತ್ರಪತ್ರಘನಮಾರ್ಗಣಸಂಯುತರಾದರದ್ಭುತಂ || ೬||

ಶಬ್ದಾರ್ಥಸ್ವರೂಪನಿರೂಪಣಂ. (ಶಬ್ದವೃತ್ತಿವಿವರಣಂ.)

ವ|| **ವಾಚಕ, ಲಕ್ಷಕ, ವ್ಯಂಜಕ,** ಮೆಂದು ಶಬ್ದಂ ಮೂದೆಱಂ. ಅವರ್ಕೆ ವಿಷಯಮಾದರ್ಥಂ **ವಾಚ್ಯ, ಲಕ್ಷ್ಯ, ವ್ಯಙ್ಗ್ಯ** ಮೆಂದು ತ್ರಿವಿಧಂ. ಮಱಿ ಯಿಲ್ಲದೆ ಸಂಕೇತದಿಂದರ್ಥಮನಱಿಪುವುದು **ವಾಚಕಂ,** ಅದು **ಜಾತಿ, ಗುಣ, ಕ್ರಿಯಾ, ದ್ರವ್ಯ ಯದೃಚ್ಛಾ** ಶಬ್ದಮೆಂದಯ್ದುತೆಱಂ.--ಅದರ್ಕುದಾಹರಣೆ—ಪರ್ವತಂ, ಕೆಂಪಂ, ದೇವಾಲಯಕೆ ಪೋಗುತುಂ, ದಂಡಿ, ವಿಷ್ಣುಶರ್ಮಂ. ಶಬ್ದಕರೆಬರ್ ಸಾಮಾನ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಂಕೇತಮಂ ಪೇೞ್ವರ್ [ಅರೆಬರ್ ವಿಶೇಷದೊಳ್ ಪೇೞ್ವರ್] ಅರೆಬರುಭಯದಲ್ಲಿ (ಸಂಕೇತಮಂ) ಪೇೞ್ವರ್, ಅವಱೊಳ್ ಕಥಂಚಿತ್ಸಾಮಾನ್ಯಂ, ಕಥಂಚಿದ್ವಿಶೇಷಂ, ಕಥಂಚಿದುಭಯಮೆಂಬುದೆಮಗಂಗೀಕಾರ್ಯ್ಯಂ, ತದ್ವಿಸ್ತರಮಂ ಗ್ರಂಥವಿಸ್ತರ ಭಯದಿಂ ಪೇೞ್ದುದಿಲ್ಲ, ಬೇಕಾದವರ್ (1) "ಕಾವ್ಯಪ್ರಕಾಶಿಕೆ" "ಸಾಹಿತ್ಯ ಸುಧಾರ್ಣವಂ" ಮುಂತಾದುವಱೊಳ್ ನೋಡಿಕೊಳ್ವುದು.

ಸೂ|| ಮುಖ್ಯಾರ್ಥಬಾಧೆಯಾಗೆ, ತದ್ಯೋಗಮುಂಟಾಗೆ, ರೂಢಿಪ್ರಯೋಜನದತ್ತಣಿಂದರ್ಥಾಂತರಮಂ ತೋರ್ಪುದು ಲಕ್ಷಕಮೆನಿಕ್ಕುಂ. [ವ್ಯಙ್ಗ್ಯಮಿಲ್ಲದುದು ರೂಢಿಯೆನಿಕ್ಕುಂ] ವ್ಯಙ್ಗ್ಯಸಹಿತಮಾದುದು ಪ್ರಯೋಜನಮೆನಿಕ್ಕುಂ.—

ರೂಢಿಗುದಾಹರಣೆ—ಕುಶಲಪ್ರವೀಣಾದಿಕಂಗಳ್, **ಕುಶಲ**ನೆಂದು ಪುಲ್ಗೊಯ್ವನ ಪೆಸರ್, ಅದಂ ಬಾಧಿಸಿ ಚದುರಂಗೆ ನಾಮಮಾದುದು ಪ್ರವೀಣನೆಂದು ಒಳ್ಳಿಯವೀಣೆಯುಳ್ಳವನ ಪೆಸರ್, ಅದಂ ಬಾಧಿಸಿ ಒಳ್ಳಿಯ ಪ್ರಾಢಂಗೆ ನಾಮಮಾದುದು.

---

(1) ಕಾವ್ಯಪ್ರಕಾಶಿಕೆಯೆಂಬುದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಸಂಸ್ಕೃತಭಾಷೆಯ ಅಲಂಕಾರ ಗ್ರಂಥವು. ಸಾಹಿತ್ಯಸುಧಾರ್ಣವವೆಂಬುದು ಅಪ್ರಸಿದ್ಧವು. ನಮಗೆ ತಿಳಿದ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಅದರ ವಿಷಯವು ಇನ್ನೂ ಪ್ರಕಟವಾಗಿಲ್ಲ.

ಪ್ರಯೋಜನ ಲಕ್ಷಣೆಯ ವಿವರಣಮಂ ಪೇೞ್ವೆ ನದೆಂತೆಂದೊಡೆ (೧) **ಉಪಾದಾನಲಕ್ಷಣೆ**ಯೆಂದುಂ, (೨) **ಲಕ್ಷಣಲಕ್ಷಣೆ**ಯೆಂದುಂ, (೩) **ಗೌಣ ಸಾರೋಪಲಕ್ಷಣೆ** ಯೆಂದುಂ (೪) **ಗೌಣಸಾಧ್ಯವಸಾನಲಕ್ಷಣೆ** ಯೆಂದುಂ (೫) **ಶುದ್ಧಸಾರೋಪಲಕ್ಷಣೆ** ಯೆಂದುಂ (೬) **ಶುದ್ಧಸಾಧ್ಯವಸಾನಲಕ್ಷಣೆ** ಯೆಂದುಂ ಪ್ರಯೋಜನಲಕ್ಷಣೆಗಳಾಱುತೆಱಂ, ಅವು ಗೂಢಾಗೂಢ ಭೇದದಿಂ ಪನ್ನೆರಡುತೆಱಂ.

(೧) **ಅಲ್ಲಿಯುಪಾದನಲಕ್ಷಣೆ ಯೆಂತೆಂದೊಡೆ**--ತನ್ನ ಪ್ರಸಿದ್ಧನಿಮಿತ್ತಂ ತನ್ನುಪಾದಾನದತ್ತಣಿಂ ಪರಾಕ್ಷೇಪಮಂ ಮಾಳ್ಪುದು **ಉಪಾದಾನ ಲಕ್ಷಣೆ** ಯೆನಿಕುಂ. ಅದೆಂತೆಂದೊಡೆ—"ಲಕ್ಷಸಬಳಂ ಬಂದುದು" ಎಂಬಲ್ಲಿ ಅಚೇತನಂಗಳಪ್ಪ ಸಬಳಂಗಳ್ಗೆ ಗಮನಮಿಲ್ಲಾದುದಱಿಂ ಮುಖ್ಯಾರ್ಥ ಬಾಧೆಯಾಗಿ ಸಬಳಮಂ ಪಿಡಿದ ವೀರಭಟರ್ ಬಂದರೆಂಬುದರ್ಥಂ —ಸಬಳಿಗ ನಾಧಾರಂ, ಸಬಳಮಾಧೇಯಂ, ಅದಱಿಂದಿಲ್ಲಿಯಾಧಾರಾಧೇಯಭಾವಸಂಬಂಧಮೆನಿಕ್ಕುಂ. ಶಸ್ತ್ರಬಾಹುಳ್ಯರಾದ್ರಾದಿಕಂಗಳ್ ಪ್ರಯೋಜನಂ ಉಪಾದಾನಲಕ್ಷಣೆ**ಗಜಹಲ್ಲಕ್ಷಣೆ** ಯೆಂದು ನಾಮಾಂತರಂ.

(೨) ಇನ್ನು **ಲಕ್ಷಣಲಕ್ಷಣೆ ಯೆಂತೆಂದೊಡೆ** :—ತನ್ನಸಂಬಂಧಿಯಾದರ್ಥಂ ನಿಮಿತ್ತಮಾಗೆ ತನ್ನರ್ಥಮಂ ಬಿಡಲ್ಪಟ್ಟುದಾವುದಾನೊಂದುಂಟು ಅದು **ಲಕ್ಷಣಲಕ್ಷಣೆಯೆನಿಕುಂ,** ಲಕ್ಷಣಮೆಂದು ತನ್ನರ್ಥಮಂ ಪರಾರ್ಥದೊಳಾರೋಪಣಂ ಮಾಳ್ಪುದಱಿಂ ಕಾಣಲ್ಪಟ್ಟ, ಲಕ್ಷಣೆ ಲಕ್ಷಣಲಕ್ಷಣೆ ಯೆನಿಕ್ಕುಂ, ಇದರ್ಕೆ **ಜಹಲ್ಲಕ್ಷಣೆ** ಯೆಂದುಂ, **ಸಾಂತರಾರ್ಥವಿಷಯ** ಲಕ್ಷಣೆ ಯೆಂದುಂ ಶಾಸ್ತ್ರಾಂತರದೊಳ್ ಪರ್ಯಾಯನಾಮಂ,—ಅದರ್ಕುದಾಹರಣೆ—"ಪೊೞಿಯೊಳ್ ಪೊೞಲ್" ಎಂಬಲ್ಲಿ ಜಲದೊಳ್ (ಪೊೞಲ್) ಪುರಮಸಂಭಾವ್ಯಮಾದುದಱಿಂ ಮುಖ್ಯಾರ್ಥಬಾಧೆ, ತತ್ಸಂಬದ್ಧಮಪ್ಪ ತಡಿಯೊಳ್ ಪೊೞಲ್ ಎಂಬುದರ್ಥಂ, ಶೈತ್ಯಪಾವನಾದಿಕಂಗಳ್ ಪ್ರಯೋಜನಂ.—

(೩) **ಗೌಣಸಾರೋಪಲಕ್ಷಣೆ** ಯೆಂದೊಡೆ—ಆರೋಪ್ಯಾರೋಪಕಂಗಳ್ ಅವುದಾನೊಂದೆಡೆಯೊಳ್ ಭಿನ್ನಮಾಗಿ ಪೇೞಲ್ಪಟ್ಟುವು ಸ್ವಭಾವದಿಂದಾಲಕ್ಷಣೆ **ಗೌಣಸಾರೋಪಲಕ್ಷಣೆ**ಯೆನಿಕುಂ.—ಅದರ್ಕುದಾಹರಣೆ—

"ಪಾರ್ವನೆಟ್ಟಿತ್ತಿಂ" ಬಲ್ಲಿ ಪಾರ್ವಂಗೆ ಪಾದಚತುಷ್ಟಯಂ ಶೃಂಗದ್ವಯಾದಿಗಳಸಂಗತಮಾದುದಱಿಂ ಮುಖ್ಯಾರ್ಥಬಾಧೆ, ಸ್ಥೂಲಸತ್ವಾದಿಕಂಗಳ್ ಲಕ್ಷ್ಯಂ, ಜಾಡ್ಯಮಾಂದ್ಯಾದಿಕಂಗಳ್ ಪ್ರಯೋಜನಂ.

(೪) **ಗೌಣಸಾಧ್ಯವಸಾನಕ್ಕೆ** ಉಪಮೇಯಂ ಪೋಗೆ ಉಪಮಾನಂ ಉೞಿದೊಡೆ **ಗೌಣಸಾಧ್ಯವಸಾನ** ಮೆನಿಕ್ಕುಂ. "ಅವಳ್ ತಾವರೆಗೊಳದೊಳಡಂಗಿದೊಡರಸಿದೆಂ" ಎಂಬಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯಾರ್ಥಬಾಧೆ, ತಾವರೆಯಂತಪ್ಪ ಮುಖಮನುಳ್ಳವಳೆಂಬುದು ಸಾದೃಶ್ಯಂ. ಪದ್ಮಿನಿಜಾತಿಸ್ತ್ರೀಯೆಂಬುದು ವ್ಯಙ್ಗ್ಯಂ.

(೫) **ಶುದ್ಧಸಾರೋಪಲಕ್ಷಣೆ** ಯೆಂತೆಂದೊಡೆ—ಸಾದೃಶ್ಯ ಸಂಬಂಧವಿಲ್ಲದೆ ಸಂಬಂಧಾರೋಪದಿಂ ತಾದಾತ್ಮ್ಯಮಾಗಿರ್ಪುದು **ಶುದ್ಧ ಸಾರೋಪಲಕ್ಷಣೆ** ಯೆನಿಕ್ಕುಂ. "ಆವನೊರ್ವನ ಖಡ್ಗಂ ದೇವಸ್ತ್ರೀಯರ್ಕಳ ಮದುವೆಯಲ್ಲಿ ಕೆಯ್ಗೂಡುವುದನಂ" ಪ್ರಯೋಜ್ಯಪ್ರಯೋಜಕಭಾವಮೆಂಬುದು ಸಂಬಂಧಂ. ಧರ್ಮವಿಜಯಮೆ ವ್ಯಙ್ಗ್ಯಂ.

(೬) **ಶುದ್ಧಸಾಧ್ಯವಸಾನಮೆಂ**ತೆಂದೊಡೆ—ಇದು ಕೆಯ್ಗೂಡಪುದು ಎಂಬಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಂ ಪೂರ್ವದಂತೆ ಭೇದಂ.—ವಿಶೇಷಂ ಗೂಢವ್ಯಙ್ಗ್ಯಗಳಾಱುವಱ ನೀತಿಯಿಂದಿನೂಹಿಸಿಕೊಳ್ವುದು.—

ಅರೆಬರ್ **ಜಹದಜಹಲ್ಲಕ್ಷಣೆ**ಯಂ ಪೇೞ್ವರದೆಂತೆಂದೊಡೆ— "ಗ್ರಾಮಂ ಬಂದುದು, ನಗರಂ ಬೆಂದುದು, ವನಂ ಪೂತುದು, ಇವು ಮೂಂತಾದುವಱೊಳ್ ಗ್ರಾಮನಗರವನಂಗಳ್ ಏಕದೇಶದಿಂ ಬಂದುದು, ಬೆಂದುದು, ಪೂತುದು. ಎಂಬಲ್ಲಿ ಯೆಲ್ಲಂ ಬಂದುದು, ಬೆಂದುದು, ಪೂತುದು, ಎಂಬರ್ಥಮಿಲ್ಲಾದುದಱಿಂ **ಜಹದಜಹಲ್ಲಕ್ಷಣೆ** ಯೆನಿಕುಂ [ಎಂದು ಪೇೞ್ವರ್]

ಇವುಮೊದಲಾದ ಲಕ್ಷಣೆಗಳೊಳ್ ಅವಿನಾಭಾವಸಂಬಂಧಂ ಪೊಱಗಾಗಿ ಉೞಿದಸಂಬಂಧಂಗಳಿವಱೊಳೊಳವು.— ಅವಿನಾಭಾವಸಂಬಂಧಮೆಂದೊಡೆ "ದೊಡ್ಡವನಪ್ಪ ದೇವದತ್ತಂ ಪಗಲಿನಲ್ಲಿ (ದಿವದಲ್ಲಿ) ಯೆಂದುಂ ಉಣ್ಣ" ನೆಂಬುದಱಿಂ "ರಾತ್ರಿಭೋಜನಮುಂಟೆಂ" ಬುದಱಿಯೆ ಬರು

ತ್ತ್ರಿರ್ದಶತ್ತದುಕಾರಣಂ ಇವು ಮೊದಲಾದುವು ಲಕ್ಷಣೆಯಾಗುಗೆ ಎಂದೊಡೆ ಅವಿನಾಭಾವಮುಂಟಪ್ಪುದಱಿಂ ಲಕ್ಷಣೆಯಲ್ತು.

ತಾದಾತ್ಮ್ಯದೊಳ್ ಇಂದ್ರಸಿಪುತ್ತಮಾದಮರಗಿಂದ್ರನೆಂಬುದು. ಸ್ವಸ್ವಾಮಿಸಂಬಂಧದೊಳ್ ಅರಸಾಳನರಸೆಂಬುದು. ಅವಯವಾವಯವಿಸಂಬಂಧದೊಳ್ ತುದಿವೆರಲಂ ಪಿಡಿದು ಕೆಯ್ಯಂ ಪಿಡಿದನೆಂಬುದು. ತತ್ಕರ್ತೃಸಂಬಂಧದೊಳ್ ಚಿತ್ರಿಗನಲ್ಲದನಂ ಚಿತ್ರಮಂ ಬರೆವುದಱಿಂ ಚಿತ್ತರಿಗನೆಂಬುದು. ಇವು ಮೊದಲಾದುವಂ ನೋಡಿಕೊಳ್ವುದು.

ಅವಿನಾಭಾವಸಂಬಂಧಮಂ ಪರಿಹರಿಸಿದ ಕಥನಮೆಂತೆಂದೊಡೆ— "ಗೌರನುಬಂಧ್ಯಃ" (ಪಶುವು ಕೊಲ್ಲಲ್ಪಡತಕ್ಕುದು) ಎಂಬ ಶ್ರುತಿವಾಕ್ಯದಿಂ ಗೋಜಾತಿಯೊಳ್ ವಧಬಂಧಾದಿಕಂಗಳ್ ಅಶಕ್ಯಮಾದುದಱಿಂ ಜಾತಿಯೊಡನವಿನಾಭಾವಮಾದ ವ್ಯಕ್ತಿಗಾಕ್ಷೇಪಂ. ಅದಱಿಂ ವ್ಯಙ್ಗ್ಯಶ್ವಿಲ್ಲಾಗಿ ಲಕ್ಷಣೆಯಲ್ತು—

ಶಬ್ದಮೂಲ ವ್ಯಂಜಕ ಮೆಂತೆಂದೊಡೆ

ಅನೇಕಾರ್ಥಮನುಳ್ಳ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಸಂಯೋಗಾದಿಕಂಗಳಿಂದೇಕಾರ್ಥದೊಳ್ ನಿಯಮಮುಂಟಾಗಿ ಅರ್ಥಾಂತರಮಂ ತೋರ್ಪುದು ಶಬ್ದಮೂಲವ್ಯಂಜಕಮೆನಿಕುಂ —

ಸಂಯೋಗಾದಿಕಂಗಳೆಂತೆಂದೊಡೆ.

ಸಂಯೋಗಮೆಂದುಂ, **ವಿಪ್ರಯೋಗ**ಮೆಂದುಂ, **ಸಾಹಚರ್ಯ**ಮೆಂದುಂ **ವಿರೋಧ**ಮೆಂದುಂ **ಅರ್ಥ**ಮೆಂದುಂ, **ಪ್ರಕರಣ**ಮೆಂದುಂ, **ಲಿಂಗ**ಮೆಂದುಂ, **ಅನ್ಯಶಬ್ದಸನ್ನಿಧಿ**ಯೆಂದುಂ, **ಸಾಮರ್ಥ್ಯ**ಮೆಂದುಂ, **ಔಚಿತ್ಯ**ಮೆಂದುಂ, **ದೇಶ**ಮೆಂದುಂ, **ಕಾಲ**ಮೆಂದುಂ, **ವ್ಯಕ್ತಿ**ಯೆಂದುಂ, **ಸ್ವರ**ಮೆಂದುಂ, ಇವು ಮೊದಲಾದುವು ಶಬ್ದಾರ್ಥಂಗಳ್ಗೆ ಸಂದೇಹಮಾದೊಡೆ ನಿಶ್ಚಯಮಂ ಮಾಳ್ಪುವು. ಅವರ್ಕೆ ಕ್ರಮದಿಂದುದಾಹರಣೆಗಳೆಂತೆಂದೊಡೆ."(1)ಶಂಖ ಚಕ್ರಾಂಕಿತಂ ಹರಿ ಬಂದ"ನೆಂಬಲ್ಲಿ ಹರಿಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಸಿಂಹಾದ್ಯನೇಕಾರ್ಥಂಗಳುಂಟಾದೊಡಂ ಶಂಖಚಕ್ರಶಬ್ದಸಂಯೋಗದಿಂ ಕೃಷ್ಣನೆಂಬರ್ಥಮಾದುದು.... "ಸೀತೆಯಿಂದಗಲ್ದಂ ರಾಮ"ನೆಂಬಲ್ಲಿ ರಾಮಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಅನೇಕಾರ್ಥಮುಂಟಾದೊಡಂ ಸೀತಾವಿಯೋಗದಿಂದೆ ದಶರಥರಾಮನೆಂಬುದರ್ಥಂ—"ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರ್ ಸಂಗ್ರಾಮದೊಳ್ ಕೋದಂಡಮಂ ಪಿಡಿದ"

(1) ಈ ಉದಾಹರಣೆಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಕವಿಯು ಕಾವ್ಯಾನುಶಾಸನವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿಲ್ಲ.

ರೆಂಬಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣಸಾಹಚರ್ಯದಿಂ ರಾಘವನೆಂಬುದರ್ಥಂ,—"ಕರ್ಣಾರ್ಜುನರ್ ಕಾದಿದ"ರೆಂಬಲ್ಲಿ ಅರ್ಜುನಶಬ್ದಕ್ಕೆ ನಾನಾರ್ಥಮುಳ್ಳೊಡಂ ವಿರೋಧದಿಂ ಪಾರ್ಥನೆಂಬುದರ್ಥಂ.—"ಮಕರಧ್ವಜಂ ದೇವಂ" ಎಂಬಲ್ಲಿ ದೇವಶಬ್ದಕ್ಕೀಶ್ವರವಿರೋಧವಾಚಕತ್ವಮುಳ್ಳೊಡಂ ಅರ್ಥದಿಂ ಕಾಮನೆಂಬುದು. "ದೇವರಱಿಯದ ವಿಷಯಮಿಲ್ಲ" ಎಂಬಲ್ಲಿ ಪ್ರಕರಣದಿಂ ದೇವಶಬ್ದಕ್ಕೆ ನೀನೆಂಬುದರ್ಥಂ, "ಮಕರಧ್ವಜಂ ಕೋಪಿಸಿದನೆಂಬಲ್ಲಿ ಮಕರಧ್ವಜಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಸಮುದ್ರಾರ್ಥಮುಳ್ಳೊಡಂ ಕೋಪಚಿಹ್ನದಿಂ ಮದನನೆಂಬುದರ್ಥಂ. "ತ್ರಿಪುರಾರಿ ದೇವ"ನೆಂಬಲ್ಲಿ ದೇವಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಪಲವರ್ಥಮುಳ್ಳೊಡಂ ತ್ರಿಪುರಶಬ್ದ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯದಿಂ ಭವಾನೀಪತಿಯೆಂಬುದರ್ಥಂ—"ಮಧುವಿಂ ಸೊರ್ಕಿತು ಕೋಕಿಳ"ಮೆಂಬಲ್ಲಿ ಮಧುಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಪುಷ್ಪರಸಂ ಮೊದಲಾದ [ನೇಕಾರ್ಥಮಿರ್ದೊಡಂ] ಸಾಮರ್ಥ್ಯದಿಂ ವಸಂತಕಾಲಮೆಂಬುದರ್ಥಂ. ಭೋಜನದೊಳ್ "ಸೈಂಧವಮಂ ಕೊಂಡು ಬಾ" ರೆಂಬಲ್ಲಿ ಸೈಂಧವಶಬ್ದಕ್ಕನೇಕಾರ್ಥಮುಳ್ಳೊಡಮೌಚಿತ್ಯದಿಂ ಲವಣಮೆಂದಱಿದು ಕೊಳ್ವುದು,—"ಪಟ್ಟಣಮಂ ಪರಮೇಶ್ವರಂ ಪಾಲಿಸಿದ" ನೆಂಬಲ್ಲಿ ದೇಶದಿಂ ಪರಮೇಶ್ವರಶಬ್ದಕ್ಕೆ ರಾಜನೆಂಬುದರ್ಥಂ,—"ಚಿತ್ರಭಾನು ಶೋಭಿತ"ಮೆಂಬಲ್ಲಿ ದಿವಮಾದೊಡೆ ಸೂರ್ಯನೆಂದಱಿವುದು, ರಾತ್ರಿಯಾದೊಡೆ ಬೆಂಕಿಯೆಂದಱಿವುದು. "ನಾರಿಗಳಂ ಕಡಿದ" ನೆಂಬಲ್ಲಿ ನಪುಂಸಕವ್ಯಕ್ತಿಯಿಂ ಬಿಲ್ಲ ಹೆದೆಗಳಂ ಕಡಿದನೆಂಬುದರ್ಥಂ. "ನಾರಿಯರಂ ಕಡಿದ"ನೆಂಬಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗವ್ಯಕ್ತಿಯಿಂ ಸ್ತ್ರೀಯರಂ ಕಡಿದನೆಂಬುದರ್ಥಂ, **ಸ್ವರಂಗಳ್** ವೇದದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧಂಗಳ್, ಕಾವ್ಯಮಾರ್ಗದೊಳ್ ಅಪ್ರಸಿದ್ಧಂ. ಇದು ಶಬ್ದದಿಂದ ಭಿನ್ನ ನಿಯಾಮಕಂಗಳ್.

ಅಭಿನಯಕ್ಕುದಾಹರಣೆ :—

ಕಂ|| ಇಂತಪ್ಪ ಕಣ್ಗಳಾಕೆಯ।
ನಿಂತಪ್ಪಾ ಕುಚಯುಗಂಗಳಾಬಾಲಿಕೆಯಂ ||
ಇಂತಪ್ಪ ನಡುವಿನಾಕೆಯ ।
ನಂತಿರ್ದಂತಗಲೆ ಹಂಪನಂತಿಂತಾದಂ || ೭||

ವ|| ಈರೀತಿಯಿಂದನೇಕಾರ್ಥಮುಳ್ಳ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ (ಅರ್ಥ) ನಿಯಂತ್ರಣಮಾಗೆ ಅರ್ಥಾಂತರಪ್ರತೀತಿಗೆ ಕಾರಣಮಪ್ಪುದು I **ಶಬ್ದಮೂಲವ್ಯಂಜನೆ**ಯೆನಿಕುಂ.

ಅದಕ್ಕುದಾಹರಣೆ.

ಶಬ್ದಮೂಲವ್ಯಙ್ಗ್ಯಂ :—

ಚಂ|| ವಿದಳಿತಮಾದ ಕಂಟಕ [ಕದಂಬ]ದಿ ನುರ್ವಿದ ವಾಹಿನೀಸಮೂ |
ಹದಿನುರೆ ವೃದ್ಧಿವೆತ್ತು ಭುವನಾಶ್ರಯದಿಂ ಬಗೆಗೊಳ್ವ ಕುಂದದ ||
ಭ್ಯುದಯ *[ದ ಲೀಲೆವೆತ್ತುದುಱಿ]ಪೋದ ಮದೋದ್ಧತರಾಜಹಂಸತೇ |
ಜದಿನೆಸೆದತ್ತು ರಾಜ್ಯವಿಭವಂ ಜಲದಾಗಮಚಕ್ರವರ್ತಿಯಾ || ೮||

ಅರ್ಥ ವಿವರಣಂ—, ವಿದಳಿತಮಾದ— ಕೆಡವಲ್ಪಟ್ಟ, ಕಂಟಕದಿಂ- ಕಂಟಕತರುಗಳ ಸಮೂಹದಿಂ, ಉರ್ವಿದ—ಉಬ್ಬಿದಂಥ, ವಾಹಿನೀಸಮೂಹದಿಂ—ಸೇನಾಸಮೂಹದಿಂ, ಉರೆ ವೃದ್ಧಿವೆತ್ತು—ಪೆರ್ಚುಗೆವಡೆದು; ಭುವನಾಶ್ರಯದಿಂ—ಲೋಕಕಾಶ್ರಯವಾಗಿ, ಬಗೆಗೊಳ್ವ, ಕುಂದದೈಶ್ವರ್ಯದ ಲೀಲೆವೆತ್ತು, ಮಸುಳಿಸಿಹೋದಂಥ ರಾಜಶ್ರೇಷ್ಠರುಗಳ ತೇಜದಿಂ ಜಲದಾಗಮಚಕ್ರವರ್ತಿಯೆಂಬ ಪೆಸರುಳ್ಳಾತನ ರಾಜ್ಯವಿಭವವೊಪ್ಪಿತು—ಎಂಬುದು ವಾಚ್ಯಾರ್ಥಂ.—

ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರಕರಣಾದಿಬಲದಿಂ ಶಬ್ದಗಳ್ಗೀಯರ್ಥದಲ್ಲಿ ನಿಯಂತ್ರಣಮಾಗೆ ಆವುದಾನೊಂದಱಿಂ, ವಿದಳಿತಮಾದ ಕಂಟಕದಿಂ—ಕೆಡವಲ್ಪಟ್ಟ ಮುಳ್ಳನುಳ್ಳಕಡವದ ಮರದಿಂ, ಉಬ್ಬಿದ ನದಿಗಳ ಸಮೂಹದಿಂ, ಪೆರ್ಚುಗೆವಡೆದು ಕೆಡಿಸಲ್ಪಟ್ಟ (1) ಚಂದ್ರಸೂರ್ಯರ ತೇಜಮನುಳ್ಳ ಮೞೆಗಾಲಮೆಂಬ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯ ರಾಜ್ಯವಿಭವವೊಪ್ಪಿತ್ತು ಎಂಬರ್ಥ (ಎರಡರ್ಥ) ಮಂ ಕೊಂಡುಬರ್ಪುದು **ಶಬ್ದಮೂಲವ್ಯಙ್ಗ್ಯ** ಮೆಂದಱಿವುದು—.

II **ಅರ್ಥಶಕ್ತಿಮೂಲವ್ಯಂಜನೆಯುಂ** ಪೇೞ್ವಿನದೆಂತೆಂದೊಡೆ.

ಶಬ್ದಮಂ ಸಹಕಾರಿಯಂ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಅರ್ಥದಿಂದೆ ಅರ್ಥಾಂತರಂ ಪುಟ್ಟುವುದು **ಅರ್ಥಮೂಲವ್ಯಂಜನೆ**ಯೆನಿಕ್ಕುಂ, ಆಯರ್ಥಂ **ವಾಚ್ಯಮೂಲಂ, ಲಕ್ಷ್ಯಮೂಲಂ, ವ್ಯಙ್ಗ್ಯಮೂಲ** ಮೆಂದು ಮೂಱುಂ, (೧) ವಾಚ್ಯದತ್ತಣಿಂದರ್ಥಾಂತರಂ ಪುಟ್ಟುವುದು **ವಾಚ್ಯಮೂಲ**ಮೆನಿಕ್ಕುಂ.

(*) [ಪಾಠಾಂತರಂ. ದಿನೇೞ್ಗೆಗಟ್ಟೊದಱಿ] (ಜಗನ್ನಾಥವಿಜಯ).

(1) ರಾಜಹಂಸಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಹಂಸೆಗಳು ಎಂದು ಅರ್ಥಹೇಳಿ ಮೞೆಗಾಲವು ರಾಜಹಂಸಗಳನ್ನು ಅಡಱಿಸಿತ್ತು ಎಂದು ಅರ್ಥ ಹೇಳುವುದೂ ಯುಕ್ತವಾಗುವುದು.—

ಅದಕ್ಕುದಾಹರಣೆ.

ಉ|| **ಇಂದೆ ವಲಂ ಗೃಹೋಪಕರಣಂ ಮನೆಗಿಲ್ಲೆನುತೆಯ್ದೆ ಮತ್ತೆ ನೀ ।**
ನೊಂದಿದ ಚಿತ್ತವಿಹ್ವಳತೆಯಿಂದಿರೆ ಕಾರಣಮೇವುದಬ್ಬೆ ನಾಂ ||
ತಂದಪೆ ನಿಂತು ಕಾಲವಿರದೇವೆಸನೇವುದು ಕಜ್ಜಮೆಂದ ಮಾ ।
ತಂ ದಯೆಯಿಂ ನಿರೂಪಿಪುದು ಪೋಪೆನೆ ಕಾಡದೆ ಪೇಳ್ ನಿರಾಕುಳಂ || ೯||

ವ|| (ವಿವರಣಂ) ಇಲ್ಲಿ ಸರಸನಪ್ಪ ವಿಟವಿಶೇಷನಂ ಬಯಸಿ **ಪೋಪುದರ್ಕೆ** ತಾಯೊಡನಾಡುವ ಗಣಿಕೆಯ ಮಾತು. ಇಂತು **ಕಾಲವಿರಬಾರದೆಂಬುದಱಿಂ** ಸ್ವೇಚ್ಛಾವಿಹಾರಿಣಿ ಯೆಂಬುದರ್ಥಂ ವ್ಯಙ್ಗ್ಯಂ.—

(೨) ಲಕ್ಷಣಾಮೂಲಗೂಢವ್ಯಙ್ಗ್ಯಂ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯಮಾಗೆ ವಾಚ್ಯಾರ್ಥಾವಿವಕ್ಷಿತಮಾಗಿ ಯೆಲ್ಲಿ ತೋರ್ಕುಮದು **ಲಕ್ಷಣಾಮೂಲಧ್ವನಿ** ಯೆನಿಕ್ಕುಂ, ಅದು (a) **ಅರ್ಥಾಂತರಸಂಕ್ರಮಿತ** ವಾಚ್ಯ(b)**ಮತ್ಯಂತತಿರಸ್ಕೃತ** ವಾಚ್ಯ ಮೆಂದಿರ್ತೆಱಂ.

ವಾಚ್ಯಾರ್ಥಂ ಪ್ರಯೋಜನವಿಲ್ಲದುದಱಿಂ**ದರ್ಥಾಂತರಪರಿಣಮಿತಂ**(a) [ಅರ್ಥಾಂತರ ಸಂಕ್ರಮಿತವಾಚ್ಯಮಪ್ಪುದು] ಎಂತೆಂದೊಡೆ.—

ಲಕ್ಷ್ಯಂ.

ಕಂ|| ಆನಾಗಿರ್ದಪೆ ನೊಲಪಿಂ ।
ಸೇನಱಿಯಲ್ ಪೇೞ್ದಪೆಂ ಬುಧರ್ಕಳ ನಡುವೆ ||
ರ್ದೆ ನಿನ್ನ ಬುದ್ಧಿಲಾಸಮ ।
ದೇನಲ್ಲದೆ ನಿಲ್ವುದಿಲ್ಲಿ ನೆಲೆಗೊಂಡನಿಶಂ || ೧೦||

ವಿ|| ಇಲ್ಲಿ ಪೇೞ್ದಪೆನೆಂಬುದು ಮಂತ್ರಾದ್ಯುಪದೇಶಮಾಗಿ **ಪರಿಣತಮಾದುದು** ಮದಱಿಂ ನಿಷ್ಪ್ರಯಾಸದಿಂ ಶಿಕ್ಷಿಪೆನೆಂಬುದು ವ್ಯಙ್ಗ್ಯಂ—

ವ|| ಬಂಹಾನೊಂದು ಠಾವಿನಲ್ಲಿ ವಾಚ್ಯಾರ್ಥಂ ಯುಕ್ತಿಶೂನ್ಯಮಾದುದಱಿಂ(b)ದ**ತ್ಯಂತತಿರಸ್ಕೃತಂ,** ಎಂತೆಂದೊಡೆ.—

ಲಕ್ಷ್ಯಂ.

ಚಂ|| ಅರಸೆಲೆ ನೀವೆ ಮಾಡಿದುಪಕಾರವನಾಡುವೊಡೆನ್ನ ಶಕ್ಯವ |
ಲ್ತುರುಸುಜನತ್ವಕಿಂತೆಸೆವ ನಿಮ್ಮನೆ ಪೇೞ್ದು ಬೞಿಕ್ಕೆ ಮಿಕ್ಕರಂ ||
ಸ್ಮರಿಯಿಸತಕ್ಕುದಲ್ತು ಬಿಡದೀತೆಱದಿಂದೆ ಪೆಱರ್ಗೆ ಲೇಸನಾ |
ದರದೊಳೆ ಮಾೞ್ಪ ನೀವವನಿಯೊಳ್ ಸ್ಥಿರಜೀವಿಗಳಾಗಿ ವರ್ತಿಸಿಂ|| ೧೧||

ವಿ|| ಇಲ್ಲಿ ಉಪಕಾರಮಿಲ್ಲದವನಂ ಕುಱಿತು ವಿಪರೀತಲಕ್ಷಣೆಯಿನೊಬ್ಬಾನೊಬ್ಬನಂ ಪೇೞುತಿರ್ದನೆಂಬುದು ವ್ಯಙ್ಗ್ಯಂ.

(೩) ವ್ಯಙ್ಗ್ಯಾರ್ಥದತ್ತಣಿಂ ವ್ಯಙ್ಗ್ಯಾಂತರಂ ಪುಟ್ಟುವುದು **ವ್ಯಙ್ಗ್ಯಮೂಲವ್ಯಂಜನೆ** ಯೆನಿಕ್ಕುಂ.

ಅದಕ್ಕುದಾಹರಣೆ.

ಚಂ|| ಎಲೆ ಎಲೆ ನೋಡ ತಾವರೆಯ ಪತ್ರದೊಳೊಂದು ಬಳಾಕಪಕ್ಷಿ ನಿ |
ಶ್ಚಲಿತನಿಜಾಂಗನಾಗಿ ಪೊಸಪಚ್ಚೆಯ ಭಾಜನದಲ್ಲಿ ಶಂಖಮು ||
ಜ್ಜ್ವಲಿಸುವ ಮಾೞ್ಕೆಯಿಂ ತೊಳಗುವಂದಮಿದಾದಮನೋಜ್ಞಮಾಯ್ತು ನಿ|
ರ್ಮಲತರಶೈತ್ಯಸಾರಜಲಪೂರಿತಮಪ್ಪ ಸರೋಜಷಂಡದೊಳ್ || ೧೨||

ವಿವರಣಂ. ಇಲ್ಲಿ ನಿಶ್ಚಲಿತನಿಜಾಂಗನೆಂಬುದಱಿಂ ನಿಶ್ಚಲಿತಾತ್ಮಮೆ ಮುಖ್ಯಾರ್ಥಮಾಗಿ ತೋರೆಯದಱಿಂ ಜನವಿರಹಿತಮೆಂಬುದು ವ್ಯಙ್ಗ್ಯಂ. ಅದಱತ್ತಣಿಂದೀಪ್ರದೇಶಮೆ ಸಂತೇತಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯಮೆಂಬುದು ವ್ಯಙ್ಗ್ಯಂ, ಅದಱಿಂ ಗಾಢಸಂಭೋಗಮಪ್ಪುದೆಂಬುದು ವ್ಯಙ್ಗ್ಯಂ, ಅದಱಿಂ ನಾಯಕನುಷ್ಣಶರೀರಿಯೆಂಬುದು ವ್ಯಙ್ಗ್ಯಂ,

ಇವಂ ಸಾಮಾನ್ಯದಿಂ ಪೇೞ್ದಿಂ, ಇನ್ನಿತ್ತಲ್ ವಿಶೇಷಮಂ ಪೇೞ್ವೆನದೆಂತೆಂದೊಡೆ— ಮುಖ್ಯಲಕ್ಷ್ಯಾರ್ಥದತ್ತಣಿಂದೆ ಭಿನ್ನಮಾಗಿ ಪ್ರತೀತಿವಿಷಯಮಾದ ವ್ಯಙ್ಗ್ಯಮಪ್ಪರ್ಥಮೆ ಧ್ವನಿಯೆಂದು ಪೇೞ್ಪಟ್ಟುದು. ಅದು ವಸ್ತ್ವಲಂಕಾರರಸಾದಿಭೇದದಿಂ ಮೂದೆಱಂ—ಮುಖ್ಯಲಕ್ಷ್ಯಂಗಳಿಂದತ್ಯಂತ ಭಿನ್ನಮಾದ ಧ್ವನಿ, ವಾಚ್ಯಂ ವಿಧಿರೂಪಮಾಗೆ ಪ್ರತಿಷೇಧರೂಪಂ—ಅದೆಂತೆಂದೊಡೆ—

ಚಂ|| ಬೆಗಡಿಸುತಿರ್ದುದಿನ್ನಿವರವಿೂತಟನೀನಿಕಟಪ್ರದೇಶದೊಳ್ ।
ಸೊಗಯಿಸುತಿರ್ಪ ಸಾಲ್ವೊದಱ ತಣ್ಣೆಱಲೊಳ್ ನೆಲಸಿರ್ದ ನಾಯದಂ ||
ದುಗಿಬಗಿಯಾದುದಿಂದು ನಖರಾಯುಧಭೀಕರಸಿಂಹದಿಂದೆ ನೀಂ ।
ವಿಗತವಿಶಂಕೆಯಿಂ ಸುೞಿಯಲಾದುದು ತತ್ಪಥದೊಳ್ ಸುಮಪ್ರಿಯಾ ||

ವಿ|| ಇಲ್ಲಿ ಸಿಂಗದಿಂ ನಾಯ್ ಕೊಲಲ್ಪಟ್ಟಿತು [ನೀಂ] ನಿಶ್ಶಂಕೆಯಿಂದೆಡೆಯಾಡೆಂಬ ವಿಧಿರೂಪವಾಚ್ಯದಿಂ ಸಂಕೇತಸ್ಥಾನಮಪ್ಪ ನದೀತಟನಿಕುಂಜದೊಳ್ ಸಿಂಹವಿರ್ದುದು ಅಲ್ಲಿ ನೀನೆಡೆಯಾಡಲಾಗದೆಂಬೀ ನಿಷೇಧರೂಪಮಪ್ಪ ವ್ಯಙ್ಗ್ಯಾರ್ಥಂ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯದ್ಯೋತಕಮಪ್ಪುದು—

ನಿಷೇಧದೊಳ್ ವಿಧಿಯೆಂತೆಂದೊಡೆ.

ಚಂ|| ಒಱಗುವಳತ್ತೆ ಮೆಲ್ಲರಳೆವಾಸಿನೊಳೀಯೆಡೆಯಲ್ಲಿ ನೋಂಕದಂ ।
ತೊಱಗುವೆನೊತ್ತಿನೊಳ್ ಪಱಿದ ಪಾಸಿನೊಳಾನಿರುಳಂಧನಪ್ಪ ನೀಂ ||
ಮಱೆಯದೆ ಕಾಣಿವಂ ಮಸು[ಕು]ಗಲ್ತಲೆ ಬೀೞದ ಮುನ್ನ ತಳ್ಕಿಗೊಂ ।
ಡೆಱಗದಿರೊಂದಿದೆಮ್ಮೆರಡು ಪಟ್ಕಿಗಳಿರ್ಪೆಡೆಯೊಳ್ ಪ್ರವಾಸಿಗಾ || ೧೪||

ವಿ|| ಇಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಪಾಸುಗೆಯಲ್ಲಿ ಮಲಗದಿರೆಂಬ ನಿಷೇಧರೂಪದಿಂದಿಲ್ಲಿಗೆ ಬಾರೆಂಬ ವಿಧಿಃಧ್ವನಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು—

ವಿಧಿಯೊಳ್ ವಿಧಿಯೆಂತಂದೊಡೆ.

ಕಂ|| ಎಲೆ ನೆರೆಯಾತನೆ ಯೀಗಳ್ ।
ನಲವಿಂ ಪತಿ ಪೋದನೂರ್ಗೆ ಮತ್ತೊರ್ವನುಮಿ ||
ಲ್ಲಲಘುತರಮಾಯ್ತು ಕಡುಗ ।
ೞ್ತಲೆ ನೀಂ ಪರಿಹರಿಪುದೆನಗೆ ಚೋರರ ಭಯಮಂ || ೧೫||

ವಿ|| ಇಲ್ಲಿಯೆನಗೆ ಚೋರರ ಭಯಮಂ ಪರಿಹರಿಪುದೆಂಬೀವಿಧಿಯಿಂದೆ, ಗಾಢಾಂಧಕಾರಮಪ್ಪ ರಾತ್ರಿಯಂ, ಪತಿ ದೇಶಾಂತರಕ್ಕೆ ಪೋದುದಂ, ಗೃಹದೊಳಾರುಮಿಲ್ಲದುದಂ ಅಱಿತ ನೀಂ ನಿರ್ಭೀತನಾಗಿ ತನ್ನ ಸವಿೂಪಕ್ಕೆ ಬಾರೆಂಬ ವಿಧ್ಯಂತರಂ ತೋಱಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು—

ನಿಷೇಧದೊಳ್ ನಿಷೇಧಮೆಂತೆಂದೊಡೆ.

ಕಂ|| ಎಲೆ ವೃಷಭ ಗೇಹಪತಿ ಮನ ।
ವಲಸದೆ ಬೞಿಗಂತು ಗಟ್ಟಿ ಯಾತ್ಮಕ್ಷೇತ್ರ ||
ಸ್ಥಲಮಂ ರಕ್ಷಿಸುತಿರ್ದಪ ।
ನುಲಿಸಿಲ್ಲದೆ ತೊಲಗು ಪೋಗು ಕಾಣದ ಮುನ್ನಂ || ೧೬||

ವಿ|| ಇಲ್ಲಿ ಗೃಹಪತಿ ಕ್ಷೇತ್ರದೊಳ್ ದುಷ್ಟವೃಷಭನಿವಾರಣತತ್ಪರನಾಗಿರ್ದಪನೆಂಬ ನಿಷೇಧವಾಕ್ಯದೊಳ್ ಉಪಪತಿನಿವಾರಣಂ ನಿಷೇಧಾಂತರಂ ತೋಱಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು.

ವಿಧಿನಿಷೇಧವಿಲ್ಲದಲ್ಲಿ ವಿಧಿಯೆಂತೆಂದೊಡೆ.

ಚಂ|| ಎಲೆ ಗಡ ಪಾಂಥ ನಿರ್ಭರದಿನೆಯ್ತರುತಿರ್ದಪೆಯುಟ್ಟ ಸೀರೆಯಂ ।
ಸುಲಿವೊಡೆ ಬರ್ಪೆಯಕ್ಕ್ಕುಮಿದನಾರ್ಗುಸಿರ್ವೆಂ ನೆಱೆಬಾರುವಿಲ್ಲ ಕ ||
ಟ್ಟಲೆ ತಲೆದೋಱುತಿರ್ದಪುದು ಭಾವಿಸೆ ಬಾಲಿಕೆಯೊರ್ವಳಾನೆ ನೀಂ ।
ಬಲಯುತನೆಂತು ಗೆಯ್ದಪೆಯೊ ದೂರಮದಿಲ್ಲಿಗೆ ಮನ್ನಿಜಾಲಯಂ || ೧೭||

ವಿ|| ಇಲ್ಲಿ ವಿಧಿನಿಷೇಧಂಗಳಂ ಪೇೞದಿರ್ದೊಡಂ ಆನೊರ್ವಳ್, ಗ್ರಾಮಂ ದೂರಮೆಂಬಿವು ಮೊದಲಾದೇಕಾಂತೋಪದೇಶದಿಂ ತನ್ನ ನಿತಂಬದ ವಸ್ತ್ರಮಂ ತೆಗೆ ಯೆಂಬ ವಿಧಿ ಧ್ವನಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು—

ವಿಧಿನಿಷೇಧಂಗಳಲ್ಲದವಱೊಳ್ ನಿಷೇಧಮೆಂತೆಂದೊಡೆ.

ಕಂ|| ಎನಗಿನಿಯನೆ ಬಾೞ್ವಾಸೆಯ ।
ಘನವರ್ಧದ ಮೇಲಣಾಸೆ ಯಿಲ್ಲಿರ್ಪ್ಪೊಡೆ ನೀಂ ||
ಮನವತ್ತಿರು ಪೋಪೊಡೆ ಪೋ ।
ಗಿನಿತುೞಿಯದೆ ಯೆನ್ನವಸ್ಥೆಯಂ ನಿನಗುಸಿರ್ದೆಂ || ೧೮||

ವಿ|| ಇಲ್ಲಿ ಪೋಪೊಡೆ ಪೋಗು, ಇರ್ಪೊಡೆ ಇರು ಎಂಬ ವಿಧಿನಿಷೇಧಂಗಳಿಲ್ಲದಲ್ಲಿ, ನನಗೆ ಬರ್ದುಂಕುವಾಸೆ ಬಹುಳಂ, ಧನದಾಸೆಯಿಲ್ಲಮೆಂಬ ವಚನದಿಂ ನೀನಿಲ್ಲದೊಡಾಂ ಬರ್ದುಂಕುವುದರ್ಕೆ ಸಮರ್ಥೆಯಲ್ಲೆಂಬಾಕ್ಷೇಪದಿಂ ಗಮನನಿಷೇಧಂ ತೋಱಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು—

ವಿಧಿನಿಷೇಧಂಗಳಲ್ಲಿ ವಿಧ್ಯಂತರವೆಂತೆಂದೊಡೆ.

ಚಂ|| ಎಲೆಎಲೆ ಪಾಂಥ ಪೋದಪೆಯದೆಲ್ಲಿಗೆ ಮದ್ವಧುವಿರ್ಪ ತಾಣಕೀ |
ಪೊಲದೊಳೆ ಪೋಗದನ್ಯಪಥದೊಳ್ ಗಮಿಸಿಲ್ಲಿಯೆ ಪೋಪೆಯಪ್ಪೊಡೀ ||
ನೆಲೆಯ ತಳಾರನಾತ್ಮಭವೆ ಪೂರ್ಣಸುಧಾಕರಬಿಂಬವಕ್ತ್ರೆ ನಿ |
ರ್ಮಲತರಗಾತ್ರೆ ಚಾರುಸರಸೀಜದಳಾಯತನೇತ್ರೆ ಯಿರ್ದಪಳ್ || ೧೯||

ವಿ|| ಇಲ್ಲಿ ಈಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಪೋಗಬೇಡ ಮತ್ತೊಂದು ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಪೋಗು ಎಂದು ವಿಧಿನಿಷೇಧಂಗಳಂ ಪೇಳ್ವುದರಿಂ ಎಲೆಪೊಬಗನಪ್ಪಾತನೆ ಸ್ತ್ರೀಯ ರೂಪಂ ನೆನೆದು ಕಾಣ್ಬಲ್ಲಿ ತತ್ಪರನಾದಾತನೆ ಈಗ್ರಾಮದ ತಳಾರನ ಮಗಳುಂ ನೀನವಶ್ಯಂ ಕಾಣ್ಬುದರ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯನೆಂಬ ವಿಧ್ಯಂತರಂ ತೋರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು—

ವಿಧಿನಿಷೇಧಂಗಳಲ್ಲಿ ನಿಷೇಧಾಂತರಮೆಂತೆಂದೊಡೆ.

ಕಂ|| ಎಲೆ ಪೊಕ್ಕಲಿಗನ ಸೊಸೆ ಕೇಳ್ |
ನಲವಿಂ ಬಿದ್ದಲರನಾಯ್ದುಕೊಳ್ ಗಿಡುವಂ ಸ |
ಯ್ತಲುಗದೆ ಕರವಲಯದ ಬ |
ಲ್ಲುಲಿಪಿಂದವಸಾನವಿರಸಮಕ್ಕುಮಮೋಘಂ || ೨೦||

ವಿ|| ಇಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದಲರನಾಯ್ದುಕೊಳ್ ಗಿಡುವನಲುಗವೇಡಾ, ಎಂದು ವಿಧಿನಿಷೇಧಂಗಳಂ ಪೇಳ್ವುದರಿಂ ಎಲೆಸಖಿ ಚೌರ್ಯರತದೊಳ್ ವಲಯಶಬ್ದಂ ಮಾಡಲ್ಯೋಗ್ಯಮಲ್ತೆಂಬ ನಿಷೇಧಾಂತರಂ ತೋರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು—

ವಿಧಿಯಲ್ಲಿ ಅನುಭಯವೆಂತೆಂದೊಡೆ.

ಕಂ|| ಕಡು ಬಡನಡುವಿನ ಪೊಸಪೊಂ |
ಗೊಡವೊಲೆಗಳನಾಂತ ನೀರೆ ಮೆಲ್ಲನೆ ನೀಂ ಮೆ ||
ಲ್ಲಡಿಯಿಡು ಬಹುಪ್ರಯಾಸದೆ |
ಪಡೆದಂ ಕರಕುಶಲನಪ್ಪ ಧಾತ್ರಂ ನಿನ್ನಂ || ೨೧||

ವಿ|| ಇಲ್ಲಿ ಮೆಲ್ಲಡಿಯಿಡು, ಯೆಂದು ವಿಧಿಯಂ ಪೇಳ್ವುದರಿಂ ಧ್ವನಿರೂಪಮಪ್ಪ ವಿಧಿನಿಷೇಧಂಗಳಿಲ್ಲಂ. ಮತ್ತೆ ವರ್ಣನಾಮಾತ್ರಂ (ಪ್ರತೀಯತೇ) ತೋರ್ಪುದು.

ನಿಷೇಧದಲ್ಲನುಭಯವೆಂತೆಂದೊಡೆ.

ಚಂ|| ವದನದ ಕಾಂತಿಯಿಂದೆ ಶಶಿಕಾಂತಿಯನೋವದೆ ಗೆಲ್ದು ನೀಱಿ ಪೋ।
ಗದೆ ತಿರುಗಜ್ಞ್ಮಬುದ್ಧಿಗೆಡೆಯಾದಳೆ ನೀನಭಿಸಾರಿಕಾಜನ ||
ಕ್ಕೊದವಿದ ವಿಘ್ನಮಂ ನೆಱೆಯೆ ಮಾಡುತುಮಿರ್ದಪೆ ಅಕ್ಕಟಕ್ಕಟಾ |
ಸುದತಿಯ ರೂಪೆಯಾಗಿ ಕುಲಕಂಟಕಿಯಪ್ಪುದು ಪೆಣ್ಗೆ ನೀತಿಯೇ || ೨೨||

ವಿ|| ಇಲ್ಲಿ ನೀಂ ತಿರುಗೆಂಬ ನಿಷೇಧವಾಕ್ಯದಿಂ ವ್ಯಙ್ಗ್ಯಂ ವಿಧಿನಿಷೇಧಮಲ್ತು, ಮತ್ತೆ ಮುಖಚಂದ್ರಕಾಂತಿ ವರ್ಣನಾಮಾತ್ರಂ (ಪ್ರತೀಯತೇ)ತೋರ್ಪುದು.

ವಿಧಿನಿಷೇಧದೊಳನುಭಯಮೆಂತೆಂದೊಡೆ.

ಕಂ|| ಎಲೆ ದಕ್ಷಿಣ್ಯನಿಡುಸುಯ್ಯುಂ ।
ಸಲೆ ರೋದನಮುಂ ಸಮಂತು ಪೊರ್ವಗಳೆ ಬರ್ಪಾ ||
ಲಲನೆಯೆನಗಕ್ಕೆ ನಿನಗಾ ।
ಗಲೆ ಬೇಡವಳಿಂದೆ ಬಱಿಕೆ ನಿನಗಕ್ಕೆ ವಲಂ || ೨೩||

ವಿ|| ಇಲ್ಲಿ ಯೆನಗೆ ಶ್ವಾಸರೋದನಂಗಳಾಗಲಿ, ನಿನಗೆ ಆಗಬೇಡ, ಆಕೆಯಿಲ್ಲದಿರೆ ನಿನಗಾಗಲಿ. ಎಂದು ವಿಧಿನಿಷೇಧಂಗಳಂ ಪೇೞ್ವುದಱಿಂ ವ್ಯಙ್ಗ್ಯಂ ವಿಧಿಯುಮಲ್ತು ನಿಷೇಧಮುಮಲ್ತು, ಮತ್ತೆ ಕಪಟವಲ್ಲಭನ ನಿಂದಾರೂಪಂ ತೋಱಲ್ಪಟ್ಟಿತು.

ವಿಧಿ ನಿಷೇಧಮಲ್ಲದುವಱೊಳ್ ಅನುಭಯಮೆಂತೆಂದೊಡೆ.

ನವನಖ ರೇಖಾಂಕಿತ ತನು ।
ವವನಿದ್ರಾಲಸ ವಿಲೋಚನಂ ನಲ್ಲನೆ .....|| (1)
.... |
....................................|| ೨೪||

.............................|
..............................||
...................................|
...ನ್ನೆ ನೀವೊರ್ಱಿಯ ವಾರಿಯನೀಗಳೆ ತೀವಿ ತಂದಪೆಂ || ೨೫||

(1) ಇಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದೆ ಮೂಲಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಓಲೆಯು ಭ್ರಷ್ಟವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಸ್ವಲ್ಪಗ್ರಂಥಭಾಗವು ಗಳಿತವಾಗಿದೆ, ಆಗಳಿತವಾದ ಗ್ರಂಥಭಾಗಕ್ಕೆ ಚುಕ್ಕಿಗಳನ್ನು ಹಾಕಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಸ್ಥಳವನ್ನು ಬಿಟ್ಟಿದೆ.

ವಿ|| ಇಲ್ಲಿ ಚಾತುರ್ಯರತಗೋಪನವಱಿಯಬರುತಿರ್ದಪುದು.

ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯ ವಿಶೇಷದೊಳೆಂತೆಂದೊಡೆ.

ಲಕ್ಷ್ಯಂ.

ಚಂ|| ಉರದೆ ವಿಲಿಪ್ತಚಂದನದ ನಾನುಮೆ ಪೋಯ್ತಧರಂ ಬೆಳರ್ತುದೋ ।
ಸರಿಸಿದುದಂಜನಂ ನಯನದಿಂ ಪುಳಕೋಜ್ಜ್ವಳಮಾಯ್ತು ಮೆಯ್ಯಿದೇ ॥
[ನರಿಯದೆ ದೂತಿ ಬಂಧುಜನಪೀಡೆಯ] ವಾಪಿಗೆ ಮಿಾಯ ಪೋದೆ ನೀಂ ।
ಕರವೂಡೆ ಪೋದುದಿಲ್ಲಧಮನಲ್ಲಿಗೆ ಪೇೞ್ [ಪುಸಿದಿಂತು] ಬರ್ಪರೇ || ೨೭||

ವಿ|| ಇಲ್ಲಿ ದೂತಿಯಿಂದೆ ನಾಯಕನ ಸಂಭೋಗಂ ಪೇೞಿಸಪಟ್ಟುದು.

ಕಾಕುವಿನಿಂದೆಂತೆಂದೊಡೆ.

ಚಂ|| ದ್ರುಪದನರೇಂದ್ರಜಾತೆವೆರಸುಗ್ರತರಾಟವಿಯೊಳ್ ತೊೞಲ್ದುಳ ।
ಲ್ದುಪಚಿತವಲ್ಕಲಂದಳೆದು ಪೇಸದೆ ಮತ್ಸ್ಯನೃಪಾಲಸೇವೆಯೊಳ್ ॥
ಕೃಪಣತೆವೆತ್ತ ನಮ್ಮೊಡನೆ ಧರ್ಮಸುತಂ ಮಿಗೆ ಖಾತಿಗೆಯ್ಯುತಿ ।
ರ್ದಪನುಱದಿಂನೆಗಂ ಕುರುಧರಾಧಿಪನೊಳ್ ಖತಿಗೆಯ್ಯನೊರ್ಮೆಯುಂ ||

ವಿ|| ವ್ಯಾಕುಲಮೆನ್ನಲ್ಲಿ ಯೋಗ್ಯಮಲ್ತು, ಕುರುಕುಲನಲ್ಲಿ ಯೋಗ್ಯಮೆಂದು ಕಾಕುವಿನಿಂ ಪ್ರಕಾಶಿಸಲ್ಪಟ್ಟುದು.

ವಾಕ್ಯವಿಶೇಷದೊಳೆಂತೆಂದೊಡೆ.

ಕಂ|| ನಲಪಿಂ ಮುಗಳಂ ಕೊಟ್ಟಂ ।
ಸಲೆ ಪೞಿಕ್ಕಿಗೆ ಪಾವನಿತ್ತನಾಂ ಸೇತುವನೇ ॥
ಕಲಸದೆ ಕಟ್ಟಿದಪನೆನುತ ।
ಜಲನಿಧಿ ಕಂಪಿಸುವ ತೆಱದೆ ಕಂಪಿಸುತಿರ್ಕುಂ || ೨೯||

ವಿ|| ಇಲ್ಲಿ ನಾರಾಯಣನೆಂಬುದು ಅಱಿಯಲ್ಪಟ್ಟುದು.

ವಾಚ್ಯವಿಶೇಷದೊಳೆಂತೆಂದೊಡೆ.

ಲಕ್ಷ್ಯಂ.

ಚಂ|| ಸುರುಚಿರ ನರ್ಮದಾತಟದೊಳೊಪ್ಪುವ ಬಾೞಿವನಂಗಳೊಳ್ ।
ಸ್ಫುರಿತ [ಲತಾನಿಕುಂಜ] ತತಿ ರಾಜಿಸುವೀಯೆಡೆಯೊಳ್ ಸಮಂತು ನಿ ||
ರ್ಭರರತಮಿತ್ರವಾಯು ಸುೞಿಗೊಂಡಪುದಿಂತಿವಱಗ್ರದಲ್ಲಿ ನಿ ।
ಷ್ಠುರನೆನಿಸಿರ್ಪಕಾಲಕುಪಿತಂ ಮದನಂ [ಚಲದಿಂ] ತೊಳಲ್ದಪಂ || ೩೦||

ವಿ|| ಇಲ್ಲಿ ಸುರತನಿಮಿತ್ತಮಾಗಿ ಪ್ರವೇಶಿಸೆಂಬುದು ವ್ಯಙ್ಗ್ಯಂ.

ಅನ್ಯಾಸತ್ತಿಯೊಳಿಂತೆಂದೊಡೆ। (1)

.... ||
.... |
.... || ೩೧||

.... |
.... ||
.... |
.... || ೩೨||

ದೇಶವಿಶೇಷದೊಳಿಂತೆಂದೊಡೆ.

ಕಂ|| ಎಲೆ ಕೆಳದಿಯುರಿರ ನಾಸೀ |
ನೆಲದಿಂದಂ ಪಜ್ಜೆಯಿಕ್ಕಲಾಱಂ ಪ್ರವಂ ||
ನಲವಿಂ ಕುಯ್ದುಪೆನಿಲ್ಲಿಯ |
ವಿಲಸದ್ವಾಟಿಯೊಳೆ ಚಲಿಸಿ ನೀಂ ಪೂಗೆಯ್ಯಿಂ || ೩೩ ||

ವಿ|| ಇಲ್ಲಿ ಆರುಮಿಲ್ಲದಿರ್ಪೀ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಗುಪ್ತವಿಟನಂ ನೀಂ ಬೇಗಂ ಕಳಿಪೆಂಬುದು ತೋಱಲ್ಪಡುಗುಂ.

ಕಾಲವಿಶೇಷದೊಳಿಂತೆಂದೊಡೆ.

ಲಕ್ಷ್ಯಂ.

ಕಂ|| ಮಾತಾಪಿತೃಗಳಧೀನದಿ |
ನೋತಿರ್ಪನಿಯನೆ ಪರೋರ್ವಿಗೆಯ್ದುವಯ್ ಪೋ ಪೋ ||
ಗೇತದ್ದಿನದೊಳಭಾಗ್ಯೆಯು |
ಮಾತಂ ವಾರ್ತೆಯೊಳೆ ಕೇಳ್ದಪಯ್ ಬಱಿಕೆನ್ನಂ || ೩೪||

(1) ಇಲ್ಲಿ ಅನ್ಯಾಸತ್ತಿ ಮತ್ತು ಪ್ರಸ್ತಾವದ ಉದಾಹರಣಗಳು ಬಿಟ್ಟುಹೋಗಿವೆ. ಮೂಲದಲ್ಲಿ ಈವಿಷಯದ ಓಲೆಯು ಭ್ರಷ್ಟವಾದಂತಿಲ್ಲ ಲೇಖಕನು ಪ್ರಮಾದದಿಂದ ಬಿಟ್ಟಂತೆ ತೋರುವುದು—ಈ ಪ್ರಕರಣವೆಲ್ಲವೂ ಹೇಮಚಂದ್ರನ ಕಾವ್ಯಾನುಶಾಸನದ ಸಂಪೂರ್ಣಪರಿವರ್ತನವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಮೂಲದಲ್ಲಿರುವ ಅನ್ಯಾಸತ್ತಿ ಮತ್ತು ಪ್ರಸ್ತಾವದ ಉದಾಹರಣಗಳೆರಡೂ ಈಸ್ಥಲದಲ್ಲಿರಬೇಕೆಂದು ತಿಳಿಯಬರುವುದು. ಅದರಿಂದ ಮೂಲದಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪಸ್ಥಳವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಚುಕ್ಕಿಗಳನ್ನು ಹಾಕಿದೆ.

ವಿ|| ಇಲ್ಲಿ ವಸಂತಕಾಲದಲ್ಲಿ ನೀಂ ಪೋದೆಯಾದೊಡೆ ನಾನುೞಿವುದಿಲ್ಲಂ ನೀನೞಿವೆಯೊ ಉೞಿವೆಯೋ ಎಂಬುದಿಂತು ವ್ಯಙ್ಗ್ಯಂ.

ಚೇಷ್ಟಾವಿಶೇಷದೊಳೆಂತೆಂದೊಡೆ.

ಉ|| ದ್ವಾರದುಪಾಂತದೊಳ್ ಪದೆದು ನಿಂದನನೆನ್ನನಭೀಕ್ಷಿಸುತ್ತೆ ವಿ |
ಸ್ತಾರಿತಜಾನುಯುಗ್ಮೆ ತೊಡೆಯುಂ ಮಗುೞ್ದೊಂದಿಸಿ ಜಂಚಲತ್ವಮಂ ||
ಬಾರಿಸಿ ನೇತ್ರದೊಳ್ ನುಡಿವುದಂ ಮಿಗೆ ನೂಣ್ಪು ಕುಚಾಗ್ರದಲ್ಲಿ ಸ |
ಯ್ರ್ತೀರೆ ಮುಸುಂಕಸಿಟ್ಟಗಲಿಸಿರ್ದ ಭುಜಂಗಳನೊಂದು ಗೂಡಿದಳ್|| ೩೫||

ವಿ|| ಇಲ್ಲಿ ಚೇಷ್ಟೆಯಿಂ ಗುಪ್ತಕಾಮುಕನ ವಿಷಯಮಾಗುಳ್ಳ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ವಿಶೇಷಂ ವ್ಯಙ್ಗ್ಯಂ. (1)

ಇಂ ಲಕ್ಷ್ಯಾರ್ಥದೊಳೆಂತೆಂದೊಡೆ.

ಚಂ|| ಕೆಳದಿ ಮನೋಜ್ಞನಂ ಪಡೆದು ಸಾಧಿಪೆ ನೀನೆನಗಾಗಿ ನೀಂ ಕರಂ ।
ಬಳಲುತುಮಿರ್ಪ ಕಾರ್ಯಮದು ನಿನ್ನಯ ಭಾರಕೆ ಸಾಟಿಯಾಗಿ ಕ ||
ಣ್ಗೊಳಿಪವೊಲೆನ್ನ ನೇಹಕೆಣೆಯಾಗಿ ನೆಗೞ್ತೆಯ ನೆಮ್ಮವಂತೆವೋಲ್ ।
ವಿಳಸಿತಕಾರ್ಯಮಂ ನಲವಿನಿಂ ರಚಿಸಿರ್ಪವೊಲಾದುದುೞ್ತೆಯಿಂ || ೩೬||

ವಿ|| ಎಂಬಲ್ಲಿ ಮುನಿದಿನಿಯನಂ ತಿಳಿಪಲ್ ಪೋಗಿ ತಿರಿಗಿ ಬಂದ ಸಖಿಯ ಸಂಭೋಗ ಚಿಹ್ನಮಂ ಕಂಡು ನಲ್ಲನೊಳ್ ನೆರೆದಳೆಂದು ಅಱಿದು ನಾಯಿಕೆ ನುಡಿದ ತಿರಸ್ಕಾರವಚನಂ, ಆದೞಿಂದಪಕಾರಮಂ ಮಾಡಿದ ಸಖಿಯೊಳುಪಕಾರ ಪರಂಗಳಪ್ಪ ವಚನಂಗಳನುಚಿತಮಾಗಿ ಮುಖ್ಯಾರ್ಥಬಾಧೆಯಾಗಿ(ವ್ಯಾಘಾತ ಸಂಬಂಧದವೊಲ್.) ವೈರಸಂಬಂಧದಿಂ ಸವತಿಯೆಂಬುದು ಲಕ್ಷ್ಯಂ. ಈ

(1) ಇದಕ್ಕೆ ಮೂಲವಾದ ಕಾವ್ಯಾನುಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಇನ್ನೂ ಕೆಲವು ವಿಷಯಗಳು ಇಲ್ಲಿ ಬಿಟ್ಟುಹೋಗಿವೆ. ಅದನ್ನು ವಾಚಕರ ಅನುಗಾಹನೆಗಾಗಿ ಸೂಚಿಸಿದೆ
ಈವಿಧಮಾಗಿ ಪೇೞ್ದ ವಕ್ತ್ರಾದಿಗಳ ದ್ವಿಕಾದಿಯೋಗಂಗಳೊಳಂ ವ್ಯಙ್ಗ್ಯಮನೂಹಿಸಿಕೊಳ್ವುದು.

ವಕ್ತೃಬೋದ್ಧವ್ಯಯೋಗದೊಳೆಂತೆಂದೊಡೆ —

ಒಱಗುವಳತ್ತೆ.................(ಹಿಂದಣ ೧೪ ನೆಯ ಪದ್ಯ)

ಇಲ್ಲಿ ವಕ್ತೃಬೋದ್ಧವ್ಯ ಪರ್ಯಾಲೋಚನೆಯಿಂದಲ್ಲಿ ಮಲಗೆಂಬ ವಿಧಿರೂಪಂ ವ್ಯಙ್ಗ್ಯ ಮಾದುದು. ಇಂತು ತ್ರಿಕಾದಿಯೋಗನುಂ ತಾನೆ ಊಹಿಸಿಕೊಳ್ವುದು—ಇವೆಲ್ಲಂ ಮುಖ್ಯಾರ್ಥ ವ್ಯಙ್ಗ್ಯಕ್ಕೆ ಉದಾಹರಣಂಗಳ್.

ಲಕ್ಷ್ಯಾರ್ಥದಿಂ ಸಿನ್ನಿಂದೆ ಪಗೆತನಮಾಚರಿಸಲ್ಪಟ್ಟುದು, ಅದನಾಶ್ರಯಿಸಿದ ವ್ಯಂಜನೆಯಿಂದನಿಯನಪರಾಧಂ ತೋಱಲ್ಪಟ್ಟುದು. ಇದು ಲಕ್ಷ್ಯಮೂಲ ವ್ಯಙ್ಗ್ಯಂ.

ವ್ಯಙ್ಗ್ಯಾರ್ಥದೊಳೆಂತೆಂದೊಡೆ.

ಚಂ|| ಮದಗಜಮೌಕ್ತಿಕಂ ಕುಡುವುದಿರ್ದಪುವೇ ಎನೆ ಸೆಟ್ಟಿಗುಲ್ಲಸ |
ದ್ರದನವಿಹೀನವಕ್ತ್ರೆ ಮುದುವೇಡಿತಿ ಯುತ್ತರವಿತ್ತಳಣ್ಣ ಕೇಳ್ ||
ಸದಮಳಕೋಮಳಾಂಗಿ ಸೊಸೆ ಮಧ್ಯಮವಾಲಸೆ ಬಿಟ್ಟಮುಂಡೆಯುಂ |
ಪದುಳಿಸಿ ಕಟ್ಟಿದಂದಿನ ದಿನಂ ದೊರೆಕೊಳ್ವುದು ಮೌಕ್ತಿಕವ್ರಜಂ || ೩೭||

ವಿ|| ಇಲ್ಲಿ ಬಿಟ್ಟಮುಂಡೆಯುಂ ಕಟ್ಟಳೆಂಬುದಱಿನನವರತಕ್ರೀಡಾಸಕ್ತಿ ವ್ಯಙ್ಗ್ಯಂ ಅವಱಿಂ ಚತತಸಂಭೋಗದಿಂದಾಕೃಶತ್ವಂ ಧ್ವನಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು —

I ಶಬ್ದಶಕ್ತಿಮೂಲವ್ಯಙ್ಗ್ಯಂ ಪದದೊಳ್, ವಾಕ್ಯದೊಳ್ ಪ್ರತ್ಯೇಕಮಾಗಿರ್ಕುಂ, ಮುಖ್ಯಶಬ್ದಶಕ್ತಿವ್ಯಙ್ಗ್ಯಂ (1) ಪದಂಗಳೊಳೆಂತೆಂದೊಡೆ—

ಕಂ|| ಅಸಮತರಭುಕ್ತಿಮುಕ್ತಿ |
ಪ್ರಸರಮನುರ ಮಾಡಲೆಸಗುವೇಕಾಂತಮನೊ ||
ಲ್ಪಿಸಿರ್ವೆಡೆಯೊಳ್ ತತ್ಪರಮಾ |
ದ ಸದಾಗಮಮಾರ್ಗೆ ಪುಟ್ಟಿಸದು ಮುದದೊದವಂ || ೩೮||

ವಿ|| ಇಲ್ಲಿ ಆವಳೋ ಒರ್ವಳ್ ಸಂಕೇತಮಂ ಮಾಡಬಾತನಂ ಮುಖ್ಯವೃತ್ತಿಯಿಂ ಕೂಡಾಡುತಿರ್ಪಳ್. [ಎಂಬುದು ಸದಾಗಮಪದದಿಂದ ಪ್ರಕಾಶಿಸಲ್ಪಡುವುದು ವೈಸಾದೃಶ್ಯವಿಪುರ್ಣಱಿಂದುಪಮಾಲಂಕಾರ ವ್ಯಙ್ಗ್ಯವಿಲ್ಲಂ|

1 ಈಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಇದಕ್ಕೆ ಮೂಲಮಾದಕಾವ್ಯಾನುಶಾಸನದಲ್ಲಿಕವಿಯು—ವ್ಯಙ್ಗ್ಯಭೇದಗಳಂ ಪೇೞ್ವೆಂ—ಎಂದು ಆರಂಭಿಸಿ "ವ್ಯಙ್ಗ್ಯವು ಶಬ್ದಾರ್ಥಶಕ್ತಿಮೂಲಕವಾದುದು. ಎಂದು ಹೇಳಿ ನಾನಾರ್ಥವುಳ್ಳ ಮುಖ್ಯಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಸಂಸರ್ಗಾದಿಗಳಿಂದೆ" ಅಮುಖ್ಯಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಮುಖ್ಯಾರ್ಥಬಾಧಾದಿಗಳಿಂದೆ ಸ್ವವ್ಯಾಪಾರವು ನಿಯಮಿತವಾಗಲು ವಸ್ತ್ವಲಂಕಾರಗಳು ಮತ್ತು ವಸ್ತುವು ವ್ಯಙ್ಗ್ಯವಾಗುವುದು ಶಬ್ದಶಕ್ತಿಮೂಲವ್ಯಙ್ಗ್ಯವೆನಿಸಿತು. ಅದು ಪದದೊಳ್ ವಾಕ್ಯದೊಳಮುಂಟು ಎಂಬ ಸೂತ್ರವನ್ನುದಹರಿಸಿ—ಅನೇಕಾರ್ಥಮುಳ್ಳ ಮುಖ್ಯಶಬ್ದದ ಅಭಿಧಾವ್ಯಾಪಾರದ ನಿಯಮನಕ್ಕೆ ಹೇತುವಾದ ಸಂಸರ್ಗಾದಿಗಳನ್ನು ಸೋದಾಹರಣವಾಗಿ ಹೇಳಿ—ಮುಖ್ಯಶಬ್ದಶಕ್ತಿಮೂಲ ವ್ಯಙ್ಗ್ಯವು ಪದದೊಳೆಂತೆಂದೊಡೆ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವನು. ಈಸಾಳ್ವಕವಿಯು ಆದಿಯಲ್ಲೇ ಸಂಸರ್ಗಾದಿಗಳನ್ನು ಸೋದಾಹರಣವಾಗಿ ನಿರೂಪಿಸಿ ಬಳಿಕ ವ್ಯಙ್ಗ್ಯಭೇದಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಉದಹರಿಸಿರುವನು.

ವಾಕ್ಯದೊಳೆಂತೆಂದೊಡೆ.

ಚಂ|| ಇದು ಪಡೆದೆಮ್ಮ ಪೂರ್ವ (ಭವದುರ್ವಿಧಿಯಿಂ) ಗೋಣೆಗಲ್ಲ ಮೇಲೆ ಕ ।
ಟ್ಟಿದ ಮನೆ ಪಱಕ್ಕಿಗೆಟ್ಟು ನೆರ ಪಾಸರೆಯಲ್ಲಿರುಳಾಯ್ತು ಭೀತಿಯೊ ||
ಡ್ಡೊದವಿದುದೀಪಯೋಧರದ ಪೆರ್ಚಗೆಯಂ ಸಲೆ ಸಿಟ್ಟಿಸನ್ಯದಾ ||
ಸ್ಪದವತಿದೂರಮಿಪ್ಪೊಡಿರು ಪೋಪೊಡೆ ಪೋಗೆಲೆ ಪಾಂಥ ಕೇಳಿದಂ|| ೩೯||

ವಿ|| ನಾಲ್ಕು ಜಾವಮುಂ ಸಂಭೋಗಮುಂ ಮಾಱ್ಪುದಱಿಂ ನಿದ್ರೆಯಂ ಮಾಱ್ಪುದರ್ಕೆ ಶಕ್ಯಮಲ್ತು ಇಲ್ಲಿರ್ದವರೆಲ್ಲರುಮೆಗ್ಗರದು ಕಾರಣದಿಂ ಉನ್ನತಪಯೋಧರೆಯಾದೆನ್ನ ಸಂಭೋಗಮುಂ ಮಾಱ್ಪುದರ್ಕೆ ತಾನುಂ ಸಮರ್ಥನಾದೊಡಿರು ಎಂಬುದು ವ್ಯಙ್ಗ್ಯಮಾದುದು [ವಾಚ್ಯಬಾಧೆಯಿಂದೆ ವ್ಯಙ್ಗ್ಯಮಿರ್ಪುದಱಿಂದವರ್ಕೆ ಉಪಮಾನೋಪಮೇಯಭಾವಮಿಲ್ಲಾದುದಱಿಂದಲಂಕಾರ ವ್ಯಙ್ಗ್ಯಮಲ್ತು]

ಮುಖ್ಯಶಬ್ದಶಕ್ತಿವ್ಯಙ್ಗ್ಯಮಪ್ಪಲಂಕಾರಂ ಪದದೊಳೆಂತೆಂದೊಡೆ.

ಕಂ|| ಬಲವದರಿರುಧಿರಲೇಪೋ ।
ಜ್ಜ್ವಲತರಕರವಾಳರುಚಿರಭುಜನೊಪ್ಪಿದನ ||
ಸ್ಖಲಿತಭ್ರುಕುಟಿವಿಟಂಕಿತ ।
ಲಲಾಟಪಟ್ಟಂ ಪ್ರತಾಪಸಿಧಿ ನೃಪ ಭೀಮಂ || ೪೦||

ವಿ|| ಇಲ್ಲಿ ಭಯಂಕರ ಮೂರ್ತಿ(ನೃಪಂ)ಗೆ ಭೀಮಸೇನನುಪಮಾನಂ.

ಮುಖ್ಯಶಬ್ದಶಕ್ತಿ ವ್ಯಙ್ಗ್ಯಮಪ್ಪಲಂಕಾರಂ ವಾಕ್ಯದೊಳೆಂತೆಂದೊಡೆ.

ಕಂ|| ಪರಿಕಪೊಡತ್ತಲ್ ಚಂದ್ರಾ ।
ಭರಣೆ ಲಸಚ್ಛಾಯ್ಯಮೆ ತಾರಕಾತರಳೆ ಕರಂ ||
ಸ್ಫುರದುದ್ದೀಪಿತಮನ್ಮಥೆ ।
ಪಿರಿದೊಲವನಬಾರ್ಗೆ ಮಾಡಟಿಪರ್ಗಳ್ ಜಗದೊಳ್ || ೪೧||

ಇಲ್ಲಿ ವಾಕ್ಯಮಸಂಬದ್ಧಾರ್ಥವಾಗಬಾರದೆಂದು ಪ್ರಸ್ತುತಾಪ್ರಸ್ತುತಂಗಳ್ಗೆ ಉಪಮಾನೋಪಮೇಯಭಾವಮಂ ಕಲ್ಪಿಪುದಱಿಂದುಪಮಾಲಂಕಾರಂ ವ್ಯಙ್ಗ್ಯಂ.

* ಇಲ್ಲಿ-- ಮೂಲದಲ್ಲಿ, ಶನಿರಶನಿ.. .. ಎಂಬ ಮತ್ತೊಂದುದಾಹರಣಮುಂಟು.

ಇವು ಮೊದಲಾದಲಂಕಾರವ್ಯಙ್ಗ್ಯಮನೂಹಿಸಿ ಕೊಳ್ವುದು.—(*)

ಲಕ್ಷ್ಯಕ್ಕೆ ಶಬ್ದಶಕ್ತಿಯಿಂದೆ ಪುಟ್ಟಿದ ವ್ಯಙ್ಗ್ಯಮಪ್ಪ ವಸ್ತು (1) ಪದದೊಳೆಂತೆಂದೊಡೆ.

ಮ|ಸ್ರ|| ಘನಮಾಲಾಡಂಬರಂ ಕೇಕಿಗಳ ನಿನದವೋರಂತೆ ಬಿಟ್ಟಿರ್ಪ ತಂದ ।
ಲ್ವನಿ ತಾನಾದಂ(ಸನುಂತೆಪ್ಪ)ಕಠಿನಮನನುದ್ಯೋಗನಾಗಿರ್ಪ ರಾಮಂ॥
ಗೆನಗೀಗಳ್ ಬಾಧಕಂ ಗೆಯ್ಯೊಡಮಿವನುಱಿತೆ ಸೈರಿಪ್ಪೆನೆಂತಾದೊಡಂ ಕೇ ।
ಜ್ಜನಕಾತ್ಮೋದ್ಭೂತೆ ಸೀತಾವನಿತೆ (ಹರಯದಲ್ಲೆಂತು) ಸೈರಿಪ್ಪೊಡಾ
ರ್ಪಳ್ ||

ವಿ|| ಪ್ರಸ್ತುತಮಾದುತ್ತಮಪುರುಷದಿಂ ರಾಮನೆಂಬುದಱಿಯುಬರ್ಪುದಱಿಂ ರಾಮಪದಂ ವ್ಯರ್ಥಂ, ಕಠಿನನುನನೆಂಬುದಱಿಂದೆ ರಾಮಪದಂ ಬೇಕಾದುದು. ಇಲ್ಲಿ ಪಿತೃಮರಣ ಸೀತಾವಿಯೋಗಂ ಮೊದಲಾದ ದುಃಖಾಸ್ಪದನೆಂಬುದಂ ಲಕ್ಷಿಸುತ್ತಸಾಧಾರಣಂಗಳಪ್ಪ ನಿರ್ವೇದಗ್ಲಾನಿಮೋಹಾದಿಕಂಗಳುಂ ಧ್ವನಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು

(2) ವಾಕ್ಯದೊಳೆಂತೆಂದೊಡೆ.

ಕಂ|| ಕೃತವಿದ್ಯಶೂರಸೇವಾ ।
ಚತುರರ್ ತಾವೆಸಿಪ ಮೂವರುಂ ಸ್ವರ್ಣಸುಪು ||
ಷ್ಪಿತಮಾದಿಳೆಯುಂ ನೆರಪುವ ।
ರತಿಶಯಮುಂ ಪಡೆವರೆಂಬುದೇನಚ್ಚರಿಯೇ || ೪೩||

ವಿ|| ಇಲ್ಲಿ ಸುವರ್ಣದಿಂ ಪುಷ್ಪಿತಮಾದ ಯಿಳೆಯುಂ ನೆರಪುವರೆಂಬೀ ವಾಕ್ಯಮಸಂಭವಮಾದರ್ಥಮನುಳ್ಳುದು ಸಾದೃಶ್ಯಸಂಬಂಧದಿಂ ಸುಲಭಸಮೃದ್ಧ್ಯತಿಶಯಭಾಜನತ್ವಮುಂ ಲಕ್ಷಿಸುತೆ ಶೂರಕೃತವಿದ್ಯಸೇವಕರ್ಗಳ್ಗೆ ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯಮಂ ದ್ಯೋತಿಸುತ್ತಿರ್ದತ್ತು.

(*) ಮೂಲದಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ 2-3 ಅಲಂಕಾರಗಳಿಗೆ ಉದಾಹರಣೆಗಳಿವೆ---ಮತ್ತು ಮೂಲಕರ್ತೃವಾದ ಹೇಮಚಂದ್ರನು ಗೌಣೀವೃತ್ತಿಯೊಂದನ್ನು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ—ಗೌಣಶಬ್ದಶಕ್ತಿವ್ಯಙ್ಗ್ಯಗಳ ಪದವಾಕ್ಯಂಗಳ್ಗೆ ಆತನು ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಎರಡು ಉದಾಹರಣಗಳನ್ನು ಗೌಣೀವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಹೇಳದಿರುವ ಈಕವಿಯು ಬಿಟ್ಟಿರುವನು,

II ಅರ್ಥಶಕ್ತಿಮೂಲವ್ಯಙ್ಗ್ಯಮೆಂತೆಂದೊಡೆ.

ವ|| ವಸ್ತ್ವಲಂಕಾರಂಗಳ್ಗೆ ಪ್ರತ್ಯೇಕಮಾಗಿ ವಸ್ತ್ವಲಂಕಾರ ವ್ಯಂಜಕತ್ವಮುಂಟಾಗೆ ಅರ್ಥಶಕ್ತಿ ಮೂಲವ್ಯಙ್ಗ್ಯಮೆನಿಪುದು—ಅದು ಪದ ವಾಕ್ಯ ಪ್ರಬಂಧಂಗಳೊಳ್ ತೋರ್ಪುದು. ಅಲ್ಲಿಯೆ ಅರ್ಥಮೆಸಿತುಪ್ರಕಾರಮೆಂದೊಡೆ. (1) ಸ್ವತಃಸಂಭವಿ, ಕವಿಪ್ರೌಢೋಕ್ತಿಮಾತ್ರನಿಷ್ಪನ್ನಶರೀರಂ, ಕವಿನಿಬದ್ಧವಕ್ತೃಪ್ರೌಢೋಕ್ತಿಮಾತ್ರ ನಿಷ್ಪನ್ನಶರೀರಮೆಂದು ಮೂದೆಱಂ.—ಉಂಟಾದ ವಸ್ತುವಂ ಉಂಟಾಗಿ ವರ್ಣನೆಯುಂ ಮಾಡಿದೊಡೆ **ಸ್ವತಸ್ಸಂಭವಿ** ಯೆನಿಕುಂ, ಕವಿಯ ಜ್ಞಾನಬಲ್ಮೆಯಿಂ ಬಾಹ್ಯದೊಳಿಲ್ಲದಿರ್ಪುದು ನಿರ್ಮಿತ (ಕಲ್ಪಿತ)ಮಾದೊಡೆ **ಕವಿಪ್ರೌಢೋಕ್ತಿ ಮಾತ್ರನಿಷ್ಪನ್ನಶರೀರ** ಮೆನಿಕ್ಕುಂ. ಕವಿಪ್ರೌಢೋಕ್ತಿಯಿಂ ಪೇೞ್ದರ್ಥಂ ವಕ್ತೃವಿನಿಂ ವಿಶೇಷಿಸಲ್ಪಟ್ಟೊಡೆ **ಕವಿನಿಬದ್ಧವಕ್ತೃಪ್ರೌಢೋಕ್ತಿಮಾತ್ರ** ನಿಷ್ಪನ್ನ ಶರೀರಮೆನಿಕ್ಕುಂ.

ಸ್ವತಃಸಂಭವಿಯಲ್ಲಿ ವಸ್ತುವಿನಿಂ ವಸ್ತುವ್ಯಂಜಕತ್ವಂ (1) ಪದದೊಳೆಂತೆಂದೊಡೆ —

ಚಂ|| ಸಿರಿಗೆ ಸುರದ್ರುಮಕ್ಕೆ ಸಹಜಾತನೆನಲ್ ಪೆಸರ್ವೆತ್ತ ರತ್ನಮುಂ |
ತ್ವರಿತದೊಳೀಱಿವೆಂಬ ಮತಿಯಲ್ಲಿ ಸಮಸ್ತರ ಮಾನಸಂಗಳೇ ||
ಕರಸತೆವೆತ್ತ ಕಾರಣಮುದಗ್ರನಿತಂಬಿನಿ ಯೋಷ್ಠಪಲ್ಲವಾಂ |
ತರದೊಳೆ ಜಾಣ್ಮೆಯಿಂದಿರಿಸಲಾಯ್ತು ನೆಗೞ್ತೆಯ ಪುಷ್ಪಸಾಯಕಂ ||೪೪||

ವಿ|| ಎಂಬಲ್ಲಿ ಪುಷ್ಪಸಾಯಕನೆಂಬ ಪದದಿಂ ಕಾಮದೇವಂಗೆ ಮೃದೂಪಾಯಸಾಕರ್ಯಮುಂ (ಸೌಂದರ್ಯಮುಂ) ಪ್ರಕಾಶಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು.

---

(1) ಕಾವ್ಯಾನುಶಾಸನಕಾರನು "ಪ್ರೌಢೋಕ್ತಿಯಿಲ್ಲದೆ ಸ್ವತಸ್ಸಂಭವಿಯಾದರ್ಥವು ಅಕಿಂಚಿತ್ಕರವು. ಕವಿಪ್ರೌಢೋಕ್ತಿಯೆ ಕವಿನಿಬದ್ಧವಕ್ತೃಪ್ರೌಢೋಕ್ತಿಯು. ಇಂತು ಕವಿಪ್ರೌಢೋಕ್ತಿಯೊಂದರಲ್ಲೇ ಈಮೂರೂ ಅಡಕವಾಗುವುದರಿಂದ ಈ ಬಗೆಯ ಭೇದಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದು ನ್ಯಾಯವಲ್ಲ. ಇದರಿಂದ ಕೇವಲ ಶಿಷ್ಯವ್ಯಾಮೋಹಮಾತ್ರ ವುಂಟಾಗುವುದು" ಎಂದು ಈಮೂರುಬಗೆಯ ಭೇದಗಳನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಿರುವನು. ಈಕವಿಯು ಇಲ್ಲಿ ಮೂರು ಭೇದಗಳುಂಟೆಂದು ಹೇಳಿ ಮೂರಕ್ಕೂ ಉದಾಹರಣೆಗಳನ್ನು ಕೊಡದೆ. ಕಾವ್ಯಾನುಶಾಸನದ ಕ್ರಮವನ್ನೇ ಅನುಸರಿಸಿ ಮುಂದುವರಿದು. ಪ್ರಕರಣದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಇವಕ್ಕೆ ಉದಾಹರಣವಿತ್ತಿರುವನು.

(2) ವಾಕ್ಯದೊಳೆಂತೆಂದೊಡೆ.

ಚಂ|| ಇದುವೆ ದಿಟಕ್ಕೆ ನಾಂ ಮೂಡಲ ಪೋಗುತೆ ನೋಡಿದ ಭಾಪಿಯಲ್ತು ಮೇ।
ಣುಡುತರಂಗಮಾಲೆಗಳಿನೊಪ್ಪುವ ತೀರವಿದಲ್ತು ಮತ್ತಿದಂ ||
ಮುದದೊಳೆ ಕಂಡ ನಾಂ ಪಣಸೆಯೋ ಚಲಿತೋದ್ಧಬಲಾಕಸಂಘಮು |
ಳ್ಳುದಕವಿದಲ್ತು ಗೌಡನ ಮಗಳ್ ಬರ ವಿೂಹಕೆ ಹರ್ಷದೇಟಕ್ಕೆಯಿಂ||೪೫||

ವಿ|| ಎಂಬಲ್ಲಿ ವಾಕ್ಯಾರ್ಥಂ ವಸ್ತುಮಾತ್ರರೂಪದಿಂದಮೆ ಪದಾರ್ಥಂಗಳಂ ವಾಂ ಛಿಸಲ್ ಯೋಗ್ಯಮಪ್ಪ ಚಲ್ವಿಕೆಯುಂ ಜನಕೃತಮೆ ಪರಮಾರ್ಥಮಪ್ಪು ದಲ್ತು ಎಂಬ ವಸ್ತು ವ್ಯಙ್ಗ್ಯಂ.—

ವಸ್ತುವಿನಿಂದಲಂಕಾರವ್ಯಂಜಕತ್ವಂ (1) ಪದದೊಳೆಂತೆಂದೊಡೆ.

ಕಂ|| ಅರಿಗಜಕುಂಭದೊಳೋರಂ।
ತಿರ ಧೀರರ ದೃಷ್ಟಿಯೆಂತು ಖೇಲಿಪುದಂತು ||
ದ್ಘುರಕುಂಕುಮಾಂಕಿತಸ್ತನ।
ಭರದೊಳ್ ಕ್ರೀಡಿಸುವುದಿಲ್ಲ ಚಿತ್ರಂ ಪ್ರಿಯಯಾ || ೪೬||

ವಿ|| ಇಲ್ಲಿ ಧೀರರ್ಕಳೆಂಬ ಪದಾರ್ಥಂ ವಸ್ತುರೂಪಂ. ಕುಚಂಗಳ್ಗಂ ಕುಂಭಸ್ಥಳಂ ಗಳ್ಗಂ ಉಪಮಾಲಂಕಾರಮಂ ಧ್ವನಿಯಿಸಿತು.

(2) ವಾಕ್ಯದೊಳೆಂತೆಂದೊಡೆ.

ಕಂ|| ಸುತಶೋಕವಹ್ನಿದಗ್ಧೋ|
ನ್ನತಕಾಯಂ ಬಾಹ್ಯಕುಂಡಸಂಸ್ಥಿತಶಿಖಿ ತಾ।
ನತಿಶೀತಮೆಂದು ನಿಲ್ಲದೆ।
ದ್ರುತಗತಿಯಿನಗಾಧಮಪ್ಪ ಮಡುವೊಳ್ ಬಿಟ್ಟಂ || ೪೭||

ವಿ|| ಇಲ್ಲಿ ವಸಿಷ್ಠಂ ಪುತ್ರಶೋಕದಿಂ ಬೆಂದು ಅಗ್ನಿಯಂ ಪೊಕ್ಕೊಡೆ ಬೇಯ ನೆಂಬ ವಾಕ್ಯಾರ್ಥರೂಪಮಪ್ಪ ವಸ್ತುಸ್ವಭಾವಂ, ಶೋಕಂ ಬಾಹ್ಯಾಗ್ನಿ ಯಿಂದಧಿಕಮೆಂಬ ವ್ಯತಿರೇಕಾಲಂಕಾರಮಂ ಧ್ವನಿಯಿಸಿತು.

ಅಲಂಕಾರಕ್ಕೆ ವಸ್ತುವ್ಯಂಜಕತ್ವಂ (1) ಪದದೊಳಿಂತೆಂದೊಡೆ.

ಕಂ|| ಚೂತಂ ತಳಿರ್ತುದು ಕುಸುಮ |
ವ್ರಾತಮನುಱೆ ತಳೆಯೆ ಮಿತ್ರಮಧುಮಾಸಶ್ರೀ ||
ಯೋತುವೊಡಗೂಡದಿರ್ದೊಡೆ |
ಚೂತಂ ಚುಂಬಿಸಲೆ ಸಂದನುದ್ಗಮಚಾಪಂ || ೪೮||

ವಿ|| ಇಲ್ಲಿ ಕೂಡದಿರ್ದೊಡಮೆಂಬುದಱಿಂ ವಿರೋಧಾಲಂಕಾರಂ ವಾಚ್ಯಮಾಯ್ತು ದಱಿಂ ಮಧುಮಾಸಂ ಪ್ರೌಢಮಪ್ಪಾಗೆ ಯೆಂತಪ್ಪುದೋ! ಎಂಬ ವಸ್ತು ಧ್ವನಿತಮಾಯ್ತು—

ಅಲಂಕಾರಕ್ಕೆ ವಸ್ತು ವ್ಯಂಜಕತ್ವಂ (2) ವಾಕ್ಯದೊಳಿಂತೆಂದೊಡೆ.

(a) (ತರಾವೋದ್ಧತದುಹೃನ್ಮ)? ಮದವಾರಣಕುಂಭಶೋಣಿತೋ |
ಲ್ಲಸಿತಮುದಗ್ರಬಾಹುಕವಿಸಾಳುವಮಲ್ಲಕರಸ್ಥಿತಂ ಕರಂ ||
ನಿಶಿತಕರಾಳಖಡ್ಗವೆಸೆದತ್ತರಿವೀರರ ಕಣ್ಗೆ ಯುದ್ಧದೊಳ್ |
ಮಸಕದ ಮುಪ್ಪೊಡಲ್ಗೆ ಮುಳಿದೀಶ್ವರಕೇಕರಕಾಂತಿ ನೀಳ್ದವೋಲ್|| ೪೯||

ವಿ|| ಇಲ್ಲಿ ಸ್ವತಸ್ಸಂಭವಿಯಪ್ಪುತ್ಪ್ರೇಕ್ಷಾಲಂಕಾರದಿಂ ಸಕಳರಿಪುಬಲಕ್ಷಯಂ ಕ್ಷಣಾರ್ಧದೊಳ್ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟುದೆಂಬ ವಸ್ತುವ್ಯಙ್ಗ್ಯಂ.—

ಅಲಂಕಾರದಿನಲಂಕಾರವ್ಯಙ್ಗ್ಯಂ (1) ಪದದೊಳಿಂತೆಂದೊಡೆ.

ಕಂ|| ಮದವಳಿಗೆ ನಿನ್ನ ಕಾಂತನ |
ಸದಮಳರಾಗೋಷ್ಠವಿಂದಿನುದಯದೊಳುಱೆ ಬಾ ||
ಡಿದ ಸರಸಿಜದೆಸಳಾಯ್ತಂ |
ಬುದುಗೇಳುತ್ತಿರದೆ ಬರೆದಳೊರ್ವಳ್ ನೆಲನಂ || ೫೦||

(a) ಕವಿಯು ಈಲಕ್ಷ್ಯವನ್ನು ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಮೂಲದ ಪದ್ಯವನ್ನು ಪರಿವರ್ತನಮಾಡಲಿಲ್ಲ. ಹೀಗೆ ಇಲ್ಲಿಮಾತ್ರ ಮೂಲವನ್ನು ಮಾರ್ಪಡಿಸಲು ತನ್ನ ಆಶ್ರಯದಾತನಾದ ಸಾಳುವಮಲ್ಲನನ್ನು ಹೊಗಳಬೇಕೆಂಬುದೇ ಕವಿಯ ಉದ್ದೇಶವು—ಹೀಗೆಯೇ ಮುಂದೆಯೂ 3-4 ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಮೂಲದಿಂದ ಪರಿವರ್ತಿಸದೆ ಸಾಳುವಮಲ್ಲನ ವರ್ಣನೆಯ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಗ್ರಥಿಸಿ ಉದಾಹರಿಸಿರುವನು.

ವಿ|| ಇಲ್ಲಿ ಬಾಡಿದ ಸರಸಿಜದೆಸಳಾಯ್ತೆಂಬಪದದಿಂ ವಾಚ್ಯಮಾದ ರೂಪಕದಿಂ ಬಾಡಿದುದರ್ಕೆ ಮತ್ತೊಂದುಕಾರಣವಿಲ್ಲದುದಱಿಂ ನಿನ್ನಿಂದೀತನಧರಂ ಮರಲ್ದು ಮರಲ್ದು ಚುಂಬಿತಮಾದುದೆಂಬನುಮಾನಾಲಂಕಾರಂ ವ್ಯಂಜಿತ ಮಾಯ್ತು.

ಅಲಂಕಾರದಿನಲಂಕಾರವ್ಯಙ್ಗ್ಯಂ (2) ವಾಕ್ಯದೊಳೆಂತೆಂದೊಡೆ.

(b) ಕಂ|| ನಿರುಪಮಸಾಳುವಮಲ್ಲನ |
ವರಗುಣಮಂ ಪೊಗೞ್ವೆನೆಂಬನಾವಂ ರತ್ನಾ ||
ಕರಜಲಮಂ ಕರತಳದಿಂ।
ಭರದಿಂದಂ ತೀವಿ ತೀರ್ಚಲಾಪನ್ನನವಂ || ೫೧||

ವಿ|| ಇಲ್ಲಿ ನಿದರ್ಶನಾಲಂಕಾರದಿಂ ಸಾಳುವಮಲ್ಲನ ಗುಣಂಗಳ್ ವರ್ಣಿಪೊಡ ಶಕ್ಯಮೆಂದು ಪೇೞ್ವ ಅಸಾಧಾರಣ ತದ್ವಿಶೇಷಂಗಳಂ ಪ್ರಕಾಶಿಸುವಲ್ಲಿ ತತ್ಪರಮಾದಾಕ್ಷೇಪಾಲಂಕಾರಂ ಧ್ವನಿತಮಾಯ್ತು.—

(3) ಅರ್ಥಶಕ್ತಿಮೂಲವ್ಯಙ್ಗ್ಯಂ ಪ್ರಬಂಧದೊಳೆಂತೆಂದೊಡೆ.

ಕಂ|| ಎಲೆಮಾನವರಿರ ಪೋೞ್ತಿದೆ |
ಸಲೆ ಕನಕಪ್ರತಿಮೆಯಂತೆ ತೋರ್ಪೀಸಿಸುವಂ ||
ನೆಲದೊಳ್ ನಿಕ್ಷೇಪಿಸ ಬೇ |
ಡೊಲೆದಿರ್ದಸು ಮಗುೞ್ದು ಬರ್ಕುವದು ಬಿದಿವಶದಿಂ || ೫೨||

ವಿ|| ಇದು ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಶಕ್ತನಪ್ಪ ನರಿಯ ಮಾತು

ಕಂ|| ಅತಿಭಯಮಂ ಪುಟ್ಟಿಸುವೀ |
ಪಿತೃವನಮಂ ಪೊಕ್ಕು ಮಗುೞ್ದು ಶವ(ಮೊಂದಿ)ಲ್ಲೀ ||
ಕ್ಷಿತಿಯೊಳೆ ಮರ್ಪೊದವದ ಮು |
ನ್ನೆ ತೊಲಗಿ ಸುಕ್ಷೇಮವೃತ್ತಿಯಿಂ ಮನೆಗೆಯ್ದಿಂ || ೫೩||

(b) ಇಲ್ಲಿ ಕವಿಯು ಮೂಲಪದ್ಯವನ್ನೇ ಪರಿವರ್ತನಮಾಡಿ ಅಲ್ಲಿ ವರ್ಣ್ಯನಾಗಿರುವ ಹಯಗ್ರೀವನಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ ಸಾಳುವ ಮಲ್ಲನನ್ನು ಸೇರಿಸಿರುವನು.

ವಿ|| ಇದು ದಿನದಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಥನಪ್ಪ ಪರ್ದಿನ ಮಾತು.

ಇಂತೆಂದು ಪ್ರಬಂಧದಿಂ ಪೇೞಲ್ಪಟ್ಟರ್ಥದಿಂ ನರಿಪರ್ದುಗಳ ತಂತಮ್ಮ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಯಾ ಶವಭಕ್ಷಣಾಭಿಪ್ರಾಯಂ ಪ್ರಕಾಶಿತಮಾಯ್ತು (ಪ್ರಕಾಶಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತ್ತು), ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ವಸ್ತುವಿನಿಂದಲಂಕಾರವ್ಯಂಜಕತ್ವಮಂ, ಅಲಂಕಾರದಿಂ ವಸ್ತುವ್ಯಂಜಕತ್ವಮಂ, ಅಲಂಕಾರದಿಂದಲಂಕಾರವ್ಯಂಜಕತ್ವಮಂ ಪ್ರಬಂಧದೊಳ್ ಮೇಣ್ ಯೋಜಿಸಿಕೊಳ್ವುದು.

(1) ಕವಿಪ್ರೌಢೋಕ್ತಿಯುಳ್ಳ ವಸ್ತುವಿನಿಂ ವಸ್ತುವ್ಯಙ್ಗ್ಯಮೆಂತೆಂದೊಡೆ.

ಚಂ|| ಸುರಗಿರಿಕೂಟದೊಳ್ ನೆಗೞ್ದ ಕಿನ್ನರಿಯರ್ಕಳೆ ಸಾಳ್ವಮಲ್ಲಭೂ |
ವರವರಕೀರ್ತಿಯಂ ಪದೆದು ಪಾಡುವಿನಂ ದಿಗಿಭಾಳಿ ಕೇಳ್ದು ಕೇ ||
ಕರದೊಳೆ ಕರ್ಣಮೂಲಮನಭೀಕ್ಷಿಸಿ ಸತ್ಪ್ರಳಿನಸ್ಥಳಾಗ್ರಸಂ |
ಸ್ಫುರಿತಮೃಣಾಳಮೆಂದು ಸೆಳೆವುಜ್ಜುಗದಿಂ ಕರಮಂ ನಿಮಿರ್ಚುಗುಂ || ೫||

ವಿ|| ಇಲ್ಲಿ [ಸಾಳ್ವಮಲ್ಲಭೂಪನ ಕೀರ್ತಿಯಂ ಕೇಳ್ದು ದಿಗಿಭಾಳಿ ಕರ್ಣಮೂಲಮನೀಕ್ಷಿಸಿ (ಯಲ್ಲಿ ತೋರ್ಪ ಜಸಮಂ) ಮೃಣಾಳಮೆಂದು ಸೆಳೆವುಜ್ಜುಗದಿಂ ಕರಮಂ ನಿಮಿರ್ಚುಗುಮೆಂಬ ವಾಚ್ಯಾರ್ಥಮಪ್ಪ ಕವಿನಿಬದ್ಧಪ್ರೌಢೋಕ್ತಿಯಿಂ (ಯಶಮಂ ಬಿಳಿದೆಂದು ಬಣ್ಣಿಪುದು ಕವಿಸಮಯ ಸಿದ್ಧಮಾದುದಱಿಂ) ಬಾತನಕೀರ್ತಿ ದಿಗಂತಪ್ರಸಾರಿತ ಮಾಯ್ತೆಂಬ ವಸ್ತು ವ್ಯಂಜಿತಮಾದುದು.

ಕವಿಪ್ರೌಢೋಕ್ತಿಯೊಳ್ ವಸ್ತುವಿನಿಂದಲಂಕಾರವೆಂತೆಂದೊಡೆ.

ಕಂ|| ವರಸಾಳ್ವಮಲ್ಲನಿಂ ಸಂ |
ಗರದೊಳ್ ಜಯಲಕ್ಷ್ಮಿ ಚಾರುತರವಚದಿಂ ಸ್ವೀ ||
ಕರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಳದೇಂ ತ |
ತ್ಕರಿಕಂಧರವದ್ರಿಕುಹರದಿಂ ಸ್ವೀಕರಿಕುಂ || ೬||

(1) ಕಾವ್ಯಾನುಶಾಸನಕಾರನು ಈಭೇದಗಳನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಿರುವುದರಿಂದ ಇವನ್ನು ಉದಹರಿಸದೆ ರಸಾದಿವ್ಯಙ್ಗ್ಯಗಳನ್ನು ಸ್ಥೂಲವಾಗಿ ಉದಹರಿಸಿ ಪ್ರಕರಣವನ್ನು ಪಸಂಹರಿಸಿರುವನು. ಈಕವಿಯು ಆಭೇದಗಳನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಿರುವುದರಿಂದ ಅವುಗಳಿಗೆಲ್ಲಾ ಉದಾಹರಣೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಈಪ್ರಕರಣವನ್ನು ಪಸಂಹರಿಸುವನು, ಮತ್ತು ಈಕವಿಯು ರಸವಿಷಯಕ್ಕೆ "ರಸರತ್ನಾಕರ" ವೆಂಬ ವಿಸ್ತೃತವಾದ ಬೇರೊಂದು ಗ್ರಂಥವನ್ನೇ ಬರೆದಿರುವುದರಿಂದ ರಸವಿಷಯವನ್ನು ಈಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿಹೇಳದೆ ಬಿಟ್ಟಿರುವನೆಂದು ಊಹಿಸಲು ಅವಕಾಶವುಂಟು

ವಿ|| ಇಲ್ಲಿ ವಿಜಯಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಮುಂದಲೆವಿಡಿದುದಂ ನೋಡಿಟ್ಟಹಾಸಂ ಮಾಡುವು ದ್ರೇಕಂಗಳಾದುವೆಂಬಂತೆ ಗಿರಿಕಂದರಂಗಳ್ ನಿನ್ನ ಶತ್ರುಗಳೋಡಿ ಗುಹೆಯೊಳಿರ್ದಪರೆಂಬುದಲ್ತು. ಮತ್ತಂ ನಿನ್ನತ್ತಣಿಂದಪ್ಪ ಪರಾಭವಮಂ ಶಂಕಿಸಿ ಗುಹೆಗಳವರ ಕೊರಲುವಿಡಿಯುವೆಂದು ಪಿಡಿದು ವೆಂಬುದಪಹ್ನುತ್ಯಲಂಕಾರಂ ವ್ಯಙ್ಗ್ಯಂ.

ಕವಿಪ್ರೌಢೋಕ್ತಿಯೊಳಲಂಕಾರದಿಂ ವಸ್ತುವ್ಯಙ್ಗ್ಯವೆಂತೆಂದೊಡೆ.

ಮ|| ಭರದೇಕಾಂತನಿವಾಸದೊಳ್ ಪಡೆದು ಗಾಢಾಲಿಂಗನೋದ್ಯುಕ್ತನಾ |
ಗಿರೆ ಕಾಂತಂ ಘನಮಾನಗರ್ವಿತೆಯರಪ್ಪಾಸೀರೆವೆಂಡಿಗರ್ಗಳು ||
ದ್ಧುರಮಾನಂ ದೃಢಪೀಡನೋದ್ಘಭಯದಿಂ(ದಂ) ಬಿಟ್ಟು ಪೋಯ್ತುಂಬಿನಂ|
ಪಿರಿದಾವೇಗದೆ ಪಿಂಗಿದತ್ತು ಹೃದಯಾಂಭೋಜಾತಪೀಠಸ್ಥಿತಂ || ೫೬||

ವಿ|| ಇಲ್ಲಿ ಕವಿಪ್ರೌಢೋಕ್ತಿಯಿಂ ಪುಟ್ಟಿದುತ್ಪ್ರೇಕ್ಷಾಲಂಕಾರದಿಂ ಮನದ ತೊಲಗಿಕೆಯಿಂ ಸೂಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಪ್ರತ್ಯಾಲಿಂಗನಂ ಮೊದಲಾದುವಱ ಪೆರ್ಚುಗೆಯೆಂಬ ವಸ್ತು ಧ್ವನಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು.

ಕವಿಪ್ರೌಢೋಕ್ತಿಯೊಳಲಂಕಾರದಿನಲಂಕಾರವ್ಯಙ್ಗ್ಯವೆಂತೆಂದೊಡೆ.

ಚಂ|| ವರಕವಿವಕ್ತ್ರಪಂಕರುಹದೊಳ್ ನೆಲೆಗೊಂಡು ಸಮಸ್ತವಿಷ್ಟಪೋ |
ತ್ಕರಮನೊರಲ್ದಲಂಪಿನೊಳೆ ನೂತನಮಾಗಿ (ಯೊಸರ್ವ) ಸೃಷ್ಟಿಯು ||
ದ್ಧುರತರಲೀಲೆಯಿಂ ಕಮಲವಿಷ್ಟರನಂ ನಗುತಿರ್ಪಳಾವಳಾ ।
ಸರಸತಿ ಕೂರ್ತು ಬೇಡ್ವ ವರಮಂ ಭಜಕಾವಳಿಗೀಗೆ ಸಂತತಂ || ೫೭||

ವಿ|| ಇಲ್ಲಿ ನಗುತಿರ್ಪಳೆಂಬಂತೆಯೆಂಬುತ್ಪ್ರೇಕ್ಷಾಲಂಕಾರದಿಂ ಚಮತ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಮುಖ್ಯಕಾರಣಮಾದ ಜಗತ್ತಿನ ಜಡಜಾಸನನಸೃಷ್ಟಿಯಾಗಿ ನಿರ್ಮಿಸಲ್ಪಟ್ಟಳೆಂಬ ವ್ಯತಿರೇಕಾಲಂಕಾರಂ ವ್ಯಙ್ಗ್ಯಂ.—

ಕವಿನಿಬದ್ಧವಕ್ತೃಪ್ರೌಢೋಕ್ತಿಯೊಳ್ ವಸ್ತುವಿನಿಂ ವಸ್ತುವ್ಯಙ್ಗ್ಯವೆಂತೆಂದೊಡೆ.

ಮ|ಸ್ರ|| ವಿಳಸಲ್ಲಂಕಾಚಲೋಪಾಂತದೊಳೆ ಸುಟಿದ ಸಂಭೋಗಕಾಂತೋರಗೀಸಂ|
ಕುಳಮಾದಂ ಪೀರ್ದು ಮೆಯ್ಸಣ್ಣಿಸಿದ, ಲಲಿತವಾಯುಪ್ರತಾನಂಗಳೀಗಳ್ ||
ಮುಳಿಸಿಂ ಕಾಂತರ್ಕಳೊಳ್ ಪಿಂಗಿದ ವಿರಹದ ಪೆಂಡಿರ್ಗಳಾಸುಯ್ಲ್ಗಳೇಳಂ|
ದಳೆದುರ್ವಿಂ|ಬೀಸುಗುಂ ಬಾಲತೆಯೊಳೆ ಹರೆಯಂ ಪೂರ್ತಿವೆತ್ತಂತುವೆತ್ತಂ ||

ವಿ|| ಇಲ್ಲಿ ನಿಟ್ಟುಸಿರನುಳ್ಳ ಪ್ರಾಪ್ತಮಾದ್ಯೈಶ್ವರ್ಯಮನುಳ್ಳ ವಾಯುಗಳ ಘಟಕ ಮಾದಕಾರ್ಯಮಂ ಸಂಘಟಿಸುತ್ತುಮಿರ್ದಪುವೆಂಬಿವು ಮೊದಲಾದುವು ವ್ಯಙ್ಗ್ಯಂ.

ವಸ್ತುವಿನಿಂದಲಂಕಾರ ವ್ಯಙ್ಗ್ಯವೆಂತೆಂದೊಡೆ.

ಕಂ|| ಏನೆಂಬೆಂ ಕೆಳದಿಯೆ ಮ ।
ನ್ಮಾನವನೀಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಸೆಱೆಗೆಯ್ದುದಱಿಂ ||
ದಾನಿರೆ ಪತಿವೀಕ್ಷಣಸಂ ।
ಧಾನಸಹಾಯದೆ ಕಱಲ್ದು ಪೋಯ್ತಿವೇಗಂ || ೫೯||

ವಿ|| ಇಲ್ಲಿ ಮಾನಪಲಾಯನರೂಪಮಾದ ವಸ್ತುವಿನಿಂ ನಾಯಕಂ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಮಾಡದಿರ್ದೊಡಂ ನಾಯಿಕೆ ಪ್ರಸನ್ನಳಾದಳೆಂಬ ವಿಭಾವನಾಲಂಕಾರಂ ವ್ಯಙ್ಗ್ಯಂ. ಮೇಣ್ ಪ್ರಿಯದರ್ಶನಸೌಭಾಗ್ಯದ ಬಲಂ ಧೈರ್ಯದಿಂ ತಾಳ್ವೆನೆಂದೊಡೆ ಶಕ್ಯಮಲ್ತುಯೆಂಬುತ್ಪ್ರೇಕ್ಷಾಲಂಕಾರಂ ವ್ಯಙ್ಗ್ಯಂ. ಮೇಣ್ ಪ್ರಿಯದರ್ಶನಕ್ಕೆ ನಾಯಕತ್ವಂ, ಮಾನಕ್ಕೆ ಪ್ರಿಯದರ್ಶನತ್ವಂ ಧೈರ್ಯಕ್ಕೆ ತತ್ಸಾಮಂತತ್ವಮೆಂಬೀ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗಳ್. ಉತ್ಪ್ರೇಕ್ಷಾಲಂಕಾರಂ ವ್ಯಙ್ಗ್ಯಂ.

ಅಲಂಕಾರದಿಂ ವಸ್ತುವ್ಯಙ್ಗ್ಯವೆಂತೆಂದೊಡೆ.

ಚಂ|| ಸರಸಿಜನೇತ್ರೆ ಕಾಯ್ಪು ಮನಕಾದುದೆ ಪೇಱ್ ನಯನಂಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಂ।
ಪುರುತರಮಾಯ್ತು ಕೇಳ್ ಪ್ರಿಯನೆ ನಿನ್ನಯ ಮೆಯ್ಯೊಳೆ ತಳ್ತು ಸಾರ್ದ ದು ||
ರ್ಧರನಖಘಾತಿ ರಕ್ತವಸನೋಜ್ಜ್ವಳಶೋಭೆಯೆ ಯನ್ನ ದೃಷ್ಟಿಗಾ ।
ದರಣೆವೊಲೀಯಲಾದುದುರುಕೋಪದ ಕೆಂಕಮಿದಲ್ತು ನಿಶ್ಚಯಂ || ೬೦||

ವಿ|| ಇಲ್ಲಿ ಕುಪಿತಮಾದ ಲೋಚನಂಗಳನೇಕಾರಣಂ ಧರಿಯಿಸುತಿರ್ದೆ ಯೆಂಬ ಪ್ರಶ್ನೋತ್ತರಾಲಂಕಾರದಿಂ ಬಱಿಯಾರ್ದ್ರನಖಕ್ಷತಾದಿಗಳನೆ ಮಱೆಸುತಿರ್ದಪುದೆಂಬುದಲ್ತು ಅದರ್ಕೆ ಸಂದುಂಪ್ರಸಾದ ಪಾತ್ರವಾದುದಿಲ್ಲಮೆಂಬ ವಸ್ತು ವ್ಯಙ್ಗ್ಯಂ.

ಅಲಂಕಾರದಿನಲಂಕಾರವ್ಯಙ್ಗ್ಯವೆಂತೆಂದೊಡೆ.

ಉ|| ಭಾವಕ ಕೇಳ್ ಭವದ್ಧೃದಯವೊಪ್ಪುವ ಸಾಯಿರವೆಂಬರಿಂದೆ ಪೂ |
ರ್ಣಾವಹವಿಂತಿದಿನ್ನಿದಱೊಳಾಂ ಪುಗಲಿಂಬಿನಿತಿಲ್ಲೆನುತ್ತೆ ನಾ ||
ನಾವಿಧದುಜ್ಜುಗಂಗಳಿನಿತಿಲ್ಲದೆ ತನ್ವಿಯೆನಾದೊಡಂ ಕರಂ |
ಭಾವಿಸಿ ನಲ್ಮೆಯಿಂದತಿತನುತ್ವಮನೆನ್ನ ಶರೀರಕಿತ್ತಪೆಂ || ೬೧||

ವಿ|| ಇಲ್ಲಿ ಹೇತ್ವಲಂಕಾರದಿಂ ಸಣ್ಣಮಾದಶರೀರಮತಿಸಣ್ಣಮಂಮಾಡಿದೊಡಂ ನಿನ್ನಚಿತ್ತದೊಳಾಂ ವರ್ತಿಸೆನೆಂಬ ವಿಶೇಷೋಕ್ತ್ಯಲಂಕಾರಂ ವ್ಯಙ್ಗ್ಯಂ. ಗ್ರಂಥವಿಸ್ತರಭಯದಿನತಿವಿಸ್ತರಮಂ ಮಾಡಿದುದಿಲ್ಲಂ.

ಶಾ ರ ದಾ ವಿ ಲಾ ಸ ದೊ ಳ್.

ಧ್ವನಿವ್ಯಙ್ಗ್ಯವಿವರಣಂ.

ದ್ವಿತೀಯಪರಿಚ್ಛೇದಂ.

ಸಮಾಪ್ತಂ

ಪರಿಶಿಷ್ಟ ೨.

ಲಕ್ಷ್ಯಲಕ್ಷಣಪದ್ಯಗಳ ಅಕಾರಾದ್ಯನುಕ್ರಮಣಿಕೆ.

ಮತ್ತು

ಅವುಗಳ ಆಕರಗಳು.

(ರ.ರತ್ನಾಕರ)	(ಪದ್ಯಸಂಖ್ಯೆ)	(ಆಕರಗ್ರಂಥಗಳ)	(ಆ-ಪ.ಸಂ)
ಇದು ಕಾರ್ಯರ್ಶಾಪ (ಸೂ)	೩೭		
ಇದು ಲಾಕ್ಷಾಗೇಹದಾಹ	೨೩೮	ಗದಾ	೮—೧೯
ಇನನಂ ಕಾಣದೆ ಸಂಚಳ	೨೪೪		
ಇನಿತಂ ನಂಬಲೆ ಮನ್ಮನೋರಮಣಿ	೧೬೪	ಶೃಂ-ರ,	೩—೫೫
ಇನಿಯಂ ಬಾರದೆ ನಿಂದನೇಕೆ	೧೬೧	ಶೃಂ-ರ,	೩—೭೨
ಇನಿಯಂ ಸೋಂಕಲೊಡಂ	೨೬೦		
ಇನಿಯನ ಕೆಂದಳಂ	೨೬೨	ಕಾವ್ಯಾವ (ಆದಿ)	೭೮೫ ೪—೪೯
ಇನಿಯನಗಲ್ದು ಪೋಗಿ	೬೬	ಕಾವ್ಯಾವ (ಆದಿ)	೮೦೭ ೧೨—೪೨
ಇನಿಯನಗಲ್ದು ಬೇರ್ನೆಲೆ	೨೧೪		
ಇನಿಯನಗಲ್ದೊಡಂ	೧೩೯	ಶೃಂ-ರ,	೩—೨೮
ಇನಿಯನನಟ್ಟಿಱಿಂ	೨೪		
ಇನಿಯನಪಟ್ಟಿಕ್ಕಿ ಸಾದುರ್	೨೧೧		
ಇನಿಯನ ವಿಯೋಗದಿಂ	೨೬೭	ಕಾವ್ಯಾವ	೭೩೯
ಇನಿಯನೆ ನೀನೆ	೩೯		
ಇನಿಸಂ ತನ್ನನಗಲ್ದೊಡಂ	೧೪೧		
ಇರದೆಂಟುಂ ದಿಗ್ಗಜಂಗಳ್	೨೦೬	ಕಾವ್ಯಾವ (ಆದಿ)	೭೯೨ ೧೪—೯೧
ಇವನಿಂತೀಕೆಗೆ	೭೧		
ಇವರಂ ಪ್ರಿಯನಿರ್ದೆಡೆ (ಸೂ)	೧೦೫		
ಇವಳವಳೋಕನಾಕುಳಿತೆ	೨೨೮	ಚಂದ್ರ	೧೦—೧೧

ಈ.

ಈಕೃತಿ ಕವಿಕೃತ	೨೬೯		
ಈಕೆಯ ಲೋಚನಂ	೧೩	ಉದ್ಭಟ	೮—೪೩

ಉ.

ಉಗುಟುತ್ತುಂ ಸಿಡಿಯೆಂಬ	೨೪೮	ಮಲ್ಲಿ ಪಂಪ-ರಾ,	೮—೯೪ ೭—೧೫೨

(ರಸರತ್ನಾಕರ)	(ಪದ್ಯಸಂಖ್ಯೆ)	(ಆಕರಗ್ರಂಥಗಳ)	(ಆ-ಪ.ಸಂ)
ಏ.			
ಏನೇನೊ ಮದನುಜರುಮೆ	೨೩೧	ಕಾವ್ಯಾವ	೪೩೨
		(ಅದಿ)	೧೪—೨೫
*ಏಱಿದ ಗೆಯ್ಯಲಿನೆನ್ನೊಮ್ಮಳ್ವು	೧೮೮		
ಒ.			
ಒಡವೋದರ್ ಬಂದ	೪೦	ಶೃಂ-ರ,	೨—೫೫
ಒದವಿದನಾಟಕದೊಳ್ (ಸೂ)	೬		
ಒದವಿರ್ದಚಿತ್ರದಿಂ (ಸೂ)	೩		
ಒದವಿರ್ದೊಂದು (ಸೂ)	೬೧		
ಒಱಲೆ ತಗುಱ್ದು ಪುತ್ತಿಡೆ	೧೨೨	ಚಂದ್ರ	೧೧—೨೦
ಕ.			
ಕಂಪಸ್ವೇದಾದಿ (ಸೂ)	೬೦		
ಕಡವಲರ್ದಂತೆ	೧೯೪	ಚಂದ್ರ	೬—೮೮
ಕಡುಗಱ್ತಲೆಯೊಳ್	೯೧	ಕಾವ್ಯಾವ	೬೫೩
ಕಡೆಗಣ್ಣಿಂ ಕಡೆಗೋಡಿ	೭೨	,,	೮೦೩
ಕಡೆದನೊ ಚಂದ್ರಕಾಂತ	೫೬	ಮಲ್ಲಿ	೪—೫೪
ಕಡೆದವೊಲಿರ್ಪ	೨೧	ಕಾವ್ಯಾವ	೯೩೪
ಕನದಿಷ್ಟಸ್ಮರಣ (ಸೂ)	೧೩೬		
ಕನಸಿನೊಳೆನ್ನ	೭೬	ಶೃಂ-ರ,	೪—೬೪
ಕನಸು ಕನವರಿಕೆ	೧೩೨		
ಕಮನೀಯಯುವಾಣಿ (ಸೂ)	೮೩		
ಕರಜಕ್ಷತಗಳಿತಾಶ್ಯಾನ	೧೨೫	ಕಾವ್ಯಾವ	೮೩೨
ಕರುಣಂಶೋಕದಿನಕುಂ (ಸೂ)	೫೦		
ಕರುಣಾರಸಕ್ಕೆ ವೀರಂ (ಸೂ)	೬೮		
ಕರುವಿಟ್ಟಂ ಕಾಮದೇವಂ	೨೦		

* ಕಾವ್ಯಾವಲೋಕನದಲ್ಲಿ ಈ ವೃತ್ತವು 2-3 ಪದಗಳ ಮಾರ್ಪಾಡಿನಿಂದ ಬೇರೊಂದು ವೃತ್ತವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿದೆ (ಕಾವ್ಯಾವ—೩೧೪.)

(ರಸರತ್ನಾಕರ)	(ಪದ್ಯಸಂಖ್ಯೆ)	(ಆಕರಗ್ರಂಥಗಳ)	(ಅ-ಪ ಸಂ)
ಕವಿಯೆಂಬ ಪೆಸರ್ಗೆ	೭		
ಕಷ್ಟಂ ದುಃಖಾನಲ	೧೯೬	ಆದಿ	೯ ೫೧
ಕಳಕಾಂಚೀಕ್ಷುದ್ರ	೪೮	ಶೃಂ-ರ,	೨—೬೭
ಕಳವಳಿಸಿದಪಳ್	೯೨	ಶೃಂ-ರ,	೪—೮೪
ಕಳಸಂ ಪದ್ಮಾಕರಂ	೨೪೧	ಮಲ್ಲಿ	೬—೪೪
ಕಳಹಂಸಾಲಸಯಾನೆಯಂ	೨೨೨	ಪಂ,ರಾ	೯—೮೧
ಕಳೆ ತುಡಿಸಲ್ಕದೇಂ	೪೭	ಶೃಂ-ರ,	೨—೬೫
ಕಱುತಿಯಿರೆಯುಂ	೩೪		
ಕಾಂತಿಯೆ ಬಿತ್ತರವಾ (ಸೂ)	೨೩		
ಕಾಟ್ಕಿಚ್ಚುತಗುಳೆ	೧೮೬	ಕಾವ್ಯಾವ	೨೯೮
ಕಾಟ್ಪುರಮಾಗೆ ಕಾವ್ಯ	೨೩೬	,,	೨೯೯
ಕಿಡಲೆಂದಿರ್ಪುದು ದೇಹ	೧೮೩		
ಕಿಡಿಯಂ ಕಣ್ಸಲೆ	೨೨೬		
ಕಿವಿಯುಂ ಮುಂಟಿಸಿ	೯೮		
ಕುಟಿಲಾನೀಳಾಲಕಂ	೧೪೨	ಕಾವ್ಯಾವ	೮೦೨
ಕುಡಿವೆಂ ದುಃಶಾಸನೋರಃಸ್ಥಲ	೧೦೭	,, (ಪಂ-ಭಾರ)	೮೧೯ ೭—೧೩
ಕುಡುವುರ್ವಂನಸು	೪೪	ಶೃಂ-ರ,	೨—೫೯
ಕುಲವಿದ್ಯೈಶ್ವರ್ಯಾದಿ	೧೩೭		
ಕುಲವಿಭವರೂಪ (ಸೂ)	೧೨೨	ಶೃಂ-ರ,	೨—೩೦
ಕುಳಿರ್ವೆಲರುಮಾಲಿ	೫೮	ಕಾವ್ಯಾವ	೬೫೧
ಕುಳ್ಳಿರ್ದುರ್ವಿಳಿರ್ವ	೯೯	,,	೮೧೩
ಕೂರಿಸ ಬೇಡವಂ	೩೭		
ಕೃತಗಂಡವಿಕಾಸಂ (ಸೂ)	೪೭		
ಕೃತಚಿತ್ರೋತ್ತಮ	೩೮		
ಕೃತವಿಸ್ಮಯಜಾತ (ಸೂ)	೫೭		
ಕೆಳದೀ ಮಜ್ಜೀವಿಕಾಧೀಶ್ವರನ	೧೩೩		
ಕ್ರಮದಿಂದನುಭಾವಮದು (ಸೂ)	೪೬		
ಕ್ರಮದಿಂ ದ್ವಾದಶ (ಸೂ)	೮೭	ಶೃಂ-ರ,	೩—೨೬

(ರಸರತ್ನಾಕರ)	(ಪದ್ಯಸಂಖ್ಯೆ)	(ಆಕರಗ್ರಂಥಗಳ)	(ಆ-ಪ.ಸಂ)
ಧೀರೆಯೆನಿಕ್ಕುಂ (ಸೂ)	೮೯		
ಧೀರೋದಾತ್ತಲಲಿತರೀ (ಸೂ)	೭೩		
ಧೀರೋದ್ಧತನೇತೃ (ಸೂ)	೭೭		
ನ			
ನಂದನನೊಸಗೆಯುಮಾ	೧೮೦	ಕಾವ್ಯಾವ,	೮೬೪
ನಗೆಗಣ್ ಸೂಸೆ ವಿಲಾಸಮುಂ	೪೩	{ ಪಂಪ. { ಮಲ್ಲಿ.	೫—೪೨ ೮—೬೮
ನಗೆವೆರಸಿರ್ದ (ಸೂ)	೪೯		
ನಡುಗೆ ಪಯೋಧರಂ	೧೭೦	ಶೃಂ-ರ,	೩—೮೩
ನಡುನಡಪಿತ್ತು	೭೮	ಚಂದ್ರ	೫—೧೨೪
ನಡೆದುದಿಳೇಶನೊಳ್	೨೩೪	ಪಂಪ-ರಾ,	೧೦—೨೩೩
ನಡೆದೊಗ್ಗಾರ್ವುದಮುಂ	೩೬		
ನಯನರತಿಚಿಂತೆ (ಸೂ)	೩೯		
ನಯನಾಕರ್ಷಣಮಂತ್ರ	೩೦		
ನರಕದ ನೆರೆಮನೆ	೧೧೮		
ನಲ್ಲರ ಕೂಟದೊಂದು	೨೦೨		
ನಲ್ಲರಗಲ್ಕೆಯಿಲ್ಲದೆಡೆ	೨೫೨	ಚಂದ್ರ,	೮—೭
ನವವಧು ನಲ್ಲನಿತ್ತ	೧೮೫		
ನವ ವಯಮೊಯ್ದು (ಸೂ)	೮೮		
ನಸುದೆಱೆದಿರ್ದ	೨೬೩		
ನಸುದೊಡೆ ತೋರ್ಪ	೧೩೭	ಚಂದ್ರ,	೮—೫೧
ನಸು ಬಿಸುಪೇಱೆ	೮೫	ಪಂ-ರಾ,	೯—೧೧೭
ನಾಯಕರೆಲ್ಲಾರಸಕಂ (ಸೂ)	೭೮		
ನಾರಿಯ ಕೊರಲ್ಗನೀಂ	೮೬		
ನಿಜಕೇಳೀಗೃಹದೊಳ್	೮೨		
ನಿಧಿ ದುಸ್ತರಜನ್ಮಾಂಭೋನಿಧಿ	೧೧೯	ಶಾಂತಿ	೯—೨೬
ನಿನ್ನಯ ಕೂಟಮಂ	೧೯೮		
ನಿಮಿರ್ದುವು ಪೊಳೆದುವು	೨೮	ಶ.ದ.ಸೂ	೨೨೪

(ರಸರತ್ನಾಕರ)	(ಪದ್ಯಸಂಖ್ಯೆ)	(ಆಕರಗ್ರಂಥಗಳ)	(ಆ-ಪ ಸಂ)
ಪದೆವೆತ್ತಿರ್ವರ ಜೀವಮೊಂದೆ	೬೦	ಕಾವ್ಯಾವ,	೮೦೫
ಪರದಾರಾದಿ ವಿರುದ್ಧ (ಸೂ)	೧೧೩		
ಪರನೃಪನೆನ್ನ ಮಿತ್ರ	೩೦		
ಪರಮಪ್ರಿಯರೆತ್ತಾನುಂ (ಸೂ)	೩೮	ಶೃಂ-ರ,	೨—೫೬
ಪರಮಾರ್ಹಂತ್ಯ	೧		
ಪರಸಕಲೈಶ್ವರ್ಯ (ಸೂ)	೧೩೯		
ಪರಿಜನಫಲವತ್ಪ್ರೋತ್ರೋತ್ಕರ	೧೯೭	ಚಂದ್ರ,	೧೩—೮೨
ಪರಿಣಾಮ ವನಂತಂ	೯೩		
ಪರಿದೆಯ್ದುಲ್ಕಯ್ದು	೪೧	ಶೃಂ-ರ,	೨—೫೭
ಪರಿಪರಿತಂದು	೨೫೦	ಚಂದ್ರ,	೮—೧೦೧
ಪರಿಭಾವಿಸುವೊಡೆ (ಸೂ)	೩೩		
ಪರಿವರುಣಜಲಧಿನುಣ್ಮುವ	೧೧೬	ಶೃಂ-ರ,	೧—೮೯
ಪರಿವಿಡಿಗೆಯ್ಯೆ ಸೊಂದಿಗಿಳಿ	೧೭೭	ಶೃಂ-ರ,	೩—೬೬
ಪರೆದಿರೆ ತಿಮಿರಕಚಂ	೨೫೭	ಚಂದ್ರ,	೮—೩೨
ಪಱಿಬಾತ್ಮ ಪ್ರಿಯದಾರ	೨೧೮	ಚಂದ್ರ,	೧೦—೧೨೭
ಪಱುಗಱಿದಱ್ತಿ	೬೮		
ಪಸಘನವಾಂಪ	೫೧		
ಪಸರಿಪಭಾವದುದಯ (ಸೂ)	೧೦೫		
ಪಸಿದೊಡೆ ಸಲ್ಲಕೀ	೨೫೦	ಚಂದ್ರ	೫—೬೪
ಪಾಸುವ ಪಲ್ಲವಾಸ್ತರಣ	೮೯	ಜಗನ್ನಾಥ,	೧೧—೨೦
ಪಿಂತನೆ ಬಂದಿರ್ವರ್	೧೫೨		
ಪುರ್ವಿಂದ ಪರಾಧಿಯ	೧೫೦		
ಪುಲಕಾಶ್ರು ಸ್ವೇದ (ಸೂ)	೮		
ಪುಸಿಗಂಧಮಾರ್ತಂ (ಸೂ)	೮೧		
ಪುಳಕಾಶ್ರುಸ್ತಂಭಂ (ಸೂ)	೧೪೪		
ಪೊಡರ್ವುತ್ತುಂಗಸ್ತನಂ	೨೦೮	ಜಗನ್ನಾಥ,	೧೬—೧೨೪
ಪೊರೆಗುಂ ಕ್ರೋಧದೆ (ಸೂ)	೫೫		
ಪೊಲ್ಲಮೆಗಂಡವರ್	೧೫೭	ಶೃಂ-ರ,	೩—೫೧

(ರಸರತ್ನಾಕರ)	(ಪದ್ಯಸಂಖ್ಯೆ)	(ಆಕರಗ್ರಂಥಗಳ)	(ಆ-ಪ.ಸಂ)
ಪೊಸಬನಿದಾವ	೧೪೪		
ಪೊಸಮಕರಂದ ಮೆಂಬ	೨೫೮	ಚಂದ್ರ,	೭—೬೩
ಪೊಸಸುಸಿಲೊಳ್ ನೃಪಾತ್ಮಜೆ	೫೯		
ಪೊಸಸುಸಿಲೊಳ್ ನೃಪಾತ್ಮಜೆ	೨ ೫		
ಪ್ರಕಟತರನಾಯಿಕೆ (ಸೂ)	೮೬		
ಪ್ರಕಟಪ್ರತಾಪಿ (ಸೂ)	೭೨		
ಪ್ರಭವಿಪುದುತ್ಸಾಹಸ್ಥಾಯಿ (ಸೂ)	೫೨		
ಪ್ರಾಕೃತ ನಲ್ಲನೀ	೧೨೮	ಪಂ-ರಾ,	೫—೭೨
ಪ್ರಿಯ ತನ್ನೋಽಪನೆ	೪೫	ಶೃಂ-ರ,	೨—೬೧
ಪ್ರಿಯನಿಷ್ಟದೆ (ಸೂ)	೯೨		
ಬ.			
ಬಿಂಗಿಯ ಕುಣಿತ	೯೭		
ಬಗೆಯೊಳ್ ಪೊಣ್ಮಿದ	೧೪೦	ಕಾವ್ಯಾವ,	೮೨೧
ಬರಿಯೊಳ್ ಪತ್ತಿರ್ದ	೨೧೨		
ಬಳೆದನುರಾಗದೆನ್ನ	೨೧೫		
ಬಳೆಯಿಸೆ ಬಾಸುಱಿಂ	೧೦೨	ಚಂದ್ರ,	೫—೧೧
ಬಱಸಿಡಿಲೇಱ್ಗೆ	೧೬೦	ಶೃಂ-ರ,	೩—೬೧
ಬಿಡದಿಂತೇಂ ಕಾರಣಂ	೬೩		
ಬಿನದಮುದೆಂದಿನಂದ	೧೬೬		
ಬಿಸರುಹಸಖನಸ್ತಾದ್ರೀಂದ್ರಮಂ	೨೫೩		
ಬಿಸಿಲಂ ಲಾವಣ್ಯ	೩೩		
ಬೆರಲಂ ಕರ್ಚುವ	೧೧೪	ಕಾವ್ಯಾವ,	೮೨೪
		(ಗದಾ)	೪—೨೮
ಬೆರಲಂ ಮೂಗಿನ	೧೪೭		
ಬೆರಸದ ಪೊಲಿರ್ಕೆ (ಸೂ)	೬೮ (a)	ಶೃಂ-ರ,	೧—೯೯
ಬೆಸಸಿ ದೆಡೆಗೆಯಿದ್ದು (ಸೂ)	೧೦೦		
ಬೇಱಿಕೊಂದದ್ಭುತರಸ	೧೧೨	ಕಾವ್ಯಾವ,	೪೭೫

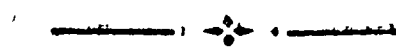
(ರಸರತ್ನಾಕರ)	(ಪದ್ಯಸಂಖ್ಯೆ)	(ಆಕರಗ್ರಂಥಗಳ)	(ಆ-ಪ.ಸಂ)
ಮನಮುಂ ಮಟ್ಟೈಸಿ	೧೨೦		
ಮನಮುಂ ದಿಟ್ಟಿಯುಮೆಯ್ದುದಂ	೧೧೦	ಶೃಂ-ರ,	೧—೮೫
ಮನವೊಲ್ದಾತನ ಗಾಡಿಯಂ	೧೪	ಕಾವ್ಯಾವ	೭೮೩
		(ಆದಿ)	೧—೭೫
ಮನೆಯುವನೆಯ್ದೆ	೧೬೨	ಶೃಂ-ರ,	೩—೬೩
ಮನ್ಮನದಾಣ್ಮನೆ	೧೬೫		
ಮಸಣಂಶೂನ್ಯ (ಸೂ)	೧೪೨		
ಮಸೆದಱಿಪಿಂಪ್ರಿಯಾನನ	೨೩೭	ಚಂದ್ರ	೬—೭೬
,,	(೧೭ನೆಯ ಪುಟದ ಟಿಪ್ಪಣಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಈಪದ್ಯವಿದೆ,)		
ಮಱಿದಾಂಗುಳಿಸಲ್ಬಾಯಂ	೧೧೫	ಶೃಂ-ರ,	೧—೮೭
ಮಿಗೆ ತೀವ್ರದ ನಿದ್ರೆ (ಸೂ)	೧೨೭		
ಮಿಗೆ ಸುರತಾಮೃತ	೨೬೪		
ಮಿಗೆ ಹಾಸವು (ಸೂ)	೪೪		
ಮಿದುಳಿಂದಣ್ಪಿಕ್ಕಿ	೧೨೪	ಶೃಂ-ರ,	೧—೯೩
ಮೀಸಲ್ವಾಯ್ದೆಱಿ	೨೬		
ಮುನ್ನೊರೆದಕೃತಿ	೯		
ಮುಸುಕಿನಭಂಗಿಯುಂ (ಸೂ)	೬೭	ಶೃಂ-ರ,	೧—೫೦
ಮುಸುಕುಪೊಗೆಸುತ್ತು (ಸೂ)	೧೧೨		
ಮುಳಿದಿರೆನಲ್ಲನೋಪಳ	೧೭೩	ಶೃಂ-ರ,	೩—೩೮
ಮುಳಿದುಱಿಚಿಂತಿಸುತ್ತೆ (ಸೂ)	೯೧		
ಮುಳಿವ ಕನಲ್ವ (ಸೂ)	೧೫೬	ಶೃಂ-ರ,	೩—೪೬
ಮುಳಿವೆಂ ತಾನಾರ್ಗೆ	೧೪೫		
ಮುಳಿಸೆಂಬುದು	೬೨		
ಮುಳಿಸೇಂಕಾರಣ	೧೬೭	ಶೃಂ-ರ,	೩—೭೯
ಮೂಗಂ ಮುಚ್ಚುವುದದು (ಸೂ)	೬೨		
ಮೃಗಮದಗಂಧಿ	೭೫		
ಮೃದುರವವು (ಸೂ)	೪೮		
ಮೃದುವಾಕ್ಕೋಪಪ್ರಸಾದಂ (ಸೂ)	೧೦೨		

(ರಸರತ್ನಾಕರ)	(ಪದ್ಯಸಂಖ್ಯೆ)	(ಆಕರಗ್ರಂಥಗಳ)	(ಆ·ಪ.ಸಂ)
ವಿನಯೋಪಚಾರವಚ	೧೪೮	ಕಾವ್ಯಾವ	೬೩೮
ವಿನುತೇಕ್ಷಣಾದಿ (ಸೂ)	೧೬		
ವಿರಹಾಭಿಲಾಷೆ (ಸೂ)	೧೩೩		
ವಿರಹೋತ್ಕಂಠಿತೆ (ಸೂ)	೯೯		
ವಿರಹೋನ್ಮಾದದೆ (ಸೂ)	೪೨		
ವಿಲಸಿತಭಾವಂ (ಸೂ)	೨೦		
ವಿವಿಧವಿನೋದಾಶ್ರಯು (ಸೂ)	೮೪		
ವೀರಂ ಬೀಭತ್ಸರೌದ್ರಂ (ಸೂ)	೬೮ (b)		
ವ್ಯರ್ಥಮಿದಲ್ಲಿದು	೧೨		
ವ್ಯಾಳವನ್ಮೃಗರಾಕ್ಷಸ (ಸೂ)	೧೩೪		
ಶ.			
ಶಾಂತಂ ಹಾಸ್ಯಾದ್ಭುತ (ಸೂ)	೬೮ (c)		
ಶೃಂಗಾರದಿಂದೆ ಹಾಸ್ಯಂ (ಸೂ)	೬೬		
ಶಮಭಾವ ಪ್ರಭವಂ (ಸೂ)	೬೩		
ಶಿವ ಪದಮೆ (ಸೂ)	೬೪		
ಶ್ರಮರೋಗಗರ್ವ (ಸೂ)	೧೨೧		
ಶ್ರೀ ತನ್ನಂಡದ ರೂಪು	೯೪	ಕಾವ್ಯಾವ,	೮೧೦
ಶ್ರೀಯಂ ರಸವತ್ಕವಿತಾ	೧೭೬		
ಶ್ರುತಚಿಂತನಾನಯಾದಿ (ಸೂ)	೧೦೯		
ಸ.			
ಸಂತೋಷರೋಷ (ಸೂ)	೨೮		
ಸಂದುಗ್ರಾಹಿತ	೨೩೯	(ದಾವಣಗೆರತಾಲ್ಲೂಕ್, ಶಾಸನ)	೨೫
ಸಂದೇಹ ವಿಮರ್ಶಜ್ಞಾನಂ (ಸೂ)	೧೩೦		
ಸತತಂ ಸ್ವಾಧೀನಪತಿಕೆ (ಸೂ)	೯೭		
ಸತತಗುಣ	೨		
ಸತಿ ಕೇಳ್ ನೀಂ ರತಿ	೧೭೮		
ಸತಿಗಾತ್ರಕೇಳಿ (ಸೂ)	೨೫	ಶೃಂ·ರ,	೨—೫೩

ಪರಿಶಿಷ್ಟ ೧. ರಲ್ಲಿ.

ಶಾರದಾವಿಲಾಸದಲ್ಲಿಯ ಪದ್ಯಗಳ ಅಕಾರಾದ್ಯನುಕ್ರಮಣಿಕೆ.

ಪರಿಶಿಷ್ಟ ೩.

ಈ ಕವಿಯು ಪರಿವರ್ತನಮಾಡಿರುವ ಸಂಸ್ಕೃತ ಗ್ರಂಥಗಳ

ಆಕರಗಳು

(1) ಕಾವ್ಯಾನುಶಾಸನ.

ರಸರತ್ನಾಕರದಲ್ಲಿ.	ಕಾವ್ಯಾನುಶಾಸನದಲ್ಲಿ.
ಪುಟ. ೩ ಗದ್ಯಭಾಗ	ಪುಟ 56 ರಿಂದ—66-ರವ ವರೆಗೆ.
ಸೂ. ೧ ಭಾವಂ...(1)	(ಪು-56-57) ವಿಭಾನುಭಾವವ್ಯಭಿಚಾರಿಭಿ ರಭಿವ್ಯಕ್ತಃ ಸ್ಥಾಯೀ ಭಾವೋ ರಸಃ.
ರಾ(ವಾ)ಗಾದ್ಯಭಿನಯ—	ವಾಗಾದ್ಯಭಿನಯಸಹಿತಾಃ ಸ್ಥಾಯಿವ್ಯಭಿಚಾರಿಲಕ್ಷಣಾಃ ಚಿತ್ತವೃತ್ತಯೋ "ವಿಭಾವ್ಯಂತೇ" ವಿಶಿಷ್ಟತಯಾ ಜ್ಞಾಯಂತೇ ಯ್ಯೆ ರ್ವಿಭಾವೈಃ ಕಾವ್ಯನಾಟ್ಯಶಾಸ್ತ್ರಪ್ರಸಿದ್ಧೈಃ ಆಲಂಬನೋದ್ದೀಪನಸ್ವಭಾವೈಃ ಲಲನೋದ್ಯಾನಾದಿಭಿಃ, ಸ್ಥಾಯಿವ್ಯಭಿಚಾರಿಲಕ್ಷಣಂ ಚಿತ್ತವೃತ್ತಿವಿಶೇಷಂ ಸಾಮಾಜಿಕಜನೋಽನುಭವನ್ "ಅನುಭಾವ್ಯತೇ" ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರ್ಯತೇ ಯ್ಯೆರನುಭಾವೈಃ ಕಟಾಕ್ಷಭುಜಾಕ್ಷೇಪಣಾದಿಭಿಃ, ವಿವಿಧಮಾಭಿಮುಖ್ಯೇನಚರಣಶೀಲೈರ್ವ್ಯಭಿಚಾರಿಭಿಃ ಧೃತಿಸ್ಮೃತಿಪ್ರಭೃತಿಭಿಃ, ಸ್ಥಾಯಿಭಾವಾನುಮಾಪಕತ್ವೇನ ಲೋಕೇ ಕಾರಣಕಾರ್ಯಸಹಕಾರಿಶಬ್ದವ್ಯಪದೇಶ್ಯೈಃ "ಮಮೈವೈತೇ, ಪರಸ್ಯೈವೈತೇ, ನಮಮೈವೈತೇ, ನಪರಸ್ಯೈವೈತೇ" ಇತಿ ಸಂಬಂಧಿವಿಶೇಷ ಸ್ವೀಕಾರ ಪರಿಹಾರ ನಿಯಮಾನವಸಾಯಾತ್ ಸಾಧಾರಣ್ಯೇನ ಪ್ರತೀತೈಃ

(1) ಇದು ನಾಗವರ್ಮನ ಸೂತ್ರಂ.

ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಃ; ಸಾಮಾಜಿಕಾನಾಂ ವಾಸನಾರೂಪೇಣ ಸ್ಥಿತಃ; ಸ್ಥಾಯೀ ರತ್ಯಾದಿಕೋ ಭಾವಃ ನಿಯತ ಪ್ರಮಾತೃಗತತ್ವೇನ ಸ್ಥಿತೋಽಪಿ ಸಾಧಾರಣ್ಯೋ ಪಾಯಬಲಾತ್ ಸಹೃದಯಹೃದಯಸಂವಾದ ಭಾಜಾ ಸಾಧಾರಣ್ಯೇನ ಗೋಚರೀಕ್ರಿಯಾಮಾಣಃ, ಚರ್ವ್ಯ ಮಾಣತೈಕಪ್ರಾಣಃ, ವಿಭಾವಾದಿಭಾವನಾವಧಿ ರಲೌ ಕಿಕಚಮತ್ಕಾರಕಾರಿತಯಾ, ಪರಬ್ರಹ್ಮಾಸ್ವಾದಸೋ ದರೋ ನಿಮೀಲಿತನಯನೈಃ ಕವಿಸಹೃದಯೈ ರಸ್ಯ ಮಾನಃ ಸ್ವಸಂವೇದನಸಿದ್ಧೋ ರಸಃ.

ಪುಟ—೪, ಮತ್ತ್ವಮಾ... (ಪು. 66) ಸ ಚ ನ ವಿಭಾವಾದೇಃ ಕಾರ್ಯಃ ತದ್ವಿನಾಶೇಽಪಿ ರಸಸಂಭವಪ್ರಸಂಗಾತ್ । ನಾಪಿ ಜ್ಞಾಪ್ಯಃ ಸಿದ್ಧಸ್ಯ ತಸ್ಯಾಭಾವಾತ್ । ಕಾರಕಜ್ಞಾಪ ಕಾಭ್ಯಾಮನ್ಯತ್ ಕ್ವ ದೃಷ್ಟಮಿತಿ ಚೇತ್ ನ ಕ್ವಚಿ ದ್ದೃಷ್ಟಮಿತಿ ಅಲೌಕಿಕತ್ವಸಿದ್ಧೇಃ ಭೂಷಣಮೇತ ನ್ನ ದೂಷಣಂ ।

,, ೪—೫, ಮತ್ತ್ವಂ ವಿಭಾವಾ... ವಿಭಾವಾದೀನಾಂಚ ಸಮಸ್ತಾನಾಮಭಿವ್ಯಂ ಜಕತ್ವಂ, ನವ್ಯಸ್ತಾನಾಂ, ವ್ಯಭಿಚಾರಾತ್; ವ್ಯಾಘ್ರಾ ದಯೋ ಹಿ ವಿಭಾವಾಃ ಭಯಾನಕಸ್ಯೇವ ವೀರಾದ್ಭುತ ರೌದ್ರಾಣಾಂ, ಅಶ್ರುಪಾತಾದಯೋಽನುಭಾವಾಃ ಕರುಣಸ್ಯೇವ ಶೃಂಗಾರಭಯಾನಕಯೋಃ, ಚಿಂತಾ ದಯೋ ವ್ಯಚಾರಿಣಃ ಕರುಣಸ್ಯೇವ ಶೃಂಗಾರವೀರ ಭಯನಕಾನಾಂ ;

ಯತ್ರಾಪ್ಯೇಕೈಕಸ್ಯೋಪಾದಾನಂ—ಯಥಾ

(1) ಕೇಳೀ........ಕೃತಿಃ ॥ ಅತ್ರ ವಿಭಾವಾನಾಂ

(67. ಪು) ಯದ್ವಿಶ್ರಮ್ಯ .....ಸ್ಥಿತಾ ॥ ಅತ್ರಾನುಭಾ ವಾನಾಂ ದೂರಾದು......ಪ್ರೇಯಸಿ॥ ಅತ್ರೌತ್ಸುಕ್ಯ

---

(1) ಈ ಲಕ್ಷ್ಯಗಳಿಗೆಲ್ಲಾ ರಸರತ್ನಾಕರದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡಕಾವ್ಯಗಳಿಂದೆ ಪದ್ಯಗಳು ಉದ್ಧೃತವಾಗಿವೆ.

ವ್ರೀಡಾಹರ್ಷಶೋಕಾಸೂಯಾಪ್ರಸಾದಾನಾಂ ವ್ಯಭಿಚಾರಿಣಾಂ, ತತ್ರಾಪ್ಯೇತೇಷಾಮಾಚಿತ್ಯಾದನ್ಯತಮದ್ವ್ಯಾಕ್ಷೇಪಕತ್ವಮಿತಿ ನ ವ್ಯಭಿಚಾರಃ.

ಪು. ೮. ಸೂ. ೨. — ಪು.83. ರತಿಹಾಸ ಶೋಕ ಕ್ರೋಧೋತ್ಸಾಹಭಯಜುಗುಪ್ಸಾ ವಿಸ್ಮಯಶಮಾ ಸ್ಥಾಯಿನೋ ಭಾವಾಃ.

,, ,, ೮. — ಪು.99.ಸ್ತಮ್ಭ ಸ್ವೇದರೋಮಾಂಚ ಸ್ವರಭೇದ ಕಂಪವೈವರ್ಣ್ಯಾಶ್ರುಪ್ರಲಯಾ ಅಷ್ಟಾವ್ಸಾತ್ವಿಕಾಃ.

ಪು. ೮. ಸೂ. ೧೦. — (ಪು. 85) ಧೃತಿ ಸ್ಮೃತಿ ಮತಿ ವ್ರೀಡಾ ಜಾಡ್ಯ ವಿಷಾದ ಮದ ವ್ಯಾಧಿ ನಿದ್ರಾ ಸುಪ್ತ್ಯೌತ್ಸುಕ್ಯಾವಹಿತ್ಥ ಶಂಕಾ ಚಾಪಲಾಲಸ್ಯ ಹರ್ಷಗರ್ವಾಗ್ರ್ಯ ಪ್ರಬೋಧ ಗ್ಲಾನಿ ದೈನ್ಯ ಶ್ರಮೋನ್ಮಾದ ಮೋಹ ಚಿಂತಾಮರ್ಷ ತ್ರಾಸಾಪಸ್ಮಾರ ನಿರ್ವೇದಾವೇಗ ವಿತರ್ಕಾಸೂಯಾ ಮೃತಯಃ (ಸ್ಥಿತ್ಯುದಯ ಪ್ರಶಮ ಸಂಧಿ ಶಬಲತ್ವ ಧರ್ಮಾಣಃ) ತ್ರಯಸ್ತ್ರಿಂಶ ದ್ವ್ಯಭಿಚಾರಿಣಃ,

,, ಸೂತ್ರ ೧೧ — (ಪು. 67) ಶೃಂಗಾರಹಾಸ್ಯಕರುಣಾ ರೌದ್ರ ವೀರ ಭಯಾನಕಾ ಬೀಭತ್ಸಾದ್ಭುತಶಾಂತಾ ನವ ರಸಾಃ.

ಪು.೯.—ಭೋಗರತ್ನಂ ... (ಪು.67) ತತ್ರ ಕಾಮಸ್ಯ ಸರ್ವಜಾತಿಸುಲಭತಯಾತ್ಯಂತಪರಿಚಿತತ್ವೇನ ಸರ್ವಾನ್ಪ್ರತಿ ಹೃದ್ಯತೇತಿ ಪೂರ್ವಂ ಶೃಂಗಾರಃ (3) [ತದನುಗಾಮೀಚ ಹಾಸ್ಯಃ, ನಿರಪೇಕ್ಷ ಭಾವತ್ವಾತ್ತದ್ವಿಪರೀತಸ್ತತಃ ಕರುಣಃ, ತತಸ್ತನ್ನಿಮಿತ್ತಮರ್ಥಪ್ರಧಾನೋ ರೌದ್ರಃ,ತತಃ ಕಾಮಾರ್ಥಯೋಃ ಧರ್ಮಮೂಲತ್ವಾತ್ತತೋಧರ್ಮಪ್ರಧಾನೋವೀರಃ, ತಸ್ಯ ಭೀತಾಭಯಪ್ರದಾನ ಸಾರತ್ವಾತ್ತದನಂತರಂ ಭಯಾನಕಃ. ತದ್ವಿಭಾವ ಸಾಧಾ

---

[1] ಇದು ಕಾವ್ಯಾವಲೋಕನದಲ್ಲಿರುವ ಪದ್ಯವು—ಇಲ್ಲಿ ಅನುಕೃತವಾಗಿದೆ.

[2] ಈ ಪರಿವರ್ತನಭಾಗವು ರಸರತ್ನಾಕರದಲ್ಲಿ ಲೇಖಕಾದಿಪ್ರಮಾದದಿಂದ ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗಿರುವಂತೆ ಕಾಣಬರುವುದು.

ರಣ್ಯಸಂಭವಾತ್ತ್ತತೋ ಬೀಭತ್ಸಃ, ಇತೀಯದ್ವೀರೇ ಣಾಕ್ಷಿಪ್ತೋ ವೀರಸ್ಯ ಪರ್ಯನ್ತೋ‌ಽದ್ಭುತಃ ಫಲಂ ಇತ್ಯನಂತರಂ ತದುಪಾದಾನಂ, ತತಸ್ತ್ರಿವರ್ಗಾತ್ಮಕಪ್ರವೃತ್ತಿಧರ್ಮವಿಪರೀತನಿವೃತ್ತಿಧರ್ಮಾತ್ಮಕೋ ಮೋಕ್ಷಫಲಃ ಶಾಂತಃ,)]ಏತೇ ನವ್ಯೈವ ಪರಸ್ಪರಾಸಂಕೀರ್ಣಾ ರಸಾಃ, ತೇನಾರ್ದ್ರಸ್ಥಾಯಿಕಃ ಸ್ನೇಹೋರಸ ಇತ್ಯಸತ್, ತಸ್ಯ ರತ್ಯಾದಾವನ್ತರ್ಭಾವಾತ್, ತಥಾಹಿ ಯೂನೋ ಮಿತ್ರೇ ಸ್ನೇಹೋ ರತೌ, ಲಕ್ಷ್ಮಣಾದೇಃ ಭ್ರಾತರಿ ಸ್ನೇಹೋ ಧರ್ಮವೀರೇ, ಬಾಲಸ್ಯ ಮಾತಾಪಿತ್ರಾದೌ ಸ್ನೇಹೋ ಭಯೇ ವಿಶ್ರಾಂತಃ। ಏವಂ ವೃದ್ಧಸ್ಯ ಪುತ್ರಾದಾವಿತಿ ದ್ರಷ್ಟವ್ಯಂ. ತಥಾ ಗರ್ಧಸ್ಥಾಯಿಕಸ್ಯ ಲೌಲ್ಯರಸಸ್ಯ ಹಾಸೇ ವಾ ರತೌ ವಾಽನ್ಯತ್ರವಾನ್ತರ್ಭಾವೋ ವಾಚ್ಯಃ। ಏವಂ ಭಕ್ತಾವಪಿ ವಾಚ್ಯಂ.

,, ಪರಸ್ಪರ ... (ಪು.84) ತತ್ರ ಪರಸ್ಪರಾಸ್ಥಾಬಂಧಾತ್ಮಿಕಾ ರತಿಃ, ಚೇತೋವಿಕಾಸೋ ಹಾಸಃ, ವೈಧುರ್ಯಂ ಶೋಕಃ, ತೈಕ್ಷ್ಣ್ಯಪ್ರಬೋಧಃ ಕ್ರೋಧಃ, ಸಂರಂಭಃ ಸ್ಥೇಯಾನುತ್ಸಾಹಃ, ವೈಕ್ಲಬ್ಯಂ ಭಯಂ, ಸಂಕೋಚೋ ಜುಗುಪ್ಸಾ, ವಿಸ್ತಾರೋ ವಿಸ್ಮಯಃ, ತೃಷ್ಣಾಕ್ಷಯಃ ಶಮಃ.

ಪು. ೧೦—ಮೇಖಲಾ. ಪು.70.(ರೋಮಾಂಚ ಸ್ವೇದಕಂಪಾಶ್ರು) ಮೇಖಲಾಸ್ಖಲನ ಶ್ವಸಿತ ಸಾಧ್ವಸ ಕೇಶಬಂಧನ ವಸ್ತ್ರಸಂಯಮನ ವಸ್ತ್ರಾಭರಣಮಾಲ್ಯಾದಿ ಸಮ್ಯಙ್ನಿವೇಶನ ವಿಚಿತ್ರೇಕ್ಷಣ ಚಾಟುಪ್ರಭೃತಿ ವಾಚಿಕ ಕಾಯಿಕ ಮಾನಸಿಕ ವ್ಯಾಪಾರ ಲಕ್ಷಣಾನುಭಾವಃ, ಪರಸ್ಪರಾವಲೋಕನಾಲಿಂಗನಚುಂಬನಾದ್ಯನಂತಭೇದಃ.

ವೃತ್ತಿ|| ಪು. ೨೩. (ಪು. 71) (ಶಂಕೌತ್ಸುಕ್ಯಮದಗ್ಲಾನಿ ನಿದ್ರಾ
,, ಸೂತ್ರ ೩೩ . ಸುಪ್ತಪ್ರಬೋಧ ಚಿಂತಾಸೂಯಾ ಶ್ರಮ ನಿರ್ವೇದ

ಮರಣೋನ್ಮಾದ ಜಡತಾ ವ್ಯಾಧಿ ಸ್ವಪ್ನಾಪಸ್ಮರಾದಿ ವ್ಯಭಿಚಾರೀ) ಸಂತಾಪ ಜಾಗರಕಾರ್ಶ್ಯ ಪ್ರಲಾಪ ಕ್ಷಾಮನೇತ್ರ ವಚೋವಕ್ರತಾದೀನ ಸಂಚರಣಾನು ಕಾರಾಕೃತಿಲೇಖ ಲೇಖನ ವಾಚನ ಸ್ವಭಾವನಿಹ್ನವ ವಾರ್ತಾ ಪ್ರಶ್ನ ಸ್ನೇಹ ನಿವೇದನ ಸಾತ್ವಿಕಾನುಭವ ಶೀತಸೇವನ ಮರಣೋದ್ಯಮಸಂದೇಶಾದ್ಯನುಭಾವಂ.

ಪು. ೨೩. ಸೂ. ೩೩. ಪು. ೨೭ — ತ್ರಿಧಾ ಅಭಿಲಾಷಮಾನ ಪ್ರವಾಸಭೇದಾತ್,

(1)ಕರುಣಾತ್ಮಕವಿಪ್ರಲಂಭ.—ಕರುಣ ವಿಪ್ರಲಂಭಸ್ತು ಕರುಣ ಏವ.

,, — ಪು.71. ತತ್ರಾಭಿಲಾಷ ವಿಪ್ರಲಂಭಮಾಹ:— ದೈವಪಾರವಶ್ಯಾಭ್ಯಾಮಾದ್ಯೋ ದ್ವೇಧಾ.

ಪು. ೨೪. ಸೂ. ೩೬. — ಪು. 72. ಪ್ರಣಯೇರ್ಷ್ಯಾಭ್ಯಾಂ ಮಾನಃ, (ಪ್ರೇಮಪೂರ್ವಕೋ ವಶೀಕಾರಃ ಪ್ರಣಯಃ.)

,, — (ಪು.72-73.) ತದ್ಭಂಗೇ ಮಾನಃ ಪ್ರಣಯ ಮಾನಃ, ಸಚ ಸ್ತ್ರಿಯಾಃ ಪುಂಸ ಉಭಯಸ್ಯ ವಾ, ಸ್ತ್ರಿಯಾ ಯಥಾ - ಪ್ರಣಯ...ಕಂ|| ಪುಂಸೋ ಯಥಾ — ಅಸ್ಮ...ಜಲಃ" ಉಭಯಸ್ಯ ಯಥಾ "ಪ್ರಣಯ.........ಮಲ್ಲೋ" ಈರ್ಷ್ಯಾಮಾನಃ

,, ೨೫. ಸೂ. ೩೭. — ಸ್ತ್ರೀಣಾಮೇವ ಯಥಾ - ಪ್ರವಾಸವಿಪ್ರಲಂಭಮಾಹ- ಕಾರ್ಯಶಾಪಸಂಭ್ರಮೈಃ ಪ್ರವಾಸಃ.

೨೬. ವ|| ಇದು... — (ಪು. 74) ಶಾಪಹೇತುಕ ಪ್ರವಾಸೇ ಮೇಘ ದೂತಕಾವ್ಯ ಮೇವೋದಾಹರಣಂ.

ಪII.ಪು.೩೪,ಸೂತ್ರ೪೪-೪೫ — ಪು. 74. ವಿಕೃತವೇಷಾದಿವಿಭಾವೋ ನಾಸಾಸ್ಪಂದ ನಾದ್ಯನುಭಾವೋ ನಿದ್ರಾದಿವ್ಯಭಿಚಾರೀ ಹಾಸ್ಯಃ

,, ವೃತ್ತಿ — ದೇಶಕಾಲವಯೋವರ್ಣ ವೈಪರೀತ್ಯಾದ್ವಿಕೃತಾಃ ಕೇಶ ಬಂಧಾದಯೋ ವೇಷಾಃ, ಆದಿಶಬ್ದಾನ್ನರ್ತನಾನ್ಯ ಗತ್ಯಾದ್ಯನುಕರಣಾಸತ್ಪ್ರಲಾಪಭೂಷಣಾದೀನಿ ವಿ

---

(1) ಹೇಮಚಂದ್ರನು ಕರುಣವಿಪ್ರಲಂಭವನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಿಲ್ಲ.

ಭಾವಾ ಯಸ್ಯಸಃ, ತಥಾ ನಾಸಾಷ್ಠಕಪೋಲ ಸ್ಪಂದನದೃಷ್ಟಿವ್ಯಾಕೋಚಾಕುಂಚನ ಸ್ವೇದಾಸ್ಯ ರಾಗಪಾರ್ಶ್ವಗ್ರಹಣಾದ್ಯನುಭಾವೋ ನಿದ್ರಾವಹಿತ್ಥ ತ್ರಪಾಲಸ್ಯಾದಿ ವ್ಯಭಿಚಾರೀ ಹಾಸಃ ಸ್ಥಾಯೀ ಚರ್ವಣೀಯತ್ವಮಾಗತೋ ಹಾಸ್ಯಃ.

೩೬. ಸೂ. ೪೯. ಇಂತಾ... ಸ ಚಾತ್ಮಸ್ಥಃ, ಪರಸ್ಥಶ್ಚ-ತತ್ರಾತ್ಮಸ್ಥಮಾಹ.

೩೫. ಸೂ. ೪೬. ೪೭-೪೮. ಉತ್ತಮಾಧಮಮಧ್ಯಮೇಷು ಸ್ಮಿತವಿಹಸಿತಾಪಹಸಿತೈಃ (ಸ ಆತ್ಮಸ್ಥಸ್ತ್ರೇಧಾ)-

ಈಷದ್ವಿಕಸಿತೈರ್ದಂತೈಃಕಟಾಕ್ಷೈಃಸಾಷ್ಠವಾನ್ವಿತೈಃ
ಅಲಕ್ಷಿತದ್ವಿ ಜಂಧೀರಮುತ್ತಮಾನಾಂ ಸ್ಮಿತಂಭವೇತ್
ಆಕುಂಚಿತಾಕ್ಷಿಗಂಡಂ ಯತ್ ಸಸ್ವನಂ ಮಧುರಂತಥಾ
ಕಾಲಾಗತಂ ಸಾಸ್ಯರಾಗಂ ತದ್ವೈ ವಿಹಸಿತಂ ಭವೇತ್
ಅಸ್ಥಾನಹಸಿತಂ ಯತ್ತು ಸಾಶ್ರು ನೇತ್ರಂ ತಥೈವಚ
ಉತ್ಕಂಪಿತಾಂಸಕಶಿರಸ್ತಚ್ಚಾಪಹಸಿತಂ ಭವೇತ್.

ಪರಸ್ಥಮಾಹ.

(ಪು. 75) ಏತತ್ಸಂಕ್ರಮಜ್ಜೈರ್ಹಸಿತೋಪಹಸಿತಾತಿಹಸಿತೈಃ ಪರಸ್ಥೋಽಪಿ—

ಉತ್ಫುಲ್ಲಾನನನೇತ್ರಂ ತು ಗಂಡೈರ್ವಿಕಸಿತೈರಥ ।
ಕಿಂಚಿಲ್ಲಕ್ಷಿತದಂತಂ ಚ ಹಸಿತಂ ತದ್ವಿಧೀಯತೇ ॥
ಉತ್ಫುಲ್ಲನಾಸಿಕಂ ಯತ್ತು ಜಿಂಹ್ಮದೃಷ್ಟಿನಿರೀಕ್ಷಿತಂ ।
ನಿಕುಂಚಿತಾಂಸಕಶಿರಸ್ತ ಚ್ಚೋಪಹಸಿತಂ ಭವೇತ್ ॥
ಸಂರಬ್ಧಸಾಸ್ರನೇತ್ರಂಚ ವಿಕ್ರುಷ್ಟಸ್ವರಮುದ್ಧತಮ್ ।
ಕರೋಪಗೂಢಪಾರ್ಶ್ವಂಚ ತಚ್ಚಾತಿಹಸಿತಂ ಭವೇತ್ ॥

ಪುಟ.೩೭.ಸೂ. ೫೦-೫೧. ಪು. 76. ಇಷ್ಟವಿನಾಶಾದಿವಿಭಾವೋ ದೈವೋಪಾಲಂಭಾದ್ಯನುಭಾವೋ ದುಃಖಮಯವ್ಯಭಿಚಾರೀ ಶೋಕಃ ಕರುಣಃ.

ಇಷ್ಟವಿಯೋಗಾನಿಷ್ಟಸಂಪ್ರಯೋಗವಿಭಾವಃ, ದೈವೋಪಾಲಂಭ ನಿಶ್ವಾಸ ತಾನವ ಮುಖಶೋಷಣ

ಸ್ವರಭೇದಾಶ್ರುಪಾತವೈವರ್ಣ್ಯ ಪ್ರಲಯ ಸ್ತಂಭ
ಕಂಪಭೂಲುಠನಗಾತ್ರಸ್ರಂಸಾಕ್ರಂದಾದ್ಯನುಭಾವೋ
ನಿರ್ವೇದಗ್ಲಾನಿ ಚಿಂತೌತ್ಸುಕ್ಯ ಮೋಹಶ್ರಮ
ತ್ರಾಸ ವಿಷಾದ ದೈನ್ಯವ್ಯಾಧಿ ಜಡತೋನ್ಮಾದಾ
ಪಸ್ಮಾರಾಲಸ್ಯ ಮರಣ ಪ್ರಭೃತಿ ದುಃಖಮಯವ್ಯಭಿ
ಚಾರೀ, ಚಿತ್ತವೈಧುರ್ಯಲಕ್ಷಣಃ, ಶೋಕಃ ಸ್ಥಾಯೀ
ಚರ್ವಣೀಯತಾಂ ಗತಃ ಕರುಣೋ ರಸಃ.

೩೮.ಸೂ. ೫೨-೫೩,೫೪. ಪು. 77. ನಯಾದಿವಿಭಾವಃ, ಸ್ಥೈರ್ಯಾದ್ಯನು
ಭಾವೋ, ಧೃತ್ಯಾದಿವ್ಯಭಿಚಾರೀ, ಉತ್ಸಾಹೋ ಧರ್ಮ
ದಾನಯುದ್ಧಭೇದೋ ವೀರಃ.

" ವೃತ್ತಿ. ಪ್ರತಿನಾಯಕವರ್ತಿನಯವಿನಯಾಸಂಮೋಹಾ
ಧ್ಯವಸಾಯ ಬಲಶಕ್ತಿ ಪ್ರತಾಪ ಪ್ರಭಾವ ವಿಕ್ರ
ಮಾಧಿಕ್ಷೇಪಾದಿವಿಭಾವಃ, ಸ್ಥೈರ್ಯಶೌರ್ಯಧೈರ್ಯ
ಗಾಂಭೀರ್ಯತ್ಯಾಗ ವೈಶಾರದ್ಯಾದ್ಯನುಭಾವಃ, ಧೃತಿ
ಸ್ಮೃತ್ಯೌಗ್ರ್ಯಗರ್ವಾಮರ್ಷ ಮತ್ಯಾವೇಗಹರ್ಷಾದಿ
ವ್ಯಭಿಚಾರೀ ಉತ್ಸಾಹಃ..............ಧರ್ಮದಾನ
ಯುದ್ಧಭೇದಾತ್ತ್ರೇಧಾ ವೀರಃ.

೩೯. ಸೂ. ೫೫. ಪು. 77. ದಾರಾಪಹಾರಾದಿ ವಿಭಾವೋ, ನಯನ
ರಾಗಾದ್ಯನುಭಾವೋ, ಔಗ್ರ್ಯಾದಿವ್ಯಭಿಚಾರೀ, ಕ್ರೋ
ಧೋ ರೌದ್ರಃ.

೪೦, ವೃತ್ತಿ.— ದಾರಾಪಹಾರದೇಶಜಾತ್ಯಭಿಜನವಿದ್ಯಾಕರ್ಮ
ನಿಂದಾಸತ್ಯವಚನ ಪ್ರಭೃತ್ಯಧಿಕ್ಷೇಪೋಪಹಾಸ ವಾ
ಕ್ಪಾರುಷ್ಯ ದ್ರೋಹಮಾತ್ಸರ್ಯಾದಿ ವಿಭಾವೋ, ನಯನ
ರಾಗಭ್ರುಕುಟೀಕರಣದಂತೌಷ್ಠಪೀಡನ ಗಂಡಸ್ಫು
ರಣ ಹಸ್ತಾಗ್ರನಿಷ್ಪೇಷತಾಡನ ಪಾಟನ ಪೀಡನ
ಪ್ರಹರಣಾಹರಣ ಶಸ್ತ್ರಸಂಪಾತ ರುಧಿರಾಕರ್ಷಣ
ಚ್ಛೇದನಾದ್ಯನುಭಾವಃ, ಔಗ್ರ್ಯಾವೇಗೋತ್ಸಾಹ

ವಿಬೋಧಾಮರ್ಷ ಚಾಪಲಾದಿ ವ್ಯಭಿಚಾರೀ, ಕ್ರೋಧಃ ರಾದ್ರೋ ರಸಃ.

ಶ್ರೆ. ೪೧.—ಸೂ.೫೭-೫೮ ಪು. 79. ದಿವ್ಯದರ್ಶನಾದಿವಿಭಾವೋ, ಅಂಗ ನಯನವಿಸ್ತಾರಾದ್ಯನುಭಾವೋ, ಹರ್ಷಾದಿವ್ಯಭಿಚಾರೀ, ವಿಸ್ಮಯೋಽದ್ಭುತಃ.

„ ವೃತ್ತಿ. ದಿವ್ಯದರ್ಶನೇಪ್ಸಿತಮನೋರಥಾವಾಪ್ತ್ಯುಪವನ ದೇವಕುಲಾದಿಗಮನಸಭಾ ವಿಮಾನಮಾಯೇಂದ್ರಜಾಲಾತಿಶಾಯಿ ಶಲ್ಯ (ಶಿಲ್ಪ) ಕರ್ಮಾದಿ ವಿಭಾವೋ ನಯನ ವಿಸ್ತಾರಾನಿಮೇಷಪ್ರೇಕ್ಷಣ ರೋಮಾಂಚಾಶ್ರುಸ್ವೇದಸಾಧುವಾದದಾನಹಾಹಾಕಾರ ಚೇಲಾಂಗುಲಿಭ್ರಮಣಾದ್ಯನುಭಾವೋ ಹರ್ಷಾವೇಗಜಡತಾದಿ ವ್ಯಭಿಚಾರೀ ಚಿತ್ತವಿಸ್ತಾರಾತ್ಮಾ ವಿಸ್ಮಯೋಽದ್ಭುತೋರಸಃ.

ಶ್ರೆ.೪೨—ಸೂ.೫೯.೬೦ ಪು. 78. ವಿಕೃತಸ್ವರಶ್ರವಣಾದಿ ವಿಭಾವಂ ಕರ ಕಂಪಾದ್ಯನುಭಾವಂ, ಶಂಕಾದಿವ್ಯಭಿಚಾರಿ ಭಯಂ ಭಯಾನಕಃ.

„ ವೃತ್ತಿ.— ಪಿಶಾಚಾದಿ ವಿಕೃತಸ್ವರಶ್ರವಣ ತದವಲೋಕನ ಸ್ವಜನಬಂಧವಧಾದಿದರ್ಶನ ಶ್ರವಣಶೂನ್ಯಗೃಹಾರಣ್ಯಾದಿಗಮನಾದಿವಿಭಾವಂ ಕರಕಂಪಚಲ ದೃಷ್ಟಿ ನಿರೀಕ್ಷಣ ಹೃದಯ ಪಾದಸ್ಪಂದ ಶುಷ್ಕಾಸ್ಯ ಕಂಠತ್ವ ಮುಖವೈ ವರ್ಣ್ಯ ಸ್ವರಭೇದಾದ್ಯನುಭಾವ ಶಂಕಾಪಸ್ಮಾರ ಮರಣ ತ್ರಾಸ ಚಾಪಲಾವೇಗದೈನ್ಯ ಮೋಹಾದಿವ್ಯಭಿಚಾರಿ ಸ್ತ್ರೀನೀಚಪ್ರಕೃತೀನಾಂ ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ಮುತ್ತಮಾನಾಂ ಕೃತಕಂ ಭಯಂ, ಸ್ಥಾಯಿಭಾವಶ್ಚರ್ವಣೀಯತಾಂ ಗತಂ ಭಯಾನಕೋ ರಸಃ.

೪೩.—ವಿಚಾರಂ.— (ಪು.79) ನನು ಚ ರಾಜಾದಿಃ ಕಿಮಿತಿ ಗುರ್ವಾದಿಭ್ಯಃ ಕೃತಕಂ ಭಯಂ ದರ್ಶಯತಿ ? ದರ್ಶಯಿತ್ವಾ ಕಿಮಿತಿ

ಮೃದುರ್ಗ ಕರಕಂಪಾದೀನ್ ದರ್ಶಯತಿ? ಕಿಮಿತಿ ಭಯ ಏವ ಕೃತಕತ್ವಮುಕ್ತಂ, ಸರ್ವಸ್ಯ ಹಿ ಕೃತಕತ್ವಂ ಸಂಭವತಿ, ಯಥಾ ವೇಶ್ಯಾ ಧನಾರ್ಥಿನೀ ಕೃತಕಾಂ ರತಿಮಾದರ್ಶಯತಿ—ಉಚ್ಯತೇ. ಭಯೇಹಿ ಪ್ರದರ್ಶಿತೇ ಗುರುರ್ವಿನೀತಂ ತಂ ಜಾನಾತಿ, ಮೃದುಚೇಷ್ಟಿತತಯಾ ಚ ನಾಥಮುಪ್ರಕೃತಿಮೇನಂ ಗಣಯತಿ—ಕೃತಕರತ್ವಾದೇರುಪದಿಷ್ಟಾನ್ನ ಕಾಚಿತ್ಪುರುಷಾರ್ಥಸಿದ್ಧಿಃ। ಯತ್ರ ತು ರಾಜಾನಃ ಪರಾನುಗ್ರಹಾಯ ಕ್ರೋಧವಿಸ್ಮಯಾದಿ ದರ್ಶಯತಿ, ತತ್ರ ವ್ಯಭಿಚಾರಿತ್ವೈವ ನ ತೇಷಾಂ ಸ್ಥಾಯಿತೇತಿ.—

ಪು.೪೪. ಸೂ. ೬೧-೬೨. ಪು. 79. ಅಹೃದ್ಯದರ್ಶನಾದಿ ವಿಭಾವಾ, ಅಂಗಸಂಕೋಚಾದ್ಯನುಭಾವಾ, ಅಪಸ್ಮಾರಾದಿವ್ಯಭಿಚಾರಿಣೀ ಜುಗುಪ್ಸಾ ಭೀಭತ್ಸಃ.

,, ವೃತ್ತಿ— ಅಹೃದ್ಯಾನಾಮುದ್ವಾಂತವ್ರಣಪೂತಿಕೃಮಿಕೀಟಾದೀನಾಂ ದರ್ಶನಶ್ರವಣಾದಿ ವಿಭಾವಾ, ಅಂಗಸಂಕೋಚಹೃಲ್ಲಾಸ ನಾಸಾಮುಖವಿಕೂಣನಾಚ್ಛಾದನನಿಷ್ಠೀವನಾದ್ಯನುಭಾವಾ, ಅಪಸ್ಮಾರೌಗ್ರ್ಯಮೋಹಗದಾದಿವ್ಯಭಿಚಾರಿಣೀ ಜುಗುಪ್ಸಾ ಸ್ಥಾಯಿಭಾವರೂಪಾ ಚರ್ವಣೀಯತಾಂ ಗತೋ ಬೀಭತ್ಸಃ.

ಪು.೪೫. ೪೬. } ಸೂ.೬೩.೬೪.೬೫. ಪು. 80. ವೈರಾಗ್ಯಾದಿವಿಭಾವೋ ಯಮನಿಯಮಾಧ್ಯಾತ್ಮಿಕಶಾಸ್ತ್ರಚಿಂತನಾದ್ಯನುಭಾವೋ ಧೃತ್ಯಾದಿವ್ಯಭಿಚಾರೀ ಶಮಶ್ಶಾಂತಃ—

೪೬. ವೃತ್ತಿ ವೈರಾಗ್ಯಸಂಸ್ಕಾರಭೀರುತಾ ತತ್ವಜ್ಞಾನ ವೀತರಾಗಪರಿಶೀಲನಪರಮೇಶ್ವರಾನುಗ್ರಹಾದಿ ವಿಭಾವೋ, ಯಮನಿಯಮಾಧ್ಯಾತ್ಮಶಾಸ್ತ್ರಚಿಂತನಾದ್ಯನುಭಾವೋ, ಧೃತಿಸ್ಮೃತಿನಿರ್ವೇದಮತ್ಯಾದಿ ವ್ಯಭಿಚಾರೀ ತೃಷ್ಣಾಕ್ಷಯರೂಪಃ ಶಮಃ ಸ್ಥಾಯೀ ಭಾವಶ್ಚರ್ವಣೀಯತಾಂ ಪ್ರಾಪ್ತಃ ಶಾಂತೋರಸಃ.

ಪು.೪೭—ಶಾಂತರಸ ವಿಚಾರಂ ಪು. 82. ನ ಚಾಸ್ಯ ವಿಷಯಜುಗುಪ್ಸಾರೂಪ ತ್ವಾತ್ ಬೀಭತ್ಸೇಂಽತರ್ಭಾವೋಯುಕ್ತಃ, ಜುಗುಪ್ಸಾ ಹ್ಯಸ್ಯ ವ್ಯಭಿಚಾರಿಣೀ ಭವತಿ ನತು ಸ್ಥಾಯಿತಾಮೇತಿ ಪರ್ಯಂತನಿರ್ವಾಹೇ ತಸ್ಯಾಃ ಮೂಲತ ಏವೋಚ್ಛೇದಾತ್, ನ ಚ ಧರ್ಮವೀರೇ, ತಸ್ಯ ಚಾಭಿಮಾನಮಯತ್ವೇನ ವ್ಯವಸ್ಥಾನಾತ್, ಅಸ್ಯ ಚ ಅಹಂಕಾರಪ್ರಶಮೈಕರೂಪತ್ವಾತ್, ತಥಾಪಿ ತಯೋರೇಕತ್ವಪರಿಕಲ್ಪನೇ ವೀರರೌದ್ರಯೋರಪಿ ತಥಾಪ್ರಸಂಗಃ ಧರ್ಮವೀರಾದೀನಾಂ ಚಿತ್ತವೃತ್ತಿವಿಶೇಷಾಣಾಂ ಸರ್ವಾಕಾರಮಹಂಕಾರರಹಿತತ್ವೇ ಶಾಂತರಸಪ್ರಭೇದತ್ವಂ ಇತರಥಾ ತು ವೀರರಸಪ್ರಭೇದತ್ವಂ ಇತಿ ವ್ಯವಸ್ಥಾಪ್ಯಮಾನೇ ನಕಶ್ಚಿದ್ವಿರೋಧಃ ತದೇವಂ ಪರಸ್ಪರವಿವಿಕ್ತಾ ನವಾಪಿ ರಸಾಃ—

ಪು.೫೦. ೫೧. } ಸ್ಥಾಯಿವ್ಯಭಿಚಾರಿ ವಿಚಾರಂ (ಪು. 83.) ಭಾವಯಂತಿ ಚಿತ್ತವೃತ್ತಯ ಏವಾಲೌಕಿಕಾ ವಾಚಿಕಾದ್ಯಭಿನಯ ಪ್ರರೂಢತಯಾ ಸ್ವಾತ್ಮಾನಂ ಲೌಕಿಕದಶಾಯಾಮನಾಸ್ವಾದ್ಯಮಪ್ಯಾಸ್ವಾದ್ಯಂ ಕುರ್ವಂತಿ ಯದ್ವಾ-ಭಾವಯಂತಿ "ವ್ಯಾಪ್ನುವಂತಿ ಸಾಮಾಜಿಕಾನಾಂ ಮನಾಂಸಿ ಇತಿ ಭಾವಾಃ ಸ್ಥಾಯಿನೋ ವ್ಯಭಿಚಾರಿಣಶ್ಚ, ತತ್ರಸ್ಥಾಯಿತಾ ಏತಾವತಾಮೇವ. ಜಾತ ಏವ ಹಿ ಜಂತುರಿಯತೀಭಿಃ ಸಂವಿದ್ಭಿಃ ಪರೀತೋಭವತಿ,—ತಥಾಹಿ—ದುಃಖದ್ವೇಷೀ ಸುಖಾಸ್ವಾದನಲಾಲಸಃ ಸರ್ವೋರಿರಂಸಯಾ ವ್ಯಾಪ್ತಃ। ಸ್ವಾತ್ಮನ್ಯುತ್ಕರ್ಷಮಾನಿತಯಾ ಪರಮುಪಹಸತಿ । ಉತ್ಕರ್ಷಾಪಾಯಶಂಕಯಾ ಶೋಚತಿ । ಅಪಾಯಂ ಪ್ರತಿ ಕ್ರುಧ್ಯತಿ। ಅಪಾಯಹೇತುಪರಿಹಾರೇ ಸಮುತ್ಸಹತೇ। ವಿನಿಪಾತಾದ್ಬಿಭೇತಿ। ಕಿಂಚಿದಯುಕ್ತತಯಾಭಿಮನ್ಯಮಾನೋ ಜುಗುಪ್ಸತೇ । ತತಶ್ಚ ಪರಕರ್ತವ್ಯವೈಚಿತ್ರ್ಯದರ್ಶನಾದ್ವಿಸ್ಮಯತೇ । ಕಿಂಚಿಜ್ಜಿಹಾಸುಃ ತತ್ರ ವೈರಾಗ್ಯಾತ್ ಪ್ರಶಮಂ ಭಜತೇ.

ನ ಹ್ಯೇತಚ್ಚಿತ್ತವೃತ್ತಿವಾಸನಾಶೂನ್ಯಃ ಪ್ರಾಣೀ ಭವತಿ,ಕೇವಲಂ ಕಸ್ಯಚಿತ್ ಕಾಚಿತ್ ಅಧಿಕಾ ಭವತಿ ಚಿತ್ತವೃತ್ತಿಃ, ಕಾಚಿದೂನಾ । ಕಸ್ಯಚಿದುಚಿತವಿಷಯನಿಯಂತ್ರಿತಾ, ಕಸ್ಯಚಿದನ್ಯಥಾ । ತತ್ಕಾಚಿದೇವ ಪುರುಷಾರ್ಥೋಽಪಯೋಗಿನೀತ್ಯುಪದೇಶ್ಯಾ, ತದ್ವಿಭಾಗಕೃತಶ್ಚೋತ್ತಮಪ್ರಕೃತ್ಯಾದಿ ವ್ಯವಹಾರಃ.

ಯೇ ಪುನರಮೀ ಧೃತ್ಯಾದಯಶ್ಚಿತ್ತವೃತ್ತಿವಿಶೇಷಾಸ್ತೇ ಸಮುಚಿತವಿಭಾವಾಭಾವಾತ್ ಜನ್ಮಮಧ್ಯೇ ನ ಭವಂತ್ಯೇವೇತಿ ವ್ಯಭಿಚಾರಿಣಃ—ತಥಾಹಿ—ರಸಾಯನಮುಪಭುಕ್ತವತಃ ಚೇತೋಗ್ಲಾನ್ಯಾಲಸ್ಯಪ್ರಭೃತಯೋ ನ ಭವಂತ್ಯೇವ । ಯಸ್ಯಾಪಿ ವಾ ಭವಂತಿ ವಿಭಾವಬಲಾತ್ ತಸ್ಯಾಪಿ ಹೇತುಪ್ರಕ್ಷಯೇ ಕ್ಷೀಯಮಾಣಾಃ ಸಂಸ್ಕಾರಶೇಷತಾಂ ನಾವಶ್ಯಮುಪಬಧ್ನಂತಿ, ರತ್ಯಾದಯಸ್ತು ಸಂಪಾದಿತಸ್ವಕರ್ತವ್ಯತಯಾ ಪ್ರಲೀಕಲ್ಪಾ ಅಪಿ ಸಂಸ್ಕಾರಶೇಷತಾಂ ನಾತಿವರ್ತಂತೇ ವಸ್ತ್ವಂತರವಿಷಯಸ್ಯ ರತ್ಯಾದೇರಖಂಡನಾತ್ । ಯದಾಹ ಪತಂಜಲಿಃ:— "ನ ಹಿ ಚೈತ್ರ ಏಕಸ್ಯಾಂ ಸ್ತ್ರಿಯಾಂ ವಿರಕ್ತ ಇತ್ಯನ್ಯಾಸು ವಿರಕ್ತಃ" ಇತ್ಯಾದಿ, ತಸ್ಮಾತ್ ಸ್ಥಾಯಿರೂಪ ಚಿತ್ತವೃತ್ತಿ ಸೂತ್ರಸ್ಯೂತಾ ಏವಾಮೀ ಸ್ವಾತ್ಮಾನಮುದಯಾಸ್ತಮಯ ವೈಚಿತ್ರ್ಯಶತಸಹಸ್ರಧರ್ಮಾಣಂ ಪ್ರತಿಲಭಮಾನಾಃ ಸ್ಥಾಯಿನಂ ವಿಚಿತ್ರಯಂತಃ ಪ್ರತಿಭಾಸನ್ತೇ ಇತಿ ವ್ಯಭಿಚಾರಿಣ ಉಚ್ಯಂತೇ,—ತಥಾಹಿ—ಗ್ಲಾನೋಽಯಮಿತ್ಯುಕ್ತೇ ಕುತ ಇತಿ ಹೇತುಪ್ರಶ್ನೇನಾಸ್ಯಸ್ಥಾಯಿತಾ ಸೂಚ್ಯತೇ । ನ ತು ರಾಮ ಉತ್ಸಾಹಶಕ್ತಿಮಾನಿತ್ಯತ್ರ ಹೇತುಪ್ರಶ್ನಮಾಹುಃ । ಅತ ಏವ ವಿಭಾವಾ ಸ್ತತ್ರೋದ್ಬೋಧಕಾಃ ಸಂತಃ ಸ್ವರೂಪೋಪರಂಜಕತ್ವಂ ವಿದಧಾನಾ ರತ್ಯುತ್ಸಾಹಾದೇರುಚಿತಾನುಚಿತತ್ವ ಮಾತ್ರ

ಮಾವಹಂತಿ| ನತು ತದಭಾವೇ ತೇ ಸರ್ವಥೈವ ನಿರು ಪಾಖ್ಯಾಃ ವಾಸನಾತ್ಮನಾ ಸರ್ವಜಂತೂನಾಂ ತನ್ಮ ಯತ್ವೇನೋಕ್ತತ್ವಾತ್ | ವ್ಯಭಿಚಾರಿಣಾಂ ತು ಸ್ವವಿ ಭಾವಾಭಾವೇ ನಾಮಾಪಿ ನಾಸ್ತಿ.—

೭೬—ವ. ೧. ಪು. 85. ಮತಿರ್ಥ ನಿಶ್ಚಯಃ.—

,, ಸೂ. ೧೦೯— ಪು. 87. ಶಾಸ್ತ್ರಚಿಂತನೋಹಾದಿಭ್ಯೋರ್ಥ ನಿಶ್ಚಯೋ ಮತಿಃ. ತಾಂ ಶಿಷ್ಯೋಪದೇಶಾರ್ಥವಿಕಲ್ಪನ ಸಂಶಯಚ್ಛೇದಾದಿಭಿರ್ವರ್ಣಯೇತ್.

,, ವ. ೨. ಪು. 85. ವ್ರೀಡಾ ಚಿತ್ತಸಂಕೋಚಃ.

,, ಸೂ. ೧೧೦. ಪು. 88. ಅಕಾರ್ಯ ಕರಣಜ್ಞಾನ ಗುರುವ್ಯತಿ ಕ್ರಮಪ್ರತಿಜ್ಞಾಭಂಗಾದೇಃ ಚೇತಸ್ಸಂಕೋಚೋ ವ್ರೀಡಾ,ತಾಂ ವೈವರ್ಣ್ಯಾಧೋಮುಖವಿಚಿಂತನ ಭೂವಿ ಲೇಖನ ವಸ್ತ್ರಾಂಗುಲೀಯಕರ್ಣಸ್ಪರ್ಶನನಖನಿ ಸ್ತೋ ದನಾದಿಭಿರ್ವರ್ಣಯೇತ್.

೭೭. ವ. ೩. ಪು. 85. ಆವೇಗ ಸ್ಸಂಭ್ರಮಃ.

,,—ಸೂ. ೧೧೧-೧೧೨. ಪು.96. ಉತ್ಪಾತವಾತವರ್ಷಾಗ್ನಿಗಜಾ (ಜಾ) ಪ್ರಿಯಾ ಪ್ರಿಯ ಶ್ರವಣವ್ಯಸನಾದಿಭ್ಯಃ ಸಂಭ್ರಮ ಆವೇಗಃ, ತಂ ವಿಸ್ಮಯಾವಕುಂಠನಚ್ಛನ್ನಶ್ರಯಣ ಧೂಮಾನ್ಧ್ಯತ್ವರಿತಾಪಸರ್ಪಣಪುಲಕವಿಲಾಪ ಸನ್ನ ಹನಾದಾಭಿರ್ಯಥಾಸಂಖ್ಯಂ ವರ್ಣಯೇತ್.—

೭೮. ವ. ೪. ಪು. 85. ಶಂಕಾನಿಷ್ಟೋತ್ಪ್ರೇಕ್ಷಾ.

ಪು.90. ಚಾರ್ಯಪಾರದಾರ್ಯಾದೇರ್ವಿರುದ್ಧಾ ಚರಣಾದನಿಷ್ಟೋ ತ್ಪ್ರೇಕ್ಷಾ ಶಂಕಾ, ಸಾ ಚ ಕದಾ ಚಿತ್ಸ್ವಸ್ಮಿನ್—ಯದಾ ಸಮಾಪರಾಧಯೋರಾತ್ಮಪ ರಯೋಃ ಪರೋ ರಾಜಾದಿನಾ ದಂಡ್ಯತೇ.ಕದಾಚಿತ್ಪ ರಸ್ಮಿನ್—ಯದಾ ವಿಕಾರಾಕುಲತಯಾ ಕೃತದೋಷ

ತ್ವೇನ ಪರಃ ಸಂಭಾವ್ಯತೇ. ಸಾ ಚ ಪಾರ್ಶ್ವವಿಲೋಕನ ಮುಖಾಪಷ್ಕಂಠಶೋಷಣ ಗಾತ್ರಪ್ರಕಂಪನ ಸ್ವರಾಸ್ಯವರ್ಣ ಭೇದಾವಕುಂಠನಾದಿಭಿರ್ವರ್ಣ್ಯತೇ.

,,—ವ ೫. ಪ್ರ. 85. ಮೃತಿರ್ವ್ರಿಯಮಾಣತಾ.

೭೯. ಸೂ.೧೧೪. ಪ್ರ.98.ವ್ಯಾಧ್ಯಭಿಘಾತಾಭ್ಯಾಂ ಮೃತಿರ್ಹಿಕ್ಕಾದಿಕೃತ್.

ವ್ಯಾಧಿಜ್ವರಾದಿಃ ಪ್ರತೀತಃ, ಸರ್ಪವಿಷಗಜಾದಿಸಂಭವೋಽಭಿಘಾತಃ ತಾಭ್ಯಾಂ ಮೃತೇಃ ಪ್ರಾಗವಸ್ಥಾ ಮೃತಿಃ । ಸಾಕ್ಷಾನ್ಮೃತಾವನುಭಾವಾಭಾವಾತ್.

—ವ. ತತ್ರ ವ್ಯಾಧಿಜಾಂ ಮೃತಿಂ ಹಿಕ್ಕಾಶ್ವಾಸಾಂಗಭಂಗಾಕ್ಷಿನಿಮೀಲನಾದ್ಯೈಃ, ಅಭಿಘಾತಜಾಂ ತು ಕಾರ್ಶ್ಯವೇಪಥುದಾಹಹಿಕ್ಕಾಫೇನಾಂಗಭಂಗ ಜಡತಾ ಮರಣಾದಿಭಿರ್ವರ್ಣಯೇತ್.

೭೯—ವ. ೬. ಪ್ರ.88. ಚಾಪಲಂ ಚೇತೋಽನವಸ್ಥಾನಂ.

೪—ಸೂ. ೧೧೫. ಪ್ರ. 91. ರಾಗದ್ವೇಷಮಾತ್ಸರ್ಯಾಮರ್ಷೇರ್ಷ್ಯಾದಿಭ್ಯಶ್ಚೇತೋಽನವಸ್ಥಾನಂ ಚಾಪಲಂ, ಅವಿಮೃಶ್ಯಕಾರ್ಯಕರಣಮಿತಿ ಯಾವತ್ — ವಾಕ್ಪಾರುಷ್ಯ ನಿರ್ಭರ್ತ್ಸನಪ್ರಹಾರವಧಬಂಧಾದಿಭಿ ರ್ವರ್ಣಯೇತ್.

೮೦. ವ. ೭. ಪ್ರ.85. ಹರ್ಷಶ್ಚೇತಃ ಪ್ರಸಾದಃ.

,,—ಸೂ. ೧೧೬. ಪ್ರ.91. ಪ್ರಿಯಾಗಮನ ಬಂಧುಹರ್ಷದೇವಗುರುರಾಜ ಭರ್ತೃ ಪ್ರಸಾದ ಭೋಜನಾಚ್ಛಾದನ ಧನಲಾಭೋಪಭೋಗಮನೋರಥಾ ವಾಪ್ತ್ಯಾದಿಭ್ಯಃ ಚೇತಃ ಪ್ರಸಾದೋಽಹರ್ಷಃ, ತಾಂ ಚರೋಮಾಂಚಾಶ್ರುಸ್ವೇದನಯನವದನಪ್ರಸಾದಪ್ರಿಯಭಾಷಣಾದಿಭಿರ್ವರ್ಣಯೇತ್.

೪೦—ವ. ೪. ಪ್ರ.85. ನಿರ್ವೇದ ಸ್ವಾವಮಾನನಂ.

೯೧—ಸೂ. ೧೧೩. ಪು.96. ರೋಗಾಧಿಕ್ಷೇಪ ತಾಡನ ದಾರಿದ್ರ್ಯೇಷ್ಟವಿಯೋಗಾವಮಾನತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನಾದಿಭ್ಯಃ ಸ್ವಾವಮಾನನರೂಪೋ ನಿರ್ವೇದಃ — ಸ ರುದಿತಶ್ವಸಿತಾನುಪಾದೇಯತಾಭಿರ್ವರ್ಣ್ಯಃ.

೮೧—ನ. ೯. ಪು.85. ದೈನ್ಯಮನೌಜಸ್ಯಂ.—

೮೨—ಸೂ. ೧೧೮. ಪು. 93. ದೌರ್ಗತ್ಯಮನಸ್ತಾಪಾದಿಭ್ಯೋಽನೌಜಸ್ಯಂ ದೈನ್ಯಂ, ತನ್ಮೃಜಾತ್ಯಾಗ ಗುರ್ವಂಗತಾತಿರಃ ಪ್ರಾವ (ರ) ಣಾದಿಭಿರ್ವರ್ಣಯೇತ್.

೮೨—ವ. ೧೦. ಪು.85. ಸ್ಮೃತಿಃ ಸ್ಮರಣಂ.

,, ಸೂ. ೧೧೯. ಪು.87. ಸದೃಶದರ್ಶನಶ್ರವಣಾಭ್ಯಾಸಪ್ರಣಿಧಾನಾದಿಭ್ಯಃ ಸುಖದುಃಖಹೇತೂನಾಂ ಸ್ಮರಣಂ ಸ್ಮೃತಿಃ,ತಾಂ ಭ್ರೂಕ್ಷೇಪಶಿರಃಕಂಪಮುಖೋನ್ನಮನ ಶೂನ್ಯಾವಲೋಕನಾಂಗುಲೀಭಂಗಾದಿಭಿರ್ವರ್ಣಯೇತ್.

೮೨—ವ. ೧೧. ಪು. 85. ಮೋಹೋ ಮೂಢತ್ವಂ.

ಪು. 94. ಪ್ರಹಾರಮತ್ಸರಭಯದೈವೋಪಘಾತಪೂರ್ವವೈರಸ್ಮರಣತ್ರಾಸನಾದಿಭ್ಯಶ್ಚಿತ್ತಸ್ಯ ಮೂಢತ್ವಂ ಮೋಹಃ, ಮೋಹಸ್ಯ ಪ್ರಾಗವಸ್ಥಾಪಿ ಮೋಹಶಬ್ದೇನೋಚ್ಯತೇ ತಂ ಭ್ರಮಣದೇಹಘೂರ್ಣನಪತನಸರ್ವೇಂದ್ರಿಯಪ್ರಮೋಹವೈಚಿತ್ರ್ಯಾದಿಭಿ-ರ್ವರ್ಣಯೇತ್.

೮೩—ವ. ,, ಪು.94. ಸುಖಜನ್ಮಾಪಿ ಮೋಹೋಭವತಿ.

೮೪—ವ. ೧೨. ಪು.85. ಆಲಸ್ಯಂ ಪುರುಷಾರ್ಥೇಷ್ವನಾದರಃ.

,, ಸೂ. ೧೨೧ ಪು.91. ಶ್ರಮ ಸೌಹಿತ್ಯರೋಗಗರ್ಭಸ್ವಭಾವಾದಿಭ್ಯಃ ಪುರುಷಾರ್ಥೇಷ್ವನಾದರಃ ಆಲಸ್ಯಂ. ತಚ್ಚ ನಿದ್ರಾ ತಂದ್ರಾ ಸರ್ವಕರ್ಮವಿದ್ವೇಷಶಯನಾಸನಾದಿನಾ ವರ್ಣಯೇತ್.

೮೪—ವ. ೧೩. ಪು.8೬. ಗರ್ವಃ ಪರಾವಜ್ಞಾ.—

೮೫—ಸೂ. ೧೨೨. ಪು. 92. ವಿದ್ಯಾಬಲ ಕುಲೈಶ್ವರ್ಯ ವಯೋ ರೂಪಧನಾದಿಭ್ಯಃ ಪರಾವಜ್ಞಾ ಗರ್ವಃ,ತಮಸೂಯಾ ಮರ್ಷಪಾರುಷ್ಯೋಪಹಾಸಗುರುಲಂಘನಾಧಿಕ್ಷೇಪ ನೇತ್ರ ಗಾತ್ರ ವಿಕೃತ್ಯನುತ್ತರದಾನ ಶೂನ್ಯಾವಲೋ ಕನಭಾರ್ಣ್ಯೈರ್ವರ್ಣಯೇತ್.—

೮೫—ವ. ೧೪. ಪು. 8೬ ಶ್ರಮಃ ಖೇದಃ.

,,—ಸೂ. ೧೨೨. ಪು. 93. ವ್ಯಾಯಾಮಾಧ್ವಗತ್ಯಾದಿಭ್ಯೋ ಮನಃಶರೀರಖೇದಶ್ರಮಃ ಸೋಽಙ್ಗಭಙ್ಗಮರ್ದನ ಮಂದಕ್ರಮಾಸ್ಯವಿಕೂಣನಾದಿಭಿರ್ವರ್ಣಯೇತ್.

೮೬—ವ. ೧೫. ಪು. 8೬. ಮದ ಆನಂದಸಂಮೋಹಸಂಭೇದಃ.

ಸೂ. ೧೨೪. ಪು. 88. ಮದ್ಯೋಪಯೋಗಾನ್ಮದಃ ಸ್ವಾಪ ಹಾಸ್ಯಾಸ್ಮರಣಾದಿಕೃತ್.

ಮದ್ಯಪಾನಾದಾನಂದಸಂಮೋಹಯೋಃ ಸಂಗ ಮೋ ಮದಃ, ತಾಂ ಸ್ವಾಪಸ್ಮಿತಗಾನ ಕಿಂಚಿ ದಾಕುಲಬಾಷ್ಪಸ್ಖಲದ್ಗತಿಮಂಜುಭಾಷಣರೋಮೋ ದ್ಗಮಾದಿಭಿರುತ್ತಮಾನಾಂ, ಹಾಸ್ಯಗೀತ ಸ್ರಸ್ತಾಕುಲ ಭುಜಕ್ಷೇಪವ್ಯಾವಿದ್ಧಕುಟಿಲಗತ್ಯಾದಿಭಿ ಮ ರ್ಧ್ಯ ಮಾ ನಾಂ, ಅಸ್ಮರಣ ಘೂರ್ಣನ ಸ್ಖಲದ್ಗಮನರುದಿತಚ್ಛ ರ್ದಿತ ಸನ್ನ ಕಂಠನಿಷ್ಠೀವನಾದಿಭಿರಧಮಾನಾಂ ವರ್ಣ ಯೇತ್.

೮೭—೧೬. ವ. ಪು. 8೬. ಜಾಡ್ಯಮರ್ಥಾಪ್ರತಿಪತ್ತಿಃ.

,, ಸೂ. ೧೨೫ ಪು. 88. ಇಷ್ಟಾನಿಷ್ಟದರ್ಶನಾದೇರ್ಜಾಡ್ಯಂ ತೂಷ್ಣೀಂಭಾವಾದಿಕೃತ್.

ಇಷ್ಟಾನಿಷ್ಟದರ್ಶನಶ್ರವಣವ್ಯಾಧ್ಯಾದಿಭ್ಯೋಽ ರ್ಥಾಪ್ರತಿಪತ್ತಿರ್ಜಾಡ್ಯಂ ತತ್ತೂಷ್ಣೀಂಭಾವಾ ನಿಮಿ ಷನಯನನಿರೀಕ್ಷಣಾದಿಭಿರ್ವರ್ಣಯೇತ್.

೩೮—೧೭-ವ|| ಪು. 85. ಗ್ಲಾನಿರ್ಬಲಾಪಚಯಃ

,, ಸೂ ೧೨೬ ಪು. 93. ವ್ಯಾಧ್ಯಾದೇರ್ಗ್ಲಾನಿರ್ವೈವರ್ಣ್ಯಾದಿಕೃತ್, ವ್ಯಾಧಿಮನಸ್ತಾಪ ನಿಧುವನೋಪವಾಸಕ್ಷುತ್ಪಿಪಾಸಾಧ್ವಲಂಘನನಿದ್ರಾಚ್ಛೇದಾತಿಪಾನತಪೋಜರಾಕಲಾಭ್ಯಾಸಾದಿಭ್ಯೋ ಬಲಾಪಚಯೋಗ್ಲಾನಿಃ, ತಾಂ ವೈವರ್ಣ್ಯಕ್ಷಾಮನೇತ್ರಕಪೋಲೋಕ್ತಿ ಶ್ಲಥಾಂಗತ್ವವೇಪನದೀನಸಂಚಾರಾನುತ್ಸಾಹಾದಿಭಿರ್ವರ್ಣಯೇತ್.

೮೮—೧೮ ವ|| ಪು. 85. ಸುಪ್ತಂ ನಿದ್ರಾಯಾ ಗಾಢಾವಸ್ಥಾ.

,, —ಸೂ. ೧೨೭. ಪು.90. ನಿದ್ರೋದ್ಭವಂ ಸುಪ್ತಮುತ್ಸ್ವಪ್ನಾಯಿತಾದಿಕೃತ್,

ನಿದ್ರೋದ್ಭವಮಿತ್ಯನೇನ ನಿದ್ರಾಯಾ ಏವ ಗಾಢಾವಸ್ಥಾ ಸುಪ್ತಮಿತ್ಯಾಹ, ತದುತ್ಸ್ವಪ್ನಾಯಿತೋಚ್ಛ್ವಸಿತನಿಶ್ವಸಿತಸಂಮೋಹನಾದಿನಾ ವರ್ಣಯೇತ್—

೮೯—೧೯-ವ|| ಪು. 85. ನಿದ್ರಾ ಮನಸ್ಸಂಮೀಲನಂ

,, ಸೂ. ೧೨೮. ಪು. 89. ಕ್ಲಮಾದೇರ್ನಿದ್ರಾಜೃಂಭಾದಿಕೃತ್. ಕ್ಲಮಶ್ರಮಮದಾಲಸ್ಯಚಿಂತಾತ್ಯಾಹಾರ ಸ್ವಭಾವಾದಿಭ್ಯೋ ಮನಸ್ಸಂಮೀಲನಂ ನಿದ್ರಾ, ತಾಂ ಜೃಂಭಾವದನಗೌರವ ಶಿರೋಲಾಲನ ನೇತ್ರಘೂರ್ಣನ ಗಾತ್ರಮರ್ದೋಚ್ಛ್ವಸಿತ ನಿಶ್ವಸಿತ ಸನ್ನಗಾತ್ರತಾಕ್ಷಿನಿಮೀಳನಾದಿಭಿರ್ವರ್ಣಯೇತ್—

೮೯—೨೦. ವ|| ಪು. 85. ಧೃತಿಸ್ಸಂತೋಷಃ

,, ಸೂ. ೧೨೯. ಪು.87. ಜ್ಞಾನಾದೇರ್ಧೃತಿರವ್ಯಗ್ರಭೋಗ ಕೃತ್ ಜ್ಞಾನಬಾಹುಶ್ರುತ್ಯ ಗುರುಭಕ್ತಿ ತಪಸ್ಸೇವಾಕ್ರೀಡಾರ್ಥಲಾಭಾದಿವಿಭಾವಾ, ಧೃತಿಸ್ಸಂತೋಷಃ ಸಾಚಲಬ್ಧಾನಾಮುಪಭೋಗೇನ ನಷ್ಟಾನಾಮನನುಶೋ

ಚನೇನ ಯೋಽವ್ಯಗ್ರೋಭೋಗಸ್ತಂ ಕರೋತಿ ತೇ ನಾನುಭಾವೇನ ಧೃತಿಂ ವರ್ಣಯೇದಿತ್ಯರ್ಥಃ

೯೧—೨೧. ವ॥ ಪ್ರ. 85. ವಿತರ್ಕಃ ಸಂಭಾವನಾ

,,—ಸೂ. ೧೩೦. ಪ್ರ.97. ಸಂದೇಹಾದೇರ್ವಿತರ್ಕಃ ಶಿರಃಕಂಪಾದಿ ಕೃತ್

ಸಂದೇಹವಿಮರ್ಶ ವಿಪ್ರತಿಪತ್ತ್ಯಾದಿಭ್ಯಃ ಸಂಭಾವನೀಯಪ್ರತ್ಯಯೋ ವಿತರ್ಕಃ, ಸ ಶಿರಃಕಂಪಭ್ರೂಕ್ಷೇಪ ಸಂಪ್ರಧಾರಣ ಕಾರ್ಯಕಲಾಪ ಮುಹುರ್ಗ್ರಹಣ ವೀಕ್ಷಣಾದಿಭಿರ್ವರ್ಣ್ಯಃ.

೯೧-ವ॥ ಪ್ರ. 85. ಉನ್ಮಾದಶ್ಚಿತ್ತ ವಿಪ್ಲವಃ—

,, ಸೂ. ೧೩೧. ಪ್ರ.91. ಇಷ್ಟವಿಯೋಗಾದೇ ರುನ್ಮಾದೋಽನಿಮಿತ್ತಸ್ಮಿತಾದಿಕೃತ್. ಇಷ್ಟವಿಯೋಗ ಧನನಾಶಾಭಿಘಾತವಾತ ಸನ್ನಿಪಾತಗ್ರಹಾದಿಭ್ಯಃ ಚಿತ್ತವಿಪ್ಲವ ಉನ್ಮಾದಃ. ತಮನಿಮಿತ್ತಸ್ಮಿತರುದಿತೋತ್ಕ್ರುಷ್ಟ ಗೀತನೃತ್ಯಪ್ರಧಾವಿತೋಪವೇಶನೋತ್ಥಾನಾಸಂಬದ್ಧ ಪ್ರಲಾಪ ಭಸ್ಮಪಾಂಸೂದ್ಧೂಲನನಿರ್ಮಾಲ್ಯಚೀವರ ಘಟಚಕ್ರಶರಾವಾವರಣಾದಿಭಿರ್ವರ್ಣಯೇತ್.

೯೨—ವ॥ ೨೩. ಪ್ರಬೋಧೋ ವಿನಿದ್ರತ್ವಂ.

,, ಸಾ. ೧೩೨ ಪ್ರ. 92.ಶಬ್ದಾದೇಃ ಪ್ರಬೋಧೋ ಜೃಂಭಾದಿ ಕೃತ್.

ಶಬ್ದಸ್ಪರ್ಶ ಸ್ವಪ್ನಾಂತಃ ಸ್ವಪ್ನಜಲ್ಪನನಿದ್ರಾಚ್ಛೇದಾಹಾರಪರಿಣಾಮಾದಿಭ್ಯೋ ವಿನಿದ್ರತ್ವಂ ಪ್ರಬೋಧಃ, ಸ ಚ ಜೃಂಭಣಾಕ್ಷಿ ಮರ್ದನಭುಜಕ್ಷೇಪಾಂಗುಲಿ ಸ್ಫೋಟನ ಶಯ್ಯಾತ್ಯಾಗ ಗ್ರೀವಾಂಗವಲನಾದಿಭಿರ್ವರ್ಣ್ಯತೇ—

೯೨—ವ॥ ೨೪. ಪ್ರ. 85. ವ್ಯಾಧಿರ್ಮನಸ್ತಾಪಃ

೯೩—೧೩೩. (ಅಮಯ)

ಪು. 89. ವಿರಹಾದೇರ್ಮನಸ್ತಾಪೋ ವ್ಯಾಧಿರ್ಮುಖ ಶೋಷಾದಿಕೃತ್.

ವಿರಹಾಭಿಲಾಷಾದಿಭ್ಯೋ ಮನಸ್ತಾಪೋ ವ್ಯಾಧಿಹೇತುತ್ವಾದ್ವ್ಯಾಧಿಃ, ತಂ ಮುಖಶೋಷ ಸ್ರಸ್ತಾಂಗತಾ ಗಾತ್ರವಿಕ್ಷೇಪಾದಿಭಿರ್ವರ್ಣಯೇತ್.

೯೩—ವ|| ೨೫.

ಪು. 85 ತ್ರಾಸಶ್ಚಿತ್ತಚಮತ್ಕಾರಃ.

ಪು 95. ನಿರ್ಘಾತಾದೇಃ ತ್ರಾಸಃ ಅಂಗಸಂಕ್ಷೇಪಾದಿಕೃತ್.

ನಿರ್ಘಾತಘರ್ಜಿತಭೂಪರ್ವತಕಂಪಶಿಲೋಲ್ಕಾಶನಿವಿದ್ಯುತ್ಪಾತರಕ್ಷಃಸ್ಥೂಲಪ್ರಭೂತ ಕುಷ್ಮಾಂದಿಭ್ಯಶ್ಚೇತಶ್ಚಮತ್ಕೃತಿರೂಪಃ ತ್ರಾಸೋ ಭಯಾತ್ ಪೂರ್ವಾಪರವಿಚಾರವತೋ ಭಿನ್ನ ಏವ, ಸೋಽಂಗಸಂಕ್ಷೇಪಸ್ತಂಭರೋವೋದ್ಗಮಗದ್ಗದಪ್ರಳಯೋತ್ಕಂಪನಿಷ್ಪಂದ ವೀಕ್ಷಿತೈರ್ವರ್ಣ್ಯಃ.

೯೩—ವ|| ೨೬.

ಪು. 85. ವಿಷಾದೋಮನಃಪೀಡಾ.

೯೪—ಸೂ. ೧೩೫.

ಪು. 88. ಕಾರ್ಯಭಂಗಾದ್ವಿಷಾದಃ ಸಹಾಯಾನ್ವೇಷಣ ಮುಖಶೋಷಾದಿಕೃತ್.

ಉಪಾಯಾಭಾವನಾಶಾಭ್ಯಾಂ ಪ್ರಾರಬ್ಧಸ್ಯ ಕಾರ್ಯಸ್ಯಭಂಗಾನ್ಮನಃಪೀಡಾ ವಿಷಾದಃ, ತಂ ಸಹಾಯಾನ್ವೇಷಣೋಪಾಯಚಿಂತನೋತ್ಸಾಹ ವಿಘಾತ ವೈಮನಸ್ಯಾದಿನಾ ಉತ್ತಮಮಧ್ಯಮಾನಾಂ ಮುಖಶೋಷಜಿಹ್ವಾಸೃಕ್ಕಲೇಹನ ನಿದ್ರಾಶ್ವಸಿತಧ್ಯಾನಾದಿಭಿರಧಮಾನಾಂ ವರ್ಣಯೇತ್.

೯೪, ವ|| ೨೭.

ಪು. 85. ಔತ್ಸುಕ್ಯಂ ಕಾಲಾಕ್ಷಮತ್ವಂ.

ಪು. 90. ಇಷ್ಟಾನುಸ್ಮರಣಾದೇರೌತ್ಸುಕ್ಯಂ ತ್ವರಾದಿಕೃತ್..

ಇಷ್ಟಾನುಸ್ಮರಣದರ್ಶನಾದೇರ್ವಿಲಂಬಾಸಹತ್ವ ಮೌತ್ಸುಕ್ಯಃ ತತ್ತ್ವರಾನಿಶ್ವಸಿತೋಚ್ಛ್ವಸಿತಕಾರ್ಶ್ಯ

ಮನಶ್ಶೂನ್ಯತಾದಿಗವಲೋಕನ ರಣರಣಕಾದಿಭಿರ್ವ ರ್ಣಯೇತ್.

೯೫—ವ|| ೨೮. ಪು. 85. ಅಮರ್ಷಃ ಪ್ರತಿಚಿಕೀರ್ಷಾ.

,, ಸೂ. ೧೩೭. ಪು. 95. ಆಕ್ಷೇಪಾದೇರಮರ್ಷಃ ಸ್ವೇದಾದಿ ಕೃತ್.

ವಿದ್ಯೈಶ್ವರ್ಯಬಲಾಧಿಕಕೃತೇಭ್ಯಃ ಆಕ್ಷೇಪಾವ ಮಾನಾದಿಭ್ಯಃ ಪ್ರತಿಚಿಕೀರ್ಷಾರೂಪೋಽ ಮರ್ಷಃ | ಸ ಚ ಸ್ವೇದಧ್ಯಾನೋಪಾಯಾನ್ವೇಷಣ ಶಿರಃಕಂಪಾಧೋಮುಖ ವಿಚಿಂತನಾದಿಭಿರ್ವರ್ಣ್ಯತೇ.

೯೬—೨೯೮. ಪು. 85. ಚಿಂತಾ ಧ್ಯಾನಂ.

,, —ಸೂ. ೧೩೮. ಪು. 94. ದಾರಿದ್ರ್ಯಾದೇಶ್ಚಿಂತಾ ಸಂತಾಪಾದಿ ಕೃತ್.

,, ವಿಚಾರಂ. ದಾರಿದ್ರ್ಯೇಷ್ಟದ್ರವ್ಯಾಪಹಾರೈಶ್ವರ್ಯಭ್ರಂಶಾದಿಭ್ಯೋ ಧ್ಯಾನಂ ಚಿಂತಾ, ಸಾ ಚ ಸ್ಮೃತೇರನ್ಯಾ, ಗ್ರಸನಾದದನವತ್, ಖೇಲನಾದ್ಗಮನವಚ್ಚ. ತಾಂ ಸಂತಾಪ ಶೂನ್ಯಚಿತ್ತತ್ವ ಕಾರ್ಶ್ಯಶ್ವಾಸಾಧೋಮುಖಚಿಂತನಾದಿ ಭಿರ್ವರ್ಣಯೇತ್—ಸಾಚ ವಿತರ್ಕಾತ್ತತೋ ವಾ ವಿತರ್ಕ ಇತಿ ವಿತರ್ಕಾತ್ಪೃಥಗ್ಭವತಿ.

೯೬—ವ. ೩೦. ಪು. 85 ಅಸೂಯಾ ಅಕ್ಷಮಂ.

,, ಸೂ. ೧೪೯. ಪು. 97. ಪರೋತ್ಕರ್ಷಾದೇರಸೂಯಾ ವಜ್ಞಾದಿಕೃತ್.

ಪರಸ್ಯ ಸೌಭಾಗ್ಯೈಶ್ವರ್ಯವಿದ್ಯಾದಿಭಿರುತ್ಕರ್ಷಾ ದಾದಿ ಶಬ್ದಾದಪರಾಧಮುಹುರ್ದ್ವೇಷಾದಿಭ್ಯಶ್ಚಾಕ್ಷಮಾರೂಪಾಸೂಯಾ, ತಾಮವಜ್ಞಾ ಭ್ರುಕುಟೀ ಕ್ರೋಧ ಸೇರ್ಷ್ಯೇಕ್ಷ್ಯಾಲೋಕಿತ ದೋಷೋಪ ವರ್ಣನಾದಿಭಿರ್ಣಯೇತ್.

೯೭—ವ. ೩೧. ಪು. 85. ಅವಹಿತ್ಥಮಾಕಾರಗುಪ್ತಿಃ.

,, ಸೂ. ೧೪೦. ಪು.90. ಲಜ್ಜಾದೇರವಹಿತ್ಥಮನ್ಯಥಾ ಕಥನಾದಿಕೃತ್.

ಲಜ್ಜಾಜೈಹ್ಮ್ಯ ಭಯಗೌರವಾದಿಭ್ಯೋ ಭ್ರೂವಿಕಾರಮುಖರಾಗಾದೀನಾಮಾಚ್ಛಾದನಕಾರಿಣೀ ಚಿತ್ತವೃತ್ತಿರವಹಿತ್ಥಮವಹಿತ್ಥಾವಾ "ನ ಬಹಿಸ್ಥಂ ಚಿತ್ತಂ ಯೇನೇತಿ" "ಪೃಷೋದರಾದಿತ್ವಾತ್," ತದನ್ಯಥಾ ಕಥನಾವಲೋಕಿತಕಥಾಭಂಗಕೃತಕಧೈರ್ಯಾದಿಭಿರ್ವರ್ಣಯೇತ್.

೯೮. ವ. ೩೨. ಪು. 85. ಔಗ್ರ್ಯಂ ಚಂಡತ್ವಂ.

ಪು.92. ಚೌರ್ಯಾದೇರೌಗ್ರ್ಯಂವಧಾದಿಕೃತ್.

ಚೌರ್ಯಾದ್ಯೋಹಾಸತ್ಪ್ರಲಾಪಾದಿಭ್ಯಶ್ಚಂಡತ್ವಮೌಗ್ರ್ಯಂ, ತದ್ವಧಬಂಧನತಾಡನ ನಿರ್ಭರ್ತ್ಸನಾದಿಭಿರ್ವರ್ಣಯೇತ್.

೯೮—ವ. ೩೩. ಪು. 85 ಅಪಸ್ಮಾರ ಆವೇಶಃ.

೯೯—ಸೂ. ೧೪೨. ಪು.95. ಗ್ರಹಾದೇರಪಸ್ಮಾರಃ ಕಂಪಾದಿಕೃತ್.

ಗ್ರಹಭೂತದೇವಯಕ್ಷಪಿಶಾಚಬ್ರಹ್ಮರಾಕ್ಷಸಶೂನ್ಯಾರಣ್ಯಶ್ಮಶಾನಸೇವನೋಚ್ಛಿಷ್ಟಗಮನ ಧಾತುವೈಷಮ್ಯಾದೇರಾವೇಶರೂಪೋಽಪಸ್ಮಾರಃ, ತಂ ಕಂಪಿತಸ್ಫುರಿತ ಸ್ವಿನ್ನಧಾವಿತ ಶ್ವಸಿತ ಭೂಮಿಪತನಾರಾವಮುಖಫೇನಾದಿಭಿರ್ವರ್ಣಯೇತ್. (ಅಯಂ ಚ ಪ್ರಾಯಃ ಆಭಾಸೇಷ್ವೇವ ಶೋಭತೇ)—

೯೯—ವ. ಪು. 101. ರಸಭಾವಾನಭಿಧಾಯ ತದಾಭಾಸಾನಾಹ.

,, —ಸೂ. ೧೪೩. ನಿರಿಂದ್ರಿಯೇಷು ತಿರ್ಯಗಾದಿಷು ಚಾರೋಪಾದ್ರಸಭಾವಾಭಾಸಾ.

೧೦೦— ನಿರಿಂದ್ರಿಯಯೋಃ ಸಂಭೋಗಾರೋಪಣಾ

ತ್ ಸಂಭೋಗಾಭಾಸೋಯಥಾ...............

ವಿಪ್ರಲಂಭಾರೋಪಾದ್ವಿಪ್ರಲಂಭಾಭಾಸೋಯಥಾ.

ಭಾವಾಭಾಸೋಯಥಾ.

ತಿರಶ್ಚೋಃ ಸಂಭೋಗಾಭಾಸೋಯಥಾ.

ವಿಪ್ರಲಂಭಾಭಾಸೋಯಥಾ.

ಪು.102. ಭಾವಾಭಾಸೋಯಥಾ.

೧೦೩—ಇದುವು ಮೇಕತ್ರಾನು—102. ಅನಾ ಚಿತ್ಯಾಚ್ಚ,

ಅನ್ಯೋನ್ಯಾನುರಾಗಾದ್ಯ ಭಾವೇನಾ ನೌಚಿತ್ಯಾದ್ರ

ಸಭಾವಾಭಾಸೌ.

೧೦೩—ಇನ್ನು ಸಾತ್ವಿಕ ವಿಚಾರಂ, ಪು.99. 100. } ಅಥ ಸಾತ್ವಿಕಾನಾಹ.

ಲೇಸಾದಸತ್ವಗುಣೋತ್ಕರ್ಷಃ... ಸ್ತಂಭಸ್ವೇದ ರೋಮಾಂಚ ಸ್ವರಭೇದಕಂಪ ವೈವರ್ಣ್ಯಾಶ್ರು ಪ್ರಲಯಾ ಅಷ್ಟೌ ಸಾತ್ವಿಕಾಃ— ಸೀದಂತ್ಯಸ್ಮಿನ್ ಮನ ಇತಿ ವ್ಯುತ್ಪತ್ತೇಃ ಸತ್ವ ಗುಣೋತ್ಕರ್ಷಾತ್ಸಾಧುತ್ವಾಚ್ಚ ಪ್ರಾಣಾತ್ಮಕಂ ವಸ್ತು ಸತ್ವಂ. ತತ್ರ ಭವಾಃ ಸಾತ್ವಿಕಾಃ, ಭಾವಾ ಇತಿ ವರ್ತತೇ ತೇಚ ಪ್ರಾಣಭೂಮಿಪ್ರಸೃತರತ್ಯಾದಿ ಸಂವೇದನವೃತ್ತಯೋ ಬಾಹ್ಯಜಡರೂಪ ಭೌತಿಕ ನೇತ್ರಜಲಾದಿವಿಲಕ್ಷಣಾ ವಿಭಾವೇನ ರತ್ಯಾದಿಗತೇ ನೈವಾತಿಚರ್ವಣಾಗೋಚರೇಣಾಹೃತಾ ಅನುಭಾವೈಶ್ಚ ಗಮ್ಯಮಾನಾ ಭಾವಾ ಭವಂತಿ ತಥಾಹಿ— ಪೃಥ್ವೀಭಾಗಪ್ರಧಾನೇ ಪ್ರಾಣೇ ಸಂಕ್ರಾಂತಚಿತ್ತ ವೃತ್ತಿಗಣಃ ಸ್ತಂಭೋ ವಿಷ್ಟಬ್ಧಚೇತನತ್ವಂ। ಜಲ ಪ್ರಧಾನೇ ತು ಬಾಷ್ಪಃ। ತೈಜಸಸ್ತು ಪ್ರಾಣನೈ ಕಟ್ಯಾದುಭಯಥಾ ತೀವ್ರಾತೀವ್ರತ್ವೇನ ಪ್ರಾಣಾನು

ಗ್ರಹ ಇತಿ ದ್ವಿಧಾ ಸ್ವೇದೋ ವೈವರ್ಣ್ಯಂ ಚ। ತದ್ಧೇತುತ್ವಾಚ್ಚ ತಥಾವ್ಯವಹಾರಃ। ಆಕಾಶಾನುಗ್ರಹೇ ಗತಚೇತನತ್ವಂ ಪ್ರಲಯಃ। ವಾಯುಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯೇತು ತಸ್ಯ ಮಂದಮಧ್ಯೋತ್ಕೃಷ್ಟಾವೇಶಾತ್ತ್ರೇಧಾ ರೋಮಾಂಚವೇಪಥುಸ್ವರಭೇದ ಭಾವೇನ ಸ್ಥಿತಿರಿತಿ ಭರತವಿದಃ। ಬಾಹ್ಯಾಸ್ತು ಸ್ತಂಭಾದಯಃ ಶರೀರಧರ್ಮಾ ಅನುಭಾವಾಃ, ತೇ ಚಾಂತರಾಳಿಕಾನ್ ಸಾತ್ವಿಕಾನ್ ಭಾವಾನ್ ಗಮಯಂತಃ ಪರಮಾರ್ಥತೋ ರತಿನಿರ್ವೇದಾದಿಗಮಕಾ ಇತಿ ಸ್ಥಿತಂ.

ಏವಂ ಚ ನವ ಸ್ಥಾಯಿನಃ, ತ್ರಯಸ್ತ್ರಿಂಶದ್ವ್ಯಭಿಚಾರಿಣಃ, ಅಷ್ಟೌ ಸಾತ್ವಿಕಾಃ ಇತಿ ಪಂಚಾಶದ್ಭಾವಾಃ

(೨) ಅಮೃತಾನಂದಯೋಗಿಯ ಸರ್ವಾ (ಕಾವ್ಯಾ)ಲಂಕಾರ ಸಂಗ್ರಹಂ. [1]

ರಸರತ್ನಾಕರಂ. ಅಲಂಕಾರ ಸಂಗ್ರಹಂ.

ಪ್ರ. ಸೂ. ಪರಿ. ಶ್ಲೋ.

೧. ೨. ೩-೧ ಆತ್ಮನೋ ಮನಸಾ ಯೋಗೋ ಮನಸಸ್ತ್ವಿಂದ್ರಿಯೈಸ್ಸಹ ॥
ಇಂದ್ರಿಯಾಣಾಂ ತತ್ತದರ್ಥೈರಿತಿ ಜ್ಞಾನೋದಯಕ್ರಮಃ ॥

,,- ೪. ೩-೨ ೧/೨ ಭಾವಸ್ತು ಮನಸೋವೃತ್ತಿಭೇದಸ್ಸ್ಥೈರ್ಯಮುಪೇಯಿವಾನ್ ॥

,,-೫. ೩-೧೧ ೧/೨ ಸತ್ವಂನಾಮ ಮನಸೋವೃತ್ತಿಃ ಸಾತ್ವಿಕಾಸ್ತತ್ಸಮುದ್ಭವಾಃ ॥

,,-೧೩ ೧/೨ ಭಾವೇ ಸ್ಥಾಯಿನ್ಯನೈಕಾಂತಾಶ್ಚರಂತೋ ವ್ಯಭಿಚಾರಿಣಃ ॥

,,- ೬. ೩-೬ ೧/೨ ಶ್ರೂಯಮಾಣೈರ್ವಿಭಾವಾದ್ಯೈಃ ಕಾವ್ಯೇಷು ರಸಂಭವಃ ॥

,,-೭ ೧/೨ ದೃಶ್ಯಮಾನೈಸ್ಸದಸ್ಯಾನಾಂ ನಾಟಕೇಷು ರಸೋದಯಃ ॥

,,- ೭- ೩-೩ ರತಿಹಾಸಶ್ಚ ಶೋಕಶ್ಚ ಕ್ರೋಧೋತ್ಸಾಹೌ ಭಯಂ ತಥಾ
ಜಗುಪ್ಸಾವಿಸ್ಮಯಶಮಾಃ ಸ್ಥಾಯಿಭಾವಾಃ ಪ್ರಕೀರ್ತಿತಾಃ ॥

,,-೮- ೩-೧೨ ಸ್ತಂಭಃ ಸ್ವೇದೋಽಥ ರೋಮಾಂಚಲಯಾ ವೈಸ್ವರ್ಯ ವೇಪಥೂ ॥
ಅಶ್ರುವೈವರ್ಣ್ಯ ಮಿತ್ಯಷ್ಟಾ ಭಾವಾಃ ಪ್ರೋಕ್ತಾ ಮನೀಷಿಭಿಃ ॥

,,-೯- ೩-೧೩ ೧/೨ ತೇಽನುಭಾವಾಃ ಪ್ರಕೀರ್ತ್ಯಂತೇ ವಿಕಾರಾ ಅಂಗಸಂಭವಾಃ ॥

,,-೧೨- } ೩-೭೬ ೧/೨ ಶೃಂಗಾರ ಉತ್ಪಲಾಭಸ್ಸ್ಯಾತ್ ವಿಷ್ಣುಸ್ತಸ್ಯಾಧಿದೈವತಂ ॥
,,-೧೩- } ,,-೭೭ ಹಾಸ್ಯಸ್ಸ್ಫಾಟಿಕಶುಭ್ರವರ್ಣೋ ಹೇರಂಬೋಽಸ್ಯಾಧಿದೈವತಂ ॥
ಕಪೋತವರ್ಣೋ ಕರುಣೋ ಯಮಸ್ತಸ್ಯಾಧಿದೇವತಾ ॥

,,-೭೮ ರೌದ್ರೋ ಜಪಾರಕ್ತವರ್ಣೋ ರುದ್ರಸ್ತಸ್ಯಾಧಿದೇವತಾ ॥
ವೀರೋ ರಸೋ ಗೌರವರ್ಣಃ ಶಕ್ರಸ್ತಸ್ಯಾಧಿದೇವತಾ ॥

,,-೭೯ ಧೂಮ್ರೋ ಭಯಾನಕಸ್ತಸ್ಯ ಮಹಾಕಾಲೋಽಧಿದೈವತಂ ॥
ಬೀಭತ್ಸೋ ನೀಲಮೇಘಾಭೋ ನಂದೀ ತಸ್ಯಾಧಿದೇವತಾ ॥

,, ೮೦ ಅದ್ಭುತಃ ಕನಕಚ್ಛಾಯೋ ಬ್ರಹ್ಮಾ ತಸ್ಯಾಧಿದೇವತಾ ॥
ಶಾಂತಃಸ್ಫಟಿಕವರ್ಣಸ್ಸ್ಯಾತ್ ಪರಬ್ರಹ್ಮಾಧಿದೇವತಾ ॥

,,-೧೪ ,,-೧೯ ೧/೨ ಸಂಭೋಗೋ ವಿಪ್ರಯೋಗಶ್ಚ ಶೃಂಗಾರೋ ದ್ವಿವಿಧೋ ಮತಃ ॥

---

1. ಈ ಗ್ರಂಥವು ಮುದ್ರಿತವಾಗಿಲ್ಲ. ಹಸ್ತಲಿಖಿತಪ್ರತಿಯ ಪಾಠವೂ, ಪರಿಚ್ಛೇದಾದಿ ಸಂಖ್ಯೆಗಳೂ ಕೊಟ್ಟಿವೆ.

ರಸರತ್ನಾಕರಂ. ಅಲಂಕಾರ ಸಂಗ್ರಹಂ.

ಪ್ರ.ಸೂ. ಪರಿ. ಶ್ಲೋ.

,,-೧೫ ,,-೧೬ ೧/೨ ಅನ್ಯೋನ್ಯಾಲಂಬನತ್ವಂ ಸ್ಯಾತ್ ಕಾಂತಾಕಾಮುಕಯೋ ರಸೇ ||

ಉದ್ದೀಪನಾಸ್ಸ್ಯುಃ ಶೃಂಗಾರೇ ಚಂದ್ರಿಕೋಪವನಾದಯಃ

,,-೧೬ ,,-೧೭ ಅನುಭಾವಾಃ ಪ್ರಕೀರ್ತ್ಯಂತೇ ಕಟಾಕ್ಷಕ್ಷೇಪಣಾದಯಃ ||

,,-೧೮ ಸ್ತಂಭಾದಯಸ್ಸಾತ್ವಿಕಾಸ್ಸ್ಯುಃ ದರ್ಶನಸ್ಪರ್ಶನಾದಿಷು ||

ನಿರ್ವೇದಾದ್ಯಾ ಯಥಾಯೋಗಂ ಯೋಜ್ಯಾಸ್ಸಂಚಾರಿಣೋಽಪಿಚ ||

೧-೧೮ ೪-೬೧ ೧/೨ ಯಾವನೇ ಸತ್ವಜಾಸ್ಸ್ತ್ರೀಣಾ ಮಲಂಕಾರಾಸ್ತು ವಿಂಶತಿಃ ||

,,-೧೯ ವ|| ಅಮೃತಾನಂದ } ೪-೬೨ ೧/೨ (ಭಾವೋ ಹಾವಶ್ಚ ಹೇಲಾಚ) ತ್ರಯೋಽಸ್ಯಂಗ ಸಮುದ್ಭವಾಃ ||

,,-೬೩ ಶೋಭಾ ಕಾಂತಿಶ್ಚ ದೀಪ್ತಿಶ್ಚ ಮಾಧುರ್ಯಂ ಚ ಪ್ರಗಲ್ಭತಾ ||

ಔದಾರ್ಯಂ ಧೈರ್ಯಮಿತ್ಯೇತೇ ಸಪ್ತಾಲಂಕೃತಯೋ ಮತಾಃ ||

[1] ,,-೬೪ ಲೀಲಾವಿಲಾಸೋ......... ||

,,-೨೦ ,,-೬೫ ನಿರ್ವಿಕಾರ ಮನೋವೃತ್ತಿವಿಶೇಷಸ್ಸತ್ವ ಮುಚ್ಯತೇ ||

ತಸ್ಯಾದ್ಯ ವಿಕ್ರಿಯೋ ಭಾವೋ ಭಾವ್ಯಲಂಕಾರಕೃದ್ಯಥಾ ||

,,-೬೭ ಭಾವೋ ಮಾನಸಶೃಂಗಾರೋ ಹಾವೋಽಕ್ಷಿ ಭ್ರೂವಿಕೃದ್ಯಥಾ ||

,,-೨೧- ,,-೬೮ ಸವಿವ ಹೇಲಾ ಸುವ್ಯಕ್ತಶೃಂಗಾರದ್ಯೋತಕೋಯಥಾ ||

,,-೨೨- ,,-೬೯ ರೂಪೋಪಭೋಗತಾರುಣ್ಯೈಃ ಶೋಭಾಂಗಾಲಂಕೃತಿರ್ಯಥಾ||

,,-೭೦ ಶೋಭೈವ ರಾಗಸಂವಿದಾ ಕಾಂತಿರಿತ್ಯುಚ್ಯತೇ ಯಥಾ ||

,,-೨೩ ,,-೭೧ ಕಾಂತಿರೇವ ಹಿ ವಿಸ್ತಾರೋ ದೀಪ್ತಿರಿತ್ಯುಚ್ಯತೇ ಯಥಾ

---

1. ರಸರತ್ನಾಕರದಲ್ಲಿ ಸಂಖ್ಯೆಯು ಮಾತ್ರ ಉಕ್ತವಾಗಿರುವುದು.

ರಸರತ್ನಾಕರಂ		ಅಲಂಕಾರ ಸಂಗ್ರಹಂ.
ಪ್ರ.ಸೂ. ಪರಿ. ಶ್ಲೋ.		
,,-,, ಲಕ್ಷ್ಯಪದ್ಯಂ	೭೧- ಲಕ್ಷ್ಯಪದ್ಯಂ	
ವನತರು		ವನತರುವರವಾಟೀವರ್ತಿ ಗಾಢಂ ಪುರಸ್ತಾತ್ | ತತನಿಜತನುಕಾಂತ್ಯಾ ತರ್ಜಯಂತೀ ತಮಿಸ್ರಂ ॥ ದಿನವಿರಮಜಿಗೀಷೋರ್ದೀಪಿಕೇವಾಸಮೇಷೋ | ಶ್ಚರತಿ ಚಕಿತಪಾದನ್ಯಾಸಸಂಭಾವಿತೋರ್ವೀ ॥
	,,-೭೨	ಅಶ್ಲಾಘ್ಯವಸ್ತುಯೋಗೇಽಪಿ ಮಾಧುರ್ಯಂ ರಮ್ಯತಾ ಯಥಾ ॥
,,-೨೪	,,-೭೩	ವ್ರೀಡೋತ್ಥಸಾಧ್ವಸತ್ಯಾಗಃ ಪ್ರಾಗಲ್ಭ್ಯಂ ನಿಯತೋ ಯಥಾ ॥ ಔದಾರ್ಯಂ ಪ್ರಶ್ರಯೋತ್ಕರ್ಷೋ ಬಹ್ವಾಯಾಸೇಽಪಿ ತದ್ಯಥಾ ॥
	,,-೭೫	ಅಚಾಪಲ್ಯಹತಂ ಚಿತ್ತವೃತ್ತಂ ಧೈರ್ಯಂ ಮತಂ ಯಥಾ ॥
,,-೨೫	3 ,,-೬೫	ಲೀಲಾ ವಿಲಾಸೋವಿಚ್ಛಿತ್ತಿಃ ವಿಭ್ರಮಃ ಕಿಲಿಕಿಂಜಿತಂ ॥ ಮೋಟ್ಟಾಯಿತಂ ಕುಟ್ಟಮಿತಂ ಬಿಬ್ಬೋಕೋ ಲಲಿತಂತಥಾ॥ ವಿಹೃತಂ ಚ (ವಿವಿಚ್ಯಂತೇ ತತ್ರ ಸ್ವಾಭಾವಿಕಾ ದಶ) ॥
,,-೨೬	,,-೮೧	ಚಿತ್ರಾದಾವಪಿ ತತ್ವೇನ ಬುದ್ಧಿರ್ಮೋಟ್ಟಾಯಿತಂಯಥಾ ॥
	,,-೮೨	ಮೋಟ್ಟಾಯಿತಂ ಪ್ರಿಯಂ ಸ್ಮೃತ್ವಾ ಸ್ವಾಂಗಭಂಗಾದಿನಾ ಯಥಾ ॥
	,,-೮೪	ಗರ್ವಾಭಿಮಾನವೇಶೇನ ಬಿಬ್ಬೋಕೋಽನಾದರೋಯಥಾ॥
,,-೨೭	,,-೮೫	ಸುಕುಮಾರೋಽಂಗವಿನ್ಯಾಸೋ ಮಸೃಣೋ ಲಲಿತಂ ಯಥಾ ॥
	,,-೭೬	ಪ್ರಿಯಾನುಕರಣಂ ಲೀಲಾ ಮಧುರೈಶ್ಚೇಷ್ಟಿತೈರ್ಯಥಾ ॥
,,-೨೮	,,-೮೦	ಕಿಲಿಕಿಂಜಿತಮಶ್ರುಕ್ರುದ್ಧಹರ್ಷಾದೇಃ ಸಂಕರೋ ಯಥಾ ॥
	,,-೭೮	ಸ್ವಲ್ಪಾಪ್ಯಲಂಕ್ರಿಯಾ ಕಾಮ್ಯಾದ್ವಿಚ್ಛಿತ್ತಿಃ ತೋಷಕೃದ್ಯಥಾ ॥
,,-೨೯	,,-೭೭	ಪ್ರಿಯೇದೃಷ್ಟೇ ವಿಲಾಸೋಽಂಗಕ್ರಿಯಾದ್ಯತಿಶಯೋಯಥಾ
	,,-೮೬	ವಕ್ತವ್ಯಮಪಿ ಯನ್ನೋಕ್ತಂ ವ್ರೀಡಯಾ ವಿಹೃತಂ ಯಥಾ
,,-೩೦	,, ೮೯	ವಿಭ್ರಮಸ್ತ್ವರಯಾ ಕಾಲೇ ಭೂಷಣವ್ಯತ್ಯಯೋ ಯಥಾ॥
	,, ೮೧	
	,,-೮೩	ಹೃಷ್ಟಾಂತಃ ಪರಿರಂಭಾದೌ ಕುಪ್ಯೇತ್ ಕುಟ್ಟಮಿತಂ ಯಥಾ ॥

ರಸರತ್ನಾಕರಂ		ಅಲಂಕಾರ ಸಂಗ್ರಹಂ.
ಪ್ರ.ಸೂ. ಪರಿ. ಶ್ಲೋ.		
೧-೩೯	೩-೨೩	ರತ್ಯುಲ್ಲಾಸ ಸಮುದ್ಭೂತಾ ವಿದ್ಯಂತೇಽತ್ರ ದಶಾ ದಶ। ಚಕ್ಷುಃಪ್ರೀತಿರ್ಮನಸ್ಸಕ್ತಿಸ್ಸಂಕಲ್ಪೋಜಾಗರಸ್ತಥಾ॥
	,,-೨೪	ತನುತಾ[1] ವಸ್ತುವಿದ್ವೇಷಸ್ತ್ರಪಾನಾಶಸ್ತತಃಪರಂ॥ ಮೋಹೋ ಮೂರ್ಛಾ ಧೃತಿರಿತಿ ವಿಜ್ಞೇಯಾಃ (ಪ್ರಥಮಾ ಯಥಾ)।
,,-೪೦	,,-೨೫	ಆದರಾದ್ವೀಕ್ಷಣಂ ಯತ್ರ ಚಕ್ಷುಃಪ್ರೀತಿಃ ಪ್ರಶಸ್ಯತೇ॥
	,,-೨೭	ಚಿತ್ತಾಸಕ್ತಿರ್ಮುಹುಶ್ಚಿಂತಾಪ್ರತಿಕೃತ್ಯಾದಿಭಿರ್ಯಥಾ॥
	,,-೨೮	ಮನೋರಥೈಃ ಪ್ರಿಯಾವಾಪ್ತಿಃ ಸಂಕಲ್ಪಃ ಕಥಿತೋ ಯಥಾ॥
,,-೪೧	,,-೨೯	ಪ್ರಿಯಾನವಾಪ್ತ್ಯಾತಚ್ಚಿಂತಾ ಸಂತತ್ಯಾಜ್ಜಾಗರೋಯಥಾ
	,,-೩೦	ತದಲಾಭಾತ್ತನೋಃ ಕಾಮಜ್ವರೇಣ ತನುತಾ ಯಥಾ॥
	,,-೩೧	ಅರ್ಥಾಂತರಾಸಹಿಷ್ಣುತ್ವಂ ವಿಷಯದ್ವೇಷಣಂ ಯಥಾ।
	,,-೩೨	ಮಾನತ್ಯಾಗಸ್ತ್ರಪಾನಾಶಃ ಗೌರವಾಗಣನಾದ್ಯಥಾ॥
,,-೪೨	,,-೩೩	ಉನ್ಮಾದಚಿತ್ತವೈಕಲ್ಯಾತ್ ಮೋಹ ಇತ್ಯುಚ್ಯತೇಯಥಾ॥
	,,-೩೪	ಮುಹುರಿಂದ್ರಿಯವೈಕಲ್ಯಾನ್ಮೂರ್ಛಾ ಜ್ಞಾನಕ್ಷಯೋ ಯಥಾ।
	,,-೩೫	ಕ್ಷಣಾಂತರೇ ಪ್ರಾಣಹಾನಿಃ ಪ್ರಿಯಾಲಾಭಾನ್ಮೃತಿರ್ಯಥಾ
೨-೪೪	,, ೩೬	ಹಾಸ ಏವ ವಿಭಾವಾದ್ಯೈಃಪುಷ್ಟೋ ಹಾಸ್ಯತ್ವಮಾಗತಃ॥ ವಿದೂಷಕಾದಿರಾಲಂಬೋ ಭಾವೋಹಾಸ್ಯರಸೋಯಥಾ॥
	,,-೩೭	ಉದ್ದೀಪನವಿಭಾವಾಸ್ಸ್ಯುಃತದ್ಭಾಷಾಕಾರವಿಕ್ರಿಯಾಃ॥
,-೪೫	,,-,,	ಭಾವಕಾಕ್ಷಿವಿಕಾಸಾದ್ಯಾ ಅನುಭಾವಾಃ ಪ್ರಕೀರ್ತಿತಾಃ॥
	,,-೩೮	ಅಶ್ರುವೈವರ್ಣ್ಯವೈಸ್ವರ್ಯಪ್ರಮುಖಾಸ್ಸಾತ್ವಿಕಾಮತಾಃ॥
	,,-,,	ಅತ್ರ ಹರ್ಷಾಶ್ರುಮತ್ವಾದಿಭಾವಾಸ್ಸಂಚಾರಿಣೋಯಥಾ॥
,,-೪೬	,,-೩೯	ಉತ್ತಮಾದಿ ವಿಭೇದೇನ ತ್ರಿಧಾ ಹಾಸ್ಯರಸೋಮತಃ॥ ಸ್ಮಿತಂಚ ಹಸಿತಂ ಚೇತಾವನುಭಾವಾವಿಹೋತ್ತಮೇ॥

1 (ಪಾಠಾಂ) ವಿಷಯದ್ವೇಷಃ.

ರಸರತ್ನಾಕರಂ　　　　　　　　ಅಲಂಕಾರ ಸಂಗ್ರಹಂ.

ಪ್ರ·ಸೂ. ಪರಿ. ಶ್ಲೋ.

೨-೪೭　೩-೪೦ ಆದ್ಯಂ ವಿಕಾಸಿಗಂಡಂ ಸ್ಯಾದೀಷಲ್ಲಕ್ಷ್ಯರದಂ ಪರಂ ||
ಮಧ್ಯಮಂ ಸ್ಯಾದ್ವಿಹಸಿತಂ ತಥೋಪಹಸಿತಂ ಪರಂ ||

,,-೪೮　,,-೪೧ ಪ್ರಿಯಾಸ್ವನ ಸ್ಯಾತ್ಪ್ರಥಮಂ ಶಿರಃಕಂಪಂ ಪರಂಮತಂ
ಅಧಮೇಽತ್ರಾಪಹಸಿತಂ ತಥಾತಿಹಸಿತಂ ಮತಂ ||

,,-೪೨ ೧/೨ ಶಿರಃಕಂಪಾಶ್ರುಮತ್ಪೂರ್ವಂ ವಿಕ್ಷಿಪ್ತಾಂಗಂದ್ವಿತೀಯಕಂ

,,-೫೦　೩ ೪೨ ೧/೨ ಶೋಕ ಏವ ವಿಭಾವಾದ್ಯೈಃ ಪುಷ್ಟಃ ಕರುಣತಾಂ ಗತಃ |

,,-೪೩ (ಇಷ್ಟನಾಶಾದನಿಷ್ಟಾಪ್ತೇಃ ಕರುಣೋಽಪಿ ದ್ವಿಧಾ ಮತಃ||
ನಷ್ಟೋವಾಽನಿಷ್ಟಯುಕ್ತೋವಾ ಬಂಧುರಾಲಂಬನಂ ಯಥಾ

,,-೪೪ ಉದ್ದೀಪನವಿಭಾವಾಸ್ಸ್ಯುಃ ಸ್ವಜನಾಕ್ರಂದನಾದಯಃ ||

,,-೫೧　ಅನುಭಾವಾಸ್ತು ನಿಶ್ವಾಸವಿಲಾಪರುದಿತಾದಯಃ ||

,,-೪೭ ಸ್ತಂಭಾಶ್ರುಪಾತವೈಸ್ವರ್ಯಪ್ರಮುಖಾಃ ಸಾತ್ವಿಕಾ ಮತಾಃ ||

ಅತ್ರಾಪಸ್ಮಾರದೈನತ್ವ ಮರಣಾಲಸ್ಯಸಂಭ್ರಮಾಃ ||
ವಿಷಾದಜಡತೋನ್ಮಾದಚಿಂತಾದ್ಯಾ ವ್ಯಭಿಚಾರಿಣಃ ||

,,-೫೨　,,-೫೩ ೧/೨ ಉತ್ಸಾಹಸ್ತು ವಿಭಾವಾದ್ಯೈಃ ಪುಷ್ಟೋ ವೀರರಸೋ ಭವೇತ್ ||

ದಾನವೀರೋ ದಯಾವೀರೋ ಯುದ್ಧವೀರಸ್ತ್ರಿಧಾ ಮತಃ |

,,-೫೩　,,-೫೭ ಆದ್ಯೇ ಸತ್ಪಾತ್ರಮಾಲಂಬೋ ದ್ವಿತೀಯೇ ದೀನ ಉಚ್ಯತೇ ||
ವೈರೀ ತೃತೀಯೇ ವಿಜ್ಞೇಯಃ ತತ್ರ ತೂದ್ದೀಪನಾಃ ಕ್ರಮಾತ್ ||

,,-೫೮ ದಾನಸ್ತುತಿರ್ದೀನವಾಕ್ಯಂ ರಣಭೇರೀಸ್ವನಾದಯಃ ||

,,-೫೪　ಅನುಭಾವಾಃ ಕ್ರಮಾದತ್ರ ಪ್ರದಾನದಾರ್ಢ್ಯಾಸ್ತ್ರಸಂಗ್ರಹಾಃ||

,,-೫೯ ಅತ್ರ ಜ್ಞೇಯಾ ಯಥಾಯೋಗಂ ಸಾತ್ವಿಕಾಃ ಪುಳಕಾದಯಃ||
ಸಂಚಾರಿಣೋ ಗರ್ವಹರ್ಷಾಮರ್ಷಧೃತ್ಯಾದಯೋಽಪಿಚ ||

,,-೫೫　,,-೪೮ ಕ್ರೋಧ ಏವ ವಿಭಾವಾದ್ಯೈಃ ಪುಷ್ಟೋ ರೌದ್ರರಸೋ ಭವೇತ್||
(ಮಾತ್ಸರ್ಯಾದಪಿ ಚ ದ್ವೇಷಾದ್ರೌದ್ರೋಽಪಿ ದ್ವಿವಿಧೋ ಮತಃ)||

ರಸರತ್ನಾಕರಂ		ಅಲಂಕಾರ ಸಂಗ್ರಹಂ.
ಪ್ರ.ಸೂ. ಪರಿ. ಶ್ಲೋ.		
	೩-೫೧	ಆಲಂಬನವಿಭಾವಾಸ್ತಾದ್ರ್ವಿಪೂತ್ಸ್ನರ್ಯದ್ವೇಷಗೋಚರಾ । ಉದ್ದೀಪನವಿಭಾವಾಸ್ಸ್ಯುಃತದ್ವಾಪ್ಯಾಚೇಷ್ಟಿತಾದಯಃ ॥
೨-೫೬	,,-೫೨	ಅನುಭಾವಾ ಭ್ರುಕುಟ್ಯಕ್ಷಿರಾಗೋಷ್ಠಸ್ಪಂದನಾದಯಃ । ಸ್ವೇದವೈವರ್ಣ್ಯವೈಸ್ವರ್ಯಪ್ರಮುಖಾ ಸಾತ್ವಿಕಾ ಮತಾಃ ॥
	,,-೫೩ ೧/೨	ಈರ್ಷ್ಯಾಮರ್ಷೋಗ್ರತಾಗರ್ವಮುಖಾದ್ಯಾ ವ್ಯಭಿಚಾರಿಣಃ ॥
,,-೫೭	,,-೬೮ ೧/೨	ವಿಸ್ಮಯಸ್ತು ವಿಭಾವಾದ್ಯೈಃ ಪುಷ್ಟೋಽಭೂದದ್ಭುತೋ ಯಥಾ ॥
	,,-೭೦	ಅಲೌಕಿಕ ಚಮತ್ಕಾರಿ ವಸ್ತ್ವಾಲಂಬನ ಮಿಷ್ಯತೇ ॥ ಉದ್ದೀಪನವಿಭಾವಾಸ್ಸ್ಯುರಹೋವಾದಾದಿವರ್ಣನಾಃ ॥
,,-೫೮	,,-೭೧	ಅನುಭಾವಾ ನೇತ್ರವಕ್ತ್ರ ಗಂಡವಿಸ್ಫುರಣಾದಯಃ ॥ ಸಾತ್ವಿಕಾಸ್ಸ್ವೇದರೋಮಾಂಚಪ್ರಮುಖಾಃ ಪರಿಕೀರ್ತಿತಾಃ ॥ ಹರ್ಷಾವೇಗಾದಯೋಭಾವಾಸ್ತತ್ರ ಸಂಚಾರಿಣೋ ಮತಾಃ
,,-೫೯	,,-೬೦	ಭಯಮೇವ ವಿಭಾವಾದ್ಯೈಃ ಭಯಾನಕರಸೋ ಯಥಾ ॥ ಆಲಂಬನವಿಭಾವಾಸ್ಸ್ಯುಃಶತ್ರುವ್ಯಾಘ್ರೋರಗಾದಯಃ ॥
	,,-೬೧ ೧/೨	ಉದ್ದೀಪನವಿಭಾವಾಸ್ಸ್ಯುಃ ತತ್ರ ತದ್ಗರ್ಜನಾದಯಃ ॥
,,-೬೦	೩-೬೨	ಅನುಭಾವಾಸ್ತು ವೈವರ್ಣ್ಯಕಂಪಸ್ವೇದಾದಯೋ ಯಥಾ ॥ ತ ಏವ ಸಾತ್ವಿಕಾ ಭಾವಾಃ ತತ್ರಾಸ್ಪಷ್ಟಾಸ್ಪಷ್ಟಲಕ್ಷಣಾಃ ॥
	,,-೬೩ ೧/೨	ಸಂಚಾರಿಣೋ ಮೋಹದೈನ್ಯತ್ರಾಸಸಂಭ್ರಮಣಾದಯಃ ॥
,,-೬೧	,,-೬೩ ೧/೨	ಜುಗುಪ್ಸೈವ ವಿಭಾವಾದ್ಯೈರ್ಯಾತಾ ಬೀಭತ್ಸತಾಂ ದ್ವಿಧಾ
	,,-೬೪	ಜುಗುಪ್ಸಾದರ್ಶನಾದೇಕೋ ವೈರಾಗ್ಯಾದಪರೋ ಯಥಾ ॥
,,-೬೨	,,-೬೬	ಆಲಂಬನವಿಭಾವಾಸ್ಸ್ಯುಃಹೃದ್ಯಾ ಯೇ ಜುಗುಪ್ಸಿತಾಃ ॥ ಉದ್ದೀಪನವಿಭಾವಾಃ ಸ್ಯುಃ ಪೂತಿಗಂಧಾದಯೋ ಮತಾಃ ॥
	,,-೬೭	ಅತ್ರಾನುಭಾವಾ ನಾಸಾಸ್ಯಕೂಣನಾವೇಗಪೂರ್ವಿಕಾಃ ॥ ಊಹ್ಯಾಸ್ತತ್ರ ಯಥಾಯೋಗ್ಯಂ ಸಾತ್ವಿಕಾಃ ಪುಳಕಾದಯಃ ॥
	,,-೬೮ ೧/೨	ಸಂಚಾರಿಣೋ ಯಥಾಯೋಗ್ಯಂ ನಿರ್ವೇದೋದ್ವೇಜನಾದಯಃ ॥

ರಸರತ್ನಾಕರಂ ಅಲಂಕಾರ ಸಂಗ್ರಹಂ.

ಪ್ರ.ಸೂ, ಪು. ಶ್ಲೋ.

೨.೬೩ ೩.೭೨ ೧/೨ ಶಮ ಏವ ವಿಭಾವಾದ್ಯೈಃಪುಷ್ಟಶ್ಶಾಂತಿರಸೋ ಯಥಾ ।
,,-೬೪ ,-೭೪ ಅತ್ರಾಲಂಬನಭಾವಸ್ಸ್ಯಾಚ್ಛಂಭೋಸ್ತ್ವಚ್ಛಾಶ್ವತಂ ಪದಂ
ಉದ್ದೀಪನಸ್ತು ವೇದಾಂತವೇದಿಸಂಭಾಷಣಾದಯಃ ॥
,,-೬೫ ,,-೭೫ ಅನುಭಾವಾಸ್ತು ಕಥ್ಯಂತೇ ಸಮದರ್ಶನತಾದಯಃ ॥
ಸಾತ್ವಿಕಾಸ್ತಂಭರೋಮಾಂಚ ಪ್ರಮುಖಾಃ ಪರಿಕೀರ್ತಿತಾ
,,-೭೬ ೧/೨ ಸಂಚಾರಿಣೋಽಪಿ ನಿರ್ವೇದಮತಿಧೃತ್ಯಾದಯೋಮತಾಃ ॥
,,-೬೬ ,,-೮೧ ಹಾಸ್ಯಶ್ಶೃಂಗಾರಸಂಭೂತೋ ಕರುಣೋ ರೌದ್ರಸಂಭವ
ವೀರಾದದ್ಭುತ ಉತ್ಪನ್ನೋ ಬೀಭತ್ಸೋತ್ಥೋ ಭಯಾನಕಃ
,,-೬೭(೬೮)[1] ,,-೮೨ ಶೃಂಗಾರ ಬೀಭತ್ಸರಸೌ ತಥಾ ವೀರಭಯಾನಕೌ ॥
ರೌದ್ರಾದ್ಭುತೌ ತಥಾ ಹಾಸ್ಯಕರುಣೌ ವೈರಿಣಾವಿಥಃ
೩-೭೧-೭೨ ೪-೧ ವಿನಯೋ ದಕ್ಷತಾ ತ್ಯಾಗೋ ಮಾಧುರ್ಯಂ ಪ್ರಿಯವಾದಿತ
ಜನಾನುರಾಗೋ ವಾಗ್ಮಿತ್ವಂ ಶೌಚಂ ಬುದ್ಧಿಃ ಕುಲೀನತಾ
,,-೨ ಧೈರ್ಯಂ ಸ್ಮೃತಿಸ್ತಥೋತ್ಸಾಹೌ ಯೌವನಂ ಮಾನಏವ
ಶೌರ್ಯಂ ದೃಢತ್ವಂ ತೇಜಶ್ಚ ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರಾರ್ಥಕಾರಿತಾ
,-೩ ಪ್ರಜ್ಞಾ ಕಳಾವೇದಿತಾ ಚ ನೇತೃಸಾಧಾರಣಾ ಗುಣಾಃ ।
,, ೭೩ ಏವಂವಿಧಗುಣೋಪೇತೋ ನಾಯಕಸ್ಸ ಚತುರ್ವಿಧಃ ॥
,,-೪ ಧೀರೋದಾತ್ತೋಽಥಲಲಿತೋ ಧೀರಶಾಂತೋದ್ಧತಾವಪಿ
,,-೭೪ ಕ್ಷಮಾವಾನತಿಗಂಭೀರೋಮಹಾಸತ್ವೋಽವಿಕತ್ಥನಃ ॥
,,-೫ ಕೃಪಾಳುರನಹಂಕಾರೋಧೀರೋದಾತ್ತೋಮತೋಯಥ
,,-೭೫ ,,-೬ ಸಚಿವಾಯತ್ತಸಿದ್ಧಿಶ್ಚ ನಿಶ್ಚಿಂತೋ ಭೋಗತತ್ಪರಃ ॥
ಸುಖೀಮೃದುಃಕಳಾಸಕ್ತಃಸ್ಯಾದ್ಧೀರಲಲಿತೋಯಥಾ ।
,,-೭೬ ೪.೮ ಶುಚಿರ್ವಿವೇಕೀ ಸುಭಗಃ ಸುಪ್ರಸನ್ನಃ ಸುಖೀಮೃದುಃ ॥
ದ್ವಿಜಾದಿಕೋ ಧೀರಶಾಂತೋವಿಲಾಸೀ ರಸಿಕೋ ಯಥಾ
,,-೭೭ ೪-೧೦ ಮಾಯಾಮಾತ್ಸರ್ಯವಾನ್ ದೃಪ್ತಶ್ಚಂಡಶ್ಚಪಲಮಾನಸಃ
ವಿಕತ್ಥನೋ ವಂಚಕೋಽಹಂಕಾರೀ ಧೀರೋದ್ಧತೋ
ಯಥಾ

---

1 ಇದನ್ನು ನಾಗವರ್ಮನೂ ಪರಿವರ್ತನಮಾಡಿರುವನು.

ರಸರತ್ನಾಕರಂ　　　　　　　　　　ಅಲಂಕಾರ ಸಂಗ್ರಹಂ.

ಪ್ರ.ಸೂ. ಪರಿ. ಶ್ಲೋ.

೩-೭೮　　೪-೧೨ ನಾಯಕತ್ವ ಮವಸ್ಥಾಭಿರೇಷಾಂ ಸರ್ವರಸೇಷ್ವಪಿ ||
ಪ್ರತ್ಯೇಕಮೇಷಾಂಶೃಂಗಾರೇಽವಸ್ಥಾತು ಚತುರಾತ್ಮತಾ ||

,,-೭೯　೪-೧೩ ೧/೨ ದಕ್ಷಿಣಶ್ಚ ಶಠೋಧೃಷ್ಟೋಽನುಕೂಲಶ್ಚೇತಿ ಕೀರ್ತಿತಾಃ ||

,,-೮೦　　೪-೧೭ ಅನುಕೂಲಸ್ತ್ವೇಕರಸೋ ನಾನ್ಯಾಸಂಗಮತಿರ್ಯಥಾ ||

,,　೪-೧೩ ೧/೨ ಏಕಸ್ಯಾಂ ಸಕ್ತಚಿತ್ತೋಽಪಿ ಕಾಂತಾಸ್ವನ್ಯಾಸು ಯಸ್ಸಮಃ

೪-೧೪ ೧/೨ ವರ್ತತೇ ಗೂಢರಾಗಸ್ಸ ಪ್ರೋಕ್ತೋಽಸೌ ದಕ್ಷಿಣೋ
ಯಥಾ ||

,,-೮೧　　೪-೧೫ ಗೂಢವಿಪ್ರಿಯಕಾರೀ ತು ಶಠ ಇತ್ಯುಚ್ಯತೇ ಯಥಾ ||

೪-೧೬ ವ್ಯಕ್ತಾನ್ಯಾಸಂಗಚಿತ್ತಸ್ಸ್ಯಾತ್ ಧೃಷ್ಟೋ ವಿತಥವಾಗ್ಯಥಾ .

,-೮೨　　೪-೧೮ ಇತ್ಯುದಾತ್ತಾದಿನೇತೄಣಾಂಭೇದಾಷ್ಷೋಡಶ ಕೀರ್ತಿತಾಃ||
ಶ್ರೇಷ್ಠಮಧ್ಯಾಧಮತ್ವೇನ ತೇಷಾಮೇವ ತ್ರಿರೂಪತಾ ||

೪-೧೯ ೧/೨ ಏವಂ ನೇತೃಭಿಧಾಸ್ತ್ವಷ್ಟಾ ಚತ್ವಾರಿಂಶತ್ಪ್ರಕೀರ್ತಿತಾಃ ||

,,-೮೪ ೪-೧೯ ೧/೨ ಪೀಠಮರ್ದವಿಟವಿದೂಷಕಾ ನೇತೃಸಹಾಯಕಾಃ || 1

,,-೮೬ ೪-೨೭ ೧/೨ ಸ್ವಾಽನ್ಯಾಸಾಧಾರಣಾ ಚೇತಿ ತದ್ಗುಣಾನಾಯಿಕಾಸ್ತ್ರಿಧಾ ||

,, ೩೪ ಸ್ವೀಯಾಚ ಮುಗ್ಧಾಮಧ್ಯಾ ಚ ಪ್ರಗಲ್ಭಾ ಚ ತ್ರಿಧಾ ಮತಾ||

,,-೮೮　　,,-,, ಮುಗ್ಧಾನವವಯಃಕಾಮಾ ರತೌ ವಾಮಾಲ್ಪಕೃದ್ಯಥಾ ||

,,-೩೬ ಮಧ್ಯೋದಿತವಯಃಕಾಮಾ ಮೋಹಾಂತಸುರತಾ ಯಥಾ||

,,-೩೭ ಆತ್ಯಾರೂಢವಯಃಕಾಮಾ ಪ್ರಗಲ್ಭಾ ಪ್ರಿಯವಕ್ಷಸಿ ||
ವಿಲೀಯಮಾನೇವ ರತಾರಂಭೇಽ ಪ್ಯಸ್ವವಶಾ ಯಥಾ ||

,,-೮೯　　,,-೩೯ ಮಧ್ಯಾತು ತ್ರಿವಿಧಾ ಧೀರಾಽಧೀರಾ ಧೀರೇತರೇತಿ ಚ ||

೪-೪೩ ಪ್ರಗಲ್ಭಾಪಿ ತ್ರಿಧಾ ಧೀರಾಽಧೀರಾ ಧೀರೇತರೇತಿ ಚ ||

,, ೯೦ ೪-೩೯ ೧/೨ ಧೀರಾಸೋತ್ಪ್ರಾಸವಕ್ರೋಕ್ತ್ಯಾ ಸಾಗಸಂ ಖೇದಯೇ
ದ್ಯಥಾ ||

---

1 ನಾಗರಿಕನನ್ನು ಈತನು ಹೇಳಿಲ್ಲ. ಮೂವರನ್ನೇ ಹೇಳಿರುವನಲ್ಲದೆ ಇವರ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನೂ ಬೇರೆಯಾಗಿಯೇ ಹೇಳಿರುವನು. ಈ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಸಾಳ್ವನು ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಅಮೃತಾನಂದನನ್ನು ಅನುಸರಿಸಲಿಲ್ಲ ವೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು.

ಪ್ರ.ಸೂ. ಪರಿ ಶ್ಲೋ.

೪-೪೧ ಸಾಭ್ರುಶೋತ್ತ್ರಾಸವಕ್ರೋಕ್ತ್ಯಾ ಧೀರಾಧೀರಾ ಭವೇದ್ಯಥಾ॥

೪-೪೨ ಸಾಶ್ರು ನಿಷ್ಠುರಭಾಷಾಭಿರಧೀರಾ ಸಾಗಸಂ ಯಥಾ ॥

೩-೯೧ ೪-೪೩ ೧/೨ ಸಾವಹಿತ್ಥಾ ದರೋದಾಸ್ತೇ ಸುರತೇ ವಿಹಿತಾಗಸಂ ॥

,,-೪೪ ಪ್ರಗಲ್ಭಧೀರಾ ದಯಿತಂ ಖೇದಯೇತ್ಕುಪಿತಾ ಯಥಾ॥

,,-೪೭ ಅಪಿ ಪ್ರಗಲ್ಭಾ ಧೀರಾ ಸಂತರ್ಜ್ಯ ಸಂತಾಡಯೇದ್ಯಥಾ॥

,,-೯೨ ,,-೪೮ ಜ್ಯೇಷ್ಠಾ ಕನಿಷ್ಠಾಭೇದೇನ ಪುನರ್ಮುಗ್ಧ್ಯಾತು ಷಡ್ವಿಧಾ ॥

ಪ್ರಗಲ್ಭಾಪಿ ಪುನಸ್ತಾಭ್ಯಾಂ ಭೇದಾಭ್ಯಾಂ ಷಡ್ವಿಧಾ ಯಥಾ॥

,,-೯೩ ೪-೨೯ ಅನ್ಯಾನ್ಯೋಢಾ ಕನ್ಯಕಾಚ (ನಾನ್ಯೋಢಾಂಗೀ ರಸೇಕ್ವಚಿತ್ |

ಕನ್ಯಾನೂಢಾ ಸ್ವೇಚ್ಛಯಾಸ್ಯಾ (ರಾಗೋಂಗಾಂಗೀರಸೇ ಯಥಾ॥

,,-೯೪ ,,-೩೧ ಸಾಧಾರಣಾಸ್ಯಾದ್ಗಣಿಕಾ(ಕಲಾಪ್ರಾಗಲ್ಭ್ಯಧೈರ್ಯಯುಕ್

,,-೯೫ ,,-೫೦ ಆಸಾಮಷ್ಟಾವವಸ್ಥಾಸ್ಸ್ಯುಸ್ಸ್ವಾಧೀನಪತಿಕಾದಯಃ ॥

,,-೯೬ ಸ್ವಾಧೀನ ಪತಿಕಾ ಚಾದ್ಯಾ ತಥಾ ವಾಸಕಸಜ್ಜಿಕಾ |

,,-೫೧ ಕಲಹಾಂತರಿತಾ ವಿಪ್ರಲಬ್ಧಾ ಪ್ರೋಷಿತಭರ್ತೃಕಾ ॥

ವಿರಹೋತ್ಕಂಠಿತಾ ಚೈವ ಖಂಡಿತಾ ಚಾಭಿಸಾರಿಕಾ ॥

,,-೯೭ ,,-೫೨ ಆಸನ್ನಾಯತ್ತರಮಣಾ ಸ್ವಾಧೀನಪತಿಕಾ ಯಥಾ ॥

,,-೫೬ ದೇಶಾಂತರಗತೇ ಪ್ರೋಷಿತಪ್ರಿಯಾ ದಯಿತೇ ಯಥಾ॥

,,-೯೮ ,,-೫೪ ವಿಧೂಯ ದಯಿತಂ ಚಾತಾರ್ತ ಕಲಹಾಂತರಿತಾ ಮತಾ ॥

,,-೫೯ ಸರೇದ್ವಾ ಸಾರಯೇದ್ವಾಭಿಸಾರಿಕಾ ಕಾಮಿನೀ ಯಥಾ॥

,,-೯೯ ,,-೫೭ ಚಿರಯತ್ಯವ್ಯಳೀಕೇತು ವಿರಹೋತ್ಕಂಠಿತಾ ಯಥಾ ॥

,,-೫೩ ಏಷ್ಯತ್ಪ್ರಿಯಾ ಮುದಾ ವಾಸಕಸಜ್ಜಾಲಂಕೃತಾ ಯಥಾ॥

,,-೧೦೦ ,,-೫೫ ವಿಮಾನಿತಾ ವಿಪ್ರಲಬ್ಧಾನಾಯಾತೇ ಸಮಯಂ ಯಥಾ ॥

,,-೫೮ ಖಂಡಿತೇರ್ಷ್ಯಾ ರತಿಜ್ಞಾತಸ್ಮರಚಿಹ್ನೇ ಪ್ರಿಯೇ ಯಥಾ॥

,,-೧೦೪ ,,-೬೦ ಆಸಾಂ ದೂತ್ಯಃ ಸಖೀ ದಾಸೀ ಧಾತ್ರೇಯೀ ಪ್ರಾತಿವೇಶಿನೀ

ಲಿಂಗಿನೀ ಶಿಲ್ಪಿನೀ ಕಾರುಃ ಸ್ವಯಂ ವಾ ತದಸಂಭವೇ ॥

(೩) ವಿದ್ಯಾನಾಥನ ಪ್ರತಾಪರುದ್ರೀಯಂ.

ರಸರತ್ನಾಕರಂ.		ಪ್ರತಾಪರುದ್ರೀಯಂ.
ಪ್ರ-ಸೂ.		
೨-೬೬	೪-,,	(ರಸಾದ್ರಸೋತ್ಪತ್ತಿರಪಿ ಮತಾ-ತಥಾಚೋಕ್ತಂ ಶೃಂಗಾರ ತಿಲಕೇ-) [1] ಹಾಸ್ಯೋಭವತಿ ಶೃಂಗಾರಾತ್ ಕರುಣೋ ರೌದ್ರಕರ್ಮಣಃ॥ ಅದ್ಭುತಶ್ಚ ತಥಾ ವೀರಾತ್ ಬೀಭತ್ಸಾಚ್ಚ ಭಯಾನಕಃ॥
,,-೬೬	೪-,,	(ವಿರೋಧಕ್ರಮಃ-ಶೃಂಗಾರತಿಲಕೇ) [2] ಶೃಂಗಾರಬೀಭತ್ಸರಸೌ ತಥಾ ವೀರಭಯಾನಕೌ ॥ ರೌದ್ರಾದ್ಭುತೌ ತಥಾ ಹಾಸ್ಯಕರುಣೌ ವೈರಿಣೌಮಿಥಃ॥
೩-೮೫ ವ॥	[3] -,,-,,	ಕಿಂಚಿದೂನಃ ಪೀಠಮರ್ದ ಏಕವಿದ್ಯೋ ವಿಟಃಸ್ಮೃತಃ॥ ಸಂಧಾನಕುಶಲಶ್ಚೇಟೋ ಹಾಸ್ಯಪ್ರಾಯೋ ವಿದೂಷಕಃ॥
೩-೧೦೪	[4]	ದೂತ್ಯೋ ದಾಸೀ ಸಖೀ ಚೇಟೀ ಧಾತ್ರೇಯಿಪ್ರಾತಿವೇಶಿನೀ॥ ಲಿಂಗಿನೀ ಶಿಲ್ಪಿನೀ ಸ್ವಾಚ ಸಹಾಯಾಃ ಪರಿಕೀರ್ತಿತಾಃ ॥
೪-೧೦೫-ವ॥	,,-,,	ವ್ಯಭಿಚಾರಿಭಾವಾನಾಮುದಯ ಪ್ರಶಾಮ್ಯದವಸ್ಥಯಾ, ಪರಸ್ಪರವಿರುದ್ಧರಸಾಶ್ರಿತಯೋರ್ಭಾವಯೋಃ ಸ್ಪರ್ಧಯಾ, ಸಂಬಂಧೇನಾನ್ಯೋನ್ಯೋಪಮರ್ದಕತಯಾ, ಬಹೂನಾಂ ಸಮಾವೇಶೇನ ಚ ಚಾತುರ್ವಿಧ್ಯಂ ತಥಾಚೋಕ್ತಂದಶರೂಪಕೇ:— ಭಾವಸ್ಯ ಶಾಂತಿರುದಯಸ್ಸಂಧಿಶ್ಶಬಲತಾ ತಥಾ॥

1. ಅಮೃತಾನಂದಿಯೂ ಈ ವಿಷಯವನ್ನೇ ಹೇಳಿರುವನು. (೩-೮೧) 2. ಅಮೃತಾನಂದಿಯೂ ಈಪದ್ಯವನ್ನೇ ಉದಹರಿಸಿರುವನು. 3. ಈ ಪದ್ಯವನ್ನೇ ಸಾಳ್ವನು ಸಮ್ಮತಿ ಶ್ಲೋಕವೆಂದು ಹೇಳಿರುವನು. 4. ಸಾಳ್ವನು ಈ ಪದ್ಯವನ್ನೇ ಸಮ್ಮತಿವಚನವೆಂದು ಬರೆದಿರುವನು —ಚೇಟೀ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಚೈವ, ಲಿಂಗಿನೀ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಯೋಗಿನೀ, ಸಾಚಎಂಬಲ್ಲಿ ಸ್ವಾಚ, ಯಾಷ್ಟ ಪ್ರಕೀರ್ತಿತಾಃ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಯಾಃ ಪರಿಕೀರ್ತಿತಾ: ಎಂಬ ಪಾಠಭೇದಗಳುಂಟು.

(೪) ರುದ್ರಭಟ್ಟನ ರಸಕಳಿಕೆ.[1]

ರಸ ರತ್ನಾಕರಂ		ರಸಕಳಿಕೆ
ಪ್ರ-ಸೂ	ಪುಟ	
೧-೭		(ಜ್ಞಾಯಮಾನತಯಾತತ್ರವಿಭಾವೋರಸಪೋಷಣಾತ್॥)
		(ಸಚದ್ವಿವಿಧಃ ಆಲಂಬನ ಮುದ್ದೀಪನಂ ಚೇತಿ, ತತ್ರ
,,-೧೫		ಯದ್ವಿಷಯೋ ರಸಸ್ತದಾಲಂಬನಂ, ಶೃಂಗಾರೇ
		ನಾಯಿಕಾ ನಾಯಿಕೌ (ರೌದ್ರೇವೈರೀ ಇತ್ಯಾದಿ)
		ಸಾಕ್ಷಾತ್ಸ್ವಪ್ನೇಽಥವಾ ಚಿತ್ರೇತಜ್ಞಾನಂ ಶ್ರವಣೇನವಾ॥
		ತದನ್ಯಚ್ಚ ರಸೇ ಪೋಷಕೃದುದ್ದೀಪನ ಮುಚ್ಯತೇ॥)
,,-೧೭	೧೬	ಸ ಚತುರ್ಧಾ
		ಆಲಂಬನಗುಣಶ್ಚೈವ ತಚ್ಚೇಷ್ಟಾ ತದಲಂಕೃತಿಃ ॥
		ತಟಸ್ಥಾಶ್ಚೇತಿ ವಿಜ್ಞೇಯಾಶ್ಚತುರ್ಧೋದ್ದೀಪನಕ್ರಮಾಃ ॥
		ಆಲಂಬನಗುಣೋ ರೂಪಯೌವನಲಾವಣ್ಯಾದಿಃ,
,,-೧೮		ಚೇಷ್ಟಾ ದ್ವೇಧಾ—ಯೌವನಪ್ರಭವೋ ಭಾವಹಾ
		ವಾದಿಃ-ಅಪರಸ್ತದನುಭವಶ್ಚೇತಿ ॥
		ತತ್ರದ್ವಿತೀಯೋಯಥಾ—(ಇಲ್ಲಿ, ಉದಾಹರಣಪದ್ಯವಿದೆ)
		ಪ್ರಥಮಸ್ತು ಪ್ರಾಯೇಣ ಸ್ತ್ರೀಷ್ವೇವ ವರ್ಣ್ಯತೇ ॥
,,-೨೦-ಲಕ್ಷ್ಯವಾದ ಬಳಿಕ ಇರುವ ವಚನ		ರತ್ಯಾದೌ ಪ್ರಿಯಮರ್ದೇಽಪಿ ಸುಖಬುದ್ಧಿರ್ನಿರಂತರಾ॥
		(ಅಧಿಪೀಡನಾದೌ ಸುಖೇ ದುಃಖವದುಪಚಾರಃಕುಟ್ಟಮಿತಂ॥
,,-೨೧		ಅಥಾಲಂಕೃತಿಃ:—
		ಮಾಲ್ಯಂವಸ್ತ್ರಂ ಭೂಷಣಂ ಚ ಮದಂ ಚಂದನಧೂಪನೇ॥
		ಸ್ನಾನಂ ಸಂಭೋಗಚಿಹ್ನಂ ಚ ಪತ್ರಭಂಗಕ್ರಿಯಾದಯಃ॥
		(ಏತೇಚ ಕವಿಪ್ರಸಿದ್ಧತ್ವಾನ್ನೋಕ್ತಾಃ)
		ಅಥ ತಟಸ್ಥಾಃ
೧-೨೨		ಚಂದ್ರೋದಯೋ ಘನಧ್ವಾನಃ ಕೋಕಿಲಾರಣಿತಂ ಮಧು॥

1. ಈ ರಸಕಳಿಕೆಯು ಮುದ್ರಿತವಾಗಿಲ್ಲವಾಗಿ ಹಸ್ತಲಿಖಿತಪ್ರತಿಯ ಪುಟಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದೆ.

ರಸ ರತ್ನಾಕರಂ		ರಸಕಳಿಕೆ
ಪ್ರ-ಸೂ	ಪುಟ	
		ವನಾನಿ ವಾಪ್ಯಃ ಕರ್ಪೂರಗೀತಭೃಂಗರವಾದಯಃ ॥
		ಕೇಲೀಗೃಹಂಚ ಋತವಃ ಸ್ರಕ್ಚಂದನವಿಲೇಪನೇ ॥
		ಶೀತಶೀತಾಂಬುತಾಂಬೂಲದೂತೀಸಲ್ಲಾಪನಾದಯಃ ॥
		(ಏತೇಽಪಿ ಕವಿಪ್ರಸಿದ್ಧತ್ವಾನ್ನೋಕ್ತಾಃ)
,,-೩೩	,,-೩೯	ಪೂರ್ವಾನುರಾಗಮಾನಾಖ್ಯ ಪ್ರವಾಸ ಕರುಣಾತ್ಮಕಃ॥
,,-೩೫		ಕೃತಸಂಗಮಾದರ್ವಾಗೇವ ವಿಲಕ್ಷ್ಯಃ ಪೂರ್ವಾನುರಾಗಃ ॥
,,-೩೬	,,-೪೦	ಸ್ತ್ರೀಣಾಮೀರ್ಷ್ಯಾಕೃತಃ ಕೋಪೋ ಮಾನೋಽನ್ಯಾಸಂಗಿನಿ ಪ್ರಿಯೇ ॥
		(ಶ್ರುತೇಚಾನುಮಿತೇದೃಷ್ಟೇ ಶ್ರುತಿಸ್ತತ್ರಸಖೀಮುಖಾತ್॥
		ಉತ್ಸ್ವಪ್ನಾಯಿತಗಾತ್ರಾಂಕಗೋತ್ರಸ್ಖಲನಕಲ್ಪಿತಃ ॥
		ತ್ರಿಧಾತ್ವನುಮಿತೋ ದೃಷ್ಟಸ್ಸಾಕ್ಷಾದಿಂದ್ರಿಯಗೋಚರಃ ॥
		ಅಥ ಸಂಯೋಗಾನಂತರಂ ವಿಯೋಗಃ, ಕಲಹಕೃತೋ
		ಮಾನಃ - ಸದ್ವಿವಿಧಃ - ಪ್ರಣಯಮಾನೇರ್ಷ್ಯಾಮಾನಶ್ಚೇತಿ॥
		ತತ್ರ ಪರಸ್ಪರಾಜ್ಞೋಲ್ಲಂಘನಂ ಪ್ರಣಯಮಾನಃ (ಉದಾ)
		ಅಯಂ ದ್ವಯೋರಪಿ ಭವತಿ-ದ್ವಿತೀಯಸ್ತು ಸ್ತ್ರೀಣಾಮೇವ
,,-೩೭		ಕಾರ್ಯತಸ್ಸಂಭ್ರಮಾಚ್ಛಾಪಾತ್ ಪ್ರವಾಸೋ ಭಿನ್ನದೇಶತಾ ॥
		(ದ್ವಯೋಸ್ತತ್ರಾಶ್ರುನಿಶ್ವಾಸಕಾರ್ಶ್ಯ ಲಂಬಾಲಕಾದಯಃ॥
		ತತ್ರ - ಕಾರ್ಯತೋ ಬುದ್ಧಿಪೂರ್ವಕತ್ವಾತ್ ತ್ರಿಧಾ
		ಭವತಿಭಾವೀ-ಭವನ್-ಭೂತಶ್ಚೇತಿ ॥
		ಅಥ ಸಂಭ್ರಮಃ ॥
		ದ್ವಿತೀಯ ಸ್ಸಹಸೋತ್ಪನ್ನೋ ದಿವ್ಯಮಾನುಷ ವಿಪ್ಲವಾತ್॥
೩-೧೦೪		ದೂತೀ ದಾಸೀಸಖೀ ಚೇಟೀಧಾತ್ರೇಯೀ ಪ್ರಾತಿವೇಶಿನೀ ॥
		ಲಿಂಗಿನೀ ಶಿಲ್ಪಿನೀ ಸ್ವಾಚ ನೇತೃಮಿತ್ರಗುಣಾನ್ವಿತಾಃ ॥

ಪರಿಶಿಷ್ಟ ೪.

(a) ಈ ಕವಿಯು ತನ್ನ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಕನ್ನಡ ಗ್ರಂಥಗಳ ಛಾಯಾನುವಾದ - (ಶೃಂಗಾರ ರತ್ನಾಕರದಿಂದ.)

ರಸರತ್ನಾಕರಂ	ಶೃಂಗಾರ ರತ್ನಾಕರಂ.
ಪ್ರ—ಪದ್ಯ—ಶೂ	
೧—,,—೩	೧—೨೮
,,—,,—೧೨	೧—೨೦
,,—,,—೧೩	೧—೨೧
,,—,,—ವೃ !!	೧—೨೩—೨೪
,,—೮೬—೪೩ ರಲ್ಲಿ ವಚ ||	೪—೩೫
,,—,,—೪೩	೪—೬೯

(b) ಈ ಕವಿಯು ತನ್ನ ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಉದ್ಧರಿಸಿರುವ ಲಕ್ಷ್ಯಲಕ್ಷಣಗಳ ಆಕರವನ್ನು ತೋರಿಸುವಪಟ್ಟಿಕೆ.

(೧) ಕಾವ್ಯಾವಲೋಕನಂ.

ರಸರತ್ನಾಕರಂ.	ಕಾವ್ಯಾವಲೋಕನಂ.
ಪ್ರ—ಸೂತ್ರ	ಅಧಿಕರ—ಸೂ—ಪ
೧—,,—೧	೪—೨೦೦
೨—,,—೬೩	,,—೨೦೫
,,—,,—೬೮	,,—೨೦೬ (-ಮಿಗೆಹಾಸ್ಯ ರಸಂ—ವಿರೋಧಕ)
,,—,,—೬೯	,,—೨೦೭ (ತದವಾಂತರಸ್ಥ—ವ್ಯತಿಕರಣಂ ಮೇಣವಾಗೆಯುಂ ನಿರ್ದೋಷ (ಷಂ)
,,—೧೨೬—,,	,,—,,—೮೩೪
,,—೧೨೭—,,	,,—,,—೮೩೫

(೨) ಶೃಂಗಾರ ರತ್ನಾಕರ.

ರಸರತ್ನಾಕರಂ	ಶೃಂಗಾರರತ್ನಾಕರಂ
ಪ್ರ—ಪ—ಸೂ	ಪರಿ—ಪದ್ಯ.
೧—,,—೧೦	೨—೧೬
,,—,,—೨೫	೨—೫೩
,,—೪೦—,,	೨—೫೫
,,—೪೧—,,	೨—೫೭
,,—೪೪—,,	೨—೫೯
,,—೪೫—,,	೨—೬೧
,,—೪೭—,,	೨—೬೫
,,—೪೮—,,	೨—೬೭
,,—೫೦—,,	೨—೭೧
,,—೫೩—,,	೨—೭೩
,,—,,—೩೩	೪—೩೯
,,—,,—೩೫	೪—೪೦
,,—,,—೩೮	೪—೪೯
,,—೭೧—,,	೪—೫೦
,,—೭೬—,,	೪—೬೪
,,—೭೯—,,	೪—೬೧
,,—೯೨—,,	೪—೮೪
೨—೧೦೧—,,	೧—೭೭
೨—೧೦೮—,,	೧—೭೨
೨—೧೦೮—,, [1]	೧—೭೩
,,—೧೧೦—,,	೧—೮೫
,,—೧೧೫—,,	೧—೮೭
,,—೧೧೬—,,	೧—೮೯
,,—,,—೬೬	೧—೧೯

(1) ಈ ಸಂಖ್ಯೆ ಮೂಲದಲ್ಲಿ ತಪ್ಪಿದೆ.

ರಸ ರತ್ನಾಕರಂ	ಶೃಂಗಾರ ರತ್ನಾಕರಂ
ವ್ರ—ಸೂ	ಪರಿ—ಪದ್ಯ.
,,—೧೨೪—,,	೧—೯೩
,,—೧೨೫—,,	೧—೫೦
,—,,—೬೮ (a)	೧—೯೯
೩—,,—೭೯	೩—೫
,,—೧೩೩—,,	೩—೭
,,—೧೩೫—,,	೩—೧೧
,,—೧೩೬—,,	೩—೧೫
,,—,,—೮೩	೪—೩
,,—,,—೮೪	೪—೪
,,—,,—೮೫	೪—೫
,,—,,—೮೭	೩—೨೬
,—೧೩೯—,,	೩—೨೮
,—೧೫೩—,,	೩—೯
,,—೧೫೪—,,	೩—೪೩
,,—೧೫೫—,,	೩—೪೪
,,—,,—೯೪	೩—೪೫
,,—೧೫೬—,,	೩—೪೬
,,—,,—೯೫	೩—೪೮
,,—೧೫೭—,,	೩—೫೧
,,—೧೫೮—,,	೩—೬೭
,,—೧೫೯—,,	೩—೭೦
,,—೧೬೦—,,	೩—೬೧
,,—೧೬೧—,,	೩—೭೨
,,—೧೬೨—,,	೩—೬೩
,,—೧೬೩—,,	೩—೫೮
,,—೧೬೪—,,	೩—೫೫
,,—,,—೧೦೧	೩—೭೫

ರಸ ರತ್ನಾಕರಂ.	ಶೃಂಗಾರ ರತ್ನಾಕರಂ.
ಪ್ರ—ಸೂ	ಸಂ—ಪದ್ಯ.
,,—೧೬೭—,,	೩—೭೯
,,—೧೬೯—,,	೩—೮೨
,,—೧೭೦—,,	೩—೮೩
೩—೧೭೧—,,	೩—೮೬
,,—೧೭೨—,,	೩—೮೭
,,—೧೭೩—,,	೩—೮೮
೪—,,—೧೦೬	೨—೧೬
೪—೨೬೬—,,	೨—೧೩

(೩) ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಜೀವನಂ..

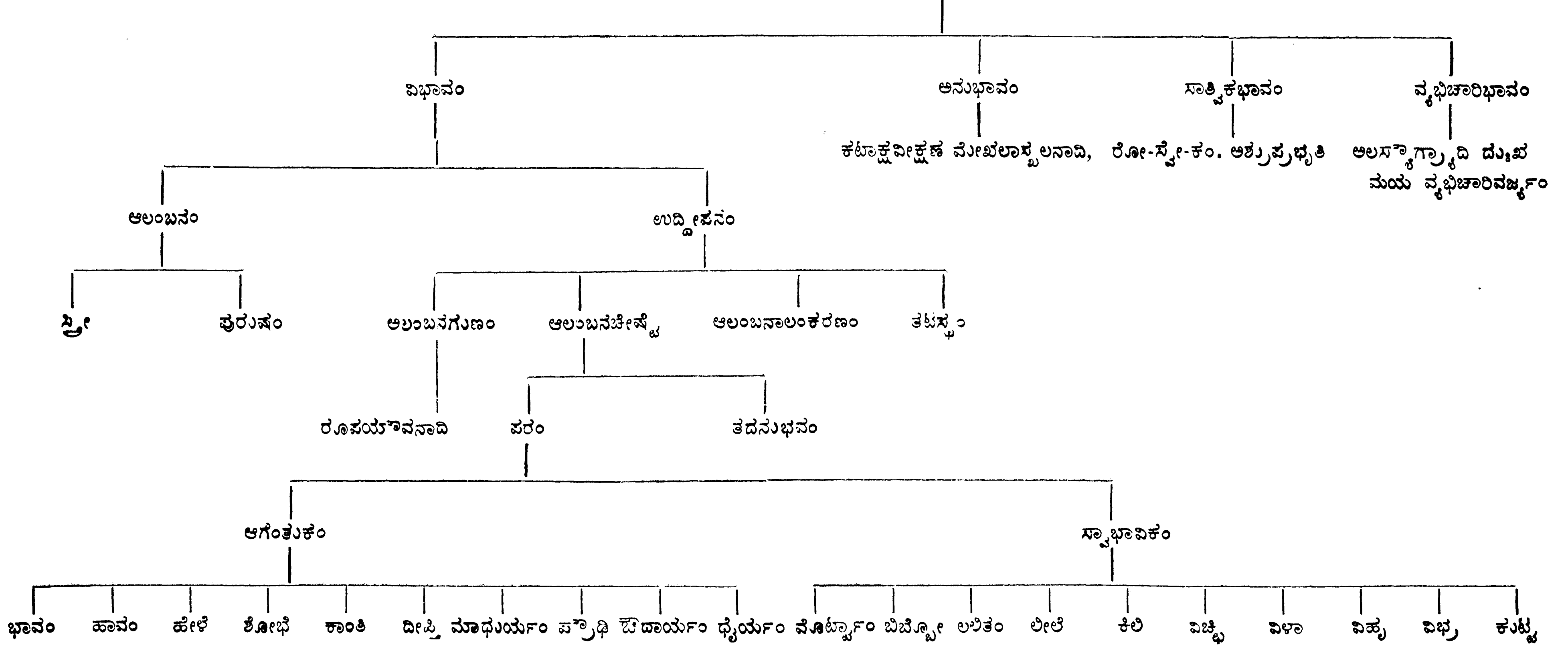
(ಗಣೇಶ್ವರಾದಿನಿಕೃತಂ.)

ಶೃಂಗಾರ ರತ್ನಾಕರಂ	ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಜೀವನಂ
ಪ್ರ—ಪ—ಸೂ	
೨—,,—೬೮ (b)	ವೀರಂ ಬೀಭತ್ಸಂ
,,—,,—೬೮ (c)	ಶಾಂತಂ

(೩) ಈಗ್ರಂಥವು ಉಪಲಬ್ಧವಾಗಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ಆಕರದ ಪ್ರಕರಣಾದಿಸಂಖ್ಯೆಗಳನ್ನು ಕೊಡಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲದೆ ಪದ್ಯಗಳ ಆದಿಯನ್ನು ಮಾತ್ರ ಇಲ್ಲಿಕೊಟ್ಟಿದೆ.

(2) ಶೃಂಗಾರರಸ ವಿಭಾವಾದಿವಿಭಾಗವಿವರಣಂ (b)

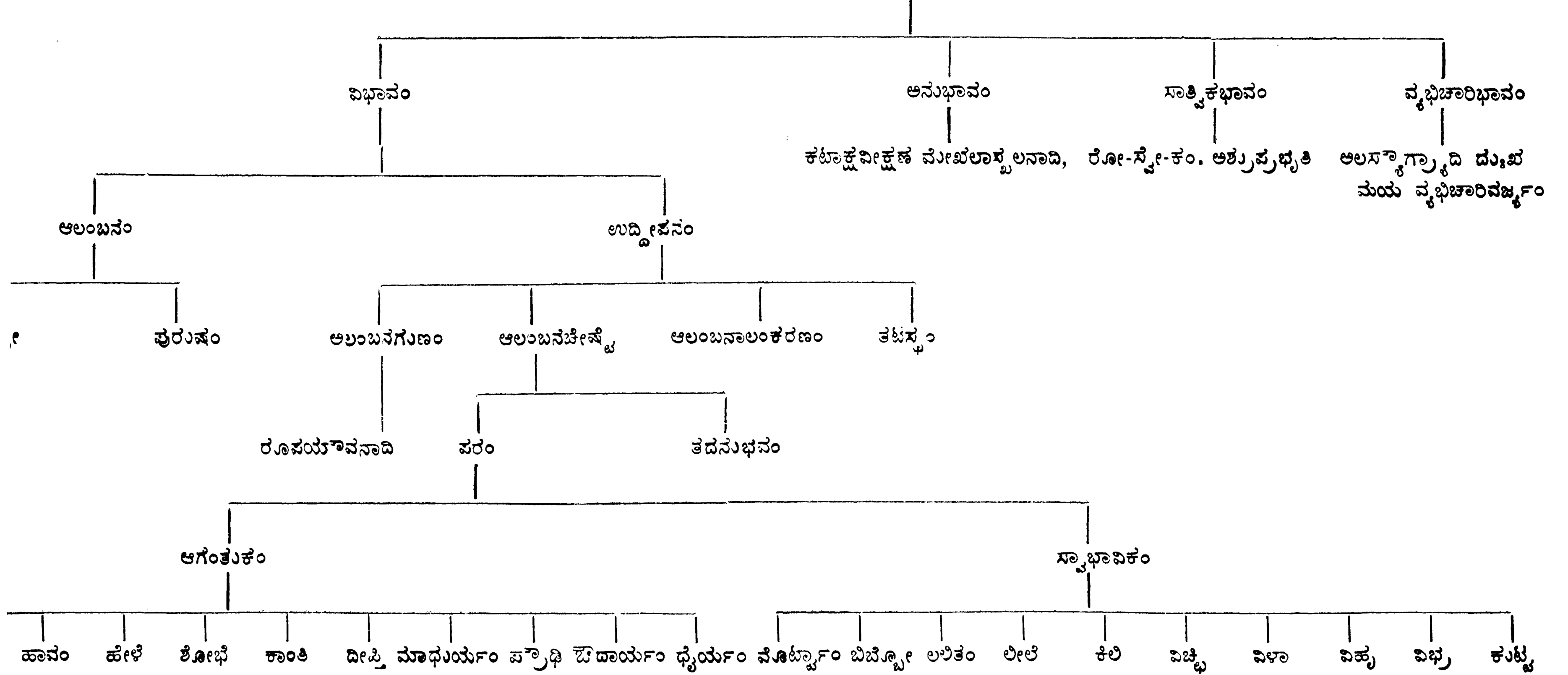
(ರಸರತ್ನಾಕರದ ಸೂತ್ರಂಗಳ್ ೧೫-೧೬-೧೭-೧೮-೧೯-೨೫)

(2) ಶೃಂಗಾರರಸ ವಿಭಾವಾದಿವಿಭಾಗವಿವರಣಂ (b)

(ರಸರತ್ನಾಕರ ಸೂತ್ರಂಗಳ್ ೧೫-೧೬-೧೭-೧೮-೧೯-೨೫)

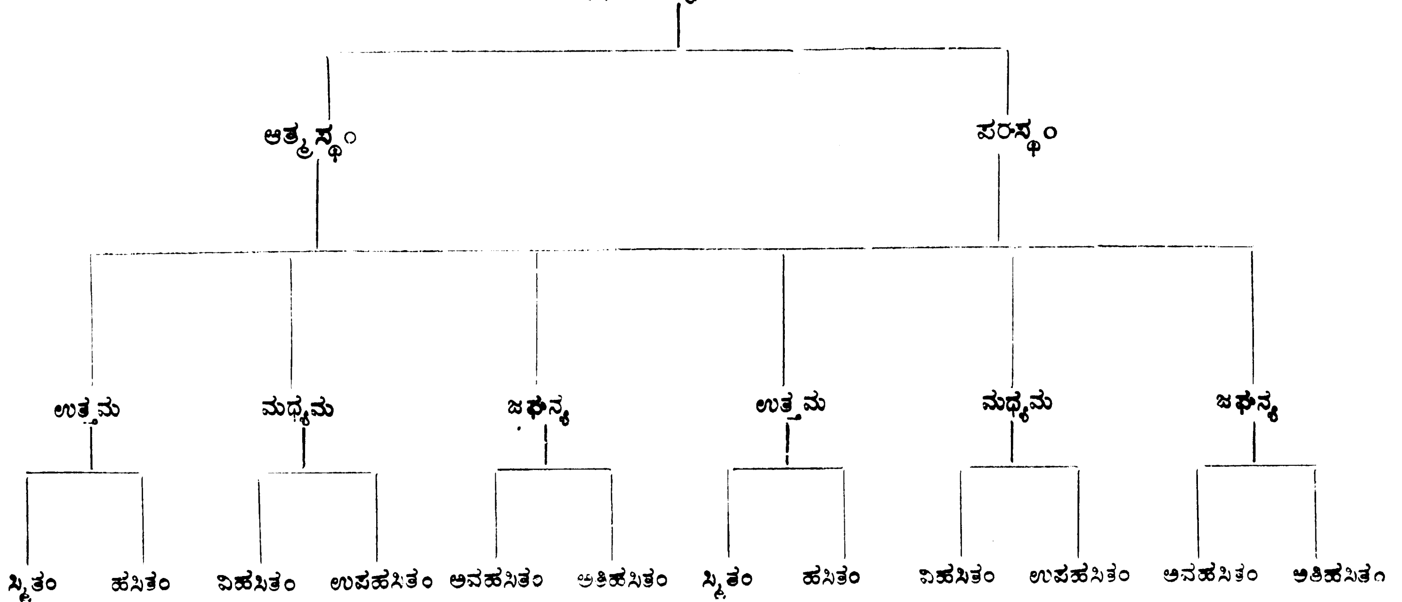
ಶೃಂಗಾರರಸಂ.

ಹಾಸ್ಯರಸಭೇದಂಗಳ್.

(ರಸರತ್ನಾಕರ ಸೂತ್ರಂಗಳ್ ೪೬-೪೭-೪೮-೪೯)

(2) ಹಾಸ್ಯರಸಂ.

ಪರಿಶಿಷ್ಟ—೬.

[1] ಹಸ್ತಲಿಖಿತಪ್ರತಿಗಳ ಭಿನ್ನಭಿನ್ನ ಪಾಠಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ಪಟ್ಟಿಕೆ.

ಪುಟ—ಪಜ್ತಿ	ಮುದ್ರಿತಪಾಠವು	ಭಿನ್ನಭಿನ್ನಪಾಠಗಳು.
1—1	ಗೆಲ್ದೈದೆ	ಗೆಲ್ದಯ್ದೆ
,,—3	ಭವಮಂ	ಭವನಂ
2—3	ಮಾನ್ಯಂ	ಶೂನ್ಯಂ
,,—4	ಕವಿಸಾಳ್ವಂ	ಕವಿಸಾರಂ
,,—6	ಮೆಱೆಯಲ್	ಮೆಱೆಯ
,,—10	ಬ್ಬಿಗರೀ	ಬ್ಬಿಗನೀ
,,—12	ಸುಖಿಸುತಿರ್ಕೆ	ಸೂಸುತಿರ್ಕೆ
,,—13	ಆನಾರ್ಯರೆಂದೆ	ಆನಂದದಿಂದೆ
,,—17	ಭಾವಾಭಾಸಂಗಳ	ಭಾವಾದಿಗಳ
,,—20	ಕಿಂನೇವುದೊ	ಕಿಂನೇವುವು
,,—22	ಮಾಡವೇ	ಮೂಡವೇ
3—5	ಳ್ಪಿಸವಾ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವಮದಱ-	ಳ್ಪಿಸೆವ ಸದ್ಯಕ್ತ್ವಮದಱಿಂ
,,—8	ಧರ್ಮಬೋಧ	ಧರ್ಮದ
,,—17	ನಿಂತಪ್ಪುಗೆಯ್ದು	ನಿಂತಪ್ಪಣೆಗೆಯ್ದು
,,—19	ಭಾವಮೆನಿಕ್ಕುಂ	ಭಾವಮೆನಿಕುಂ
,,—,,	ನಾಟ್ಯಶಾಸ್ತ್ರ	ನಾನಾಶಾಸ್ತ್ರ
,,—20	ಲಲನೋದ್ಯಾನಾದಿ	ಲಲನಾದಿ
,,—21	ನುದ್ಬೋಧಿಪುದಱಿಂ	ಳನುಬೋಧಿತಮಪ್ಪುದಱಿಂ
4—3	ವಿಭಾನುಭಾವ	ಭಾವವಿಭಾವಾನುಭಾವ
,,—8	ದಿಸಿರುತಮಿರ್ಪುದ	ದಿಂದಿರುತಮಿರ್ಪುದ
,,—9	ರತ್ಯಾದಿಗಳ್	ರತ್ಯಾದಿಗಳಾ

(1) ಈಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಉದ್ಧೃತವಾಗಿರುವ ಹಲವು ಉದಾಹರಣಪದ್ಯಗಳನ್ನುಳ್ಳ ಗ್ರಂಥಗಳು ಮುದ್ರಿತಗಳಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಆ ಮುದ್ರಿತಗ್ರಂಥಗಳ ಪಾಠಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಕೊಡಲಿಲ್ಲ.

ಪುಟ—ಪಙ್ಕ್ತಿ	ಮುದ್ರಿತಪಾಠವು	ಭಿನ್ನಭಿನ್ನಪಾಠಗಳು.
,,—11	ತಾನಾದುದು ಅದು	ತಾನದು
,,—12	ಚಮತ್ಕಾರಿ......	(ಈ ಭಾಗವು ಒಂದುಪ್ರತಿಯ ಲ್ಲಿಲ್ಲ
3—3	...ಕ್ಕಮುಪ್ಪವು	
4—14	ದುಗ್ಧಾಸ್ವಾದನ	ಗುಡಾಸ್ವಾದನ
,,—18	ಘುಟಾದಿ	ಪಟಾದಿ
5—3	ಒಂದೊಂದೆಡೆ	ಓರೊಂದೆಡೆ (ಒಂದೆರಡು ಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿ ಈಶಬ್ದವಿಲ್ಲ)
,,—4	ಓರೊಂದಱು	ಒಂದೊಂದಱು, ವೊಂದಱು
5—9	(ಇದು ವಿಭಾವಮೆ)	ಇದು ವಿಭಾವನೆ
,,—11	ಕುಳಿಕೊರ್ಱಳ್ಪ	ಕುಳಿಕೊರ್ಳ್ವ
,,—,,	ತಳಿವಾಲಿ	ಕುಳಿವಾರ್ಲಿ
,,—13	ಪೋಪರೇ	ಪೋಪುದೇ (1)
,,—15	ನುಡಿಯೆ ಮೇಲ್ವಾಯೆ	ಮುಡಿಯೆ ಮೆಲ್ವಾಯೆ
,,—18	ದುದಯಂ	ದಿದುದುಂ
,,—,,	ಕಿಱಿದುದಪಾಂಗೇ	ಕಿಱಿದುದು ಪಿಂಗೇ
,,—19	ಸುಸುಮ್ಮನದಿಂ ಮಾನ	ಸುಮ್ಮಾನಮುಂ ಮಾನ
,,—21	ಸೂತ್ರಂಗಳಂಮಾಡಿ	(ಇದು ಕೆಲವು ಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿಲ್ಲ)
6—6	ಎಸೆವಿಂದ್ರಿಯಮರ್ಥ	ಮಸೆಪಿಂದ್ರಿಯಕರ್ತ್ಥ
,,—11	ರಸವಿಂತಿದೆಂದು	ರಸವಿಂತುಟೆಂದು
,,—14	ಭಾವದೆಪುಟ್ಟಿದ	ಭಾವದಿನುದಿಸಿದ
,,—15	ನಱಿದು	ನೋವಿ
,,—16		ಸೂತ್ರಂ-ಸ್ಥಾಯಿ ಸಂಚಾರಿಯಂ ದೆರಡಾ ಯಿತ್ತಾಭಾವಂ ಮೊದಲೊಳವು ಬಹುವಿಧ ದಿ-ಸ್ಥಾಯಿಯದೆಂಟುರಸಕ್ಕೆ ಡೆ ಯಾಯಿತು ಸಂಚಾರಿಯು-(ಈ ಭಾಗವು ಒಂದು ಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿದೆ) [2]

---

(1) ಇಲ್ಲಿಂದ ಕೆಳ ನೆಯ ಪದ್ಯದವರೆಗೂ ಒಂದು ಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿಲ್ಲ (2) ಈಸೂತ್ರವು ತುಂಬಾ ಅಶುದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಇದು ಆ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಇರತಕ್ಕದು ಉಚಿತವಾಗಿರುವುದು.

ಪುಟ—ಪಙ್ಕ್ತಿ	ಮುದ್ರಿತಪಾಠವು	ಭಿನ್ನಭಿನ್ನಪಾಠಗಳು.
7—2	ಪೇೞಲಾದ	ಕೇಳಲಾದ
,,—,,	ಭಾವಾದಿಯ	ಭಾವೋದಯ
,,—8	ದ್ಗತಿಯು	ದ್ಗತಮು
,,—15	ಮೆಂಟುಂತೆಱಗಳ್	ಮೆಂಟುತೆಱಂಗಳ್
,,—18	ಕಂಪನಾತ್ತ	ಕಂಪಮಾತ್ತ
8—5	ಸುವಿಲಸ	ಸವಿಲಸಕವಿಲಸ
,,—6	ಈ ಮೂವತ್ತು...ಪೆಂ	ಇವು ಮೂವತ್ತುಮೂಱುಂ ವ್ಯಭಿಚಾರಿಗಳ್
,,—10	ಮತ್ತೆ	ವಿಂತು
,,—12	ಶ್ಯಾಮಪ್ರಭಾಂಗಂ	ಕೇಶಪ್ರಭಾಗಂ
,,—13.14	ವಿ।ಸ್ತರಧಿಂ	ಬಿ।ತ್ತರಧಿಂ
,,—23	ಮತ್ತಂತದರ್ಕಮನು	ಮತ್ತಲ್ಲಿಯು ಮಥಕಮನು
9—10	ಈ ಮರ್ಯಾದೆಯಲ್ಲಿ	ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ
,,—,,	ಮೇಣನ್ಯತ್ರದಲ್ಲಿ	ಮೇಣನ್ಯತ್ರಾವಿನಲ್ಲಿ
,,—11	ಕೊಳ್ವುದು ಇಂತು	ಕೊಳ್ವುದಧಿಂತು
,,—12	ಪೊಂಭತ್ತು	ಪೊಂಭತ್ತುತೆಱಂ
10—4	ಧಿತತೋ.. ನಕ್ಕುಂ	ಧಿತೋಱುವುದ್ದೀಪನಂ ವಿಭಾವಮುದಕ್ಕುಂ
,,—10	ನಾಲಂಕರಣಂ	ನಾಲಂಕಾರಂ
,,—19	ಥಾರುಥಟ್ವಾಗೆ	ಚಾರುದಷ್ವಾಂಗೆ
11—3	ತಳ್ತಿರ್ದ	ನೀಳ್ದಿರ್ದ
,,—5	ಪದುಳಿಸಿದ	ಪದುಳಿಸದ
,,—19	ಪೀರೂಪ	ಪೀರೂಪು
,,—20	ಕಣ್ಣೆಲ್ಲಿ	ಕಣ್ಣೆಲ್ವು
,,—,,	ವಿಭಾವಕವೊಗೆ	ವಿಭಾವಕಿಗೊಗೆ
,,—,,	ಕಣ್ಣೆ...ವೊಗೆ	ಕಣ್ಣೆಲ್ವು ಬಿಂಬಾಧರೆಗೊಗೆ
,,—23	ನಾಂತ	ನಾಳ್ದ
12—7	ಮಮ್ಮರ	ಮಡರಿ

ಪುಟ—ಪಜ್ತಿ	ಮುದ್ರಿತಪಾಠವು	ಭಿನ್ನಭಿನ್ನಪಾಠಗಳು.
,,—9	(ಇಬಾಲಂಬನ ಗುಣಂ ಯವ್ವನಂ)	(ಯೌವನಂ, ಇವಾಲಂಬನ ಗುಣಂ)
,,—12	ರೂಪಂ	ರೂಪಮೆ
,,—13	ಕಾರಮೆನಿಕ್ಕುಂ	ಕಾರಮನಿಕರ್ಗಂ
,,—15	ಲಲ್ಲೆವಾತಿನೊಂ	ಲಲ್ಲೆವಾಕ್ಕಿನಿಂ
,,—18	ತಂತ್ರದೀಕ್ಷೆಯ	ತಂತ್ರಶಿಕ್ಷೆಗ
13—8	ನಾಣಂಟಿದಪ್ಪಿದಕಾಮದಿಂ-	ನಾಣ್ಣಳೆದೊಪ್ಪಿದ ಭಾವದಿಂ
,,—,,	ತಳೆಯಳ್	ತಳೆದಳ್
,,—14	ಬಗೆ	ನಗೆ
,,—18	ಜಾತರೂಪ	ಜಾತಕೇಳಿರೂಪ
,,—22	ಅಂತೆ . ತ್ಯಂ	ಅಂತೆಸವಹಾವಭಾವಮನತ್ಯಂ
,,—25	ಹೇಳಿಯೆಂಬುದುಸಲ್ಲುಂ	ಹೇಳಿಯೆನೆ ಪೆಸರ್ವಡೆಗುಂ
,,—24-25	ಸಲೆಕಾಂತಂ	ಸತಿಗೆಂತುಂ
,,—25	ಪೆಸರಿಂದೆಹೇಳಿ	ಪೆಸರಿಂ ಪ್ರಹೇಳಿ
14—5	—	ಮತ್ತಂ(ಎಂಬುದು ಹೆಚ್ಚಾಗಿದೆ)
,,—7	ಕಣ್ಣಾರ್ವಿನಂ	ಕಣ್ಣಾಟಿವ್ವಿನಂ
,,—9	ಇದುಹೇಳಿ	ಇದು ಪ್ರಹೇಳಿ
,,—11-12	ವಲಂ|| ಆಪದದೆ	ಸಮಂ|| ತಾಪದದೆ
,,—14	ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಲಕ್ಷ್ಮಿ	ಸಾಮಾನ್ಯಲಕ್ಷ್ಮಿ
,,—16	ದಿವ್ಯಾಂಗ...ಡಪಿಂ	(1) ಸರ್ವಾಂಗಮನೆಲ್ಲ ರನ್ನದೊಡವಿಂ (2)ದಿವ್ಯಾಂಗಮನೆಲ್ಲರಂದು ಮುದದಿಂ
,,—19	ಮಿಂಚಿಂದೊಪ್ಪ...ಕಳೆ	ಮಿಂಚಿಂ ಗೊಪ್ಪಮಿಟ್ಟಂ ತಮ್ಮೃತಕಳೆಯೆ
,,—23	ಗಜನಗಜದವೋಲ್ಲಾಡೆ	ಗಜವಿಜಯಮದಗಜದೋಲ್ಲಾ
15—2	ದೀಪ್ತಿಯೆ ಯೆಸಿಕ್ಕು ಮದ ಹೀನದ್ರು	ದೀಪ್ತಿಯೆ ಯೆನಿಸಿರ್ಕು ಮದ ರಿನ್ನದ್ರು
,,—17-18	ಮನದೆಱಿರಿಯನ	ನಡೆದೆಱಿರಿಯನ
,,—20	ಎನಸುಂ	ಇನಿತುಂ
,,—21	ಪೆನಿತಾಯಾಸ	ಶೆನಿಬಾಯಾಸ

ಪುಟ—ಪಙ್ಕ್ತಿ	ಮುದ್ರಿತಪಾಠವು	ಭಿನ್ನಭಿನ್ನ ಪಾಠಗಳು.
,,—21-22	ಮಿರಾಘನ	ಮಿಂಪಿನ
,,—23	ಯಿಂಕಿಡದ ಚೇತೋವೃತ್ತಿ ತಾಂ	ಯಿಂದೆ ಕಿಡೆ ಚೇತೋವೃತ್ತಿ ಯಿಂ ಧೈರ್ಯ
,,—24	ಪೆರ್ಮೆವೆತ್ತ	ಕೂರ್ಮೆವೆತ್ತ
16—2	ಮುದ್ದುಗೆಯ್ವ	ಲಜ್ಜೆಗೆಯ್ವ
,,—3-4	ಯ್ಮಱಿವೆಟ್ಟು ಱುವಾಱು ವಾಸೆಗೆಯ್ವಸಿಯಳ	ಯ್ಮಱಿದಟ್ಟು ಱುವಾಸೆ ಗೆಯ್ಯುತಿರ್ಪಸಿಯಳ
,,—6	ನಡೆದೊಗಾರ್	ನಡೆದಿಗಾರ್
,,—,,	ಬೇನಾರ್ಡಿಂಗೆಪೋದಂದು	ಚೇನಾರ್ಡಿಂಗೆ ಪೋತಂದು
,,—8	ಗಢೆ ತನ್ನೊಂದು	ಯೆಡೆಯೊಳ್ನೊಂದ
,,—,,	ಚಿತ್ತಾಧೀಶ	ಚೇತೋಧೀಶ
,,—9	ವಾಗಲಮರ್ದೇಂ	ವಾಗಮೃತದಿಂದೇಂ
,,—11	ಕಾಮದಾಹಮಂ	ಕಾಮದರ್ಪಮಂ
,,—13	ಯೆಂಬೆನೆ	ಯೆಂದೆನೆ
,,—14	ಮಿದೆಂತು	ಯಿದೆಂದು
,,—17	ತನ ನಣ್ಪಂ	ತನ ನಂಟಂ
,,—19	ಡೆನೆ ಕಂಡಾನೆರಡಟ್ಟಯುಂ ಬಗೆಯನೇಂ ಗಂಡಂಮನಂ ಗಂಡನೇ	ಡೆನು ತಂದಾನೊರೆ ದಱಿತ್ತಿಯಂ ಮಱಿದನೇ ಗಂಡಂ ಮನಂ ಗಂಡನೇ
,,—,,	ಮನಂಗಂಡನೋ	ಮನಂಗೊಂಡನೋ
,,—22	ಬಿಬ್ಬೋಕಾಖ್ಯ	ಬಿಬ್ಬೋಕೋಕ್ತ
,,—24	ತಮೆನಲ್	ತಮಿವೆನೆ
,,—25	ಕಂಗಳೆಂದಱಿ	ಕಂಗಳಿಂತಱಿ
17—1	ಬುದ್ಧಿಯಿಂ	ಬುದ್ಧಿಯುಂ
,,—2	ಪೆತ್ತದಱಿಂದವಿಂತೆರಡು	ಪೆತ್ತುದುವುಂ ದಲಿಂತೆರಡು
,,—3	ಪರಗರ್ಱಿಪದಂತಿರ್ಪಂ	ಪೆಱಗರ್ಱಿಪದೇ ಇರ್ಪಂ
,,—6	ನೀನೆನೀಂನೆಗಱಿದಂದಮ ನೀಕ್ಷಿಸೆನುತ್ತೆ	ನಿಂನೆ ನೀನೆ ನೆಗಟ್ದಂದಮಿ ದೀಕ್ಷಿಸೆ ಮತ್ತೆ
,,—8	ಳೀಱಿದ್ದೊದೆದು	ಳೆಱಿದ್ದೊದೆಗು

ಪುಟ—ಪಙ್ತಿ	ಮುದ್ರಿತಪಾಠವು	ಭಿನ್ನಭಿನ್ನಪಾಠಗಳು.
,,—9	ಚಿತ್ರದಿಂ	ಚಿತ್ರಮಂ
,,—11	ಕೇಳ್ದಂತೆ	ಕೇಳ್ದಿಯ್ದು
,,—12	ಮರ್ಡಿರಾಗಂ	ಮರ್ಡಿಗಾದಂ
,,—17	ತೀಡುವಂ	ತಿರ್ದುವಂ
,,—19	ಮತಸಂಸಿದ್ಧಿಯಂ ತೀರ್ಚಿಕೊಂಡೆ	ಮತಮುಂ ತೀರ್ಚಿಕೊಂಡಾಗ ತಾನೆ
18—2	ದಿ ನೆಳಸುತ್ತೆ ಸೋಕುತುಂ-	ದೆ ಮೇಳಿಸುತೆ ಸೋಯುತುಂ
,,—3	ಳಣಿಯರದಿಂದವನಂ	(1) ಳಣ ಮೆಣಿಸದೋಪನಂ (2) ಳಣಿ ಸಯಿತಂ ಪತಿಯ ದೋಷಕಣಂ (3) ಳಣ ಮೆಣಿಸಿದೋಪನಂ
,,—5	ನೇಂ.........ರೇ	(1) ನಾಂ ತಪ್ಪುಗಂಡವಂ ಸೈರಿಪನೇ (2) ನಾಂ ತಪ್ಪುತನ್ನವಂ ಸೈರಿಪನೇ
,,—9-10	ಯಿಪೊಡೆ ಕೇಳಾಸುದತಿ	ಯಿಸುವೊಡಂ । ತಾಸುದತಿ ಯಿಪೊಡೆತಾ । ನಾಸುದತಿ
,,—23	ಕೂಡೆನೋ	ಕೂಡೆಪಾ
,,—24	ಮಿದೊರ್ಪ್ಪಿಯುಮೀತದೇಂ-	ವೊಲ್ದಪ್ಪಿಯುಮೇಂಕರಂ
19—3-4	ಳ್ಪಾಂತಲ್ಪಾಭರಣ	ಲ್ದಂತಾಭರಣದ ಚೆಲ್ವಂ । ತಾಂ ತಳೆದಿರ್ದವಳ ಕೇಳಿ...
,,—4	ಲ್ವಂತಾಂ ತಳೆದವಳ ಕೇಳಿ	(1) ಲ್ವಂ ತಳೆದಿಹಳದ(ಚೆಲ್ವ) ನೋಡೆವಿಚ್ಛಿತ್ತಿವಲಂ (2) ಲ್ವಂತಳೆದಿಹುದೆ ನೋಡೆ ವಿಚ್ಛಿತ್ತಿ ವಲಂ
,,—7	ಸಲೆಸಂದ	ನೆಗೞ್ದೊಂದು
,,—8	ಳುಕ್ಕೈಕನ್ನೆ	ಳಾಗೆ ಕಾಂತೆ
,,—10	ಸಹಜಾಂಗದಕಾಂತಿಯಿಂ	ಸಹಜಂಗಳ ಚೆಲ್ವಿನಿಂ
,,—,,	ತುಡುಗೆಯಂ	ತುಡುಗೆಯೇ
,,—,,	ಕಳೆ ತುಡಿಸಲ್ಕದೇಂ	ಕಳೆ ಕೊಳಿಸಲ್ಕಲೆಂ

ಪುಟ—ಪಙ್ಕ್ತಿ	ಮುದ್ರಿತಪಾಠವು	ಭಿನ್ನಭಿನ್ನ ಪಾಠಗಳು.
,,—12	ಸಾಧನಮಾದ (ತಾರ)	ಭೂಷಣವೊಂದೆ (ತಾರ)
,,—13	ಮಾರುಮಂ. . .ಗುಂ	ಮಾವಗಂ ಮೆಱೆಯಿಸಲ್ಪಡೆ ಗುಂ
,,—15	ವಾಸಾಸನಾದಿ	ವಾಸವಸನಾದಿ
,,—21	ಗತಮೆನೆ	ಗತಿಯೆನೆ
,,—22-23	ವಾದನವ್ಯಾಜಳತಾಂಗ	ನಾದಮವ್ಯಾಕುಳಮಂಗ
,,—23	ದೊಳ್ಪಂ ತಳೆದಿರೆ	ವೊಳ್ಪಂಬಡೆದಿರೆ
20—2	ಬರ್ಪುದುಮೆಲ್ದು	ಬರ್ಪುದುಮಂದು
,,—8-9	ದೊಲ್ದುವೊಲ್ಲದಳಂ	(1) ದೋದ ವೊಲ್ಲದೊಡಂ (2) ದಾದವೊಲ್ಲದಳಂ
,,—9	ಯೆಗೆಯ್ದಾಕೂಟ-	ಯೆಗೆಯ್ದಿಂಗೂಟ
,,—10	ಪಾನವಿಕಾರ	ಪಾನವಿಲಾಸ
,,—10-11	ಬಂದುನೋ | ಡದವೋಲ್	ಪಿಂತಣಿಂ | ಮುದದಿಂ
,,—11	ನಿರ್ದಿರವುವೊಂದು	ನಿರ್ಪಿರವುಮತ್ತ್ಯ
,,—,,	ಮಂಮಾಡೆ	ಮುಂಕೂಡೆ
,,—13	ಲೀಲಾಭಿನಯಪ್ರ	ಲೀಲಾಯತನಪ್ರ
,,—15	ಮುರ್ಬಿ	ಮುರ್ಚಿ
,,—18	ನೆಲ್ಲಿ	ನೆಂದು
,,—17	ದೋಳ್ಗಿರದಿಟ್ಟು	ದೋಳ್ಗಿದಿರಿಟ್ಟು
,,—21	ವಿನಂ ಸನ್ನೊಂದು	ವಿನಂದಿನ್ನೊಂದು
,,—23	ಯೇಕೆ ಸುಸಿಲಂಗೆಯ್ವಂ ದವಿಾ	ಯೀಕೆಸುಸಿಲಂಕೆಯ್ವೊಂದುವಿ (2) ಯೀಕೆ ಸುಸಿಲಂಗೆಯ್ವೇ ಡಮೇಂ
21—1-2	ಬೀಗಿದ ಬೆಳರ್ವಾಯ್... ...ಸುರತಾಂತ್ಯ	(2) ಬೀಯ್ಯ ತುಟಿ ತಳ್ತು ಪೊಯ್ಯ ನವರಲಿಯೊಳೊಂದಿದ ಮೂರ್ತಿ ಪೊರೆ ತನ್ನೊಳೊಪ್ಪೆಸುರತಾಂತ್ಯ
,,—2	ತಗುಳ್ದುಗಿಯೆ ನೀಳ್ದನಖವ್ರಣವೀಲ್ದುಪೊಯ್ಯಪಾ| ಱಿದ	ತಗುಳ್ದರುಣ ವೆಲ್ದು ನಖಂ ನೆಣ ನೆಟ್ಟು ಪೊಯ್ಯ ಕೀಱಿದ

ಪುಟ—ಪಙ್ಕ್ತಿ	ಮುದ್ರಿತಪಾಠವು	ಭಿನ್ನಭಿನ್ನಪಾಠಗಳು.
,,—5	ಪೀಡಾವಿಭವಂ	ಪೀಡಿತ ವಿಭಾವಂ
,,—6	ನೊತ್ತಿನಿಂ	ದೊತ್ತಿನಿಂ
,,—14	ಪದೆದಿ...ದ್ಯಂ	ಪದದಿಂರತಿಚಿಹ್ನಾದ್ಯಂ । ಗದಿರ ವಿವಾಲಂ ಬನಕ್ಕಲಂಕಾರಂಗಳ್
22—2	ಪನಾಂಶುಗಳ್	ಪನಾದಿಗಳ್
,,—9	ಪಿಕಾಳಿ	ಪಿಕಾದಿ
,,—13	ಕೂಟಂ	ಪಾಟಂ
,—15	ನಣ್ಣ......ತೀರದೇ	ನುಣ್ಕೆ......ತೀಗರ್ಗಮೇ
,,—20	ಳೊಗೆದ ಬೇಟದಸೂಡಂ	ಳೆಮ್ಮ ಬೇಟದ ಸೂಯಿಂ
23—3	ಚಂದ್ರಿಕಾ ಶೀತಾಂ	ಚಂದ್ರಕಾಂತಂತಾಂ
,,—12	ಧರಿಸೆ	ತರಿಸೆ
,,—13	ನುಡಿದೊಲ್ದು	ನಡೆದೊಲ್ದು
24—5	ಳಿಂತುವರಂ	ಳಿಂಕುವರಂ
,,—7	ತನೂಜನ	ತನೂಜೆಯ
,,—10	ಬೇಱಿಂಬಂತು	ಬೇಱಾದಂತು
,,—12	ಯೆಂಬಾಱಿಡಿಗಳ್ಳ	ಯೆಂಬಾಱಿಡಿಗಾಱಿ
,,—16	ನೋಡಿ (ನೋಡಿ)	ನೋಡಿಕೂರ್ತು
,,—24	ರೊಳಕ್ಕಂ	ರೊಳಿಕರ್ಗಂ
25—1	ಸೆಂಬುದು ನೇಹದ	ಸೆಂಬುದು ಮೋಹದ ಸೆಂಬುದು ಬೇಟದ
,,—3-4	ಬಳ ನುಡಿ...ಮಹೀಶನ	(1) ಒಳನುಡಿಯೊಳ ಗ್ಗೈದಲ ಗರ್ಕಣೆ। ನೆಗಱ್ದಾಗಳೆ ನೆಲಸಿದುವೊ ಮಹೀಶನ (2) ಬಳ ನುಡಿಯೊಡ ನೊಡಲಿ ಚನ । ಗ್ಗಳದಲಗರ್ಕಣೆ ನೆಲಸಿದತ್ತಧೀಶನ ಮನದೊಳ್ (3) ಬಳ ನುಡಿಯೊಳಗೆಯ್ದಲಗರ್ಕಣೆ । ಗಳಾಗ (ಳೆ) ನೆಲಸಿದುದು ತನ್ಮಹೀಶನ

ಪುಟ—ಪಜ್ತಿ	ಮುದ್ರಿತಪಾಠವು	ಭಿನ್ನಭಿನ್ನಪಾಠಗಳು.
		(4) ಬಳನುಡಿಯೊಳ ಗೆಯ್ದಾಲ ಗರ್ಣೆ । ಗಳಾಗಳೀಂ ನೆಲಸಿ ದತ್ತೊಭೂಪನ
,,—6	ಪೇಲಿಕ್ಕ	ಕೇಳಕ್ಕ
,,—7	ಮೆಸ್ಸಿತೊಡೆಯು	ವಿೂಪೆದೊರ್ಡೆಯು
,,—11	ಮೆಂದುಣ್ಮಿದ	ಮೆಂದಣ್ಮಿದ
,,—14-15	ದೂತಿಗಡಿಂನರಿದೆ	(1) ದೂತಿಗದೇನಱಿಯ (2) ದೂತಿಗಡೇ ನರಿದೆ
,,—15	ಪ್ರಿಯಂ	ನೃಪಂ
,,—17	ಮುಳಿದಾರ್ಗೆ...ಳ್	ಮುಳಿದಿಂಬರ್ದುರ್ಕಲ್ಕೆ · ಬಲ್ಲನಾ ವೊಂ ನಾಡೊಳ್
,,—20	ನೆಂನವನೆಂಬೆನುಣ್ಣೊ ಸಲೊ	(1) ನೆನ್ನ ನೆನಿಪ್ಪ ವೋಲ್ನೊ ಸಲೊ (2) ನೆನ್ನವ ನೆಂಬವೋಲ್ನೊ ಸಲೊ
,,—21	ಮೆಱಿಯು—ಕಿದೆಂ	(1) ತೆಱಿಯ ಬಂದಿರೆ ನೋಡು (2) ಮೆಱಿಯ ನೋಡುತೆ ನೋಡುತೆಯಯ್ದು ನೂಂಕಿದೆಂ
,,—22	ಕೃತಘ್ನೆಯಾಂ	ಕೃತಘ್ನನಂ
,,—23	ಈರ್ಷ್ಯಾಮಾನಂ	ಈರ್ಷ್ಯಾ ಪ್ರಣಯಮಾನಂ
,,—28	ಪದೆಪಿನಭಾವಾ	ದ್ವಯದ್ವೈತಂಭಾವಾ
26—7	ಜನಿತಥ	ಲಲಿತಥ
,,—8	ನಿಲನೆಳಸುವೊಡಿಲ್ಲ	(1) ನಿಳನೆಸಿಸುವುದಿಲ್ಲ (2) ನಿಳನೆಸಗುವುದಿಲ್ಲ
,,—9	ಮಂತಾ	ಮತ್ತಾ
,,—19	ಚೂಡಾಮಣಿ	ಚಿಂತಾಮಣಿ
,,—21	ಗ್ನಿಯಿನೆಯ್ದು	ಗ್ನಿಯೊಳೆಯ್ದು
,,—25	ಯ್ಯರವಳೊ	ಯ್ಯರಿವಳೊ
27—8	ಸಿಂತೀಕಗೆ	ಸಿಂದೀಕಗೆ

ಪುಟ—ಪಙ್ಕ್ತಿ	ಮುದ್ರಿತಪಾಠವು	ಭಿನ್ನಭಿನ್ನಪಾಠಗಳು.
,,—9	ಪೋದೊಡವನಿನ್ನುಂ	ಪೋದೊಡಿನಿಯಂ ತಾಂ
,,—10	ಯೊಳಂತುಮಾ......	ಯನೆಂತು ಮಾಱಿಪ್ಪೆನೆನಗಿನ್ನಾ ರಾಸೆಯಿಂದೀಗಳಾ
,,—18-19	ದಿನಿಯನನೀ	ದಿನಿಯರನೀ
,,—21	ಲ್ಪಕ್ಷೇಪದೆ ನೆರೆವುದದು	ಲ್ಪಾಕ್ಷದಿ ತಾಂ ನೆನೆವುದೆಯ್ದೆ
28—4 .	ಬಂಪಾಟಿಸಿ—ನಂ	ಬಂದಾರ್ತದೆ...ತ್ರೀವಿಪ್ರ ಮಾರ್ತಂಡನಂ
,,—6	ನೆನೆ......ಪಂಬಲಾಮನ	ನೆನೆ......ಪಂಬಲುಮತನ್ನ ಮೈ ಬಡವಾದುದು...ಕೆಯಾ
,,—6	ನೆನೆವಳಿಬೇಱು	ನೆನೆಬಳಬ ವೇಱಿದೊಂ... .. ನಿನ್ನ ಚಿಂತೆಯಾ
,,—9	ಮಾಯಯೇಂ	ಮಾಟಮೇಂ
,,—12-13	ಚೇತದೊಳೆ	ಚಿತ್ತದೊಳೆ
,,—13	ಮೃತಪೀಂಟಿದಪ್ಪಳಂ	ಮೃತದಿಂದಮಿರ್ಪಳಂ
,,—14	ಪಿತಾತ್ಮ	ಪಿತಾತ್ಮ
,,—16	ನೆಯಂಚೆಯದು	ನೆಯೊಳ್ಮೃದು
29—1	ಭನನಿಂತೊಡ	ಭನೊಳಿಂತೊಡ
,,—2	ಕೆಲರದೇಂ	ಕೆಲಬರೇಂ
,,—4	ಕನಸೆನಗೆಲ್ಲಿತೆಂತೆನಗೆ	(1) ಕನಸೆನಗಿಲ್ಲ ಕೇಳೆನಗೆ (2) ಕನಸೆನಗೆಲ್ಲಿತಿಂ ನೆನಗೆ
,,—6	ಯಿರುಳೆಯ್ತರ್ಪುದುಂ	ಯಿರಲೆಯ್ತರ್ಪುದು
,,—16	ಬಡ...ಕ್ಯಭಾ	ಬಡವಾದು ದಿದೆಂದೊಡೆ ಮುನ್ನಮೇಕೆಭಾ
,,—17	ವದೊಳಣು—ಡೆ	ವದೊಳಣಮಿಲ್ಲ ಭೇದಮೆನೆ ಮತ್ತಿಪ್ರಯನಿರ್ದೊಡೆ
,,—18	ನಲ್ಲಿನೋಳಿತ್ತಲರ್ಥ	ವಲ್ಲಭನಲ್ಲಿಗರ್ಥ
,,—19	ಬಡವಾಗದೆ	ಒಡವಲ್ಲದೆ
,,—24	ಕಾವುದನೆ	ಕಾವುದನೆ
30—10	ಬಿತಿ ವಾ.ತದೊಳ್	ನನೊ.ಂದಂದದಾ

ಪುಟ—ಪಜ್ತಿ	ಮುದ್ರಿತಪಾಠವು	ಭಿನ್ನಭಿನ್ನಪಾಠಗಳು.
,,—11	ನೀನೆಗೆತ್ತು	ನೀನೆನುತ್ತೆ
,,—18	ಕಂಜದಿಂದೆಱವಿ	ಕಂಜದಿಂ ತಡವಿ
,,—23	ಯ್ದ್ಡಂ ಚಂದ್ರಮಂ	ಯ್ದ್ಡ ಚಂದ್ರಮಂ
31—21	ಸಂತಾಪಂ...ಗಳ್	ಸಂತಾಪಂಗಳ್ಗ್ಱುನವಿಿದನ್ವರ್ಥಂಗಳ್
,,—24	ಚದುರಗೊಟ್ಟಿಗ	ಚದುರರೊಳ್ಳಿದ
,,—25	ನೆರ್ದೆಗಾಣ್ಮ	ನೆರ್ದೆಯಾಣ್ಮ
32—3	ಕಪ್ಪುರ	ಲಗ್ಗಳ
,,—8-9-10	ನಾದರ್ಾದಿಸಲ್ಾರ್ದೆ	ನುದ್ವೇಶಕಾರ್ಾದೆ
,,— 18	ದಳಱಿದ	ದೊಳಱಿದ
,,—20	ನೀನೆ ಯವಳ್ಗೆ	ನೀನವಳ್ಗೆ
,,—22	ಹರಿಸುವುದವವಱ	ಹರಿಪುದಱಿಂದವಱ
33—3	ಡುದ್ದೀಪನವಿಭಾವಂ	ಡುದು ವಿಭಾವಾನುಭಾವಂ
,,—4	ಸಂಕೀರ್ಣ......	ಸಂಕೀರ್ಣ ಶೃಂಗಾರ ಮೆಂದೊಡದು ವಿಭಾವಾನು ಭಾವಂಗಳ ನೆರವಿ. ವ್ಯಸ್ತಮೆಂದೊಡದು ಅನು ಭಾವಂ. ವಿಭಾವಾನು ಭಾವಂಗಳನೇಯಿಾಪೆಸರಿಂ ಪೇೞ್ವೊಡದು ರಸಸಂಕರಂ, ಮಿಕ್ಕರಸಂಗಳ್
,,—15	ವಿಂದಾಮಂದ ಮಕರಂದಾ......ಪ್ರಕರಣಂ	ವಿಂದಮಂದ ಮಧುಕರಂಬಿತಾನಂದ......ಶೃಂಗಾರರಸರತ್ನಾಕರದೊಳ್ ಶೃಂಗಾರ ಪ್ರಪಂಚಂ ಪ್ರಥಮಾಶ್ವಾಸಂ
34—3	ಸಮೆ	ಹಾಸದೆ
,,—7	ತಿಳಿವೊಡದ	ತಿಳಿಯಲದ
,,—9	ಸ್ವನಾದಿ	ಸ್ವನಮುಖ
,,—12	ಕಾದಿಗಳಕೇಶ	ಕಾಮಿಗಳಸದ್ಭಾಷಣ ಕಾದಿಗಳಸದ್ಭಾಷಣ

ಪುಟ—ಪಙ್ಕ್ತಿ	ಮುದ್ರಿತಪಾಠವು	ಭಿನ್ನಭಿನ್ನ ಪಾಠಗಳು.
,,—20-21	ಹಸಿತಮೆಂ	ಹಾಸ್ಯಮೆಂ
,,—21	ರಸಕಳಿವವರಿಂ	ರಸಕವಿವರರಿಂ
35—3	ಜಿತಹಸಿತ	ಜಿತಹಾಸಿತ
,,—5	ವಿಹಸಿತಂ	(1) ಹಾಸಿತಂ, (2) ವಿಲಸಿತಂ
,,—6	ಅದಿರ್ವುದೆಯು	ಲದಿರ್ಮೆಯ್ಯು
,,—9	ತ್ರಿತನ್ನದಂದರೂಪು	(1) ಆತನ್ನಂದದರೂಪೆ (2)ಆತನ್ನಂದಿನ
,,—10	ವಾಸದೆಡೆ ಗೈತಂದಿರ್ಪಳೆಂ	(1) ಏಲಸ್ಯರಹಮಂ ಸಾರ್ದಿರ್ದಳೆಂ
		(2) ವಾಮ ಗೃಹಮಂ ಸಾರ್ದಿರ್ದಳೆಂ
		(3) ವಾಸ ಗೃಹಮಂ ಸಾರ್ದಿರ್ಪಳೆಂ
,,—11	ತಾಮ್ರಾಕ್ಷಿ ಸಿರೀಕ್ಷೆ	ತಾಮ್ರಾಕ್ಷಿಯನೀಕ್ಷೆ
,,—15-16	ನಸುನಗೆ ಗುಡೆಪೋಲ್ತುದು	(1)ನಸುನಗೆನುಡಿ ಪೋಲ್ತುದು
		(2) ಸವಿನಗೆ ನುಡಿ ಪೋಲ್ತುದು
		(3)ಸವಿಗತಿನುಡಿ ಯಿಂಪೊಕ್ಕುದು
		(4) ನಸುನಗೆ ಯಿಂಪೊಕ್ಕುದು
,,—16	ಚೆಲ್ವಿಂ	ಚೆಲ್ವಿನ
36—4	ನೆಗೆದ ಪೀಲಿಗೊಡೆ	ವೊಗೆದು ಮುಲಿಪುಗೊಡೆ
,,—6	ಮಂಟಿಸಿ ಮಂಟ	ಮೆಳ್ಳಿಸಿ ಮಾವು
,,—7	ಜಗರ್ನಾಡುತ್ತೆ	ಜಂಗನಾಡುತ್ತೆ
,,—8	ಕಾಶೋದಿತಾ	ಕಾಶಾತ್ರಿತಾ (2) ಕಾಶಾಕ್ರಿತಾ
		(3) ಕಾರೋದಿತಾದರ
,,—23	ನೀಗುಮೆನುತುಂ	ನೀಗುಮೆ ಯೆನುತುಂ
,,—24	ಪಿಂತೆಪೇಳ್ದುವು	ಮುಂ ಪೇಳ್ದುವು
37—9	ಇಷ್ಟವಿಯೋಗಾನಿಷ್ಟ	ಇದುವಿಯೋಗಾದಿಯಾಲಂಬನ
,,—17	ಬಾಷ್ಪಾಂಬುಪೂರಿಸೆ	ಬೇಸತ್ತು ದೂರಿಸಿ

ಪುಟ—ಪಜ್ತಿ	ಮುದ್ರಿತಪಾಠವು	ಭಿನ್ನನ್ನಪಾಠಗಳು.
,,—18	ಹಹಹ	ಅಹಹ
,,—19	ನೋಡುತ್ತುಮದೆಂತು	ಮೋದುತ್ತುಮದೆಂತು
,,—23	ಜಿತಸೇನೆಪದಾ	ಜಿತಸೇನಪಬಾ
38—1	ನೊಡಗಲ್ವುದು	ನುಣಗಲ್ವುದು
,,—2	ವಿೂಱಿ	ಕೇಳಿ
,,—8	'ದಾನಾದಿಯಾದಿ ಪ್ರಭಾವ-	ದಾನಾಥಿ ಜಯಾಪ್ರದಾನ
39—1	ಧೃತ್ಯಾದಿಗಳ್* ವ್ಯಭಿಚಾರಿ ಗಳಪ್ಪುವು	(1) ಧೃತ್ಯಾದಿಗಳು ಚಿತದಿಂ ವ್ಯಭಿ ಚಾರಿಗಳಪ್ಪುವು
		(2) ಧೃತ್ಯಾದಿ ವ್ಯಭಿಚಾರಿಗಳು ಚಿತದಿಂದಪ್ಪುವು
,,—18	ಕಂ॥ ಪೊರೆಗುಂ	P ಕಂ॥ ಕ್ರಮದಿನೊಗೆ...... । ದಕ್ಕ...... ॥
		.. ನಖಿತ...1-ದಿತತ—ಪಾರ್ತಿಕ ಟಾಕ್ಷಭ್ರುಕುಟೀಭೇದಂ ಅನು ಭಾವಂ

---

* 'ದಾನಾದಿದಯಾ। ಪ್ರಭಾವದಿಂ' ಎಂಬ ಈ ಸೂತ್ರಭಾಗವು ಸಮಂಜಸವಾಗಿಲ್ಲ. ಲಕ್ಷ್ಯದಲ್ಲಿ ದಾನವೀರಂ, ದಯಾವೀರಂ, ಉಭಯವೀರಂ, ಎಂದು ಹೇಳಿದೆ. ಸೂತ್ರದಾಲ್ಲಾದರೋ ದಾನಾ (ದಿ) ದಯಾ, ಎಂಬೆರಡು ಭೇದಗಳಲ್ಲದೆ ಉಭಯವೀರವೆಂಬುದು ಉಕ್ತವಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಟಿಪ್ಪಣಿಯಲ್ಲಿ (39-ಯ ಪುಟ) ದಾನಂ ದಯೆ (ಯಂ) ತುಭಯದಿನಾಸುಕವಿ. ಎಂದು ತಿದ್ದಬಹುದೆಂದು ಬರೆದಿದೆ, ಆದರೆ ಈ ಕವಿಯು ರಸಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅಮೃತಾನಂದಿಯನ್ನೂ ಹೇಮಚಂದ್ರನನ್ನೂ ಅನುಸರಿಸಿರುವನು, ಅಮೃತಾನಂದನಾದರೋ ದಾನವೀರ ದಯಾವೀರ ಯುದ್ಧವೀರನೆಂದು ಮೂರುಭೇದವನ್ನು ಹೇಳಿರುವನು. ಹೇಮಚಂದ್ರನೂ ಧರ್ಮವೀರಂ ದಯಾವೀರಯುದ್ಧ ವೀರನೆಂದು ಮೂರ್ರುಭೇದಗಳನ್ನು ಹೇಳಿರುವನು (ದಾನವೀರ ಎಂಬುದನ್ನು ಧರ್ಮವೀರ ಎಂದು ಮಾತ್ರ ಮಾರ್ಪಡಿಸಿರುವನು) ಇವರಿಬ್ಬರೂ ಉಭಯವೀರಂ ಎಂಬುದನ್ನು ಹೇಳಿಲ್ಲ. ದಾನಾದಿ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಆದಿಶಬ್ದಕ್ಕೂ ಸಾರ್ಥಕ್ಯವಿಲ್ಲ, ಆದುದರಿಂದ ಅದು ಲಕ್ಷ್ಯಾನುಗುಣವಾಗಿ ದಾನಾಜಿ ಎಂದಿರ ಬಹುದೆಂದು ತೋಱುವುದರಿಂದ 'ದಾನಾಜಿದಯಾ। ಪ್ರಭೇದಶಿಂ' ಎಂದು ತಿದ್ದಬಹುದು. ಲಕ್ಷ್ಯದ ಕ್ರಮವನನುಸರಿಸುವುದಾದರೆ 'ದಾನ ದಯಾಜಿ। ಪ್ರಭೇದದಿಂ' ಎಂದು ತಿದ್ದಬೇಕಾಗುವುದು.

P. ಈ ಭಾಗವು ಶಿಥಿಲವಾದ ಒಂದುಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಇದೆ.

ಪುಟ—ಪಜ್ತಿ	ಮುದ್ರಿತಪಾಠವು	ಭಿನ್ನಭಿನ್ನಪಾಠಗಳು
40—1	ಕಂ॥ ಭ್ರುಕುಟಿ...	{ ಕಂ॥... ವಿವರ್ಣಮಾ। ಸ್ವರಭೇ ದಾದ್ಯರು ಸಾತ್ವಿಕಮು...ಗ್ರವೇ } { ಗ ......ತರಾ... ರ್ಗಮುಖ್ರ ಸಂಚಾರಿವಲಂ } ವೃತ್ತಿ॥ ರಾದ್ರರಸಂ ಕ್ರೋಧಜನಿತಮಾಗಿಯುಂ ವೀರರಸದವಿುಶ್ರದಿಂದೆ...ಮದಕ್ಕೆ ವಿಪಕ್ಷಗಣ ಮೆಯ್ದಾಲಂಬನಂ ತಚ್ಚಾರ್‍ಯ್ಯದಾರ್ಯ್ಯಮೈಶ್ವರ್ಯ್ಯತರ ವಾರ್ತಾಶ್ರವಣ ಮುದ್ದೀಪನಂ, ನೇತ್ರಾರಣಭ್ರುಕುಟೀಭಂಗಮಾದ ಷ್ಟೋಚ್ಚ್ವಾಸ ... ನುಭಾವಂ, ಸ್ವರಭೇದ ಕಂಪ ವಿವರ್ಣಾದಿ ಸಾತ್ವಿಕಂ, ಉಗ್ರಾವೇಗ...... ಷಾರ್ಗರ್ವಧೃತ್ಯಾದಿಗಳಿಸಿತಱಿಂ ಕ್ರೋಧಂ ಸ್ಥಾಯಿಯಾಗೆ ರಾದ್ರರಸಂ ॥
40—6	ಜನಕರ್ಮಸಿಂದಾ	ಜನವಿದ್ಯಾಕರ್ಮಸಿಂದಾ
,,—15	ವನಿತುಮಂ ನಂಬು	ವಹಿತನಂ ನೋಡಿ
41—1	ದೊಳರಿಮಹೀನಾಥ	ದೊಳಹಿತಭೂನಾಥ
,,—2	ದೈನುವಂಕಂ	ದೆಯ್ನುವಂಕಂ
,,—5	ದುಪೇಸೇಱಿ	ದನುಳ್ಳಾಡೆ
,,—19	ಷಾರ್ಕ್ಷಮಸಂ	{ (1) ಷಾರ್ಕ್ಷಿಯ ಮಹಾ (2) ಷಾರ್ ಕ್ಷೂಣಾವೇಗ }
42—2	ನಿಕ್ಕಿಕೊಡೆ	ನಿಕ್ಕಿಕೊಂದು
,,—5	ಮೆಚ್ಚಿದಂ	ನೋಡಿದಂ
,,—6	ನೆಂತುಮಂಥನ ಸತೀಸಾಂ	(1) ವೆಂಬುವೊಂಪಹಲಸತ್ತಾ (2) ನೆಂದುವೊಂಡನಸತೀಸಾಂ (3) ನೆಂತುವೊಂದದಸತೀಸಾಂ

ಪುಟ—ಪಙ್ತಿ	ಮುದ್ರಿತಪಾಠವು	ಭಿನ್ನಭಿನ್ನಪಾಠಗಳು.
,,—8	ಬಥಿರಂಕರಂ	ಬರಿದಂ ಪರಂ
,,—23	ಸಂಚಾರಿಯೆ ತಾಂ	ಸಂಚಾರಿವಲಂ
43—6	ಪ್ರಕೃತಿಯನುಳ್ಳರ್ಗಂ	ಪ್ರಕೃತಿಯನುಳ್ಳ ಪುರುಷರ್ಗಂ
,,—10	ವಿನೀತಪ್ರಕೃತಿಯೆಂದು	ವಿನಮಿತ ನಥಮಪ್ರಕೃತಿ ಯಲ್ಲೆಂದು
,,—15	ದಂದದಿಂ ತೆಱೆದಬಾಯ್	(1) ಱೆದಂತೆ ಬಾಯದೆನಿತುಂ (2) ಱೆದಂತೆ ಬಾಯೆ ನಿಜದಿಂ
,,—17	ಗೇಳ್ದು	ನೀಳ್ದು
,,—18	ಭೂಷಣ ಭೀಷಣಂ	ಭೀಷಣ ಭೂಷಣಂ
44—3	ಜುಗುಪ್ಸಿತೆಗೆ	ಜುಗುಪ್ಸಿತಮೆ
,,—4	ದೇೞ್ಗಿಯೆಂಬುದು	(1) ದೇೞ್ಗೆಂದುದು, (2) ದೇಳ್ಗಿೞೆಂಬುದು,
,,—6	ಲಾಗೊರೆಯಲ್	ಲಾಗೊಡೆಯದೆ
,,—11	ಮುಖಾದಿ	ಮುಖವಿಕೂಣನಾಚ್ಛಾದನ ನಿಷ್ಠೀವನ
,,—13	ಸಾತ್ವಿಕಭಾವಂ;...ನಿರ್ವೇದ	ಭಾವಂ;ಜಗುಪ್ಸಿತ ಬೀಭತ್ಸಕ್ಕೆ ವೋಹಾಪಸ್ಮಾರಾದಿವ್ಯಭಿಚಾರಿ ಭಾವಂ, ವಿರಕ್ತಿಭೀಭತ್ಸಕ್ಕೆ ನಿರ್ವೇದ
,,—17	ದುರುದುರಿಸುತಿರ್ಪಮದ್ಯದ-ಜಿವಿಜಿವಿಸುತಿರ್ಪಮೇಧ್ಯದ	
,,—18	ಮಱೆಯಿಸುಗುಮವನ	ಮಱೆಯಿಪು ವದಕನ
,,—19	ನೆಮ್ಮಜ್ಜಿ	ನೆಮ್ಮಜ್ಜೆ
,,—24-25	ಕೊ|ಕ್ಕರತೆಯನೊಡರಿ ಸದದಾರ	ಕೊ। ಕ್ಕರಿಕೆಯನೊದವಿಸು ಗುಮಾರ
45—1	ಶಲ್ಯದಪುಂಜ	ಶಲ್ಯದ ಹಂಜ
,,—8	ಗಿರಿಪಬಗೆಯಿಂ ವಿ	ಗಿರೆ ಬಗೆಯಿಂದೆ ವಿ
,,—17	ತಮುಕ್ಕುಮಂ	ತಮೆನಿಕುಮಂ
,,—18	ಸಮ್ಯಗ್ಜ್ಞಾನಂ	ಸಮತಾಜ್ಞಾನಂ
,,—23	ಮಾರ್ಯರ ಮತದಿಂ	ಮಾರಸಕಕ್ಕುಂ

ಪುಟ—ಪಙ್ಕ್ತಿ	ಮುದ್ರಿತಪಾಠವು	ಭಿನ್ನಭಿನ್ನಪಾಠಗಳು.
46—17	ಲೊಡಲ್ವಿಡದಿರ್ದ	ಲೊಡಲ್ವಡೆದಿರ್ದ
,,—19	ಸೌಖ್ಯದಿಂ	ಸೌಸ್ಥ್ಯದಿಂ
,,—23	ಪಗಂಡಿಱಿ	ಕರಂಡಿಱಿ
47—4	ರ್ಯಾರವಮಾಗೆ ಮುನೀಶಂ	ರ್ಯಾರಾವಮಾಗೆ ಮುನಿಪಂ
,,—12	ರೋಷಶಮ್ಯೈ	ರಪ್ರಶಮ್ಯೈ
,,—18	ಭಿನ್ನಭಿನ್ನ ರಸೋತ್ಪತ್ತಿ	ರಸಕಾರಣಂ
,,—22	ಬೀಭತ್ಸುವಿಂ	ಬೀಭತ್ಸದಿಂ
48—2	ಪಂದೋವಲ	ಪಂದೋಲನೆ
,,—4	ಕಣ್ತುಮುಳಿ ಪದೆಪಿನಿಂ	(1) ಕೊಂಡದನತಿಪದೆಪಿಂ (2) ಕೊಂಡಧಿಕದೆಪದೆಪಿಂ
,,—9	ನಡೆವಗಾಡಿಯುವೊಪ್ಪಿರೆ	ನಡೆಯ ಭಂಗಿಯು ವೊಂದಿರೆ
,,—11	ನಾಡಿಗಳೆನ್ನ	ನಾಡಿಯರೆನ್ನ
,,—12	ಮುನಿದಿರ್ದ	ನಗಲಿರ್ದ
50—2	ತವಿಗ್ರಹಂ	ತಮುದಯದಂಸಂ
,,—8	ವ್ಯಥಿ	ವ್ಯತಿ
,,—9	ಮೇಣ್ಸಮಮಾ	ಮೇಣ್ತಾನದಾಗೆಯುಂ
,,—11	ಯೆಭೂಷಣಾ	ವಿಭೂಷಣಾ
,,—13	ಚೆನ್ನಪೊಂಗರಂ	ಚೆನ್ನಗಂಡರಂ
,,—19	ತ್ರಿವಿಕ್ರಮಾರ್ತಂಡನಾ	ತ್ರಿವಿಪ್ರಮಾರ್ತಂಡನಾ
51—9	ಗೆಯ್ವಕಜ್ಜವೊಳಿತಲ್ತೆಂದು	(1) ತಾಂಗೆಯ್ವ ಕಜ್ಜಂ ಪೊಲ್ಲದೆಂದು (2) ತಾಂಗೆಯ್ದ ಕಜ್ಜಮಾದುದಿಲ್ಲೆಂದು
,,—25	ಅವಸ್ಥಾಂತರ ವಿಷಯ	(1) ವಸ್ತ್ವಂತರ ವಿಷಯ (2) ಅವಸ್ಥಾಂತರವಿಶೇಷ
,,—26	ಕಾಬಲದೇವಾರ್ಥ	ಕಾಮದೇವಾರ್ಥ
52—3	ಗ್ಲಾನಸನಾದನೆಂದೊಡೆ	ಜ್ಞಾನಾಲನಂದನೆಂ

ಪುಟ—ಪಙ್ಕ್ತಿ	ಮುದ್ರಿತಪಾಠವು	ಭಿನ್ನಭಿನ್ನಪಾಠಗಳು.
,,—12	ಸ್ಥಾಯಿಗಳುವೊವೊರ್ವರ್ಮ್ಗೆ	ಸ್ಥಾಯಿಗಳು ವೊವೊರ್ವರ್ಗೆ ವಿಭಾವ ಭೂಯಿಷ್ಠತ್ವದಿಂ ಸ್ಥಾಯಿಗಳಪ್ಪುವು, ಅಲ್ಪವಿಭಾವತ್ವದಿಂ ವ್ಯಭಿಚಾರಿಗಳಪ್ಪುವು ಅದೆಂತೆಂದೊಡೆ—ರಾವಣಾದಿ
53—3	ಇಂಬಾಗಿ ನವರಸಕ್ಕಾ	ಇಂಬಾದೀನವರಸಕಾ
,,—4-5	ನುಣ್ಪಿಂಬಿಡದ	ನಣ್ಪಿಂಬಾದ
,,—6	ಮಂತವಗತೆರನ ನುಡಿ ಬಿಚ್ಚಳಿ	(1) ಮಿಂತಿಸಜಿತೆಱನ ನೆಱಿ ಬಿತ್ತರಿ (2) ಮೆಂದಿವರ...ರಿ
,,—14	ಕಲಾವೇತ್ತೃ	ಕಲಾವಿಕೃತಿ ಪ್ರಜ್ಞಂ
54—1	ಧೀರೋ...ರೀ	ಧೀರೋದಾತ್ತಂ ಲಲಿತಂ
,,—3	ಬಾರಯ ಪೇಲಿಶ್ಲೀ	ದಾರಯ್ಯ ಪೇಲ್ದ
,,—6	ಯವಿಕತ್ಥನನಚ್ಛ	ಯವಿಕರ್ತನಸ್ವಚ್ಛ
,,—9	ರಥಾಗ್ರತನೂ	ರಥಾತ್ಮತನೂ
,,—10	ನನನ್ತವೀರ್ಯ	ನನಸ್ತವೀರ್ಯ
,,—11	ರಣಮೇರು	ರಿಪುಮೇರು
,,—12	ನಿದಾಘತಾಪ	ನುದಾಘಕಾಲ-ನಿದಾಘಕಾಲ
,,—22	ಪಾರ್......ನಕ್ಕಂ	(1) ಪಾರ್—ನೆನಿಕುಂ, (2) ದರ್ಂ—ನೆನಿಕುಂ
55—1	ಪ್ರತಿಪಾಲಿ	ಪರಿಪಾಲಿ
,,—3	ನೃತ್ತಗೀತನುತ	ನೃತ್ಯಗೀತಬಹು
,,—4	ನೆಸೆದಂ	ನೆಸೆವಂ
,,—7	ಮೇಣ್ವಣಿಜಂ	ಮೆಲ್ವಣಿಜಂ
,,—10	ರಾಜವೈಭವದೆಬರ್ಪಂ... ಶುಭೋ	ನೆಂದೆನಿಸಿ ಬಾಳ್ವಂ...ಶುಭೋ
,,—12	ಪುರಮಾಗರ್ಾ—ಱಿ	ಪುರುಮಾಗರ್ಾ...ಯರ ನಣ್ಪಂ ತೋಱಿ
56—1	ಮಾನವನಭಿಭವಮಂ	(1) ಮಾನದ ನಭಿಮತವಂ (2) ಮಾನವ ನಭಿನವಮಂ

ಪುಟ—ಪಙ್ಕ್ತಿ	ಮುದ್ರಿದಪಾಠವು	ಭಿನ್ನಭಿನ್ನಪಾಠಗಳು.
,,—4	ಘುಟ್ಟದಿನೊಗೆ...ಪೆಂ	ಘುಟ್ಟದೆನೆಗೆ...ತೂಳಿಪೆಂ
,,—6	ಪಡೆಯದೆ	ಪಡೆವುದು
,,—19	ವ್ರತನ...ನನು	(1) ವ್ರತನವಳೊಳ್ ತೃಪ್ತನ ಮಲನನು (2) ವ್ರತನಮುಳಂನೃಪನವನನು
,,—21	ಯುಗಳಸಗೆ	ಯಗಳೀಗೆ
57—1	ನೇನೆಂದದಂ	ನಾನಾವುದಂ
,,—4	ಗಂತಾತ	ಗಿನ್ನಾತ
,,—7	ಬೇಟದ	ಚೇಟಿಯಿ......ಪಿಡಿಯಿನೊರ್ವ
,,—15	ವಂಚಿಸ	(1) ಮಚ್ಚಿಸ (2) ನಂಬಿಸ (3) ನಚ್ಚಿಸ
,,—16	ಬಲ್ಲೆನೇಸಿನ್ನ	ಬಲ್ಲೆನೀಸಿನ್ನ
,,—18	ಮೇಣೆಂತೆಂತದಂ	ಮೇಣೆನ್ನೆಂತದಂ
,,—20	ಬಯ್ವನದಂ	ಬಯ್ದೊಡದಂ
,,—21	ಮನೊಲ್ದು	ಮನೆಯ್ದು
58—4	ಸಂತರ್ ತ್ರಿವಿಧಂ ಬರ್ಕ | ನ್ನಂತಾ	ಸಂತಂ ತ್ರಿತ್ರಿವಿಧಂ ಬ | ರ್ಕಂತಾಂ
58—6	ಸೂತ್ರ—೮೩ ಎಂಬಲ್ಲಿಲಕ್ಷ್ಯಂ	ತುದಿವೊದಲಪ್ಪುವೆಂಸಪನೆ ಕೂಡುವ ಕೂಟದೊಳೀಕ್ಷಣಕ್ಕರೂಪದು ಪೊಸತದ್ಯೊ (1) ಳೀವರಿಸಿ ನೋಡುವ ನೋಟದೊಳೀತನೇನನಿಂ॥ತ್ತೊಡೆ(2)ಬೆಲೆಯಪ್ಪುದೆನ್ನಸುಗೆ (3) ಬೆನ್ದುವ ಬೇಟದೊಳೆನ್ನ ನಲ್ಲನಂ। ಮದನವಿಕಾರಸಾರ ಸುಖದಿಂದಮೆ ಮಾಡದೆ ಮಾಣನಬ್ಜಜಂ (4)

(1) ದೊಳ್ವೆರಸಿ (2) ನಿತ್ತೊಡೆ—ನೀಗದೆ ? (3) ಬೆನ್ದುವ --ಬೇಳುವ. (4) ಈ ಪದ್ಯವು ಯಾವಲಕ್ಷ್ಯಕ್ಕೆ ಸೇರಿದುದೆಂದು ತಿಳಿಯಲಾಗದು.

ಪುಟ—ಪಙ್ತಿ	ಮುದ್ರಿತಪಾಠವು	ಭಿನ್ನಭಿನ್ನಪಾಠಗಳು.
,,—15	ಸರಸೋಪವಚ	ಸರಸಪ್ರೊಸವಚ
,,—16	ಹಾಸೋಕ್ತ್ಯಂತರ	ಹಾಸ್ಯಾಖ್ಯಾಂತರ
,,—19	ಮತಾಂತತರದಿಂ ವಿಟ... ರೆಂದು ಮವರಂ ಪೇೞಿ	1. ಮತಾಂತರದಿಂ ವಿಟವಿದೂಕ ಪೀಠಮರ್ದಕರೆಂದು ಮೂವರಂ ಪೇೞ್ದಿರರೆಬರ್, 2. ವಿಟವಿದೂಷಕ ಪೀಠಮರ್ದಕರೆಂದು ಮ ವ ರ ಂ ನಾಲ್ವರೆಂದುಂ ? ಪೇೞ್ದಿರರೆಬರ್
,,—21	ನಣೆವುತ್ತೊತ್ತಿಕುಳ್ಳಿ	ನಣೆವೊತ್ತಿನೊಳ್‌ಕುಳ್ಳಿ
,,—23	ಆವರಂ	ನಾಯಿಕಾನಾಯಕರಂ
59—1	ನೆನಿಪರ್	ನೆನಿಕುಂ
,,—6	ಚತುಷ್ಟಯಮಂ ಪೇೞ್ವ	ಚತುಷ್ಟಯಮಂ ಕಾವ್ಯದೊಳ್ ಪೇೞ್ವ
,,—10	ಪೀಲಿಯ	ಪಿಲ್ಲಿಯ
,,—15	ಪ್ರಕಟ...	ಪ್ರಕಟತರಂ ನಾಯಿಕೆಯರ್
,,—21	ಕಟ್ಟಿಂತದ್ವಿಗುಣ	(1) ಕಟ್ಟಿಂದಂ ತ್ರಿಗುಣ (2) ಕಟ್ಟಿಂತತ್ರಿಗುಣ
60—3	ತವೆಸುಸಿಲಿಂ	ಸವಿಸುಸಿಲಿಂ
,,—5	ಮೆಯ್ವಿಡೆ ತಳ್ತು ತೋೞ	(1) ಮೆಯ್ಯಿಡೆ ನೀರೆ ತೋೞ (2) ನೀಱಿಯ ನೀಳ್ದ ತೋೞ
,,—7	ನಲ್ಮೆಗಳಿಂ	ಲಲ್ಲೆಗಳಿಂ
,,—11	ನಿದೋರ್ಡಂ	ಮಿಪೂರ್ದಂ
,,—13	ನಿರಂತರಂ	ದೃಗಶ್ರುವಿಂ
,,—15-16	ಸಂದುಗ......ನಂ	(1) ಸಂದುಗಳೇನಿಲ್ಲೆನಿಸಿರ್ಪ ವ್ರೋಲ್ ಬೆಮರ್ವಿನಂ (2) ಸಂದುಗಳೇನಿಲ್ಲದೆನಿಪ್ಪದಂ ತಮರ್ವಿನಂ

1. ಇದು ಅಮೃತಾನಂದನ ಮತಂ (ಪರಿ-೩-ನೋಡಿ) 2. ಇದು ವಿದ್ಯಾನಾಥನ ಮತಂ—(ಪರಿ-೩) ಈತನು ಹೇಳಿರುವುಗು ವಾಮನಮತಂ (ಪರಿ-೩)

ಪುಟ—ಪಜ್ತಿ	ಮುದ್ರಿತಪಾಠವು	ಭಿನ್ನಭಿನ್ನಪಾಠಗಳು.
61—3	ರಾಗಮಂ...ಬಾಗೆ	ರಾಗದಿಂದೊಳ್ಪಗೆ ಪಿಱಿದವೊಲಿಂಬಾಗೆ
,,—5	ಸ್ಫುಟಿತೋರೋ	ಘುಟಿತೋರೋ
,,—,,	ಯವಟುತಟಗ್ರಂಥಿ	(1) ವಿಟನಿಕಟಗ್ರಂಥಿ (2) ವಟುಕಟಹಗ್ರಂಥಿ
,,—10	ಕಾಂತಾರತ	(1) ನಾನಾರತ (2) ಕಾಂತಾಯತ (3) ಕಾಂತಾರತಿ
,,—18	ತೊಂಡುನುಡಿ	ಕೊಂಕುನುಡಿ
62—2	ಬಱಿದೇಕೆ	ಬರಲೇಕೆ
,,—17	ಬಿಡುಗೆಂದುಱಿ	ಬಿಡೆನುತ್ತುಱಿ
,,—20	ತೆಬಂದೊಡಂ ಮನಮನೀ	ವೆನೆಂದೊಡಂ ಸುರತ ವಿಾ
63—8-9	ಇನಿಯಂ...ಧಿರವಂ	ಮ ನ ದೊ ಳ ಗೆ ಪುದಿದುಪೊಣ್ಮಿದ। ಮುನಿಸಂ ಕನ್ನಡಿಪುವಾಗಿ ಬಗೆವೆಂ ಪ್ರಿಯೆಯೊಳ್
,,—18	ಸದೆವಳ್	ಪೊಯ್ದುಂ
,,—23	ವಿಂಧಮೆಲೆ...ಚಿತ್ತದೊಳ್ ಬೆರ ಸಿ	ವಿಂದಮುರೆ...ಮಾನ ದೊಳ್। ಬೆರಸಿ......
64—2	ವಿಾಯಱುವರು	ವಿಾಯಿರ್ವರು (2) ಮಿನ್ನಱುವರು
,,—7-8	ತಾ॥ ನಂತೊರ್ವಳ	ಜಾ॥ ಜಾಂತೊರ್ವಳ (2) ಜಾದಂದೊರ್ವಳ (3) ಜಾಣಾಂತೊರ್ವಳ
,,—10	ನೋಡು......ನಾ	ನೋಡ......ನೀ
,,—11	ಮಳಿಕೆಯ ನುದ್ಭ್ರಮುದ್ಭ್ರ-	(1) ಮಳೆಯನನುಭ್ರಮಭ್ರ (2) ತ್ಕಳಿಕೆಯನುದ್ಭ್ರಮುದ್ಭ್ರ
,,—14	ಪಾನಕ್ಕೆ	ಚುಂಬನಕ್ಕೆ

ಪುಟ—ಪಙ್ಕ್ತಿ	ಮುದ್ರಿತಪಾಠವು	ಭಿನ್ನಭಿನ್ನಪಾಠಗಳು.
,,—20	ಸ್ವೀಕೃತಿ .....ರಕ್ತಿ	(1)ಸ್ವೀಕೃತೆ...ರಕ್ತೆನವಭೂಷಾ
		(2) ಸ್ವೀಕೃತರಕ್ತಯುಕ್ತೆ
,,—21	ರಸಾಪೇಕ್ಷೆ	ರಸಾಂಕಾಂಕ್ಷೆ......ವೀಕ್ಷಣ
,,—22	ಕೆಯ್ಯಿಕ್ಕಿಪೊರ್ಱಡಂ	ಕೆಯ್ಮಿಕ್ಕಿಪೊರ್ದುಂ
65—2	ಕುರುಳನೊತ್ತುವ	(1) ಕುರುಳ ತಿರ್ದುವ
		(2) ಕುರುಳ್ಗಳೊತ್ತುವ
,,—6	ತಾನಿ	ಬಗೆಗಿ
,,—11	ವೞಿಲ್ವಗೆಲ್ವ	ವಲಲ್ಲೆಗೆಯ್ವ
,,—11	ಕೈತವಂ	ಕೂರ್ತವಂ
,,—12	ಳಿವಳಾವಗಂ...	ಳಿಮದಾವುದುಂ...
	...ಳಿನ್ನಿವಳ್	...ಳಾವಗಂ
,,—13	ವೊಳೆಯೊಳೆ	ತೊಳೆಯೊಳೆ
66—2	ತಡೆದಂಗನೆ	ಪಡೆದಂಗನೆ
,,—5	ಮಾೞಿಸ್ರೊಡಂ	ಗೆಯ್ದೊಡಂ
,,—6	ಪದಪ್ರಘಾತಮುಂ	ತಳಪ್ರಘಾತದಿಂ
,,—8	ಳಿನೆನ್ನ ಕುರುಳ್ಗಳೊತ್ತಿನಿಂ	ಳಿವೆನ್ನ ಕುರುಳ್ಗಳೊತ್ತವೇ
,,—10	ಬರ್ಪನೆನೆ ತಾಂಬರ	ಬರ್ಪನೆಲೆ ನೀಂ
,,—11	ನಿಲಿಸಿ—ಮೇನೊ	ಕಲಿಸಿ...ಮೆತ್ತಿ
,,—12	ಕೞಂಗಿ	ಕಡಂಗಿ
,,—13	ಕೇಗಿದಪು	ಕೂಗಿದಪು
,,—16-17	ಪೇ॥ರಡವಿ ಯರುಳ'ಪಗ	ಯೂ॥ರಡವಿ ಪಗಲಿರುಳದೆನ್ನದೆ
		ಪೇ ॥ ರಡವಿ ನಟ್ಟಿರುಳೆನ್ನದೆ
,,—19	ನಲ್ಲನುಮ	ವಲ್ಲಭನ
,,—20	ಡದುವಂ......ತಾಂ	(1) ಡವರಂ......ಮಾಣ್ದೊನಾ ಗಳಾಂ
		(2) ಡವರಂ......ಮಾಣ್ದುಪೊೞ್ತುತಾಂ
,,—21	ತಾಪನಿಬಂಧನ	ತಾಪದಿ ಬಂಧನ

ಪುಟ—ಪಙ್ಕ್ತಿ	ಮುದ್ರಿತಪಾಠವು	ಭಿನ್ನಭಿನ್ನಪಾಠಗಳು.
,,—22	ಗಳುಂತುಕಾಯ್ಗ್ಗು	ಯದಿಂತುಕಾಯ್ಗ್ಗು
67—1	ಲೊಡ್ಡುಬಂದು	ಲೊಡ್ಡಿನಿಂದೆ
,,—4	ಲೆಂದುಮಾಱಿವು	ಲೆಂತುಮಾಱಿವೆ
,,—7	ದುಃಖಮುಳ್ಳವಳ್ ತನ್ನಂ	ದುಃಖಿತೆಯಾದವಳ್ ತನ್ನಯ
,,—9	ಬರವಱಿದು...ಯಲಕ್ಕ್ಯಂ	ಬರವಿಂಗೆ... ಯ್ದಿಕುಳಂ
,,—10	ದಿಂತೆಂದು	ದಿಂದೆಂದು
,,—11	ಯ್ದಿಟ್ಟಿತ್ತು	ಯ್ದಿಟಿರ್ದಿಟ್ಟು
,,—13	ನಿರ್ವೇದದಿಂ	ನಿರ್ವೇಗದಿಂ
,,—16	ಗಾಢಕರ್ದಮವಿಲೇಪನಮಂ-	ಗೂಢಬಂಧವನುಲೇಪವಿದಂ
,,—18	ತನೊಳಗೂಡದಿರ್ಪಳವ ಲೇಪವೆನಿಪ್ಪ	(1) ತನೊಳುಟಿದಿರ್ಪ ವಳ್ಗವ ವಲೇಪನಮೆಂಬು (2) ತನೊಳೊಡಗೂಡದಿಪ ವಳಲೇಪವನಪ್ಪುದು
,,—21	ನತಿದುಃಖವಿಪ್ರಲಬ್ಧೆಯ	ನತಿವಿಪ್ರಲಂಭೆಯೆಂಬಳ್
,,—22	ಸುಸಿಲಂಕಮನನ್ನೆಯಿ	ಸುಸಿಲಂ ತನುನಳ್ಳಳಿ
,,—23	ಗೆಯ್ವಪಣ್	ಗೆಯ್ದಪಳ್
68—1	ವಿಹಂಗಸಂ	ನಪಕ್ಷಿಸಂ
,,—4	ನುಸಿದೊರ್ತ್ತಿ	ನುಸಿರೊತ್ತಿ
,,—6	ನ್ನಂದಮಂ	ನ್ನಂತರಂ
,,—7	ಜೀವನೊಂದೆ ತಮಗೆಂಬೀ ಮಾತೆ ಕೇಳೀ	(1) ಜೀವನೊಂದೆಮಗೆನಿಪ್ಪಾ ನಿನ್ನಮಾತೀ (2)ಜೀವವೊಂದೆನಗೆನಿಪ್ಪೀ...
,,—8	ಪನೆಪೋ...ಳೊಂದಿರ್ದ	ಳೊಪ್ಪಿರ್ಪ—ಪನೆಕೇಳ್...
,,—9	ವ್ಯಥೆಗೆ ಪೇಟಿನ್ನೀ...ಮೇ-	(1) ವ್ಯಥೆಯ ಕಂಡೆನ್ನೀಮೇಂ (2) ವ್ಯಥೆಗೆಕೇಳೆನ್ನೀ...ಮೇಂ

ಪುಟ—ಪಜ್ತಿ	ಮುದ್ರಿತಪಾಠವು	ಭಿನ್ನಭಿನ್ನಪಾಠಗಳು.
,,—11	ವ॥ ಮತ್ತಮಿಂತು ನೂಱಿ ಪ್ಪತೆಂಟು...	ಮತ್ತಂ-ಕಂ॥ಇಂತುಟುನೂಱಿ ಪ್ಪತ್ತಂ। ಟುಂತೆಱದಾ ನಾಯಿಕೆಯರಗುಣಗಳ್ ತ್ರಿ ತ್ರಿವಿ॥ ಧಂತಾನಾಗಿಯೆ ತೋಱುವು। [ಇಂತು]ತ್ತಮಮಧ್ಯಮ ಜಘನ್ಯಾಹ್ವಯದಿಂ॥
	(ಎಂಬ ಈವಾಕ್ಯಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ- ಈ ಕಂದವು ಹೆಚ್ಚಾಗಿದೆ)	
,,—18	ಬಾಗಲ್ ಮುಳಿಸು	ವಾ ಬಲ್ಮುಳಿಸು ..ಮಿಂತುಳ್ಳ ವಳ್
,,—18	ಕಾಯ್ದೊಂದು ಕೂರ್ಪೊಂದಿ ದಿಗೊಂ	ಕಾಯ್ದು ಕಾಯ್ದೊಂದು ಕೂರ್ಪ ಳ್ದಿದಿಗೊಂ
,,—19	ಮೇಳಿಸುವ	ಮೇಳಿಸಿದ
69—3-4	ಸೊಬಗುಂ......ನಿಶಂ	ಸೊಬಗುಲಕ್ಕ । ದುನ್ಮಾಥು ರ್ಯತೆಯುದನೆ ಪೆರ್ಚಿಪುದಿನಿದಂ
,,—6	ಮೆರ್ಗೆಗೊಳ್ವುದ	ಮಿಡಿಗೊಳ್ವುದ
,,—8	ಗಳುಂ ಬಿಡದ	(1) ಗಳುಚ್ಚರಿಪ — (2) ಗಳು ಚ್ಚಂಪ—(3) ಗಳುಚ್ಚಲಿತ
,,—9	ದೂಱಿದು	ತೋಱಿದು
,,—11	ಮುತಿವಾಕ್ಕಾರುಣ್ಯ	ಮದವಾಳ್ಕಾರುಣ್ಯ
,,—13	ಬಾಷ್ಪಾಂಬು	ಹರ್ಷಾಂಬು
,,—14	ಕಾಂತನಂ	ನಲ್ಲನಂ
,,—19	ಮಾಣದಂದು	ಮಾದುದಂದು
,,—21	ಭಂಗ	ಭಾಳ
,,—24	ನಸದ್ರ	ರಸಾದ್ರ್ರ
70—1	ಕೆಂಪನಾ	ಚೆಲ್ವನಾ
,,—4	ಕೆಯ್ತ್ತಿದಿಂ...ವಧು	ಕೆಯ್ಯನೇಂ ಮೆಱಿದಳೋ ವಿ ಭುಗಾವಧು

ಪುಟ—ಪಜ್ತಿ	ಮುದ್ರಿತಪಾಠವು	ಭಿನ್ನಭಿನ್ನಪಾಠಗಳು.
,,—7	ನೋಡಿದೊಡಂ	ನೋಡಿದೊಡಾಂ
,,—8	ಳಾನವನೊಳ್	ಳಾತನೊಳಾಂ
,,—9	ಕಡಂಗುವುದೇವೆನಾಂ	ಕಡಂಗುವುದೆನಾಂಸಖಿ
,,—14	ಕಡುಕೆಯ್ದು	ಜಡಿಕೆಯ್ದು
,,—16-17	ಜಾಪಳ	ಜಾವಳ
,,—19	ಳತಿಪ್ರವೋದದಿಂ	(1) ಳತಿ ಪ್ರಬುದ್ಧೆಯೋಂ (2) ಳತಿಪ್ರಬಂಧದಿಂ
,,—24	ರಚಿತಕಾವ್ಯಾದಿಗಳೊಳ್	ಚೇತನಾವ್ಯಾಧಿಗಳೊಳ್
,,—21	ಸುವೊಡಾ	ಸಿದೊಡಾ
71—1	ನುತಸಖಿ...	ನುತಸಖಿ ಲಿಂಗಿನಿ ದಾದಿವಿ । ದಿತೆ ತಿಲ್ಪಿಕೆ ದಾಸಿ ನೆರೆಯವಳ್ ಕಾರುಕಕಾಂ ॥ ತೆ ಶರದಿ ದೂತಿರಯಕ್ಕ್ಕಂ । ಸತತಂ ಸ್ವಾಧೀನೆಯಾಗಿ ಯಿವ ರತ್ಮೊತ್ತರ್ವರ್ ॥
71—4	ಯಾದಿಗಿವರೆ ಸಹಾಯರ್	ಯಾಗುತಿದರೊಳ್ ಸಖಿಯರ್
,,—12	ನಾಯಿಕೆಯರ್ಗೆ...ಸಖೀ	ಕಾಂತೆಯರ್ಗೆ......ನಂತಮವ ನಱಿದುಂ ಸಖಸಖೀ
,,—15	ಕಾದುದೊ	ಕಾದುದು
,,—16	ನವಿಾ...ಬೇಟದೊಳ್	ನವೋ.......ಬೇರಂ ಬೇರ ದೊಳ್
72—11	ತೃತೀಯಪ್ರಕರಣಂ	ತೃತೀಯಾಶ್ವಾಸಂ

ಚತುರ್ಥ ಪ್ರಕರಣಂ.

73—13	ಯ್ಯ ತೊಂಡುಗಿಳಿ	(1) ಯ್ಯ ಸೊಂದಿಗಿಳಿ (2) ಯ್ಯಲೊಂದುಗಿಳಿ
,,—14-15	ತಾಳತ॥ತ್ವರತಿಶು	(1) ತೋಳ ತ॥ಳ್ತ್ವರುತಿಶು (?) ತಾಳ॥ಶತ್ವರೆ ತಿಶು

ಪುಟ—ಪಙ್ತಿ	ಮುದ್ರಿತಪಾಠವು	ಭಿನ್ನಭಿನ್ನಪಾಠಗಳು.
,,—16	ದದಂ...ಗ್ದಿಯೋ	(1) ದವಳ್ ಮುಸುಕಿದಳ್ ಗಡ ಮುಗ್ಧೆ ಕರಂ ವಿದಗ್ಧೆ ವೋಲ್ (2) ದವಳ್ ಮಱಿಸಿದಳ್ ಗಡ ಮುಗ್ಧೆ ಕರಂ ವಿದಗ್ಧೆ ವೋಲ್
74—20-21	ಕೋ। ಟಲೆಗೊಂಡಳ್	ಕಾ। ಯಲೆಗೊಂಡಳ್
,,—22	ಸಂತಾಪದಿಂ ಭ್ರಾಂತೆಯಾದಳ್	ಸಂತಾಪ ವಿಭ್ರಾಂತಿಯಿಂದಂ
,,—25	ಳಪ್ಪುದಱಿಂ	ಳಿರ್ಪುದಱಿಂ
75—2	ಗಣಿಕಾ	ಲಲನಾ
76—6	ತನಾನಯಾದ್ಯ...	ತಾನುನಯಾದ್ಯ...
,,—7-8	ತಸ್ಮತಿಗೆ	ತಾಂ ಮತಿಗೆ
,,—9	ತತ್ವಮುಂ ತಿಳಿದ ಸಿಲವೆಸಂದನುಭಾವಂ	ತತ್ವಮುಂ ತಿಳಿಯೆ ನಿರವಿಪುದುಮನುಭಾವಂ ‖
,,—16	ಬೇಡೊಲ್ಲೆನು	ಬೇಳಲ್ಲಿಗು
,,—17	ಶ್ರೀವಧೂವ	ಶ್ರೀಮನೋವ
77—3	ಕಯ್ನಿಡಿಯ ನೊಳ್ಳುಗುರಿಂ-ಬೆರಟುತ್ತೆ	ಕಯ್ವಿಡಿಯೊಳುಳ್ಳುಗುರಿಂ ಬರೆಯುತ್ತೆ
,,—18	ಪೋದುದಾನಗತಟದೊಳ್	ಪೋವುವಾನಗತಟದಿಂ
78—3	ಗಂಪುವಡೆವಲರ್ದ	ಗಂಪುದೀವಲದೊರ್
,,—16	ಶೋಷಮಿವನು	ಶೋಷಣವನು
,,—19	ರ್ಪುಲಿಪಂ	ರ್ಪುಲಿಯಂ
79—8	ವೋಲ್ಮೂಗೊತ್ತೆ	ವೋಲಣ್ಮುತ್ತೆ......
,,—10	ಗದೆವೊಯ್ಲೆನಿಂ	ಗದೆವೊಯ್ಯಲಂ
,,—21	ಝುಂಪೋ	ಝುಂಕೋ
80—2-3	ಕೆಮ್ಮನೆ	ಕಮ್ಮನೆ
,,—3	ಪೊಯ್ಯು	ಸೋವು

ಪುಟ—ಪಜ್ತಿ	ಮುದ್ರಿತಪಾಠವು	ಭಿನ್ನಭಿನ್ನಪಾಠಗಳು.
,,—4	ಚಪಳತ್ವಸ್ವಾಂತ...ದಳ್	ಚಪಳಸ್ವಾಂತತ್ವಮಂತಾಳ್ದಳೋ
81—1	ರೋಗಂ ದರಿದ್ರ	ರೋಗದರಿದ್ರತೆ
,,—3	ಮೇಗಂ... ..ಕೇಡಾ	ಮೆಗಿ ನಿರ್ವೇದಕೊಳ್ಗಿಡಲಾ
,,—4	ಘೋಷ	(1) ಹೋಷ (2) ಹೇಯ
,,—11-12	ಸಂಪ್ಲುಷ್ಟಂ	ಸಂದಷ್ಟಂ
,,—17	ಜನಾಳಿ	ಸಮೂಹ
,,—18	ಪವರ್ಗಚಿಂತಾ	ಪೋಷಣಿಕಂ ತಾಂ
82—2	ದೈನ್ಯಕೆ ವಿಭಾವ ಮಂತಾ	ದೈನ್ಯಕ್ಕೆ ತಾಂ ವಿಭಾವಂ
,,—7	ಮಾಡುದದು	ಮಾಡಲದು
,,—9	ಕಿರಾತತನು	ಕಿರಾತರಣ
83—11	ಬೀಱಿ	ಪುಟ್ಟಿ
,,—13	ಗೆಲ್ದು ... ಕ್ಷಕರ್	ಗೆಂಬರು ..ಪ್ರೇರಕರ್
,,—15	ಜನ್ಮದಿಂ ಮೋಹಮು	ಜನ್ಮವಿಮೋಹಮು
,,—16	ಪರಿಯಂ ಪರಿಭಾವಿಸು	ತೆಱನಂ ನೆಱೆ ಬಣ್ಣಿಸು
84—4	ದವಳ್ಗೆ	ದವರ್ಗೆ
,,—7	ವಹನಾದ್ಯ	ಸಹಜಾದ್ಯ
,,—13	ಚಿತ್ತಮಂ	ಚಿತ್ತಮಾ
,,—18	ಪೋಲ್ತುದೊಲ್ದು	ಪೋಲ್ತುನಾಡೆ
85—2	ಗರ್ವಕೆ ವಿಭಾವಂ ಕಾ॥ ಯ್ದುಲಿ	ಗರ್ವಕಂತುವಿಭಾವಂ॥ ಉಲಿ
,,—5	ನೆರೆಬಂದುವಿರೆರೊಳ್	ನೆರೆವಬಂದಿರೊಳ್
,,—7	ತಾಂಗಿ ಪೋಲ್ಗಂ	ತಾಸೆ ಸಾಲ್ಗಂ
,,—11	....	ಅವನೇಗಾನಂ ಸ್ಮರಂ ನೀಂ ಮು ಳಿವಸಿತುವರಂ ಬೇಱ್ಪುವೇ ದರ್ಪಕಂಮ। ಚ್ಛುವ ಪುಷ್ಪಾ ಸ್ತ್ರಂಗಳಂ ಕಾಮನೆ ಪೊರೆದ ಪಿಕಾನೀಕಮಂ ಕಂತುಕೊಂ ಡಾ ॥ ಡುವ ಚಂಚಚ್ಚಂದ್ರ

ಪುಟ—ಪಜ್ತ್ತಿ	ಮುದ್ರಿತಪಾಠವು	ಭಿನ್ನಭಿನ್ನಪಾಠಗಳು.
		ನಂ ಮಾರ್ಮಲೆದು ಗೆಲಲಿ ವೇ ಸಾಲವೇ ದೇವಿ (1) ಯೆ ನ್ನೀ। ಧವಳಾಪಾಂಗಂಗ ಳೆನ್ನೀ ಮೃದುಕಳರವಮೆ ನ್ನೀ ಲಸದ್ವಕ್ತ್ರಚಂದ್ರಂ ‖ ಲೀಲಾ—(೮-೭೨)
		(ಈ ಪದ್ಯವು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಒಂದು ಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿದೆ)
,,—12	ವ್ಯಾಪಾರಂ	ವ್ಯಾಯಾಮಂ
,,—13	ತಾಸ್ಯಂ ಮೆಯ್ಯಂ	ತಾಸ್ಯಮೆ ತನುವಂ
,,—14	ವೃದುಂ ಮೇಣ್	ವೃದುಮಲ್ಲಡ (2)ವೃದುಮೆಲ್ಲಡೆ
,,—15	ತಾಂ ಪ್ರಮಕ್ಕೆ	ತಾಂ ಪ್ರಮಕ್ಕೆ
,,—17	ಬಂದುಪತ್ತಿ	ಪತ್ತಿಕೊಂಡು
,,—18	ಪೊಸವೇಟದುಟ್ಟಿ	ಪೊಸವೇರವಳ್ಳಿ
,,—19	ಕೆಯ್ಯುಳಿರದೊತ್ತಿ	ಕೆಯ್ಯೂಳದಿನೊತ್ತಿಸಿ
86—5	ಪಿಡಬರ್	ಪಿಡಿಬಿಂ
,,—10	ಯೋಗದಿಂಪಂ	ಯೋಗಮುದುವಿಂ
,,—13	ಸಿನಡೆಯ...ಗಳ್	ಸಿದನಡೆಯುದುದು ಮೊದಲಿನ ಸ್ವಭಾವಂ
,,—21	ಬೆರ್ಚಿತೊಲಗುತ್ತು...ನೂಂ	ಬೆರ್ಚಿ ಬೆಪಱುತ್ತುಂ ಮುಗ್ಗಿ ಬಯ್ಯುತ್ತ ನೂಂ।
87—2	ಳೊಪವಿರ ಮುಗ್ಧೋಕ್ತಿ... ಗಾಡಿ	ಳೊದವಿದಸಹ್ಯೋಕ್ತಿ ಬೇಱಿಕಿ ವಗೆಗಾಡಿ (2) ಳೊದವಿದ ಸಖ್ಯೋಕ್ತಿ...ಗಾಡಿ
,,—3-4	ಮೊಲೆ ನಡುಗೆ ನಡುಮಿಳಿರ್ದರ್ದಿರೆ	ಮೊಲೆ ನಳಿಯೆ ನಡುಮಿಳಿದೋರ್ದವೆ

(1) ವಿನಿನ್ನೀ.

ಪುಟ—ಪಜ್ತಿ	ಮುದ್ರಿತಪಾಠವು	ಭಿನ್ನಭಿನ್ನಪಾಠಗಳು.
,,—8	ಯೋಗಂಪ್ರೇ	ಭೋಗಪ್ರೇ
,,—11-12	ಯಾಲಿಸಾಲಿಸಾತನುಮನ	ಯಾಲಿಸಾತನಾನನಮ,
,,—14	ದೃಷ್ಟಿವೆತ್ತ	ದೃಷ್ಟಿಯಾದ
,,—17	ಜರೋಪ	ಜಡೋಪ
,,—20	ವಿವರ್ಣಕಾದಿಗಳ್	ವಿವರ್ಣನಾದಿಗಳ್
88—1	ಪತ್ತಿರ್ದರ್ ..ತೋರ್ಪರ್	ಪೇಳಿರ್ದರ್...ಪೆತ್ತಕಣ್ತಾರ್ಪರ್
,,—4-5	ಬೆಕ್ಕರಿವೋಗಿ ..ಗುಳಿ	ಬೇಕರಿಯಾಗಿದ್ದರ್ಪರ್ ಸರ್ವಾರಂ ಗುಲಿ
,,—6	ಚರಿಗೆಗುಡಲ್	ಚರಿಗೆಗೊಳಲ್
,,—13	ದೇಹದೊಳೊಂದಿ	ದೇಹದಿನೊಂದಿ
,,—14	ತೊಡರ್ಪುಗ	ಪೊಡರ್ಪುಗ
,,—15	ಮದೊಪ್ಪಿರೆ	ಮನೊಪ್ಪಿರೆ
89—3	ಜಡಶ್ವಾಸಂಧೃಜ್ಞೆಪಿಶಾ	ಜಡತ್ವಸ್ವಾಂತನಿವಿಶಾ
,,—5	ಮೆತ್ತೆಳೆದತ್ತಿರದಿತ್ತು	ದಿಂ ಮನಮನೆತ್ತೆಳದ
,,—16	ಮಾತ್ರಾಂತರಮೆನೆ	ಮಾತ್ರಾಕೃತಿಯನೆ
90—2-3	ಮೆಳ್ಪಡವಿರೆಂಬುದನಿಮಿತ್ತಂ- ತಾಂ	ಗಡ ಬಗೆ ಬೇಟ್ಪುದರದೆಂಬುದಂ ನೀವಿನಿತಂ ‖ ನುಡಿದಂ ಮೊದಲಿಸಿದಿರಿಂ
,,—7	ಯಾಧಿರಾಜ...ಭಣ	ಯಾಧಿರಾಜ್ಯ...ಲಂಭನ
,,—20	ನುರ್ಚಿದೆಡೆಯೊಳ್ ಪುಣ್ಣೆತ್ತರಿಂ ತೀವಿತಿಲ್ಲೆನಸುಂ	ನೆಚ್ಚೊಡೆರ್ದೆಯೊಳ್ ಪುಣ್ಣೆತ್ತರೆಂಬಿಂತಿವಿಲ್ಲೆನಸುಂ
,,—21	ಮನ್ಮಥಶಸ್ತ್ರ	ಮನ್ಮಥನಸ್ತ್ರ
91—1	ಸಾಲ್ವುದೇ	ಸಾರ್ವುದೇ
,,—3	ಯ್ದುವೀವೋಹ	ಯ್ದುವೆ ವೋಹ
,,—3	ಡೇಬಾಟಿತ್ತಿ	ಡೇಮಾತೊ
,,—5	ಳವಿಚಲಂ	ಳಚಲಿತಂ
,,—7	ನಮನೀ...ತವೆನನ್ನಿಯಿಂ	(1) ನಮುವಿಶಾಥನಮುಂ ತವು ವನ್ನೆಗಂ (2) ನಮುವಿಶಾಥನಮುಂ ಸಮೆ ವನ್ನೆಗಂ

ಪುಟ—ಪಜ್ತಿ	ಮುದ್ರಿತಪಾಠವು	ಭಿನ್ನಭಿನ್ನಪಾಠಗಳು.
,,—8-9	ತಗುಳ್ವೆನೆಂದಾಗಿಯು...ನೆಂ- ದುಪೇ	ತಗುಳ್ವವು॥ ದ್ಯೋಗಮನೆಂಬ ನಿನ್ನ ಮನ...ನಿಂದುಪೇ
,,—12	ಚಿತ್ತವಿಪ್ಲವಮೆ	(1) ಚಿತ್ತವಿಭ್ರಮಣೆ
		(2) ಚಿತ್ತಪಲ್ಲಟಮೆ
,,—15-16	ರುದಿತಾತ್ತ	ರುದಿತೋಕ್ತ
,,—20	ವರ್ಣಿಪುದಲ್ಲ[ದೆಲ್ಲವಿು]ರ	(1) ದೆಲ್ಲಂ ಬರವೇಟ್ಟು ಮೆಂಬು ದಿಲ್ಲಂ
		(2) ವರ್ಣಿಪುದೆಲ್ಲಂ ಬರವೇಟ್ಟು
92—8	ಬೋಧೆಗೆ	ಭೋಧಿಗೆ
,,—15	ದರ್ನಾಲೋ...ಥಾನಂದ	ದರ್ನೊಲ್ದಂದನುಕೃತ ವಿಬುಧಾ ನಂದ
93—3	ತನು	ಮೆಯ್
,,—8	ದೇಟ್ರಿಯಿಂ	ದೇಟ್ರಿಯೊಳ್
,,—13	ವಾಳಿ [ಯೆ ಪುಳಕೋತ್ಕಂಪ]=ವಾಳಿ ರೋಮಾಂಚಕಂಪ	
,,—17	ಪಾಟಿನ್ಹಾವಿಯೊಳ್	ಪಾಟಿನ್ಹಾವಿನೊಳ್
94—2	ತನ್ನಾಶಂ ತಾಂ	ತನ್ನಾಶಾಂತಂ
,,—17	ಮನದ ಬಯಲ್ದೆಸೆ	ಮನದಿನಿಯಳ ದೆಸೆ
,,—18	ಗಳಿಂತೆ	ಗಳಂತೆ, ಗಳಂತು, ಗಳುಂತು
,,—21	ಲೀಲೆಯಿಂ	ರೀತಿಯಿಂ
95—14	ಚ್ಚಱದಿನ್ನುಂ ತೋರ್ಕೆ	(1) ಚ್ಚಱನಿನ್ನುಂತಿರ್ಕೆ,
		(2) ಚ್ಚಱದೆನ್ನಂತಿರ್ಕೆಳ್
5—16	ಜೀರೇಟ್ವಿನಂ...ನ್ನಂ	ಜೀರೆಂಬಿನಂ ಬಳ್ಕುಱುವನ್ನಂ
,,—21—	ತೋನೀತ	ತಾನೀತ
16—8	ಭೂರಿಕರಶೇಷ	ಆರಯ್ಯೆ ಚಿಂತೆವೇಷ
,,—10	ಹಸ್ತತಳ	ಕೆಯ್ಯ ತಳ
,,—11	ನಿಯಿನಂಶುಕಮಂ. . ತೊ ಯ್ವುದಂ	ಯನಂಶುಕದಿಂ...ತಾಯದಂ

ಪುಟ - ಪಙ್ತಿ	ಮುದ್ರಿತಪಾಠವು	ಭಿನ್ನಭಿನ್ನ ಪಾಠಗಳು.
,,—12	ಕಾಯ್ದುನೆಱ	ಕಾವನೊರೆ
,,—13	ನ್ನಾರಿದ...ತ್ತೆ	ತೋಱಸಿ ಕೊಂಡುಕೊಲ್ವ ನಿರದೆನ್ನನೆ ಮತ್ತೊ
,,—24	ನಿಂದಾಭೃಕುಟಿಮುಖಂ	ನಿಂದಾವಚೆ ಭೃಕುಟೀ
97—4	ನಟ್ಟಿಯಾಟ	ನಱ್ತಿಯಾಟ
,,—6	ಳಾನದೇಕೆಪುಟ್ಟಿನೆ ೬	ಳಾನುಮುಂದು ಪುಟ್ಟಿನೆ
,,—9	ನೆಂದುರಿದಂಪರಾಂತಕಂ	ನೆಂದಲೆವಂ ಬಲಾಸುರಂ
,,—18	ವಲಂ ಮತ್ತಿನಸೂ	ಕನಿಯಲ್ ಮನುರಂ
,,—19-20	ಧೈರ್ಯವೆಯುಱಿ	(1) ಧೈರ್ಯವೆ ಮೆಲ್ಲಗೆಯನು (2) ಧೈರ್ಯವಿಶೇಷಮನು
98—4	ಹೋಮಲತೆ	ಹೋಮತತಿ
,,—7	ಚಾರ್ಯ	ಚಾರ್ಯಂ
,,—8	ಮುಗ್ರಕ್ಕೆ	ಮುಗ್ರತೆಗೆ
,,—10	ನಿರ್ಭತ್ಸ...ನುಭಾವಂ	ನಿರ್ಭರವಚನಮಾವಿ ನೆಗಳ್ದನು ಭಾವಂ
,,—11	ಕ್ಕೆದಾನಾಡಜೂಡಿಂ	(1) ಕ್ಕೆಬಿನ್ನಾಣಜ ಆಪಿಂ, (2) ಕ್ಕೆಸೇನಾಳ್ದ ಜೂಡಿಂ
,,—12	ಕುಹಕಸಭಾ	ಕೃತಕಸಭಾ
,,—14-15	ಮಾಣದಿಪ್ಪೈದುಂ	ಕೋಪವಿಸಿಯ್ದುಂ
,,—15	ನುರುಗದಾಡಂಷಿಂ	(1) ನುರಗದೋರ್ದ...ಡದಿಂ (2) ಸುರುಗದೋದ್ಧಂಡದಿಂ
,,—18	ಪೆರ್ಪಟ್ಟಂಗಳಿಂ	ಬೆಟ್ಟಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯುಂ
,,—19	ನ್ನೆಂದಿಂಗಪ್ಪುದೆಂಬಂದದಿಂ	ದೆ ಬಂಗಪ್ಪುದೆಂಬನ್ನೆಗಂ
,,—20	ಸಮರದೊಳ್	ಬವರದೊಳ್
99—3	ಮಕ್ಕಮನು	ಮಂತದನು
,,—8	ನೆನುತ್ತುಱಿ	ನನುತ್ತೆ ಬಿಟ್ಟಿಳೊರ್ವಳಪಸ್ಮಾರದಿಂವಂ
100—1	ತಲೆದೋಱಲಣ್ಮಳಿನಿಸುಂ	ತಲೆಯೆತ್ತಳಣ್ಮಳಿರುಳುಂ

ಪುಟ—ಪಜ್ತಿ	ಮುದ್ರಿತಪಾಠವು	ಭಿನ್ನಭಿನ್ನ ಪಾಠಗಳು.
,,—4	ಚುಂಬಿಪಚಕೋರಂಗಳ್ಗ	ಚುಂಬಿಸುವಕೋಕಂಗೊಲ್ದ
,,—7	ಸಂಚಲ	ಚಂಚಲ
,,—9	ನೋಡೆನೋಡೆಕರಗಿದಳನು	ನೋಡೆ ಕರಗಿದಳ್ ಕೇಳನುರಕ್ತೆ
,,—13	ಸಮುದ್ರನ ಸಿರಿಯಿನಾದ	ಸಮುದ್ರದ ದೆಸೆಯಿನಾದ
,,—14	ಳಂದೆನಿತನ	ಳಂದೀತನುಮ
,,—16	ಸ್ಥಯಿಂಪಟುತೆ	ಸ್ಥಯಂ ಪಡೆದಾಕೆ ಪಡೆವರೆ
,,—19	ನಂದೇನುಲಿ	ತಾನೇನುಲಿ
101—3	ಸಾರ್ಚಿ	ಬಿರ್ಚಿ
,,—4	ದಾಡೆಗಳ್	ದಾಡೆಯೊಳ್
,,—5	ಮೊಗೆದಂ ಕಾರೆಂಬ	ಮಿರದಾಕಾಂತೆ ಕಾಳಾ·
,,—10	ಗೊಳಿಸಿದುದುದ್ಘ	ಗೊಳಿಸಿದುದಕ್ಕ
,,—14	ಗಳನೊಯ್ಯ್ಯನೆ	(1) ಗಳನೀಯುತೆಮೆಯ್ಯ್ಯತೀಂಟಿ (2)ಗಳನೊಯ್ಯನೆ ನೀಡಿ ಮೆಯ್ಯ್ಯ ತೀ೯
,,—15	ಮುಸೆಪಿರೆ ಕೋಡನಿಟ್ಟೊರಸಿ-ಮುಸೆಪಿಡೆಕೋಡೊಳೀಡೊರಸಿ	
,,—22	ಯೆರ್ದೆಯಾಱಿದುದಾಟಮ	ಯೆರ್ದೆಗಾದುದು ಮೋದಮ
,,—25	ಶರಾಶನಿ ಪೊಯ್ಯದ	ಶರಾಹತಿ ಪೊರ್ದದ
,,—26	ಮಜ್ಜನನಮಂ	ಮತ್ಸದನಮಂ
,,—27	ಪೊರಳ್ದುದು	ನರಲ್ದುದು
102—1.2	ಪೋದಯ್ ಬೆಸದಿನಿಯನೆ ನೀನುಂ	(1)ಪೋದಂ ಬೆಸನದಿನಿಯನೆನ್ನಂ (2) ಪೋದಯ್ ಯೆಸೆವಿನಿಯನೆ ನೀನುಂ ನಿನ್ನ
,,—6	ದೀಂಟವೇೞ್ದು	ದಂಟವೇೞ್ದು
,,—7	ಱ್ಕಱುಮಱುವಂತೆ	ಱ್ಕಱು ಮಱುಗಳ್ಗೆ
,,—8	ನಲ್ಲೞಿಸ	ಯೊಳ್ಳೞಿಸುವನೂಡಿಯು ಮಾಮ್ರದವಣ್ಣಳೊಂದಱ ರಸದಂತುಗಾಣದೆ ದಲೊಂದು

ಪುಟ—ಪಜ್ತಿ	ಮುದ್ರಿತಪಾಠವು	ಭಿನ್ನಭಿನ್ನಪಾಠಗಳು.
,,—13	ಕೆಂದೊಯ್ದಳೊ	ದಿಂದೊಯ್ದುದೋ
,,—14	ತಳಿರ್ಗಳ್ನಾಂಬನ್ನೆಗಂ	ಗಜಿಗಳ್ತೊಯ್ವನ್ನೆಗಂ
,,—18	ನಿಲ್ಲದಸ್ತ್ರ	ನಿಲ್ಲನಸ್ತ್ರ
103—3	ನಸುಗೆಂಪಿ	ನಸುಗಂಪಿ
,,—7	ವೊಲ್ಪಳ	ವೋಪಳ
,,—8	ಯೊಲವಿಲ್ಲದಳ್ಗೆ	ವಲವೊಲ್ಲದಳ್ಗೆ
,,—9	ಮೆಯ್ಯೆರಯೋಯ್ತನಗಿತ್ತೆ	ಮೆಯ್ಬೆಲೆಯಂ ನಿನಗಿತ್ತೆ
,,—21	ತಾವುವಿಲಕ್ಷಣ	ತಾವುವಿೂಲಕ್ಷಣ
104—2	ಚೇತಸ್ಸಂಥಾ ವೇದಂಗಳಿಂವೇಗಂಗಳಿಂ—	ತತ್ಸಂಥಾ... ಭೇದದಿಂ
,,—20	ಶೃಂಗಾರದೋ	ಮತ್ತಮಾಶೃಂಗಾರದೋ
,,—25	ಕವಿಮಾರ್ಗ	ಸನ್ಮಾರ್ಗ
105—1	ಝುಂಮೆನೆ	ಭೋಂಕೆನೆ
,,—4	ನನೆಗಂಗಜ ಸೀಯನೆಂತೊ ಕಂಟಕವೆಸರಂ	ನನೆಗಜನೆಂತಿಟ್ಟನರಸಿ ಕಂಟಕ ವೆಸರಂ
,,—4	ನೋಪ್ಪಿ ತೋಱಿದಳ್	ನುಂಟುಮಾಡಿದಳ್
,,—21	ಸುರತಾಮೃತಂಗುಡಿದ್ಧು	ಸುರತಾಮೃತಸ್ನಪನಗೆಯ್ಯುತೆ
,,—23	ನೇಂ ಪೋಱಸಾರ್ದುದೊ	ನೇನೋಡವೋದುದೊ
106—4	ಗದ್ಗದಸ್ವರಮಾಗಳ್	ದ್ಗದಂ ಸ್ವರಭೇದಂ
,,—14	(1)ವೈವರ್ಣ್ಯಂ	(1) ದೇತರಳಾಕ್ಷೀ (2) ದೇವೈವರ್ಣ್ಯಂ
,,—23	ಸ್ನೆಗಂಜಯಿಕ್ಸ್ಮರ್ವರೆ	ಸ್ನೆಗಮಿರ್ಕೆ ಪೇೞಿದಧರೆಯಾ
107—8	ವ್ಯಭಿಚಾರಿಭಾವವಿವರಣಂ	ಭಾವಾಧಿಕರಣಂ ಚತರ್ಥ ಪ್ರಕರಣಂ ಅಂತು ಆಶ್ವಾಸಂ ......ಕಾಯೇನವಾಚಾ... ಸಕಲಂ................ (ಇಲ್ಲಿಂದಮುಂದೆ ಈ 5 ಪಙ್ತಿಗಳು ಹೆಚ್ಚಾಗಿವೆ) (1) ಕಸ್ತುರಿ. ಕರಿಂ ಲಿಖೀತಿ ದಧಿತಿ.........

(1) ಇದೊಂದು ಬಿಡಿಪದ್ಯವೆಂದು ಕಾಣುವುದು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಗ್ರಂಥಪಾತವಾಗಿದೆ. ಕಸ್ತೂರೀಮಕರೀಂ ಲಿಖೀತಿ (ಎಂದು ಈ ಭಾಗವಿರಬಹುದು. ಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ ಸೇರಿದುದಲ್ಲ).

(2) ಕಾಂತಾಸಾ ಪರಿನರ್ಮಕ
ರ್ಮಣಿ ತದಾ ಮಾಂ ಕಿಂಚಿ
ದಾಜ್ಞಾಪಯಃ ಕರಕೃತಮಪ
ರಾಧಂ ಕ್ಷನ್ತುಮರ್ಹಂತಿ...

(3) ಶ್ರೀಮತೇರಾಮಚಂದ್ರಾ
ಯನಮಃ ಅರಂಗನಾಥ
ಸ್ವಾಮಿ ಪಾದಾರವಿಂದೇ
ರ್ಪಿತಂ ಆಯುರಾರೋಗ್ಯ...

(4) ಅಷ್ಟೈಶ್ವರ್ಯ ಅಷ್ಟ
ಪುತ್ರಬಹ...ಅಂದೋಳಿ
ಕಾರೋಹರಣತ್ವ ಸಿತ್ಯ
ನತ್ವ ಶೀಲತ್ವಸತ್ಯ.....

(5) ಹರಶ್ರೀಶ್ರೀ

ಶುದ್ಧಪತ್ರಿಕೆ.

ಪುಟ.	ಪಜ್ತ್ರಿ.	ಅಶುದ್ಧಮ್.	ಶುದ್ಧಮ್.
i	7	ಶೃಗಾರರತ್ನಾಕರ	ಶೃಂಗಾರರತ್ನಾಕರ.
xi	1	ಪರಿಶೀಲಿನೆ	ಪರಿಶೀಲನೆ.
xii	8	ನಾಗಿದಂತೆ	ನಾಗಿದ್ದಂತೆ.
,,	28	ಣಿತ ರತ್ನಾಕರ	ಗಣಿತರತ್ನಾಕರ.
xiii	24	ಶಿವಪಾದಾಬ್ಜಷಟ್ಪದಃ	(1) ಶಿವಪಾದಾಬ್ಜಷಟ್ಪದಃ. (2) ಈಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಜಿನಪಾದಾಬ್ಜ ಷಟ್ಪದಃ ‖ ......ತ್ಯಾಗಸಮುದ್ರ ಬಿರುದಾಂಕಿತಃ ‖ (ಈಪಾಠವು ಆರಾಲೈಬ್ರರಿ ಹಸ್ತಲಿಖಿತ ಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿದೆ).
xiv	4	ಎಂದುಹೇ ವುದ	ಎಂದುಹೇಳಿರುವುದ.
xv	7	ಚರಿತ್ರೆಕಾರರು	ಚರಿತ್ರಕಾರರು.
xvii	17	ನಾಗವರ್ಮನು	ನಾಗವರ್ಮನು. (1145 ಕ್ರಿ.ಶ.)
,,	20	ಕಲಿಕಾಮನು	ಕವಿಕಾಮನು. (1215 ಕ್ರಿ. ಶ.)
,,	25	ಗಣೇಶ್ವರಗಒಬಿ	ಗಣೇಶ್ವರಗಣಿ.
xviii	1	ಉದಯಾದಿತ್ಯ	ಉದಯಾದಿತ್ಯ. (1180 ಕ್ರಿ. ಶ.)
xx	12	ದೊರಕಲಲ್ಲ	ದೊರಕಲಿಲ್ಲ.
3	2	ನೊಡೊಡೆ ೧೦‖	(ಈ ಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ಬಿಡುವುದು)
,,	18	ರಾಗಾಢ್ಯ	ವಾಗಾಢ್ಯ.
9	16	ವೈಕ್ಲಜ್ಯಂ	ವೈಕ್ಲಬ್ಯಂ.
19	12	ಧನಮಾದತಾರರಾರ	ಧನಮಾದಹಾರ (ಅಥವಾ). ಧನತಾರಹಾರ.
,,	15	ವಿಜ್ಪೃತ್ತಿ	ವಿಜೃಂಭಿತ್ತಿ.

ಪುಟ.	ಪಙ್ಕ್ತಿ.	ಅಶುದ್ಧಮ್.	ಶುದ್ಧಮ್.
21	2	ಪಾರಿದ	ಪಾಱಿದ.
,,	8	ಱುಂಬಿಳಿಯಿಂ	ಱುಂಬಱಿಯಿಂ.
22	8	ಲಸಕ್ಕುಸುಮ	ಲಸತ್ಕುಸುಮ.
24	16	ಸುರತಮುಮಂ	ಸುರತಮಂ.
25	21	ಮೆಱೆಯನೊಡುತೆ	ಮೆಱೆಯ ಬಂಧುರ ನೋಡುತೆ.
37	16	ಳಸಿರಂ	ಳ್ವಸಿಱಂ.
39	1	ಚಾವಂ	ಭಾವಂ.
,,	23	ದಯೆ| ಯುಭಯದಿ	ದಯೆಯುಂ| ತುಭಯದಿ.
40	21	೧೦೮	೧೦೯ (ಎಂದಿರಬೇಕು ಇದರ ಮುಂದಣ ಪದ್ಯಗಳಸಂಖ್ಯೆಗಳನ್ನು ಇದಕ್ಕನುಗುಣವಾಗಿತಿದ್ದಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು.
41	17	ಬಾವಮೆ	ಭಾವಮೆ.
43	20	ಕರ್ಜವ	ಕರ್ಚುವ.
44	1	ಬದಲಿ	ಒದವಿ.
48	2	ದೋನಲ	ದೋಲನೆ.
50	26	ಉಕ್ತವಾಗಿದೆ	ಉಕ್ತವಾಗಿವೆ.
51	26	ಕಾಬಲದೇವಾರ್ದ್ಧ	ಬಲದೇವಾರ್ದ್ಧ.
59	8	ನಸುದೊಡೆ...ಗೆಯೊಳ್	ನಸುಗೆಱೆ... ಪಟ್ಟವಣೆಯೊಳ್.
68	20	ಚಪಲತಾಂ...ಲ್ತೆ	ಚಪಲೆಕೇಳ್‌ತಾಂ...ಲ್ತೇ.
69	24	ಮು ದಳ್	ಮುನಿದಳ್
74	17	ದೆಬ್ವಿತ್ರ್	ದೆಬ್ಬಿತ್ತು.
79	16	ನೋಡ್ಗಿ	ನೋಡಿ.
84	1	ತೆಱೆಪರಿದೋಪ	ತೆಱಪಱಿದೋಪ.
,,	13	ಚಿತ್ತಮಂ	ಚಿತ್ತಮುಂ.
85	7	ಮೇಂಭಂಡ	ಮೇಭಂಡ.
88	3	ವಸಿರುಡು	ವಸಿಱುಡು.
92	17	ದೀಘ್ರಿಕೆ	ದೀರ್ಘಿಕೆ.

ಪುಟ.	ಪಜ್ಕ್ತಿ.	ಅಶುದ್ಧಮ್.	ಶುದ್ಧಮ್.
99	7	ಬಲೆವುತ	ಬಲೆಯುತ.
102	2	ಬೆಸದಿನಿ	ಬೆಸೆದಿನಿ.
,,	23	ಇಂತೆವೆಲ್ಲ	ಇಂತಿವೆಲ್ಲ.
103	21	ತಾವು	ತಾವುಂ.
110	25	ಸಾಧಾರ್ಣವ	ಸುಧಾರ್ಣವ.
115	[ಕದಂಬ] ದಿನುರ್ವಿ-		ದಿನುರ್ವಿದ[ಸಂತತ] ವಾಹಿ. (1)
139	3	ಇನನಂ......	ಮಲ್ಲಿ-೭-೧೫.
153	18	ಸ್ಫುಟ......	ಶೃಂ-೮-೧-೭೨.
155	3	ವಿದಳಿತ	ಜಗನ್ನಾಥವಿಜಯ. (೩-೩೭)
207	1	ಬಿನ್ನನ್ನ	ಭಿನ್ನಭಿನ್ನ.
,,	11	ದಪ್ಪುವು	ದಪ್ಪುವು.
,,	24	ಯಾವೀರಯುದ್ಧ ವೀರ	ಯಾವೀರಂ ಯುದ್ಧವೀರ.
,,	11	ಬೇದಗ	ಭೇದಗ.
208	1	ಸ್ವರಬೇ	ಸ್ವರಭೇ.
,,	11	ತ್ರಾರಣ	ತ್ರಾರುಣ.

ವಿಷಯಸೂಚಿಕೆಯಲ್ಲಿ.

	ಅಶುದ್ಧಮ್	ಶುದ್ಧಮ್
XIX	ಪರಿಶಿಷ್ಟಂ ೫.	ಪರಿಶಿಷ್ಟಂ ೫.
	ಹಸ್ತಲಿಖಿತ ಪ್ರತಿಗಳ ಭಿನ್ನ ಭಿನ್ನ ಪಾಠಗಳು	ನಾಯಕನಾಯಿಕಾದಿ ಭೇದಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ಪಟ್ಟಿಕೆಗಳು.
	ಪರಿಶಿಷ್ಟಂ ೬.	ಪರಿಶಿಷ್ಟಂ ೬.
		ಹಸ್ತಲಿಖಿತ ಪ್ರತಿಗಳ ಭಿನ್ನ ಭಿನ್ನ ಪಾಠಗಳು.

---

(1) ಇಲ್ಲಿ ಜಗನ್ನಾಥ ವಿಜಯದ ಪಾಠವನನುಸರಿಸಿ ತಿದ್ದಿದೆ.